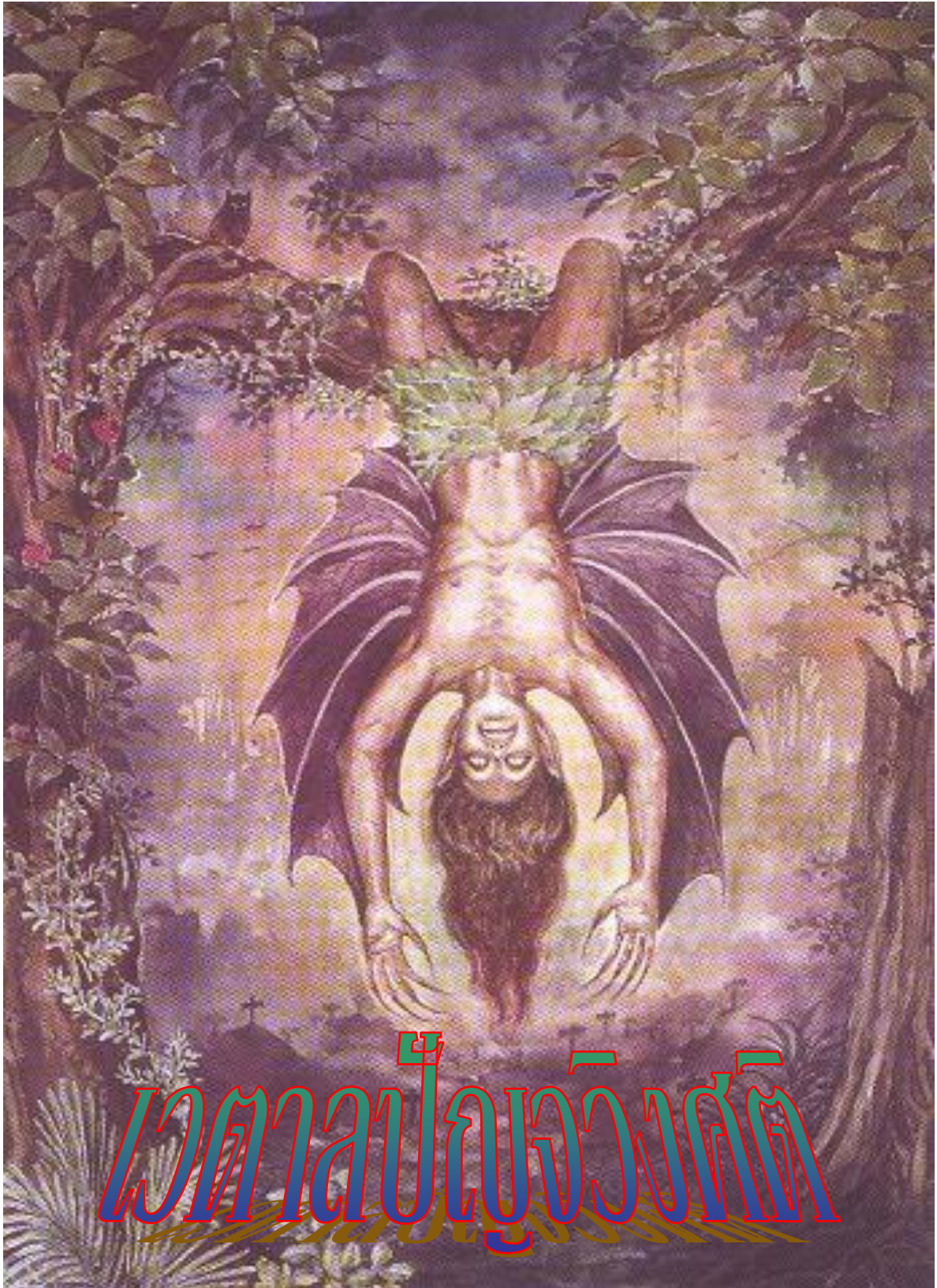

เวตาลปัญญาวิงศติ

ปรับปรุงจากต้นฉบับที่ <http://sukumal.brinkster.net/meaploy/vetal/>

คำนำ

แม้จะมีการเล่านิทานเวตาลสู่กันฟังมาไม่ต่ำกว่าพันปี ทั้งโดยปากต่อปากและลายลักษณ์อักษร แต่มันกลับมีชีวิตชีวาอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของผู้คนอยู่เสมอ โดยเฉพาะตัวเวตาลผู้มีบุคลิกโดดเด่นด้านความเจ้าเล่ห์แสนกล และช่างพูดช่างเจรจา “เวตาล” น่าจะเป็นปีศาจจำนวนไม่กี่ตนในโลกนี้ที่ผู้คนเกลียดและกลัวไม่ลง

ในแวดวงวรรณกรรม เรื่องปรัมปราเรื่องนี้ กลายเป็นตัวอย่างอ้างอิงของวิชาการวรรณกรรมสมัยใหม่แทบทุกครั้งที่มีการกล่าวถึงงานเขียนแบบเรื่องซ้อนเรื่อง หรือ Metafiction

งานเขียนแบบ Metafiction ตลอดจนทฤษฎีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นผลจากการที่นักวรรณกรรมตะวันตกเบื่อกับนิทานเวตาลลัทธิเหมือนจริง ที่ครอบงำวัฒนธรรมวรรณกรรมตะวันตกมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ การค้นพบทฤษฎีเรื่องซ้อนเรื่องเมื่อช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าตื่นตาตื่นใจเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเขียนสมัยใหม่

สำหรับโลกตะวันออก รูปแบบเรื่องซ้อนเรื่องมีมานานตั้งแต่ผู้คนเริ่มรู้จักการสื่อสารกันด้วย “เรื่องเล่า” ก็ว่าได้ เรื่องรูปแบบนี้เป็นผลผลิตของการสื่อสารแบบมุขปาฐะ จากนิยาย นิทานเรื่องเดียว แก่นเดียว ก็แตกแยกย่อยออกไปเป็นหลาย ๆ เรื่อง แล้วแต่ละจะแพร่กระจายออกไปกว้างขวางเพียงไหน โดยที่ “แก่นเรื่อง” จะคงเดิมเปลี่ยนไปก็แต่องค์ประกอบแวดล้อม เช่น ชื่อตัวละคร ฉาก เหตุการณ์ สัญลักษณ์ เท่านั้น ในเชิงวิชาการ เรื่องซ้อนเรื่องจึงถือเป็นพัฒนาขั้นสูงสุดของนิทานชาวบ้าน

วรรณคดีอินเดียโบราณ ทั้งที่เขียนโดยภาษาบาลีและสันสกฤต ปรากฏรูปแบบการเขียนชนิดเรื่องซ้อนเรื่องอยู่จำนวนมาก เรื่องเอกส่วนใหญ่คือคัมภีร์ศาสนาหรืออรรถกถาธรรม อันมีแก่นแกนว่าด้วยความดี ความงาม ความจริง การหลุดพ้น ถึงขั้น “สัจจะ” ที่ไม่อาจมีอะไรมาสั่นคลอนได้ นิทานย่อย ๆ จำนวนมากที่เกิดขึ้นภายใต้เรื่องเอกเหล่านี้ จึงมีส่วนเสริมให้แก่นของเรื่องเอกคมชัดกาวาวและหนักแน่นน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ในระดับของการเล่าเรื่อง นิทานที่ซ้อนเข้าไปในโครงเรื่องใหญ่จะทำให้เรื่องในโครงเรื่องใหญ่เข้าใจง่ายขึ้น ผู้แต่งจะใช้กลวิธีให้ตัวละครในเรื่องใหญ่เป็นผู้เล่าเรื่อง มีการผูกปมปริศนา ตั้งปัญหา สุดท้ายจะเฉลยปัญหา และชี้ทางเลือก

นำอัศจรรย์ที่นิทานเวตาลเป็นได้ทั้งรากเหง้า และพัฒนาการขั้นสูงสุดของเรื่องเล่าแนวนี้

นิทานเวตาล เป็นวรรณกรรมสันสกฤตโบราณ เรื่อง “เวตาลปัญญาจิงศติ” หรือนิทานเวตาล ๒๕ เรื่อง ซึ่งถูกเล่าโดยกวีชื่อ **ศิวาส** และได้ถูกเล่าขานกันต่อมากกว่า ๒,๕๐๐ ปีล่วงมาแล้ว

นิทานเรื่องเวตาลนี้ เดิมได้เรียบเรียงเป็นร้อยกรอง ชื่อ **ลิลิตเพชรมงกุฏ** โดยเจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่ถอดมาเพียงเรื่องแรกเท่านั้น ในภายหลังพระราชวรรังค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (พระบวรรังษ์เธอ พระองค์เจ้ารัชนี้แจ่มจรัส) หรือน.ม.ส. ได้ทรงแปลจากฉบับที่แปลเป็นภาษาอังกฤษของริชาร์ด ฟรานซิส เบอร์ตัน จำนวน ๙ เรื่อง และจากสำนวนแปลของ ซี. เอช. ทอร์นีย์ อีก ๑ เรื่อง ทำให้ฉบับภาษาไทยของ น.ม.ส. มีนิทานเวตาลทั้งหมด ๑๐ เรื่อง สารบัญนี้ดึงจากนิทานเวตาลฉบับนี้อาจเห็นได้จากการที่มีผู้จัดรายการโทรทัศน์นำไปสร้างเป็นละครจนได้รับความนิยมเป็นอย่างมากเมื่อหลายปีก่อน ต่อมาศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา ได้แปลจากต้นฉบับเดิม

ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤตอักษรเทวนาครี จนครบ ๒๕ เรื่อง และภายหลังวรรณกรรมเรื่องนี้ก็ได้รับการแปลแปลงในหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นในวงกว้าง จนกระทั่งเวตาลได้กลายเป็นอีกหนึ่งตัวละครที่คนไทยรู้จักกันเป็นอย่างดี

เวตาลปัญญาจิงศติ โดย ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา เล่มนี้ กล่าวได้ว่าเป็นนิทานเวตาลฉบับสมบูรณ์ของบรรณพิภพไทย เพราะท่านแปลจากต้นฉบับดั้งเดิมที่พิมพ์ด้วยอักษรเทวนาครี ครบทั้ง ๒๕ เรื่อง

ด้วยเหตุนี้ นอกจากความบันเทิงแล้ว สิ่งที่นิทานเวตาลฉบับสมบูรณ์จะให้แก่ผู้อ่าน จึ่งลึกลงไปถึงโลกทัศน์ และชีวทัศน์อันดีดั้งเดิม นับเป็นหนทางย้อนกลับสู่การศึกษา “รากเหง้าแห่งวิถีตะวันออก” ได้เป็นอย่างดี

Dhammaintrend ร่วมแบ่งปันและเผยแพร่

เวตาล

เวตาล เป็นอมมนุษย์จำพวกหนึ่ง คล้ายค่างควาวผี ในปรัมปราคติของฮินดู ดำรงอยู่เป็นภูตที่อาศัยในซากศพผู้อื่นในตอนกลางวัน ศพเหล่านี้อาจใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการเดินทาง เพราะขณะที่เวตาลอาศัยอยู่นั้น ซากศพจะไม่เน่า แต่เวตาลอาจออกจากศพเพื่อหากินในตอนกลางคืน ในพงศาวดารฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ กล่าวไว้ว่า “เวตาล คือ ผีจำพวกหนึ่ง ชอบสิงอยู่ในป่าช้า”

ตามตำนานของชาวฮินดู กล่าวว่าเวตาลนั้นเป็นวิญญาณร้ายที่วนเวียนอยู่ตามสุสาน และคอยเข้าสิงอยู่ในซากศพต่างๆ มันจะทำร้ายมนุษย์ที่เข้าไปรบกวน เวตาลจะทำให้มือและเท้าของเหยื่อถูกเข้าสิงหันไปข้างหลังเสมอ เวตาลยังทำให้ผู้คนเป็นบ้า ซ้ำเด็ก และแท้งลูก แต่เวตาลยังมีข้อดี คือมันจะคอยดูแลหมู่บ้านของมันเอง

เวตาลมีนัยน์ตาเป็นสีลานแกมเขียว มีเส้นผมตั้งชันทั้งศีรษะ มือขวาถือไม้เท้า มือซ้ายถือหอยสังข์ ขณะเมื่อมาปรากฏตัวจะพุ่งห่มเสื้อผ้าสีเขียวทั้งชุด นั่งมาบนเสลี่ยง บางคราวก็ขี่ม้า มีภูตบริวารถือคบเพลิงแวดล้อมโดยรอบ และส่งเสียงโห่ร้องกึกก้อง

เวตาลนั้นเป็นวิญญาณร้าย คอยทำร้ายบุคคลที่ลูกหลานไม่ยอมทำพิธีศพให้พ่อแม่ ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงถูกกักอยู่ในแดนสนธยา ระหว่างการดำรงอยู่ด้วยชีวิต และการดำรงอยู่หลังมีชีวิต (หลังความตาย) ปีศาจเหล่านี้ อาจได้รับอามิสด้วยเครื่องเซ่นหรือถูกขับให้ตกใจด้วยมนตร์ เวตาลอาจหลุดพ้นจากสภาพปีศาจได้หากการทำพิธีศพของตน แต่เมื่อเป็นปีศาจแล้ว ก็ไม่สามารถพ้นจากกฎแห่งเวลาและเทศะ พวกมันจะความรู้้ประหลาดเกี่ยวกับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต และหยั่งรู้ถึงใจคน ดังนั้นหมอมผีจำนวนมากจึงพยายามดิ้นรนเสาะหาเวตาล และควบคุมเอาไว้ใช้เป็นทาส

รูปเคารพของเวตาลที่ใช้เป็นรูปบูชา มักทำด้วยหินทาสีแดง บนส่วนยอดของแท่งหินแกะสลักเป็นรูปหน้าคน

มีตำนานเล่าว่า ครั้งหนึ่งโยคีกราบทูลให้**พระเจ้าวิกรมาทิตย์**ไปจับเวตาล ซึ่งอาศัยอยู่บนต้นไม้ในใจกลางสุสาน วิธีเดียวที่จะจับเวตาลได้ก็คือ ต้องทำอย่างเงียบๆ และห้ามบริปากพูดสิ่งใด มิฉะนั้นเวตาลจะหนีกลับไปได้

อย่างไรก็ตาม ทุกครั้งที่พระเจ้าวิกรมาทิตย์จับเวตาลได้ มันจะหลอกล่อพระองค์โดยเล่านิทานให้ฟังเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะจบด้วยคำถาม และพระองค์ก็อดรทหนไม่ได้ ต้องตอบคำถามนั้นทุกครั้งไป ทำให้เวตาลหนีกลับไปยังต้นไม้ดังเดิม เรื่องราวเกี่ยวกับเวตาลนั้นรวบรวมไว้เรียกว่า “**เวตาลปัญญาวิงศติ**” (หรือ นิทานเวตาล ๒๕ เรื่อง) รวมอยู่ในหนังสือ**ถาสริตสาค** ของนักปราชญ์อินเดียชื่อ**โสมเทวะ**

เรื่องย่อนิทานเวตาล

ณ ฝั่งแม่น้ำโคทาวรี มีพระมหานครแห่งหนึ่งตั้งอยู่นามว่า **ประดิษฐาน** ที่เมืองนี้ในสมัยบรรพกาลมีพระราชาธิบดีองค์หนึ่ง ทรงนามว่า **ตริวิกรมเสน** ได้ครองราชศัวรรย์มาด้วยความผาสุก

ต่อมาได้มีนักบวชชื่อ **ศานติศีล** ได้นำผลไม้มาถวายพระองค์มิได้ขาด ซึ่งภายหลังพระองค์ได้พบว่ามียักษ์มณีอันมีค่าอยู่ภายในผลไม้เหล่านั้น พระราชาทรงถามถึงเหตุผลที่ทำให้เช่นนั้น โยคีศานติศีลจึงใช้เล่ห์การมขอให้พระราชาธิบดีวิกรมเสนช่วยนำ **เวตาล** มาให้ตนเพื่อจะประกอบมหายัญพิธี

พระราชามีสัจจะเป็นมั่น ได้ไปนำเวตาลมาให้โยคีเจ้าเล่ห์ แต่เวตาลก็พยายามหน่วงเหนี่ยวด้วยการเล่านิทานทั้งสิ้น ๒๔ เรื่องด้วยกัน ซึ่งแต่ละเรื่องจะมีคำถามให้พระราชาทรงตอบ โดยมีข้อแม้ว่า หากพระราชาย่อยปากพูดเวตาลก็จะกลับไปสู่ที่เดิม และเวตาลสาปว่า หากพระราชาทรงตอบแล้วไม่ตอบ พระเศียรของพระองค์จะต้องแตกเป็นเสี่ยง ๆ

และก็เป็นดังนั้นทุกครั้ง ที่พระราชาทรงตอบคำถามของเวตาล เวตาลก็จะหายกลับไปสู่ต้นไม้ที่สิ่งๆ เดิม พระราชาก็จะเสด็จกลับไปเอาตัวเวตาลทุกครั้งไป จนเรื่องสุดท้ายพระราชาก็ไม่ทรงตอบ ก็ทรงเงิบไม่พูด เวตาลพอใจในตัวพระราชา เพราะเป็นพระราชารู้ไม่ย่อท้อ ผู้มีความกล้าหาญ ทำให้เวตาลบอกความจริงในความคิดของโยคีเจ้าเล่ห์ ว่าโยคีนั้นแท้จริงแล้ว ต้องการตำแหน่งราชาแห่งวิทยาธร โดยจะเอาพระราชาเป็นเครื่องสังเวยในการทำพิธี และอธิบายถึงวิธีกำจัดโยคีเจ้าเล่ห์

เมื่อพระราชาสด็จมาถึงโยคีตามที่นัดหมายไว้ ก็ปรากฏว่าโยคีได้เตรียมการทุกอย่างที่เวตาลได้บอกกับพระราชารู้ พระราชาจึงแก้ไขโดยทำตามอุบายที่เวตาลได้บอกไว้ พระราชาจึงได้ตำแหน่งราชาแห่งวิทยาธร และเวตาลได้บอกกับพระราชาธิบดีวิกรมเสนว่า “ตำแหน่งนี้ได้มาเพราะความดีของพระองค์ ตำแหน่งนี้จะคอยพระองค์อยู่หลังจากที่ทรงเสวยสุขในโลกมนุษย์จนสิ้นอายุขัยแล้ว ข้าขอโทษในกาลที่แล้งมาในการที่ยั่วชวนประสาทพระองค์ แต่ก็ไม่ทรงถือโกรธต่อข้า บัดนี้ข้าจะถวายพรแก่พระองค์ ขอทรงเลือกอะไรก็ได้ตามใจปรารถนาเถิด” พระราชาก็ตรัสว่า “เพราะเหตุที่เจ้ายินดีต่อข้า และข้าก็ยินดีในความมีน้ำใจของเจ้าเช่นเดียวกัน พรอันใดที่ข้าจะปรารถนาก็เป็นอันสมบูรณ์แล้ว ข้าเพียงแต่อยากขออะไรสักอย่างเป็นที่ระลึกระหว่างข้ากับเจ้า นั่นก็คือนิทานที่เจ้ายกปัญหาถามข้าถึงยี่สิบสี่เรื่อง และคำตอบของข้าก็ให้ไปแล้วเช่นเดียวกัน แลครั้งที่ยี่สิบห้าคือวันนี้ถือเป็นบทสรุป แสดงอวสานของเรื่อง ขอให้นิทานชุดนี้จงมีเกียรติแพร่กระจายไปในโลกกว้าง”

เวตาลก็สนองตอบว่า “ขอจงสำเร็จ โอ ราชะ บัดนี้จงฟังเถิด ข้าจะกล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีเด่นของนิทานชุดนี้ สร้อยนิทานอันร้อยรัดเข้าด้วยกันดังสร้อยมณีสายนี้ ประกอบด้วยยี่สิบสี่เรื่องเบื้องต้น แลมาถึงบทที่ยี่สิบห้า อันเป็นบทสรุปส่งท้าย นับเป็นปริโยสาน นิทานชุดนี้จึงเป็นที่รู้จักกันในนามของเวตาลปัญญาจิงคติ (นิทานยี่สิบห้าเรื่องของเวตาล) จึงมีเกียรติยศบันลือไปในโลก และนำความเจริญมาสู่ผู้อ่านทุกคน ใครก็ตามที่อ่านหนังสือแม่แต่โคลกเดียว หรือเป็นผู้ฟังเขาอ่านก็เช่นเดียวกัน จักรอดจากคำสาปทั้งมวล บรรดาอมนุษย์ทั้งหลาย มียักษ์ เวตาล กุชมาณฑิ แม่มด หมอผีและรากษส ตลอดจนสัตว์โลกประเภทเดียวกันนี้ จงสิ้นฤทธิ์เดชเมื่อได้ยินใครอ่านนิทานอันศักดิ์สิทธิ์นี้”

เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนได้เป็นจอมราชันแห่งวิยาธรทั้งโลกและสวรรค์แล้ว ภายหลังก็เกิดความเบื่อหน่าย หันไปบำเพ็ญทางธรรมจนบรรลุลูกความหลุดพ้น

เริ่มเรื่อง

โอม ขอชัยชนะจะมีแต่พระคุณศ พระผู้ซึ่งขณะพื่อนรำ ได้ยังปวงดาราให้พริ้งพรุลงจากฟากฟ้าราวกับสายธารแห่งบุปผามาลัย ด้วยแรงลมเป่าจากปลายวงของพระองค์แม่เพียงเล็กน้อย

ณ ผังแม่น้ำโคทาวรี มีพระมหานครแห่งหนึ่งตั้งอยู่นามว่า ประดิษฐาน ที่เมืองนี้ในสมัยบรรพกาลมีพระราชาธิบดีองค์หนึ่ง ทรงนามว่า **ตริวิกรมเสน** ได้ครองราชศวรรย์มาด้วยความผาสุก พระองค์เป็นราชโอรสของพระเจ้าวิกรมเสนผู้ทรงเดชาภาพเทียมทั่ววัชรินทร์

ทุก ๆ วัน เมื่อพระราชาสต์จออกว่าราชการ ณ ท้องพระโรงธารค่านัล จะมีนักบวชชื่อ **ศานติศีล** เข้ามาเฝ้าถวายความเคารพ แล้วถวายผลไม้ผลหนึ่ง และทุก ๆ วัน พระราชาก็ได้ประทานผลไม้ชิ้นนั้นแก่ขุนคลังผู้อยู่ใกล้ซิดีให้เอาไปเก็บไว้ ด้วยประการฉะนี้แล กาลเวลาก็ผ่านไปนับสิบปี

อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อโยคีศานติศีลเข้ามาเฝ้าถวายผลไม้เช่นเคย แล้วทูลลากลับไป พระราชาทรงยื่นผลไม้ชิ้นนั้นแก่ลิงตัวหนึ่งซึ่งทรงเลี้ยงไว้ในตำหนัก และเห็นคนเลี้ยงเข้ามาวิ่งเล่นอยู่ในท้องพระโรง ลิงรับผลไม้แล้วเอาเข้าปากขบกัด ทำให้เปลือกผลไม้ฉีกออก ทันใดนั้นเพชรเม็ดอันงามและมีค่าหามิได้ก็ร่วงตกลงมาเป็นประกายระยิบระยับ พระราชาทรงหยิบเม็ดนั้นขึ้นมาพิจารณาและตรัสแก่โกศาริบัติว่า

“นี่นะขุนคลัง เจ้าจำได้ไหมว่าข้าเคยมอบผลไม้ของโยคีให้แก่เจ้าทุก ๆ วัน ปานนี้ก็คงจะมีจำนวนมากโขอยู่ เจ้าเอาไปเก็บไว้ที่ไหนเล่า”

ได้ฟังรับสั่งดังนั้น ขุนคลังก็เกิดความตระหนกเป็นล้นพ้น อีกอัคราบทูลว่า “ข้าแต่มหิบาล ขอทรงอภัยด้วยเถิด ข้าพระบาทคิดว่าเป็นผลไม้ธรรมดาก็เลยไม่ได้เอาใจใส่ ได้รับมาครั้งใดก็โยนเข้าไปในหน้าต่างท้องพระคลัง ปานนี้จะเป็นอย่างไรก็ไม่ทราบ ข้าพระองค์ขอเปิดประตูคลังดูก่อน” โกศาริบัติกราบทูลแล้วรีบวิ่งมาที่พระคลัง เปิดประตูออกดูภายในครู่หนึ่งก็รีบกลับมาทูลว่า

“โอ นฤบดี ผลไม้ดังกล่าวนั้นเปื่อยเน่าไปหมดแล้ว เหลือแต่เมล็ดคือ ดวงแก้วมณีทองเป็นภูเขาเลากาเต็มไปหมด ส่องแสงระยิบระยับไปทั้งท้องพระเจ้าข้า”

พระราชาก็ฟังดังนั้นก็ตรัสว่า

“สมบัติของข้าในท้องพระคลังก็มีมากมายเหลือที่จะคณานับ ข้าจะปรารถนาอะไรกับอนรรฆมณีเหล่านี้
ข้าขอมอบให้แก่เจ้าทั้งหมด จงเอาไปเถิด”

วันรุ่งขึ้น เมื่อเสด็จออกท้องพระโรง ทอดพระเนตรเห็นโยคีศานติศีลเข้ามาเฝ้า จึงตรัสว่า

“ดูก่อนนุนี้ ท่านมาหาเราทุกวัน เอามณีจินดาค่าควรเมืองนับไม่ถ้วนมาให้แก่เรา ท่านมีความประสงค์อะไร
จงบอกมาตามจริง ถ้าท่านยังไม่บอกเรา วันนี้เราก็จะไม่รับผลไม้จากท่าน”

โยคีได้ฟังก็ตอบว่า

“ข้าพเจ้ากำลังจะประกอบมหาบุญพิธีอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้สำเร็จไม่ได้เลย ถ้าไม่ได้บุรุษสุดกล้า
หาญอย่างท่านมาช่วยเหลือ ขอทรงเมตตาเถิด โอ ราชะ”

พระราชชาติได้ฟังก็ตรัสว่า

“ท่านโยคี ข้ายินดีจะช่วยเหลือท่านทุกอย่าง จะให้ทำอะไรก็บอกมาเถิด”

“โอ วิศามบดี ข้าพเจ้ายินดีนัก” โยคีศานติศีลกล่าว “ข้าพเจ้าจะรอพระองค์อยู่ที่สุสานนอกเมืองเมื่อถึง
ข้างแรมคืนแรกแห่งกาปักษ์ พระองค์จงมาพบข้าพเจ้าในเวลาค่ำที่บริเวณใต้ต้นไทรเถิด อย่าทรงลืมเป็นอันขาด”

พระราชชาติทรงยินยอม ตรัสว่า “เอาเถิด ข้าจะไปตามนัด”

โยคี เมื่อได้รับคำสั่งญาของพระราชชาติ ก็ทูลลากลับไปด้วยความยินดี

ฝ่ายพระราชชาติผู้มหาวิระ ครั้นถึงวันแรมแรกก็เสด็จออกจากวัง ทรงแต่งพระองค์อย่างรัดกุม โปกพระ
เคียรด้วยผ้าสีดำ ทรงเลาะเร้นไปตามทางโดยไม่มีผู้พบเห็น จนกระทั่งบรรลุถึงสุสานนอกเมืองตามที่นัดหมาย
บริเวณนั้นมีมืดด้วยเงาแมงไม้ ปรากฏเพียงตะคุ่ม ๆ ในที่สุดก็มาถึงที่ใกล้จิตคารานอันสว่างวอมแวมด้วยไฟที่เผา
ไหม้ซากอสุภอยู่ บางส่วนก็เหลือเพียงโครงกระดูกและกะโหลกศีรษะเรียงรายอยู่ ทำให้เกิดความสะพรึงกลัวแก่ผู้
ได้พบเห็นยิ่งนัก ณ ที่นั้นมีพวกภูตและเหล่าเวตาลลอยอยู่เกลื่อน บ้างก็ขี้แยงกิ้นศพอันชวนให้สะอิดสะเอียน
เหียนราก เสียงหมาในหอนโหยหวนอยู่ในที่ใกล้เคียงเหมือนเสียงปีศาจมาหลอกหลอน รวมแล้วความสยดสยอง
ทั้งหลายที่ปรากฏก็เป็นประดุจการมาเยือนของพระไภรเว (พระคิเวหรือพระอิศวร ปางดุร้าย) นั่นเทียว

จากนั้นพระราชาทรงค้นหาสำนักของโยคีศานติคีลจนพบที่ใต้ต้นไม้ใหญ่ อันมีรากย้อยระย้า จึงเสด็จเข้าไปหา ตรัสว่า

“เข้ามาแล้ว ท่านโยคีจะให้ข้าทำอะไรเล่า”

เมื่อโยคีเห็นพระราชาสด็จมาตามสัญญาที่ดีใจ กล่าวว่า

“โอ ราชะ ข้าพเจ้าเห็นแล้วจากพระเนตรของพระองค์ว่า ทรงมีเมตตาต่อข้าพเจ้า ทรงพึงเถิด ถ้าพระองค์เสด็จจากนี้ไปทางทิศใต้ไม่กี่ไกลนัก จะทรงพบต้นอโศกต้นหนึ่ง บนกิ่งอโศกมีศพชายคนหนึ่งแขวนอยู่ ขอให้ข้าพเจ้านำให้ข้าพเจ้า นั่นแหละคืองานที่ข้าพเจ้าต้องการจะให้พระองค์ช่วยเหลือ โอ มหาวีระ”

ทันทีที่วีรกษัตริย์ผู้มั่นคงต่อคำสัญญาได้ยินถ้อยคำดังกล่าว ก็ทรงกล่าวแก่โยคีว่า “ข้าจะทำตามคำของท่าน” แล้วเสด็จไปทางทิศใต้ ครู่หนึ่งก็มาถึงที่อันอยู่ไม่กี่ไกลจากกองไฟที่ใกล้จะมอด แลเห็นต้นอโศกอยู่บริเวณนั้น บนกิ่งอโศกมีศพชายผู้หนึ่งแขวนอยู่ราวกับห้อยลงมาจากบ่าของอสุรกาย พระราชาทรงปีนต้นอโศกขึ้นไปปลดเอาศพลงมาอย่างยากเย็นและเหวี่ยงมันลงบนพื้นดิน ทันทีที่ร่างนั้นกระทบแผ่นดินมันก็หวีดร้องราวกับเจ็บปวดเต็มที่ พระราชาทรงคิดว่าร่างนั้นมีชีวิต ก็ปีนลงมาจากต้นอโศกเข้าประคองเอาไว้ ทรงหวดฟันร่างนั้นด้วยความกรุณา เพื่อให้คลายเจ็บ ทันใดนั้นศพก็กรีดเสียงหัวเราะเยือกเย็นราวกับเสียงภูตผี พระราชาทรงทราบได้ทันทีว่าศพนั้นถูกเวตาลสิงอยู่ จึงถามมันว่า “เจ้าหัวเราะอะไร อย่างมัวชักช้าอยู่เลย รีบไปกันเถอะ” ทันใดนั้นเอง ศพที่เวตาลเข้าสิง ก็ลอยกลับขึ้นไปห้อยอยู่บนกิ่งอโศกตามเดิม พระราชาเห็นดังนั้น ก็รีบปีนขึ้นไปดึงเอาศพนั้นลงมาแล้วเหวี่ยงขึ้นบ้า เสด็จไปอย่างรวดเร็ว ขณะที่เสด็จมาตามทาง เวตาลในร่างของศพที่พาดบ่าอยู่ก็กล่าวแก่พระราชาวา

“โอ ราชัน ข้าจะเล่านิทานสนุก ๆ ให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง ระหว่างทางจะได้ไม่เบื่อ โปรดทรงสดับเถิด และเมื่อฟังแล้วอย่าได้ตรัสอะไรเลย”

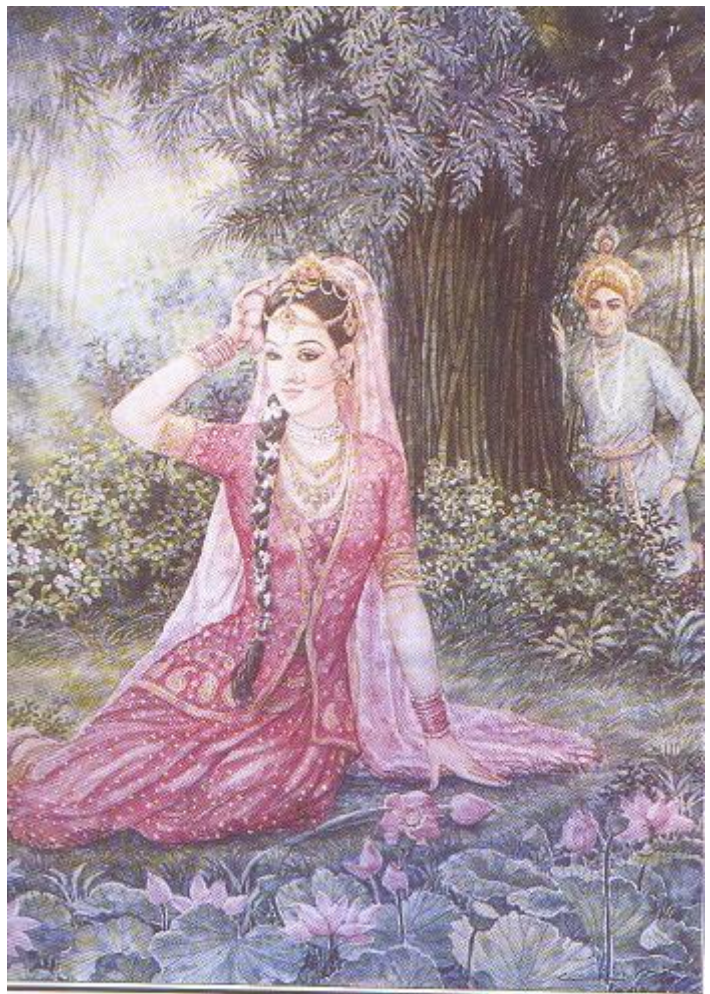
นิทานเรื่องที่ ๑

ปัญญาแห่งพุทธิศรีระ

แต่โบราณกาล มีเมืองหนึ่งชื่อพาราณสี อันเป็นที่กล่าวกันว่าเป็นที่ประทับของพระคิเวผู้เป็นเจ้าของเมืองนี้เป็นที่อยู่ของผู้บริสุทธิในศาสนา ซึ่งเปรียบเหมือนภูเขาไกรลาสอันเป็นที่ชุมนุมของทวยเทพ แม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์มีน้ำเปี่ยมฝั่งตลอดกาลไหลเลียบบพระนครนี้ ทำให้ดูเสมือนสร้อยแก้วมณีอันบรรเจิดที่คล้องเอาไว้โดยรอบ

ที่พระนครพาราณสีนี้ มีพระราชองค์หนึ่งทรงนามว่า พระเจ้าประตปมกุฏปกครองอยู่ พระองค์เป็นผู้เลิศด้วยเดชาบุภาพ สามารถปราบปรามเหล่าอริราชศัตรูได้ราบคาบราวกับกองอัคนีที่เผาผลาญป่าใหญ่ให้วอดวาย ฉะนั้นพระองค์มีราชโอรสองค์หนึ่งชื่อ **วชรมกุฏ** ผู้ทรงโฉมอันงามยอดยิ่งเพียงดั่งจะเย้ยกามเทพให้ได้อาย เจ้าชายมีสหายผู้หนึ่งชื่อ **พุทธิศรีระ** ซึ่งทรงรักและตีราคาคุณค่าของเขาเท่ากับชีวิตของพระองค์นั้นเทียว แลพุทธิศรีระนั้นเป็นบุตรมนตรียุี่ใหญ่ของพระราช

สมัยหนึ่งเจ้าชายกับพระสหายพากันแสวงหาความบันเทิงสุขโดยการขี่ม้าประพาสป่าไล่ล่าสัตว์อย่างสนุก ทรงยิงธนูตัดสร้อยคอของสีหะเหล่านั้น อันมีลักษณะดั่งแล้จามรีของมันขาดกระจุย ในที่สุดเสด็จมาถึงป่าใหญ่แห่งหนึ่งที่มีความงดงามรื่นรมย์ราวกับอุทยานของกามเทพ มีเสียงนกดูเหว่าวิเวกแว่วอ่อนหวาน ผสมผสานมากับสายลมที่แผ่วรำเพยมาจากแนวพฤษภอันมีดอกบานสะพรั่งทุกกิ่งก้านกวัดไกวไปมา ระหว่างทิวไม้อันคดโค้งในเบื้องหน้าเป็นทะเลสาบซึ่งมีน้ำอันใสเขียวดั่งมรกตและมีระลอกน้อย ๆ ริงไล่กันเข้าสู่ฝั่งมิได้ขาด กลางบึงใหญ่มีกอบัวอันสลบสล้างด้วยสีสังวรระณะต่าง ๆ อย่างงดงาม ณ ที่นั้นเจ้าชายทอดพระเนตรเห็นนารีนางหนึ่งมีรูปโฉมงดงามดั่งเทพอัปสร ลงเล่นน้ำอยู่พร้อมด้วยคณานางผู้เป็นบริวาร นางมีพัศตร์อันงามดั่งสมบูรณ

นางปัทมาวดี

จันทร์ อันทำให้ควาโศกตบถ (บัวสายสีขาว) ทั้งหลายต้องไต่อาลัย เพียงได้แลเห็นนางครั้งแรก เจ้าชายหนุ่มก็รู้สึกเหมือนว่านางได้คร่าเอาดวงหทัยของพระองค์ไปเสียแล้วด้วยเสน่ห์อันลึกซึ้งของนาง แลนางนั้นกำลังเปล็ดเปล็นอยู่ด้วยการเล่นน้ำจนมีทันระว่างอารมณ์ที่หลุดร่วงจากอูระ ขณะที่เจ้าชายและสหายกำลังจ้องดูนางอยู่

ด้วยความสงสัยว่านางเป็นใครนั้น ก็พอดีนางเหลือบมาเห็นเข้า นางเมินหน้าหนีด้วยความอาย แต่แล้วกลับแสดงท่าที่เป็นนัย ๆ ให้ทราบว่าเป็นใครมาจากไหน นางเด็ดดอกบัวออกจากมาลาที่สวมศีรษะนางดอกหนึ่งเอาทัดหูไว้ นิ่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วเอาดอกบัวออกจากหู บิดให้เป็นรูปเครื่องประดับอย่างหนึ่งที่เรียกว่า ทันตบัตร์ (แผ่นพื้นเป็นรูปอารมณ์ชนิดหนึ่ง) จากนั้นนางหยิบดอกบัวอีกดอกหนึ่งขึ้นวางบนศีรษะ และเอามือปิดอูระไว้ตรงหัวใจนาง เจ้าชายมองดูอากัปกริยาของนางอย่างไม่เข้าใจ แต่สหายผู้เป็นบุตรมนตรีเข้าใจโดยตลอด นางโหมงามนิ่งอยู่ครู่หนึ่งก็ขึ้นจากน้ำแวดล้อมด้วยบริวารเดินทางกลับไปยังนิवासสถานของนาง

เมื่อนางเข้าไปในบ้านก็ลุ่มตัวลงบนที่นอน มีใจอันตันระที่คิดถึงเจ้าชายด้วยความสงสัยว่าพระองค์จะเข้าใจสัญญาของนางหรือไม่ ส่วนเจ้าชายวัชรมงกุฎ เมื่อมิได้เห็นนางอีกแล้วก็เปรียบเหมือนนិยายทนต์ที่สิ้นไร้ซึ่งมนตร์วิเศษ เมื่อเสด็จกลับถึงพระนครก็มีแต่จิตประหวัดคิดถึงนางอยู่มิรู้วาย ทรงตกอยู่ในอารมณ์รันทด มีแต่ความเศร้าสร้อยอาวรณหาแต่นางผู้เดียว วันหนึ่งบุตรมนตรีเข้ามาเฝ้าและสนทนากันด้วยเรื่องต่าง ๆ พุทธิศรีระบุตรมนตรีได้ถามเจ้าชายผู้เป็นสหายว่ามีความคิดอย่างไรเรื่องนางงามที่พบที่ทะเลสาบ ในความคิดของตนเห็นว่านางนั้นอาจจะติดต่อดีง่ายกว่าที่คิดเพราะทุกอย่างไม่มีปัญหาอะไรเลย

เจ้าชายได้ฟังก็พลุ่งขึ้นมาว่า “เจ้าพูดได้อย่างไรว่าเข้าหาไม่ยากเลย ข้าไม่รู้จักแม่แต่ชื่อของนาง ที่ซึ่งนางอยู่หรือแม่แต่หัวนอนปลายตีนของนางทั้งสิ้น เจ้าช่างวณโมโหซ้ำเสียจริง”

เมื่อเจ้าชายตรัสดังนี้ พุทธิศรีระก็ถึงกับอ้าปากค้าง กล่าวว่า “อะไรนะ พระองค์ไม่ทราบได้อย่างไรในเมื่อนางให้สัญญาออกโจ่งแจ้งอย่างนั้น ก็เมื่อนางเอาดอกบัวทัดที่หู นางหมายจะบอกพระองค์ว่า ‘ฉันอยู่ในแคว้นของพระราชานาม **กรรโณตบถ**’ (ผู้มีดอกบัวประดับที่หู) เมื่อนางบิดกลับบัวเป็นอารมณ์ทันตบัตร์ นางหมายความว่า ‘จงรู้เถิดว่าฉันเป็นลูกของทนต์แพทย์ที่เมืองนั้น’ การที่นางหยิบดอกบัวขึ้นชูบนศีรษะว่า นางชื่อ **ปัทมาวดี** และการที่นางเอามือทาบหทัยประเทศก็หมายความว่า พระองค์สถิตอยู่ในหัวใจของนางแล้วนั่นเอง พระองค์ไม่รู้หรือว่าพระราชกรรโณตบถนั้นเป็นกษัตริย์แห่งแคว้นกสิงคะ และมีพระสหายที่โปรดปรานคนหนึ่งเป็นหมอพันชื่อสงครามวรรณ ก็ชายผู้นี้แหละมีลูกสาวชื่อ ปัทมาวดี ผู้เป็นมุกดาแห่งโลกทั้งสาม และบิดาของนางตีราคานางเท่ากับชีวิตของเขานั้นทีเดียว

เรื่องราวเหล่านี้ข้าพเจ้าทราบจากคำคนเขาพูดกันมานานแล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงตีความหมายของนาง ได้ถูกต้องไม่ว่านางจะแสดงท่าทีอย่างไร

เมื่อราชบุตรได้ฟังคำเฉลยอันแจ่มแจ้งของบุตรมนตรีดังนี้ ก็มีใจปลอดโปร่งสิ้นความกังวลวิตก มีใบหน้าอันเข้มขึ้นขึ้นทันที และเห็นโอกาสที่จะไปหานางอันเป็นที่รักได้โดยง่าย จึงจัดการเสด็จอีกครั้งหนึ่งพร้อมด้วยบุตรมนตรี โดยแสร้งทำเป็นว่าจะไปล่าสัตว์แล้วมุ่งไปหานางโดยทันทีตามเส้นทางเดิม พอมาถึงกลางทาง เจ้าชายก็กระตุ้มม้าเผ่นโผนไปด้วยความเร็วจนข้าราชบริพารตามไม่ทัน แล้วมุ่งหน้าไปยังแคว้นกสิงคะพร้อมด้วยบุตรมนตรีตามเสด็จอย่างใกล้ชิด ณ ที่นั้นชายหนุ่มทั้งสองก็มุ่งไปยังพระนครของพระราชากรโณตบล แล้วสืบเสาะจนพบคฤหาสน์หลังงามของทันตแพทย์ผู้ยิ่งใหญ่ เจ้าชายและพระสหายแวะเข้าไปสู่บ้านของหญิงชราผู้หนึ่งซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับคฤหาสน์นั้น พุทธิศรีระจัดการให้หม้ายให้น้ำแกม้ำทั้งสองตัว แล้วเอาไปซ่อนในที่ลับตา จากนั้นก็กล่าวแก่หญิงชราต่อพระพักตร์ของเจ้าชายว่า “คุณแม่ ท่านเคยรู้จักหมอพันชื้อสงครามวรรณบ้างหรือ”

พอนางได้ฟังถ้อยคำดังนั้น ก็กล่าวแก่ชายหนุ่มอย่างอ่อนน้อมว่า “แม่รู้จักเขาดีทีเดียว ก็แม่นี้แหละเคยเป็นแม่หมของเขา เดียวนี้เขาให้แม่เป็นคนดูแลลูกสาวของเขาแล้ว แต่แม่ก็ไม่ได้เข้าไปที่บ้านใหญ่นั้นหรอก เพราะไม่มีเสื้อผ้าดี ๆ จะแต่ง มีแต่ชุดปอน ๆ นี้จะใส่ไปก็อายเขา ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะอายลูกชายชาติชั่ว มันเล่นการพนันหมดเนื้อหมดตัว ไม่มีอะไรเหลืออีกแล้ว มันเห็นเสื้อผ้าสวย ๆ ของแม่มีอยู่ มันก็ชวนเอาไปจนหมด” เมื่อบุตรมนตรีได้ฟังดังนั้นก็ยินดี แลเห็นช่องทางโดยตลอด จึงถอดสร้อยสังวาลออกมอบให้นางพร้อมด้วยของขวัญอีกหลายอย่าง ทำให้นางปลาบปลื้มเป็นอันมาก บุตรมนตรีเห็นได้โอกาสจึงกล่าวแก่นางว่า

“คุณแม่จงเป็นแม่ของพวกเราเถิด ตอนนี้นั้นฉันมีความลับอย่างหนึ่งที่จะบอกคุณแม่ และขอให้คุณแม่ช่วยสงเคราะห์ด้วย ให้คุณแม่ไปหานางบัวทมาวดี ลูกหมอพันและกล่าวแก่นางว่า เจ้าชายที่เจ้าเห็นที่ทะเลสาบนั้น บัดนี้มาถึงแล้ว และเพราะความรักของเขาที่มีต่อเจ้าอย่างท่วมท้น เขาจึงรีบให้แม่มาบอกเจ้า”

เมื่อหญิงชราได้ฟังดังนั้นก็ตอบตกลง เพราะได้ลาภสักการะมาไว้อย่างเต็มที่ รีบกระวีกระวาดเข้าไปพบนางบัวทมาวดีในปราสาท และกลับมาในเวลาเพียงชั่วครู่ เจ้าชายและพระสหายเห็นนางกลับมาก็ถามเรื่องราวโดยทันที นางได้ฟังก็ตอบว่า “แม่ไปพบนางอย่างลับ ๆ และแจ้งข่าวแก่นางว่าเจ้ามาถึงแล้ว พอนางฟังจบก็ดำช้ำยกใหญ่ มีหน้าซำยังตบหน้าซำทั้งสองข้างข้างละทีด้วยฝ่ามือที่ทาด้วยการบูร แล้วไล่ข้ากลับมา นางทำให้ข้าต้องร้องไห้ด้วยความเสียใจเพราะถูกดูหมิ่นอย่างคาดไม่ถึง นี่ไงละ ลูกเอ๋ย รอยที่นางตบซำยังเป็นผื่นหน้านี้ขวยอยู่เลยเห็นไหม”

เมื่อได้ฟังดังนี้ เจ้าชายก็รู้สึกเป็นทุกข์เพราะความผิดหวังยิ่งนัก แต่บุตรมนตรีผู้ฉลาดได้กล่าวปลอบโยนว่า “อย่าทรงเศร้าโศกไปเลยพระเจ้าข้า ที่นางทำอย่างนี้เป็นแต่เพียงปริศนาเท่านั้นหรอก การที่นางบริภาษแม่เฒ่า

และตบหน้าทั้งสองแก้มด้วยมือทาการบูรทั้งสิบนิ้วเป็นรอยสีขาวย่างนั้นก็เพราะนางต้องการจะตอบเป็นนัย ๆ ว่าให้พระองค์ทรงรออีกสิบวันข้างขึ้น เพราะระหว่างนี้เป็นวันที่ฤกษ์ไม่ดี”

หลังจากที่บุตรมนตรีกล่าวพลบโยนเจ้าราชบุตรดังนี้แล้ว บุตรมนตรีก็ออกไปตลาด แอบเอาเครื่องทองหยองออกขายอย่างลับ ๆ เอาเงินมาให้แม่เฒ่าไปทำอาหารอย่างดีเลิศมากินกันทั้งสามคน หลังจากนั้นเมื่อรอมคราบสิบวัน บุตรมนตรีก็ส่งแม่เฒ่าไปพบนางบัทมาวดีอีกเพื่อดูว่านางจะว่าอย่างไร ฝ่ายหญิงชราหลังจากที่ถูกปรนเปรอด้วยเหล้ายาปลาบั้งและอาหารนารสอย่างอิมหมีพื้มันแล้วก็กำลังใจยอมช่วยเหลือเต็มที่ นางเดินทางไปหานางบัทมาวดีอีกครั้งเพื่อเอาใจแขกทั้งสอง นางไปแล้วมิช้าก็กลับมากล่าวแก่ชายทั้งสองว่า “แม่ไปมาแล้ว และไม่ทันได้พูดอะไร แต่นางกลับเยาะเย้ยแม่ว่าทำเป็นแม่สื่อตีนัก นางเอามือที่ทาชาตมาแปะหน้าอกข้าเป็นรอยนิ้วมือสามนิ้ว ข้าจึงกลับมายังเจ้าพร้อมด้วยรอยนิ้วมือของนางนี้แหละ”

เมื่อบุตรมนตรีได้ฟังและพิเคราะห์ด้วยความฉลาดก็ทูลเจ้าชายให้สงบพระทัย และไต่รตรองในบริศนาของนาง ซึ่งตนเห็นว่าไม่ลึกลับอะไรเลย “นางต้องการจะบอกให้ทราบ ว่า นางยังไม่วางที่จะพบใครในสามวันนี้” บุตรมนตรีเฉลยปัญหาอย่างมั่นใจ

หลังจากนั้นอีกสามวัน พุทธิศรีระก็ส่งหญิงเฒ่าไปหานางบัทมาวดีอีก คราวนี้นางบัทมาวดีต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดี ปรนเปรอด้วยอาหารอันหอมโอชและสุรารายอย่างดี หญิงชราเพลิดเพลินอยู่ที่คฤหาสน์ตลอดวัน จนกระทั่งถึงเวลาเย็นนางจึงลากลับบ้าน ขณะนั้นปรากฏเสียงอื้ออึงในท้องถนนหน้าคฤหาสน์เสียงคนร้องเอะอะว่า “ระวังด้วยมีข้างบ้าหลุดจากเสาตะลุงวิ่งมาทางนี้ มันกระต๊อบคนตายไปหลายคนแล้ว หนีเร็ว” นางบัทมาวดีได้ยินดังนั้นจึงกล่าวแก่หญิงชราว่า “แม่อย่าออกไปทางถนนใหญ่เลย อันตรายเปล่า ๆ เราจะให้แม่นั่งในกระเช้าแล้วค่อยหย่อนเชือกกลงไปจากหน้าต่างดีกว่า พอลงไปถึงสวนแล้วก็ปีนต้นไม้ออกไปที่กำแพง แล้วข้ามกำแพง ลงไปโดยไต่ลงต้นไม้อีกต้นหนึ่ง ถึงทางลัดแล้วแม่ก็กลับไปบ้านเถิด” หลังจากกล่าวดังนี้แล้ว นางบัทมาวดีก็ให้หญิงชราลงไปนั่งในกระเช้า เอาเชือกพันแน่นหนา แล้วก็ค่อยหย่อนนางลงทางหน้าต่าง เมื่อลงไปถึงสวนแล้วก็ให้นางทำตามที่บอก จนหญิงเฒ่ากลับสู่บ้านด้วยความปลอดภัย เมื่อนางกลับมาบ้านแล้วก็เล่าเรื่องทั้งหมดให้ชายหนุ่มทั้งสองฟัง บุตรมนตรีได้ฟังดังนั้นก็กล่าวแก่เจ้าชายว่า “ความปรารถนาของพระองค์ถึงความสำเร็จแล้ว เพราะฟังจากถ้อยคำแม่เฒ่านี้ นางบัทมาวดีได้แนะนำทางให้พระองค์ไปสู่อำนาจของนางแล้ว เพราะฉะนั้นจงเสด็จไปเถิด ไปเสียวันนี้เลย เวลาอย่าค่า ไปตามหนทางที่นางชี้แนะไว้แล้วนั้นแหละ”

เมื่อบุตรมนตรีกล่าวดังนี้ เจ้าราชบุตรก็เดินทางไปด้วยบุตรมนตรีลัดเลาะมาจนถึงแนวกำแพงบ้านนางตามที่หญิงชราบอกไว้ ที่ตรงนั้นมีเชือกผูกกระเช้าหย่อนลงมาจากหน้าต่าง ที่ขอบหน้าต่างแลเห็นสาวใช้กำลังเย็บม ๆ มอง ๆ เหมือนนางกำลังคอยหาเจ้าชายอยู่ ดังนั้นเจ้าชายจึงลงไปนั่งในกระเช้า นางสาวใช้สองคนก็

ช่วยกันชักกระเช้าขึ้นไปจนถึงหน้าต่าง จากนั้นเจ้าชายก็เสด็จเข้าไปในปราสาทและตรงเข้าไปหานางอันเป็นที่รัก บุตรมนตรีเห็นว่าเสร็จธุระของตนแล้วก็กลับที่พัก

ส่วนเจ้าชายเมื่อเข้าไปถึงห้องของนางก็แลเห็นนางนั่งอยู่บนอาสน์ มีใบหน้าอันงามปลั่งเปล่งดังจันทร์เพ็ญ ฉายแสงอร่ามเรืองในราตรี นางแลเห็นเจ้าชายก็รีบลุกจากแท่นเข้ามาทอดใจไว้ด้วยความเสน่หาอันแพศยาอูระให้ ทรมานมานับเดือน เจ้าชายประคองนางไว้ด้วยความรัก และกระทำวิวาทะต่อนางตามแบบคานธรรพวิวาท์ (การได้ เสียตนเองด้วยความพอใจทั้งฝ่ายชายและหญิง วิวาทะชนิดนี้ถือเป็นแบบหนึ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายอย่างหนึ่งใน ๘ ชนิด) เมื่อความปรารถนาของพระองค์บรรลุความสำเร็จแล้ว เจ้าชายก็ประทับอยู่กับนางเรื่อยมาโดยการ ลักลอบมิให้รู้ถึงผู้อื่น จนเวลาผ่านไปหลายวัน

วันหนึ่งขณะที่อยู่กับนางในที่โรโหลาน เจ้าชายรำลึกถึงพระสหายได้ จึงกล่าวแก่นางว่า “ดูก่อนเจ้าผู้เป็นที่รัก สหายร่วมใจของข้ากำลังคอยข้าอยู่ที่บ้านแม่เฒ่า เวลาที่ผ่านมาหลายวันแล้ว ข้าคิดว่าควรจะกลับไปเยี่ยม เยียนเขาบ้าง เพราะเขาคอยฟังข่าวจากข้าอยู่ เสร็จธุระแล้วข้าจะกลับมาที่นี่อีก”

บาทมวดีโหมงมาได้ฟังก็นั่งอยู่ ไตร่ตรองด้วยความฉลาดของนาง แล้วก็กล่าวแก่สามีของนางว่า “โอท่านผู้ เป็นบดี (สามี หรือ นาย) ของข้า เมื่อพระองค์ตรัสดังนี้ก็ดีแล้ว แต่ข้ายังมีความสงสัยอยู่อย่างหนึ่งที่จะถามว่า ก่อนหน้านี้ข้าเคยทำปรีศนาหลายอย่างต่อพระองค์ พระองค์ทรงตีปัญหาแตกด้วยความคิดของพระองค์เองหรือ หรือ ว่าบุตรมนตรีผู้เป็นสหายเป็นคนคิดให้”

เจ้าราชบุตรได้ฟังดังนั้นก็กล่าวตอบด้วยความเชื่อว่า “ข้าไม่ได้คิดเองเลยสักอย่าง แต่สหายของข้าคือบุตร มนตรีผู้นั้นเป็นผู้แนะนำต่างหาก”

นางได้ฟังดังนั้นก็คิดในใจด้วยความล้าลึก ปกปิดความรู้สึกลับอันแท้จริงมิให้ปรากฏออกนอกหน้า กล่าวว่า “พระองค์ทำผิดเสียแล้วที่ไม่แจ้งเรื่องนี้แก่ข้าก่อน เมื่อเขาเป็นสหายของพระองค์ เขาก็ควรจะเป็นพี่ของข้าด้วย ข้า ควรจะให้เกียรติแก่เขายิ่งกว่าใคร ๆ ทั้งหมด โดยให้ของขวัญอันมีค่าต่าง ๆ”

เมื่อนางกล่าวดังนี้แล้ว ตกเวลากลางคืนนางก็ส่งเจ้าชายกลับไปโดยวิธีเดิมเหมือนขามา เจ้าชายก็กลับมา หาพุทธศรีระและพักอยู่ด้วยกันเป็นเวลาหลายวัน วันหนึ่งราชบุตรกล่าวแก่บุตรมนตรีว่าพระองค์ได้เล่าเรื่องการแก้ ปรีศนาของเขาให้นางทราบหมดแล้วเพื่อต้องการจะยกย่องความฉลาดของเขา สหายหนุ่มได้ฟังก็ตำหนิว่าเป็นการ เสี่ยงมากที่ทรงทำดังนั้น การสนทนาระหว่างสองชายดำเนินไปจนกระทั่งเย็นค่ำ วันต่อมา หลังจากการสวด ประจำวันเวลาเช้าสิ้นสุดลง ก็ปรากฏว่ามีสาวใช้คนสนิทของนางบาทมวดีมารอบอยู่ เอาหมากพลูมาให้พร้อมกับ

อาหารซึ่งน่ากินหลายอย่าง นางถามสารทุกข์สุกดิบของบุตรมนตรีตามธรรมเนียม แล้วมอบของกินให้แก่เขาและกล่าวแก่เจ้าชายว่า นางปัทมาวดีกำลังคอยอยู่ ขอให้พระองค์เสด็จไปเสวยอาหารที่บ้านของนางโดยเร็ว นางกล่าวจบก็รีบผลุนผลันกลับไป บุตรมนตรีเห็นนางไปแล้วก็กล่าวแก่เจ้าชายว่า

“ข้าแต่ราชบุตร โปรดคอยดู ข้าจะแสดงอะไรให้ดูสักอย่าง” กล่าวจบก็นำอาหารในภาชนะนั้นมาให้สุนัขกิน สุนัขกินอาหารนั้นยังไม่ทันหมดก็ล้มลงขาดใจตาย เจ้าชายแลดูด้วยความงุนงงตรัสว่า “นี่มันอะไรกัน ข้าไม่เข้าใจ”

บุตรมนตรีจึงอธิบายว่า “ความจริงก็คือ นางผู้เป็นที่รักของพระองค์รู้ว่าข้าเป็นคนมีปัญญา เพราะสามารถตีปัญหาของนางออกทุกอย่าง นางจึงส่งอาหารใส่ยาพิษมาให้ข้ากิน ที่นางทำเช่นนี้ก็เพราะนางรักพระองค์มากเหลือเกิน นางต้องการให้พระองค์รักนางอย่างสุดจิตสุดใจ และนางเห็นว่า トラบใดที่ข้ายังมีชีวิตอยู่ ข้าอาจเป็นก้างขวางคอนาง และอาจจะยุยงพระองค์ให้เห็นห่างจากนางเมื่อไรก็ได้ นางจึงคิดจะฆ่าเสีย มีให้ข้านำพาพระองค์เสด็จกลับพระนคร แต่พระองค์อย่าโกรธนางเลย ทางที่ดีขอให้พระองค์เล่าโลมนางจนคิดหนีจากสกุลติดตามพระองค์ กลับสู่พระนครจะดีกว่า ข้าจะเป็นผู้ออกอุบายดำเนินเรื่องนี้เอง”

เมื่อบุตรมนตรีทูลดังนี้ เจ้าราชบุตรก็ทรงยิ้มแยมด้วยความพอพระทัยตรัสว่า “เจ้านี่สมแล้วที่ได้ชื่อว่า พุทธิศรีระ เพราะเจ้าเป็นแหล่งของความฉลาดแท้เทียว”

ขณะที่เจ้าชายกำลังกล่าวยกย่องพระสหายอยู่นั้น ก็ได้ยินเสียงคนเป็นอันมากส่งเสียงปริเทวนาการมาจากห้องถนนว่า “โธ่เอ๊ย ช่างกระไรราชบุตรน้อยของพระราชามาด่วนจากไปเสียแล้ว ไม่ควรเลย ยังเด็กอยู่แท้ ๆ” บุตรมนตรีได้ยินเสียงดังนั้นก็รู้สึกยินดีนัก กล่าวแก่เจ้าชายว่า “รีบเสด็จไปบ้านนางเถอะ คินนี่เมื่อพระองค์อยู่กับนางจงพยายามให้นางดื่มสุราให้มาก ให้นางเมาจนสิ้นสติแน่หนึ่ง แล้วจงเอาเหล็กเผาไฟนาบสะโพกของนางเป็นเครื่องหมายแล้วเก็บสร้อยถนิมพิมพาภรณ์เครื่องประดับกายของนางมาให้หมด จากนั้นขอให้เสด็จกลับมาทางเดิม เมื่อกลับมาบ้านแล้วข้าจะดำเนินการตามแผนที่คิดไว้ต่อไป” เมื่อบุตรมนตรีกล่าวดังนี้แล้วก็มอบเหล็กแหลมรูปตรีศูลอันเล็ก ๆ มีลักษณะแหลมราวกับขนหมูป่าให้แก่เจ้าชายเพื่อไปกระทำตามแผน เจ้าชายรับมาแล้วทรงพิจารณาดูอาวุธน้อยอันดำเป็นมันขลับราวกับตะกั่วดำ พลางคิดว่าทั้งนางปัทมาวดีผู้เป็นที่รัก กับพุทธิศรีระผู้เป็นสหายแก้ว ดูจะเป็นคนใจหिनด้วยกันทั้งคู่ไม่มีใครเป็นรองใครจึงตรัสว่า “เอาเถอะข้าจะทำตามที่เจ้าสั่งทุกอย่าง”

คินนั้นเจ้าชายเสด็จไปยังอุทยานของนางปัทมาวดี เพราะขึ้นชื่อว่าเจ้าชายย่อมจะต้องทำตามคำแนะนำของมนตรีที่ฉลาดเสมอ ณ ที่นั้นพระองค์ได้ภริมย์อยู่ด้วยนางจนเวลาค่อนคิน พรนเปอรนางด้วยสุรา จนนางเมามายถึงขนาดและแน่หนึ่งไป เจ้าชายเห็นได้โอกาสก็หยิบตรีศูลมาลงไฟแล้วนาบลงที่สะโพกของนางโดยนางยังคงสลบไสลไม่ได้สติเช่นเดิม เสร็จแล้วทรงรวบรวมรัตนาภรณ์ของนางใส่ท่อผ้า เสด็จเริ่นพระองค์ลงจากหน้าต่างใน

ความมืด แผลงกายลัดเลาะมาถึงบ้าน แจ้งเหตุการณ์ทุกอย่างให้บุตรมนตรืทราบ ทำให้บุตรมนตรืดีใจที่แผนการ
ประสบผลสำเร็จไปครึ่งหนึ่งแล้ว

รุ่งเช้าบุตรมนตรืแอบไปยังสุสานนอกเมือง พร้อมด้วยราชบุตร และเปลี่ยนเสื้อผ้า โดยบุตรมนตรืปลอม
ตนเป็นโยคี ส่วนเจ้าชายปลอมเป็นสาวก เสร็จแล้วบุตรมนตรืกล่าวแก่เจ้าชายว่า “พระองค์จงนำรัตนาวลีนี้ไปเร่
ขายในตลาด แล้วทำเป็นโง่ราคาเสียจนไม่มีใครกล้าแตะ จงเดินเร่ขายไปเรื่อย ๆ ทำให้ใคร ๆ ได้เห็นกันจนทั่ว
และเมื่อถูกราชบุรุษ (ตำรวจ) จับ จงทำเป็นไม่รู้โอหนอเห็นตอบแต่เพียงว่า ท่านโยคีอาจารย์ของข้าสั่งให้ข้าเอา
สร้อยเส้นนี้มาขาย

เมื่อบุตรมนตรืกำชับกำชาเรียบร้อยแล้วก็ส่งเจ้าชายออกไปที่ตลาด เจ้าชายแกล้งตระเวนขายสายสร้อย
มณีไปทั่วตลาด ในที่สุดก็ถูกราชบุรุษจับ เพราะราชบุรุษได้รับความมาว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัตนาวลีที่โจรเอา
ไปจากลูกสาวเศรษฐีผู้เป็นทันตแพทย์ เมื่อราชบุรุษจับกุมเจ้าชายไปแล้วก็นำไปมอบแก่ตุลาการ ตุลาการแลเห็น
ราชบุตรแต่งกายด้วยเสื้อผ้าของโยคี ก็รีบแสดงความเคารพและถามด้วยความนอบน้อมว่า “ข้าแต่ท่านสาธุ ท่าน
เอาสร้อยมณีเส้นนี้มาจากไหน ท่านรู้หรือไม่ว่า สร้อยเส้นนี้เป็นของธิดาเศรษฐีใหญ่ คือธิดาทันตแพทย์หลวง นาง
ทำหายไปโดยไร้ร่องรอยจำไม่ได้ว่าที่ไหน บางทีอาจจะถูกขโมยเมื่อคืนนี้ก็ได้”

เมื่อเจ้าชายผู้ปลอมเป็นสาธุได้ฟังดังนั้นจึงตอบว่า “ท่านมหาคุรุผู้เป็นอาจารย์ของข้าเป็นคนมอบให้ข้าเอง
ถ้าท่านอยากรู้อะไรก็จงสอบถามท่านคุรุเถิด”

ตุลาการได้ฟังก็เดินทางไปที่สุสาน แลเห็นบุตรมนตรืนั่งอยู่ คิดว่าเป็นโยคีจึงเข้าไปทำความเคารพและถาม
ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ท่านได้มุกดาวลีเส้นนี้มาจากไหน ข้าได้มาจากศิษย์ของท่าน”

เมื่อหนุ่มเจ้าเล่ห์ได้ฟังก็ตอบว่า “ข้าเป็นนักบวชแสวงบุญ เดินทางท่องเที่ยวจาริกแสวงบุญไปเรื่อย ๆ ไม่มี
ที่พำนักถาวร ข้าชอบท่องเที่ยวไปในไพรกว้าง ออกจากป่าโน้นเข้าป่านี้ตามอำเภอใจของข้า คราวนี้เหมาะจะได้เจอ
เรื่องตื่นเต้นเข้าจนได้ เมื่อคืนข้ามาพักอยู่ในสุสานนี้ ข้าได้เห็นนางแม่มดจำนวนมากมาประชุมกันที่นี่ พวกมันคน
หนึ่งนำเอาร่างสลบสลอของชายองค์หนึ่งมาด้วย มันเอาร่างเปล่าเปลือยของชายเคราะห์ร้ายมาวางเป็นเครื่องบูชา
ยัญแด่องค์พระไภรเว (ผู้นำกลัว หมายถึงพระคิเว (อิศวร) ปางดุร้าย) นางแม่มดตนหนึ่งมีอำนาจตะบะแรงกล้า
มีไช้หน่อย แอบเข้ามาขโมยสร้อยประจำที่ข้าใช้ท่องมนตราอันศักดิ์สิทธิ์ไป ข้าลืมหัดขึ้นเห็นนางตัวดีวิ่งหนีไป
ข้างหน้า ข้าโกรธมาก วิ่งตามไปจิกหัวมัน กระชากสร้อยประจำคืนมาแล้วมัดนางไว้ เอาตรีศูลของข้าลนไฟแล้ว
นำบสโปกมัน ข้าหยิบสร้อยมุกดาที่มันสวมคอเอามาด้วย แล้วปล่อยมันไป ข้าเห็นว่ารัตนาวลีนี้เป็นของมีค่า มีไช้
ของอันดาบสพึงเก็บเอาไว้ใช้สอย จึงให้ลูกศิษย์ข้าเอาไปขายที่ตลาด เรื่องก็มีเท่านี้แหละ”

เมื่อตุลาการได้ฟังเรื่องราวโดยตลอดเช่นนั้นก็รีบกลับเข้าวังทูลพระราชินีให้ทรงทราบ พระราชินีได้ฟังรู้สึก ตื่นเต้นไม่น้อยที่มีเรื่องราวดังกล่าวเกิดขึ้น ในที่สุดทรงสรุปเอาว่า สร้อยมุกदानั้นชะรอยจะเป็นเส้นเดียวกับเส้นที่ หายไป พระราชินีจึงส่งนางพนักงานชราที่ไว้น้ำใจได้คนหนึ่งไปสืบที่บ้านเศรษฐี เพื่อดูว่าธิดาเศรษฐีผู้นั้นมีรอย รูปตรีศูลอยู่ที่สะโพกหรือหาไม่ หญิงเฒ่าไปแล้วมีซ้าก็กลับมาทูลว่า นางปัทมาวดีนั้นมียอยรูปตรีศูลบนสะโพกเห็น ได้อย่างชัดเจน เมื่อได้ฟังดังนั้นพระราชินีทรงมีพระทัยว่า นางปัทมาวดีเป็นแม่เมต และเป็นคนเดียวกับที่ฆ่า พระโอรสของพระองค์เป็นแน่แท้ ดังนั้นพระองค์จึงเสด็จไปแต่ลำพัง เข้าไปหาโยคีที่สุสาน และถามว่า พระองค์ ควรจะจัดการอย่างแกนางปัทมาวดี โยคีปลอมจึงทูลแนะนำให้นำเนรเทศนางไปเสียจากพระนคร พระราชินีออก คำสั่งให้นำเนรเทศนางไปเสีย ทำให้บิดามารดาของนางเศร้าโศกเพียงชีวิตจะแตกสลาย เมื่อนางปัทมาวดีถูกขับไล่ออกจากเมือง เสื้อผ้าแพรพรรณและถนิมพิมพากรณของนางก็ถูกยึดไปหมด เหลือแต่ผ้าถุงท่มบอบ ๆ ผืนเดียว นางเข้าไปอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว ลึนความคิดที่จะช่วยเหลือตัวเองนั่งซึมเซาอยู่ ตกเย็นบุตรมนตรีกับเจ้าชายเปลี่ยน เครื่องแต่งกายนักบวช แล้วขี่ม้าเข้ามาในป่าตรงไปหานาง ปลอบโยนนางให้คลายโศกแล้วเจ้าชายก็อุ้มนางขึ้นขี่ม้าตัวเดียวกันเดินทางกลับพระนครพาราณสี และดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันด้วยความผาสุก ส่วนเศรษฐีที่ทันตแพทย์ เมื่อธิดาของตนจากไปแล้วและมีได้ยีนขาวเกี่ยวกับนางอีกก็คิดว่านางคงถูกสัตว์ป่ากินสิ้นชีวิตไปแล้ว มีความทุกข์ระทมแสนสาหัส ก็ตรอมใจตาย ต่อมามิช้านางผู้ภริยาก็ตายตามไปด้วยอีกคนหนึ่ง

ฝ่ายเวตาลเมื่อเล่าเรื่องจบลงแล้ว ก็เสริมกล่าวแก่พระราชินีว่า “โอ อารยบุตร ข้ามีความสงสัยอยู่อย่างหนึ่งในเรื่องเล่ามานี้ว่า ในกรณีที่บิดามารดาของนางปัทมาวดีต้องสิ้นชีวิตลงไปนี้ ทรงเห็นว่าเป็นความผิดของใคร บุตรมนตรีก่อนหรือเจ้าชาย หรือนางปัทมาวดีกันแน่ โปรดทรงวินิจฉัยให้ข้าฟังหน่อยเถาะ เพราะพระองค์ก็ได้ชื่อว่า เป็นยอดนักปราชญ์ผู้หนึ่ง โอ ราชา ถ้าพระองค์ไม่กล่าวคำจริงทั้ง ๆ ที่ทรงรู้ดีอยู่แล้วละก็ พระเคียรของพระองค์จะต้องแยกออกเป็นร้อยเสี่ยงแน่เทียว”

เมื่อเวตาลกล่าวดังนี้ พระราชินีเป็นลัตยเคราะห์ (ผู้ยึดมั่นในความลัตย) ก็ตกพระทัยเพราะความเกรงกลัวในคำสาป จึงตรัสว่า “โอ เวตาล เจ้าก็เป็นผู้ชำนาญในมายาศาสตร์ทั้งปวง เรื่องนี้ยากเย็นอะไร บุคคลทั้งสามที่เจ้าเอ่ยมานั้นข้าไม่เห็นว่าจะมีใครเป็นผู้ผิดแม้แต่คนเดียว ความผิดในเรื่องนี้ทั้งหมดเป็นของพระราชกรรณ โถนตบถนั้นต่างหาก”

เวตาลได้ฟังก็กล่าวว่า “อะไรกัน พระราชินีเป็นผู้ผิดด้วยเหตุใด บุคคลทั้งสามนั้นแหละเป็นผู้ก่อความผิดเกี่ยวเนื่องกันทั้งสามคน ก็กานนั้นเสพของสกปรกจะต้องพลอยมีความผิดด้วยหรือ ในเมื่อหงส์นั้นมิได้กิน ภัณฑารเหมือนกา แต่กินข้าวเปลือกแทน”

พระราชชาติธธิบายว่า “ว่าตามจริงคนทั้งสามมิได้ทำความผิดเลยสักนิด บุตรมนตรีมิได้ทำผิดเพราะสิ่ง
ที่เขาทำไปเป็นเพราะเขาต้องการจะช่วยเจ้านายของเขา นับเป็นหน้าที่ที่เขาจะต้องทำอยู่แล้วในฐานะเสวกและสหาย
ส่วนนางปัทมาวดีและเจ้าราชบุตรก็มิได้ทำผิดอะไร เพราะทั้งสองคนต่างก็ถูกเผาไหม้ด้วยพิษศรคามเทพ
เช่นเดียวกัน สิ่งที่เขากระทำไปก็เพราะเขาต่างรักกัน และทำไปด้วยความโง่เขลาต่างหาก จึงไม่ควรถูกตำหนิ
ในเรื่องนี้ ก็พระราชกรรโณตบลงนั้นแหละ ขาดความรู้ความเข้าใจในนิติศาสตร์อันเป็นหลักที่พระเจ้าแผ่นดินควร
จะรู้ ไม่สืบสวนข้อเท็จจริงให้ประจักษ์ในงานอันเกี่ยวกับแวนแคว้นที่ตนปกครอง ไม่รู้จักการใช้จารชนให้เป็น
ประโยชน์ แม้ในเรื่องของราษฎรภายใต้อำนาจของตัวเองก็ไม่รู้ ไม่มีความเฉลียวในเล่ห์ของทรชน ขาดความซำนิ
ชำนาญในการตีความสิ่งที่ปรากฏแม้ง่าย ๆ ที่กล่าวมานี้แล คือความบกพร่องอันควรนับว่าเป็นความผิดของ
พระราชกรรโณตบโดยแท้” เวตาลผู้สิงอยู่ในศพเมื่อได้ฟังพระราชกถาว่าดังนั้น ทราบว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้อง
แต่พระราชชาติได้ลืมนำสัญญาที่ว่าจะไม่พูดแล้ว จึงเป็นโอกาสอันดีที่ตนจะหนีไป เวตาลก็ผละจากไหลของพระราช
และอันตรธานหายไป ทำให้พระราชชาติวิกรมเสนต้องเสด็จเที่ยวติดตามเพื่อจับเอาตัวมาอีก

นิทานเรื่องที่ ๒

นางมันทารวดี กับ พราหมณ์หนุ่ม ๓ คน

พระราชชาตรีวิกรมเสนาเสด็จกลับไปที่ตั้งนโศกอีกครั้งหนึ่งเพื่อจับตัวเวตาล เมื่อเสด็จไปถึงที่นั่น ทรงสอดสายพระเนตรดูโดยรอบในความมืดอันมีแสงไฟเรือง ๆ จากจิตกาธานส่องมา ในที่สุดก็พบศพนั้นนอนหงายอยู่บนพื้นดินกำลังกรนอยู่ จึงเข้าไปจับตัวศพนั้นซึ่งมีเวตาลสิงอยู่ตัวดีขึ้นมา และรีบดำเนินไปอย่างรวดเร็วไปยังที่ซึ่งนัดไว้กับโยคีคานติคิล เวตาลซึ่งแขวนอยู่บนปากก็เริ่มกล่าวทำลายความเยียบขึ้นว่า

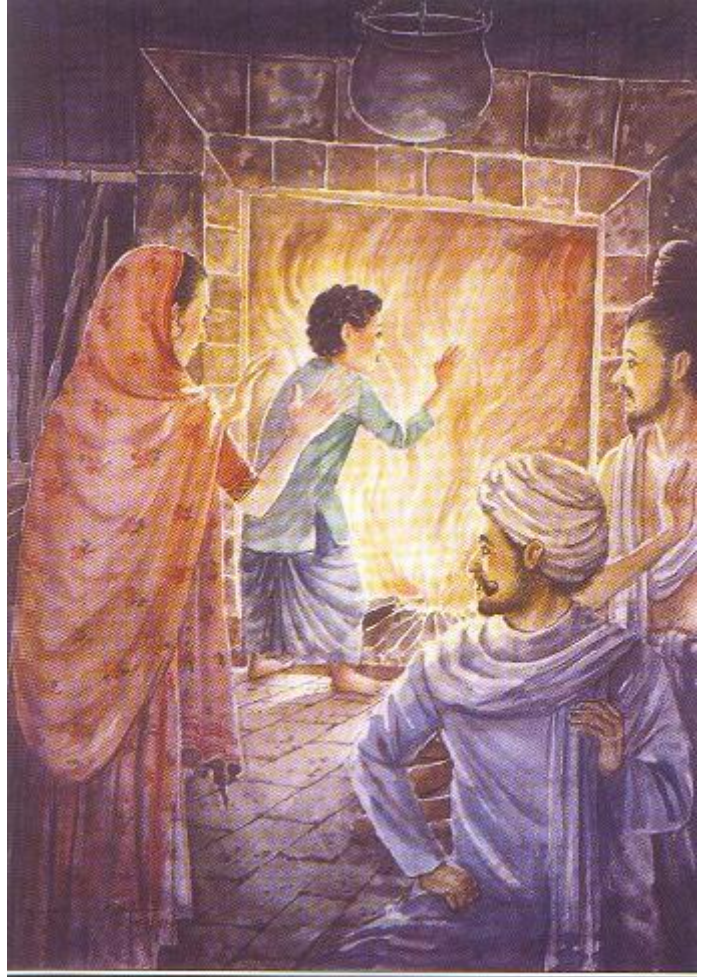
“โอ ราชา ภาวะที่พระองค์ต้องทนแบกไว้นี้ช่างสาหัสสากรรจ์เสียจริง ๆ ไม่เหมาะสมแก่พระองค์เลย ถ้ากระไรข้าจะเล่านิทานให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง เพื่อจะได้ทรงเพลิดเพลิน ขอให้ทรงฟังเถิด”

บนฝั่งของแม่น้ำยมุนา ณ ที่แห่งนั้น เป็นเขตคามที่กำหนดไว้สำหรับพวกพราหมณ์โดยเฉพาะ มีชื่อว่า หมู่บ้านพรหมสถล ในหมู่บ้านนี้มีพราหมณ์ผู้หนึ่งอาศัยอยู่ มีชื่อว่า อัคนิสวามิน เป็นผู้ที่เจนจบในคัมภีร์พระเวททั้งปวง (คือคัมภีร์ไตรเวท ประกอบด้วยคัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท ต่อมาภายหลังได้เพิ่มเข้าไปอีกคัมภีร์หนึ่ง คืออถรรพเวท จึงเรียกว่า จตุรเวท) พราหมณ์ผู้นี้มีบุตรสาวแสนสวยผู้หนึ่งชื่อว่า **มันทารวดี** ความงามของนางล้ำเลิศหาที่เปรียบมิได้ราวกับเป็นผลงานที่พระพรหมทรงสรรค์สร้างขึ้น และเมื่อนางได้กำเนิดมาแล้วก็ดูเหมือนว่าทำธาดาเธอทรงสิ้นเยื่อใยในเทพอัปสรทั้งปวงโดยสิ้นเชิง เมื่อนางเจริญวัยเป็นสาวแรกรุ่งนั้นปรากฏว่ามีพราหมณ์หนุ่มสามคนเดินทางมาจากแคว้นกันยกุลุพชะ พราหมณ์เหล่านี้เป็นผู้แตกฉานในศาสตร์ทั้งปวงเท่าเทียมกัน และพราหมณ์แต่ละคนก็มุ่งมาสู่ขอมันทารวดีโหมงามจากบิดาของนาง ต่างคนต่างก็สาบานว่าถ้านางแต่งงานกับคนอื่น ตนก็จะฆ่าตัวตาย แต่บิดาของนางก็มีได้ยกนางให้แก่ใคร เพราะเกรงว่าถ้ายกให้คนหนึ่ง อีกสองคนก็จะฆ่าตัวตายเสีย ดังนั้นนางจึงคงอยู่เป็นโสดเรื่อยมามิได้คิดแต่งงานกับใคร และพราหมณ์ทั้งสามก็ยังคงพักอยู่ที่นั่นเรื่อยมา ทั้งกลางวันและกลางคืนก็เฝ้าแต่มองดูพักตร์ของนางอันงามเปล่งปลั่งราวกับสมบูรณจันทร์ (พระจันทร์เต็มดวง) ต่างก็ไม่ได้กินไม่ได้นอน ทำตนราวกับนกจโกระ (นกเขาไฟ ตามนิยายโบราณกล่าวว่า “ยังชีพอยู่ได้ด้วยแสงจันทร์”) ซึ่งอาศัยแสงจันทร์เป็นอาหารฉะนั้น

ต่อมานางมันทารวดีล้มป่วยเป็นไขอย่างรุนแรง นางมีอาจะทนทานต่อพิษไข้ได้ก็ถึงแก่ความตาย พราหมณ์หนุ่มทั้งสามมีความเศร้าโศกอย่างยิ่ง นำร่างอันเป็นศพของนางไปสู่ป่าช้า สวดให้แก่นางด้วยความรักและเคารพนางที่จิตกาธาน พราหมณ์หนุ่มคนหนึ่งสร้างกระท่อมน้อยขึ้นตรงที่ใกล้ เอาเถ้าถ่านอังคารของนางมาโปรยลงบนเตียงและนอนทับบนพื้น เขายังชีพไปวันหนึ่ง ๆ ด้วยการถือกะลาขออาหารกินตามมีตามเกิด พราหมณ์คนที่

สองรวบรวมกระดูกของนางเอาไปทิ้งในแม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์ ส่วนพราหมณ์คนที่สามถือเพศเป็นโยคีท่องเที่ยว พเนจรไปยังดินแดนต่าง ๆ

โยคีเดินทางผ่านแคว้นต่าง ๆ เรื่อยมาจนถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งชื่อวัชรโลก จึงเข้าไปปรึกษาจารย์ที่บ้าน พราหมณ์ผู้หนึ่ง ท่านพราหมณ์ได้ต้อนรับเขาด้วยอัธยาศัยอันดียิ่ง เขาจึงนั่งบริโภคน้ำอาหารในบ้านพราหมณ์ผู้นั้น ขณะนั้นมีเสียงทากร้องจ้ำจี้ขึ้นมาและร้องติดต่อกัน ไม่หยุด ไม่มีใครจะห้ามให้หยุดได้ นางพราหมณ์ผู้ เป็นมารดาบันดาลโทษจึงจับทารกขึ้นมาแล้วโยน โครมลงไปในกองไฟ เด็กถูกไฟเผาจนกลายเป็น เถ้าถ่าน โยคีผู้นั่งกินอาหารอยู่เงียบ ๆ แลเห็น เหตุการณ์โดยตลอดก็ตกใจ รู้สึกสยดสยองจนขน หัวลุกชัน ร้องออกมาว่า “พุทโธ พุทโธเอ๋ย นี่ข้าเข้ามา ในบ้านของพราหมณ์รากษสหรือนี้ ข้าไม่กิน อะไรแล้ว เพราะการเสพอาหารในบ้านของ พราหมณ์ปีศาจเช่นนี้เป็นบาปกรรมอย่างมหันต์ไม่ว่าจะเป็นอาหารชนิดใดก็ตาม”

แม่ชกใจก็จับลูกโยนเข้ากองไฟ

ขณะเมื่อเขากล่าวดังนี้ พราหมณ์ผู้ คฤหบดี (เจ้าของบ้าน) จึงพูดว่า

“อย่าตกอกตกใจไปเลย ท่านจงคอยดู ข้า จะชุบชีวิตเด็กคนนี้ขึ้นมาใหม่โดยการร่ายมนตร์อัน ศักดิ์สิทธิ์ ดูลี”

เมื่อกล่าวดังนี้แล้ว มหาพราหมณ์ก็เดินไปหยิบคัมภีร์มหาเวทอันศักดิ์สิทธิ์มาเปิดออกแล้วสวดมนตร์บท หนึ่ง ขณะที่สวดอยู่ที่เอาชี้อเข้าไปรยลงในกองไฟ พอสวดจบลง เด็กก็ฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาใหม่ มีลักษณะและ อกคายพพ (อวัยวะ) เหมือนเดิมทุกประการ พราหมณ์อาคันตุกะเห็นเหตุการณ์เป็นดังนั้นก็ค่อยคลายใจ ลงมือ เสพอาหารต่อไปตามปกติ พราหมณ์เจ้าของบ้านเมื่อร่ายมนตร์เสร็จแล้ว ก็เอาคัมภีร์ไปเก็บไว้ที่เดิม ลงมือกิน อาหารเสร็จแล้วก็เข้านอนในราตรี พราหมณ์อาคันตุกะก็กระทำเช่นเดียวกัน

พอเห็นพราหมณ์เจ้าของบ้านและภรรยานอนหลับแล้ว โยคีหนุ่มก็ลุกขึ้นค่อย ๆ ย่องไปที่เก็บคัมภีร์และหยิบเอาไป ตั้งใจจะเอาไปใช้ชุบชีวิตให้แก่นางมันทราวดีผู้เป็นที่รัก โยคีหนุ่มออกจากบ้านนั้นไปพร้อมด้วยคัมภีร์มหาเวท รีบเร่งเดินทางทั้งกลางวันและกลางคืน มุ่งกลับไปยังสุสานที่ตนและพรรคพวกช่วยกันเผาศพนางครั้งนั้น พอมาถึงป่าช้าก็แลเห็นพราหมณ์คนที่สองเดินทางกลับมาแล้วหลังจากที่เอาอัฐิของนางไปโยนแม่น้ำคงคาเพื่อให้นางไปสู่สุคติ และที่สุสานนั้นเช่นกันก็แลเห็นพราหมณ์ผู้เอาอังคารธาตุของนางมาโปรยนอน กำลังหลับอยู่ในกระท่อมที่สร้างไว้ จึงพูดกับพราหมณ์สหายให้รื้อกระท่อมทิ้งเสีย เพื่อตนจะได้ทำพิธีรำมนตร์มฤตยูชีวิตินี้ (มนตร์ชุบคนตายให้ฟื้นคืนชีวิต พระศุกร์ได้มาจากพระคิเวและสืบต่อกันมาถึงคนรุ่นหลัง) ชุบชีวิตนางขึ้นใหม่เมื่อรื้อกระท่อมทิ้งแล้วเถาถ่านของนางก็ตกเรียรายอยู่บนพื้นดิน โยคีหนุ่มเมื่อเห็นทุกสิ่งพร้อมแล้วก็เปิดคัมภีร์รำมนตร์อันศักดิ์สิทธิ์พร้อมกับโปรยฝุ่นลงไปบนพื้นดินผสมผสานกับเถาถ่าน มินานพอบมนตร์ดังกล่าวก็

นางมรุมลาคติถูกชุบให้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่อีกครั้งด้วยตำราสังเขปนิกาย

ปรากฏร่างนางมันทราวดีขึ้นในกองไฟ นางก้าวออกมาจากกองไฟพิชิด้วยรูปโฉมอันเปล่งปลั่งงดงามยิ่งกว่าเดิม รวกับทองคำที่ถูกไฟชำระแล้ว มีความสุขปลั่งผุดผ่องฉนั้น

เมื่อพราหมณ์ทั้งสามแลเห็นนางมันทราวดีผู้งามเฉิดฉายราวเทพอัปสรปรากฏเฉพาะหน้าต่างคนต่างก็แทบจะคลั่งตายเพราะความรัก และต่างก็ทุ่มเถียงแก่งแย่งกรรมสิทธิ์ในตัวนางด้วยกัน ไม่มีใครยอมเสียสละแก่กัน พราหมณ์ผู้เป็นโยคีกล่าวว่า “นางต้องเป็นของข้าเพราะข้าเป็นคนรำมนตร์ศักดิ์สิทธิ์ชุบนางขึ้นมาจากความตาย ข้ายอมมีสิทธิ์ในตัวนาง” พราหมณ์คนที่สองเถียงว่า “นางควรเป็นของข้าเพราะข้าเป็นคนเอาอัฐิของนางไปโปรยลงในแม่น้ำคงคา ทำให้นางสะอาดบริสุทธิ์ด้วยสายน้ำอันศักดิ์สิทธิ์นั้น” และพราหมณ์คนที่สามก็กล่าวขึ้นอย่างเชื่อมั่นเต็มทีว่า “ข้าเท่านั้นที่ควรจะได้นางเป็นภรรยา เพราะข้าเอาเถาถ่านของนางมาเก็บไว้และบำเพ็ญตบะเพื่อนางทุกวัน”

“โอ ราชะ” เวตาลกล่าวยิ้ม ๆ “โปรดตัดสินใจเถิด ว่าในสามคนนี้นางควรจะเป็นของใคร ถ้าพระองค์รู้แล้วแกลังไม่ตอบ พระเคียรของพระองค์จะต้องแยกเป็นเสี่ยง ๆ”

ฝ่ายพระเจ้าตรีวิกรมเสนเมื่อได้ยินเวตาลพูดดังนั้นจึงตรัสว่า “ชายคนที่ร้ายมนตร์ทำให้นางคืนชีวิตขึ้นมา นั้น ถึงแม้เขาจะต้องใช้ความสามารถและลำบากลำบากปานใด ก็ควรจะเป็นพ่อของนางเท่านั้น และพราหมณ์คนที่เอาอัฐิของนางไปสู่แม่น้ำคงคาก็ควรจะเป็นลูกของนางอย่างเดียว ส่วนพราหมณ์ที่เก็บเก้าถ่านของนางและคงอยู่ที่ป่าช้าถึงกับสร้างที่อยู่ตรงที่เผาศพนาง และบำเพ็ญตบะเพื่อนางนั้นต่างหาก ควรจะได้เป็นสามีของนางโดยแท้ เพราะเขาอยู่กับนางตลอดเวลาได้ทอดทิ้งนางไปไหน แสดงความรักอันเต็มด้าต่อนางแม้เพียงนอนบนเก้าอัฐิของนางโดยมิได้รังเกียจ”

เมื่อเวตาลได้ฟังพระเจ้าตรีวิกรมเสนตรัส ดังนั้น เป็นการละเมิดสัญญาที่ตกลงกัน จึงอันตรายจากปากของพระราชากลับไปที่อยู่ของตน แต่พระราชาก็ต้องทนลำบากติดตามหาตัวมันอีก ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ทรงถือมั่นในลัจจะที่ให้ไว้แก่โยคีศานติคีล และบุคคลที่มีลัจจะเช่นพระองค์นั้นไม่ว่าจะเป็นใครก็ย่อมจะปฏิบัติเหมือนกันหมด คือต้องทำภาระของตนให้สำเร็จลุล่วงไป ไม่ว่างจะต้องทนลำบากเมื่อยใหญ่หลวงเพียงไร

นิทานเรื่องที่ ๓

นกแก้วชื่อ วิศรจุกามณี กับนกขุนทองชื่อ โสมิกา

พระวีรราชตรียัตริวิกรมเสนเสด็จกลับไปตั้งนอโศกอีกครั้งหนึ่งเพื่อจับตัวเวตาลเอามา ณ ที่นั้นได้แลเห็น ชากศพที่มันสิงอยู่ห้อยหัวบนกิ่งอโศก จึงปีนขึ้นไปจับตัวมันพาตไหล แล้วเสด็จกลับไปตามทางเดิม ระหว่างทาง อันเรียบสงัด เวตาลได้ถือโอกาสกล่าวขึ้นว่า “ข้าแต่วิศรามบดี ข้ารู้สึกประหลาดใจมากที่แลเห็นพระองค์ผู้ทนความ ลำบากเสด็จกลับไปมากลั้มมาหลายเที่ยว เพื่อจะทำธุระให้แก่คนอื่นโดยใช่เหตุ ข้าจึงคิดว่าจะเล่นนิทานสนุก ๆ ลัก เรื่องหนึ่งถวาย เพื่อเป็นเครื่องปลอบพระทัย ขอทรงฟังเถิด”

แต่ปางบรรพ์มีพระนครอันใหญ่และสวยงามชื่อปาฏลีบุตร มีพระมหากษัตริย์องค์หนึ่ง ทรงนามว่าพระเจ้า **วิกรมเกศริน** ซึ่งทรงมีคุณธรรมอันไพศาล พอ ๆ กับท้องพระคลังของพระองค์ซึ่งอุดมด้วยมณีรัตนะนับไม่ถ้วน พระองค์มีนกแก้วตัวหนึ่ง ซึ่งมีความเฉลียวฉลาดอย่างอัศจรรย์ราวกับเทพยดาเข้าดลใจ แลมีความซำหำชาญใน ศาสตร์ทั้งปวง เหตุที่มันต้องมาเกิดเป็นนกในชาติ นี้ก็เพราะมันถูกลงโทษด้วยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นกแก้ว ตัวนี้มีชื่อว่า **วิศรจุกามณี** มันได้ทูลแนะนำ พระองค์ให้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงผู้ทรงศักดิ์ แห่งแคว้นมคธชื่อ **จันทรประภา** เจ้าหญิงเองก็ทรง เลี้ยงนกไว้เป็นคู่พระทัยตัวหนึ่งเป็นนกขุนทองตัว เมียมี่ชื่อว่า **โสมิกา** เป็นนกที่เจนจบในวิชาการต่าง ๆ ทั้งนกแก้วและนกขุนทองถูกเลี้ยงไว้ในกรงทอง กรงเดียวกันราวกับเป็นคู่ผัวเมียฉะนั้น

วันหนึ่งนกแก้วเกิดความกำหนัดในนาง นกโสมิกาจึงกล่าวแก่นางว่า “มาแต่งงานกับข้าเถิด เจ้ารูปงาม ไหน ๆ เราก็หลบนอนและได้รับการ เลี้ยงดูในกรงเดียวกันแล้ว”

นางนกขุนทองได้ฟังก็ตอบว่า “อย่าเลย ข้า ไม่เคยพิศวาสีในผู้ชายหน้าไหนทั้งนั้น เพราะขึ้นชื่อว่าผู้ชายแล้วล้วนแต่ชั่วช้าและใจร้าย” ทั้งสองต่างก็

มหาราชารามเสนและพระราชินีจันทรภาวดี พังนิทานจากนกขุนทองและนกแก้ว

โต้เถียงกันอย่างไม่ลดละ ในที่สุดเกิดทำทายเป็นพนันกันว่า ถ้านกแก้วชนะจะได้นกขุนทองเป็นเมีย และถ้านางนกขุนทองชนะ นกแก้วจะต้องกลายเป็นทาสของนางตลอดไป เมื่อตกลงกันดังนี้แล้วก็พากันไปเฝ้าเจ้าชาย ทูลเรื่องให้ฟังและขอให้ตัดสินอย่างยุติธรรม ขณะนั้นเจ้าชายประทับอยู่ในห้องพระโรงธรรกาน้ำของพระราชบิดา เมื่อได้ฟังคดีวิวาทของนกทั้งสอง จึงตรัสแก่นางนกล้อมีกว่า

“เจ้าจงเล่าให้ข้าฟังสิว่า เหตุใดจึงว่าผู้ชายเป็นคนอกตัญญู”

นางนกลได้ฟังดังนั้นก็กล่าวว่า “ขอทรงฟังเถิด” แล้วก็ลงมือเล่าเรื่องประกอบข้อกล่าวหาของตนดังต่อไปนี้

(เรื่องแทรกของนางนกล้อมีกา)

พระเจ้าข้า ในสมัยโบราณมีพระนครชื่อ กามันทก ในเมืองนี้มีพ่อค้าคนหนึ่งร่ำรวยมาก มีชื่อว่า อรรถทัตต์ พ่อค้ามีลูกชายอยู่เพียงคนเดียวชื่อ **ธนทัตต์** เมื่อไฉนผู้เศรษฐีถึงแก่กรรมลง ลูกชายก็ใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย ผลาญทรัพย์ที่มีอยู่แม้มากมายมหาศาลให้หมดเหี้ยนไป ธนทัตต์คบเพื่อนที่ลวนแต่ชั่วช้าเลวทราม ซึ่งคนชั่วเหล่านี้ได้ชักจูงให้เขาประพฤติชั่วต่าง ๆ มีการเล่นการพนันและอื่น ๆ ต่อมามิช้าทรัพย์สมบัติก็หมดไปหมด ชายหนุ่มมีความละอายที่กลายเป็นคนยากจนเพราะรักษาสมบัติของตัวเองไม่ได้ จึงละถึนฐานบ้านเรือนออกตุหัดตุหเร่ไปในดินแดนต่าง ๆ

ในระหว่างทางที่ผ่านไป ชายหนุ่มมาถึงเมืองแห่งหนึ่ง ชื่อจันทนปุระ และบังเกิดความทิวโหยเหนื่อยล้าเป็นอย่างยิ่ง จึงเข้าไปในบ้านนายวาณิชผู้หนึ่งเพื่อขออาหารกิน และราวกับโชคบันดาลให้เป็นไป เผลอญพ่อค้าผู้นั้นไม่มีบุตรชายและเห็นธนทัตต์เป็นชายหนุ่มรูปงามท่าทางเป็นผู้ดีมีสกุล ก็บังเกิดความสนใจ จึงไต่ถามเรื่องราวความเป็นมาของเขา เมื่อได้ทราบว่าเป็นไฉนเหมือนกับตน นายวาณิชผู้เฒ่าก็รู้สึกยินดีจึงรับชายหนุ่มไว้เป็นบุตรบุญธรรม และยกธิดาชื่อ **รัตนวลี** ให้เป็นภรรยาอีกด้วย ธนทัตต์ก็อยู่บ้านพ่อตามีความสุขสำราญตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

กาลเวลาผ่านไป ธนทัตต์ผู้อยู่บ้านพ่อตาอย่างสุขสบาย มีเงินจับจ่ายใช้สอยไม่ขาดมือก็เกิดความดีนร้อนขึ้นมาอีก คิดจะกลับบ้านเดิมเพื่อจะเอาทรัพย์ไปเล่นการพนันให้สนุกตื่นเต้นตามนิสัยสันดานเดิมของตนซึ่งอดไม่ได้ จึงขออนุญาตพ่อตาเดินทางกลับบ้านเดิมและพาภรรยาไปด้วย นายวาณิชเฒ่ามีบุตรสาวเพียงคนเดียวก็มีความอาลัยไม่อยากจะให้ไป แต่เมื่อขัดไม้ได้ก็จำใจต้องให้ตามสามีไป นางแต่งเครื่องถนิมพิมพาภรณ์ไปเต็มที่มีเหลี่ยมเฒ่าติดตามไปเป็นเพื่อน ทั้งสามคนก็ออกเดินทางไป หลังจากที่เดินมาพักใหญ่ถึงป่าเปลี่ยว ซึ่งน่าจะเป็นที่อยู่ของพวกโจร ชายหนุ่มจึงกล่าวแก่นางผู้ภรรยาว่า เพื่อความปลอดภัยขอให้นางถอดเครื่องประดับมามอบให้ตนดูแล เพราะถึนนี้เป็นถึนโจร เมื่อได้รัตนภรรยาอันมีค่ามาแล้ว ชายชั้วก็เก็บเข้ารวมกับห่อสมบัติของตน อนิจจาเอ๋ย

ขอให้ตรองดูเถิดว่าเจ้าผู้จำแลงนี้มันชั่วชาติเพียงไร มันติดการพนันจนงอหัวไม่ขึ้น คนอย่างนี้ใจแข็งและคมกริบเหมือนดาบ

เจ้าโจรใจฉกาจเมื่อหลอกได้ทรัพย์ของภรรยาแล้ว ก็คิดจะฆ่านางเสียเพื่อปิดปาก จึงปลักนางกับแม่เต่าลงไปอยู่ในแหวนแล้วรีบเดินทางต่อไป หญิงชราที่ตายในแหวนแต่นางบุตรสาวเศรษฐีหาได้ตายไม่ เพราะเมื่อตกลงไปในแหวนนั้น เฝื่อนางตกลงไปบนซุ้มไม้เลื้อยที่เกี่ยวพันกันราวกับลงไปอยู่ในตาข่าย นางจึงรอดชีวิตไป นางค่อยได้เชิงเถาว์วัลย์ขึ้นมาจนถึงปากแหวน มีความรู้สึกเหนื่อยอ่อนแทบจะขาดใจ นางค่อยลัดเลามาจนถึงทางที่นางผ่านมา และลุ่มลุกคุกคลานโซซัดโซเซมาตามทางจนในที่สุดกลับมาถึงบ้านโดยปลอดภัย แต่ร่างกายของนางพริกขี้ตำเขียวเจ็บระบมไปหมด เมื่อนางกลับมาถึงบ้าน บิดามารดาของนางตกใจมาก ใต้ถามสาเหตุด้วยความสงสัย นางผู้มีความซื่อสัตย์จึงกลับเรื่องเสียใหม่โดยกล่าวแก่บิดามารดาว่า

“พวกเราถูกโจรปล้นระหว่างทาง สามีของลูกถูกโจรมันจับมัดลากเอาตัวไป ยังไม่รู้ชะตากรรมเลย แม่เต่าถูกฆ่าตายแต่ลูกรอดชีวิตมาได้ เพราะเมื่อถูกเหวี่ยงลงแหวนนั้น เฝื่อนางตกไปค้างอยู่บนซุ้มไม้เลื้อยจึงได้ขึ้นมาได้ ถึงปากแหวนก็สลบเหมือด แต่นักเดินทางกลุ่มหนึ่งช่วยเอาไว้ โชคยังดีอยู่จึงกลับมาถึงบ้านได้”

เมื่อนางรัตนาวลีเล่าเรื่องจบ เศรษฐีผู้เป็นบิดาและมารดาก็กล่าวปลอบโยนนางต่าง ๆ มิให้เสียใจในเรื่องที่เกิดขึ้น เพราะการที่นางเอาชีวิตรอดมาได้ก็นับว่าโชคช่วยอย่างมากแล้ว นางอยู่ในบ้านพ่อแม่เรื่อยมา แต่ไม่มีความสุขนักเพราะเฝ้าแต่คิดถึงสามีอันเป็นที่รักไม่เว้นวาย

ฝ่ายธนทัตต์ผู้สามีซึ่งเดินทางกลับไปเมืองที่ตนเคยอาศัยอยู่พร้อมกับทรัพย์สินของภรยานั้น ต่อมามิช้าเขาก็ถูกลงเงินจนหมดเกลี้ยงด้วยการเล่นการพนันอย่างหามรุ่งหามค่ำ และปรนเปรอตัวเองด้วยของกินชนิดเลิศและสุรานารีไม่เว้นแต่ละวัน เมื่อเงินหมดก็คิดหาทางที่จะแสวงหาอีก โดยมีความคิดว่า “เราจะกลับไปบ้านพ่อตา อ้อนวอนขอเงินเขามาสักก้อนหนึ่งเอาไปทำทุน เราจะบอกแก่เขาว่า ลูกสาวของเขายังพักอยู่ที่บ้านของเรา มิได้เอามาด้วย” เมื่อทำกำหนดแผนการเรียบร้อยแล้ว ชายหนุ่มก็เดินทางไปที่บ้านพ่อตา พอเข้าประตูบ้านภรรยาของเขาแลเห็นแต่ไถลก็ดีใจ วิ่งมาต้อนรับและทูลตักตวงคารวะอย่างนอบน้อม ทั้งที่รู้ว่าเขาเป็นโจรใจอำมหิต ความจริงก็เป็นดังนี้แหละ ผู้หญิงดีนั้นแม่ผู้จะชั่วชาติสักปานใด นางก็ไม่เคยเปลี่ยนแปลงความรู้สึกเคารพรัก ที่นางมีต่อเขา เมื่อเห็นนางวิ่งเข้ามาหาโดยไม่คาดฝัน ชายหนุ่มก็ตกใจแทบสิ้นสติ แต่นางก็กล่าวปลอบโยนเขาให้คลายใจ โดยกล่าวว่า นางได้สร้างเรื่องโกหกแก่บิดามารดาของนางว่า นางถูกโจรปล้นจับเอาตัวสามีไปและปลักนางตกแหวน แต่นางเอาชีวิตรอดมาได้และยังไม่รู้ชะตากรรมของสามีว่าเป็นอย่างไร เมื่อชายหนุ่มได้ฟังก็หายวิตก เข้าไปสู่นบ้านพ่อตาแม่ยายของตนพร้อมกับภรรยา ข้างพ่อตาแม่ยายแลเห็นเข้าก็ดีใจที่ลูกเขยกลับมาได้ จึงเรียกประชุม

ญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงจัดการฉลองอย่างใหญ่โตเป็นการรับขวัญลูกเขย และประกาศว่า “ช่างนำยีนดีนี้กระไรที่ลูกเขยของเราถูกโจรจับไปแต่หนีรอดมาได้ในที่สุด”

หลังจากนั้นชนทัตต์ก็อาศัยอยู่กับนางรัตนาวลีในบ้านพ่อตาแม่ยายด้วยความสุข มีเงินทองใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ แต่เจ้าประคุณเอ๋ย คืบหนึ่งอ้ายคนชั่วเห็นได้โอกาสก็แอบฆ่าภรรยาของตนตอนที่นางหลับอยู่ กวาดเอาทรัพย์สินและของมีค่าต่าง ๆ หนีกลับไปสู่ถิ่นเดิมของตน มีชีวิตอยู่อย่างหลบ ๆ ซ่อน ๆ ไม่มีใครได้ข่าวคราวอีกนับแต่นั้น

“ฉะนั้นเราอาจจะกล่าวได้อย่างเต็มปากว่า ผู้ชายมันก็ชั่วเหมือนกันทั้งโลกนั่นแหละ” นางนกขุนทองสรุปทิ้งท้ายอย่างแค้นเคือง

พระราชวังหันมาตรัสแก่นกแก้วว่า “คราวนี้ถึงที่เจ้าแล้วละ มีอะไรจะเถียงไหม”

นกแก้วได้ยีนก็กล่าวว่า “โอ เทวะ ชื่นเชื่อว่าผู้หญิงแล้ว ล้วนมีจริตเหลือที่จะทนทาน เป็นคนทุศีล และชั่วช้าสามานย์เหมือนกันหมด ขอได้โปรดสดับเรื่องราวที่ข้าพระบาทจะเล่าถวายดังต่อไปนี้”

(เรื่องแทรกของนกแก้ว วิหคจรูทามณี)

มีนครหนึ่งชื่อหรรษาวดี ในนครนี้มีไวศยะที่มีชื่อเสียงเลื่องลือคนหนึ่งมีชื่อว่า ธรรมทัตต์ มีทรัพย์หลายสิบโกฏิ พ่อค้าผู้หนึ่งมีธิดาคนหนึ่งชื่อ **วสุทัตตา** มีความงามหาที่เปรียบมิได้ เป็นที่รักของบิดาปานชีวิต ต่อมาเศรษฐีจัดการแต่งงานกับพ่อค้าหนุ่มผู้มั่งคั่งชื่อ **สมุทรทัตต์** ซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกันทั้งทรัพย์สมบัติและรูปสมบัติอันงามพร้อม เป็นที่ต้องตาของสตรีทั้งหลายซึ่งทอดสายตาให้ด้วยความหลงใหลราวกับนกจิ้งจอกที่คลั่งไคล้ต่อแสงจันทร์ ฉะนั้น ไวศยะหนุ่มผู้นั้นมาจากเมืองตามลลิต ซึ่งเป็นแหล่งของคนดีมีเกียรติยศทั้งหลาย

ครั้งหนึ่งนางวสุทัตตาพักอยู่ที่บ้านพ่อของนางในขณะที่สามีกลับไปทำธุรกิจในแคว้นของตน นางแลเห็นชายหนุ่มผู้หนึ่งเดินทางมาแต่ระยะไกล ชายผู้นั้นมีความงามดงามมาก บังเกิดความพิศวาสหลงใหลด้วยอำนาจของมารผู้เฒ่า (เป็นฉายานามของกามเทพ) จึงแอบเชื้อเชิญเขาอย่างลับ ๆ และทำเขาให้เป็นชู้ของนาง หลังจากนั้นนางก็แอบมาพบเขาทุก ๆ คืบ มีความคลั่งไคล้แต่ชายชู้ผู้เดียวโดยมิเสื่อมคลาย

ครั้นแล้ววันหนึ่ง สามีของนางก็กลับมาจากเมืองของเขา การปรากฏตัวของเขายังความปลาบปลื้มแก่บิดามารดาของนางอย่างยิ่ง ต่างก็ต้อนรับเขาอย่างกตัญญู ในวันแห่งความรื่นรมย์นั้น แทนที่นางจะสดชื่นรื่นเริง กลับ

ไม่พูดอะไรกับสามีเลย และเมื่ออยู่สองต่อสองกับนาง นางก็แกล้งทำเป็นหลับ ไม่ไยดีต่อสามี ในใจนางมีแต่ความโหยให้คิดถึงแต่หนุ่มชายชู้เท่านั้น ส่วนสามีของนางมีเงินมาได้สติเพราะเสพสุรา ประกอบกับความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเพราะการเดินทางมาตลอดวันทำให้เขามือหลับไป

ขณะนั้นมีโจรคนหนึ่งแอบเจาะช่องกำแพงเล็ดลอดเข้ามาในบ้าน ประจวบกับนางวสุทัตตาลุกขึ้นจากเตียง แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าอันงดงาม ประดับด้วยรัตนนาภรณ์แพรวพราวระยับเดินออกมาจากห้องนอนโดยไม่ทันเห็นโจรมุ่งหน้าออกไปยังสถานที่ที่นางนัดไว้กับชายชู้ เมื่อโจรแลเห็นนางรีบลুকี้ลกกลนออกไปก็สงสัย กล่าวแก่ตนเองว่า “นางผู้นี้ออกไปจากห้องในเวลาตีก็ตื่นเพียงคืนแต่งตัวงดงามด้วยปิ่นธนาภรณ์อันมีค่าซึ่งเราตั้งใจจะเข้ามาขโมยพอดี ดีละเราจะสะกดรอยดูว่านางจะไปไหน” เมื่อโจรตั้งใจดังนี้แล้วก็แอบออกไปจากห้องติดตามนางวสุทัตตาไป โดยมีให้คลาดสายตา และนางไม่ทันสังเกต

นางวสุทัตตาทือช่อดอกไม้และของขวัญอันมีค่าเดินออกจากบ้านไป มีโจรติดตามไปอย่างลับ ๆ เข้าไปสู่อุทยานแห่งหนึ่งนอกพระนครออกไปไม่ไกลนัก ที่อุทยานนั้นเอง นางได้เห็นชู้รักของนางถูกแขวนคอห้อยอยู่กับกิ่งไม้ด้วยเชือกเส้นหนึ่ง เนื่องจากราชบุรุษ(ตำรวจ) มาพบเขาด้อม ๆ มอง ๆ อยู่ในสวนในเวลากลางคืน จึงจับเขาแขวนคอเป็นการลงทัณฑ์เพราะคิดว่าเขาเป็นขโมย นางชวณกายผะหงายด้วยความตกใจแทบสิ้นสติ ร้องออกมาว่า “ฉิบหายแล้วเรา” พร้อมกับทรุดกายลงนั่งกับพื้นดินร่ำไห้ด้วยความรักและเสียดาย

เมื่อค่อยสร้างโคกได้สติขึ้นนางจึงปีนขึ้นไปบนกิ่งไม้ แก้เชือกออกปล่อยร่างชู้รักลงไปกับพื้น แล้วลงมายกศพของเขาขึ้นวางในท่าหนึ่งแล้วลูบไล้ร่างกายของเขาด้วยวิเลปนะของหอม และประดับด้วยบุปผามาลัยอันวิจิตร และถึงแม้ร่างของเขาจะปราศจากชีวิตแล้ว นางก็ยังโอบกอดเขาไว้ด้วยความเสนาหา ร่ำไห้เหมือนใจจะขาด และในความโศกอันหนักหน่วง นางจับหน้าของเขาให้เงยขึ้นและประจงจูบอย่างทะนุถนอม ขณะนั้นเวตาลเข้าสิงศพอยู่ เห็นนางยื่นหน้าเข้ามาใกล้ก็กอดรัดนางขาดลงในทันที นางวสุทัตตาดกใจรีบผละหนีไป แต่แล้วก็เกิดความงุนงงจับต้นชนปลายไม่ถูก จึงเดินกลับมาใหม่เพื่อจะดูให้แน่ชัดว่าชู้รักของนางยังมีชีวิตอยู่หรือเปล่า ครั้นเห็นเวตาลละร่างไปแล้ว และร่างนั้นตายสนิทเคลื่อนไหวต่อไปอีกไม่ได้ นางก็ผละจากศพนั้นเดินทางกลับไปบ้าน ร้องไห้ด้วยความกลัวและอภัยศอดสู

ระหว่างนั้นโจรซึ่งแฝงกายแอบดูอยู่ ได้เห็นเหตุการณ์โดยตลอดก็กล่าวแก่ตัวเองว่า

“นางหญิงชู้มาทำอะไรที่นี่ อนิจจา จิตใจของผู้หญิงนี้ช่างน่ากลัวและดำราวกับความมืดของบ่อน้ำลึกสุดหยั่งที่ใครตกลงไปแล้วไม่มีวันจะได้กลับขึ้นมาได้อีก เราสงสัยกันว่านางจะอย่างไรนับแต่บัดนี้”

หลังจากรำพึงดังนี้แล้ว โจรก็แอบย่องตามนางกลับไปทางเดิมด้วยความพิศวงว่านางจะแก้สถานการณ์ด้วยวิธีใด

นางวสุทัตตาทกลับไปถึงบ้านก็ตรงเข้าไปในห้องนอน เห็นสามียังหลับอยู่ก็ทำตีกชกหัวร้องไห้ร้องห่ม แผลดเสียงว่า “ช่วยด้วย ช่วยด้วย ไอ้คนชาติชั่วผิวเลวทรามมันกักตมกูฆ่าขาดแล้ว ข้าไม่ได้ทำความผิดอะไรแม้แต่สักนิด” ฝ่ายสามีของนางพร้อมด้วยพ่อตาและบรรดาคนใช้ได้ยินเสียงนางร้องตะโกนดังนั้น ต่างตกใจตื่นและวิ่งกรูกันมาด้วยท่าทางตื่นเต้น บิดานางวสุทัตตาแลเห็นลูกสาวของนางที่ถูกกักตมมาใหม่ ๆ ก็บังใจเชื่อว่าเป็นการกระทำของลูกเขยตน จึงให้บ่าวไพร่ช่วยกันจับตัวมัดและกล่าวหาว่าชายผู้เคราะห์ร้ายเป็นคนทำร้ายธิดาของตน ฝ่ายสมุหราชทัณฑ์ถึงแม้จะถูกมัดและถูกกล่าวหาดังนั้นก็ยังคงนิ่งเฉยมิได้ตอบโต้แต่ประการใด ราวกับเป็นใบ้ พ่อตาและคนอื่น ๆ ต่างก็หันหลังให้แก่เขาด้วยความชิงชัง

เมื่อนายโจรได้เห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นเช่นนั้นก็ค่อย ๆ เลี้ยวหลบไปเงียบ ๆ และเมื่อคืนแห่งความโกลาหลดังกล่าวได้ผ่านไปแล้ว ถึงเวลาเช้านุตรไวยศยะก็ถูกลากตัวไปเฝ้าพระราชาร่วมด้วยนางผู้ภรรยาซึ่งมีจุมโกหัวเพราะถูกกัก เมื่อพระราชาก็ได้ฟังเรื่องราวฟ้องร้องดังนั้น มิทันได้พิจารณาโดยรอบคอบก็สั่งให้เพชรฆาตนำตัวบุตรพ่อค้าไปประหารในข้อหาว่า ทำร้ายภรรยาของตนให้พิการ ทั้งนี้โดยมิฟังข้อแก้ตัวใด ๆ เลย ขณะที่ชายหนุ่มถูกนำตัวไปยังตะแลงแกงเพื่อประหารชีวิต และกลองตีรัวเป็นสัญญาณนั้น ก็มีโจรผู้หนึ่งปรากฏตัวขึ้นและกล่าวแก่เจ้าหน้าที่ผู้เป็นราชบุรุษว่า “ท่านไม่ควรจะประหารชายผู้นี้เพราะเขามีได้กระทำผิดเลยสักนิด ข้าเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์โดยตลอดแต่ผู้เดียว พาข้าไปเฝ้าพระราชโดยเร็วเถิดเพื่อจะได้ทูลความจริงให้ทรงทราบ”

เมื่อได้ยินโจรกล่าวดังนั้น บรรดาราชนุชบุรุษก็พาโจรไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อได้รับราชานุญาตแล้ว โจรก็กราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบโดยตลอดตั้งแต่ต้น และกล่าวเสริมว่า “ถ้าพระองค์ไม่เชื่อข้าพระบาทก็โปรดทอดพระเนตรจุมุกของผู้หญิงคนนี้ในปากของศพชายชู้ของนางเถิด”

พระราชาก็ได้ฟังดังนั้นก็ส่งราชบุรุษไปดูสถานที่เกิดเหตุก็ได้ทราบความจริงจึงกลับคำพิพากษาให้งดโทษประหาร แต่สั่งให้เนรเทศหญิงชู้ไปให้พ้นแคว้นแล้ว พร้อมกันตัดใบหูเสียงทั้งสองข้าง ยิ่งกว่านั้นยังโปรดให้บริวารทรัพย์ของผู้เป็นบิดานางเสีย และสำหรับนายโจรนั้น พระราชาทรงโปรดปรานว่าเป็นคนเฉลียวฉลาดและกล้าหาญ จึงตั้งให้เป็นหัวหน้าตุลาการของพระนคร

“ได้โปรดเกล้า ทรงเห็นหรือยังว่าผู้หญิงนั้นโดยธรรมชาติเป็นคนชั่วร้ายและเจ้าเล่ห์แสนกลเพียงใด”
นกแก้วกล่าวสรุปในที่สุด

พอเล่าเรื่องจบลง นกแก้วก็พ้นจากคำสาปของพระอินทร์ กลายร่างเป็นคนธรรมดารูปงามชื่อ จิตรรถ เหาะไปสู่สวรรค์ ขณะเดียวกันคำสาปของนางนกขุนทองก็เสื่อมลง นางนกโสมกาก็กลายร่างเป็นนางเทพ อัสสรชื่อ ตีโลตตมา กลับคืนไปถวายการบำเรอทำวัชรินทร์ในสวรรค์เช่นเดิม อย่างไรก็ตาม ภารกิจของนกทั้งสองก็ยังไม่ได้ตัดสิ้นในท้องพระโรง

เมื่อเวตาลเล่าเรื่องจบลง ก็กล่าวแก่พระราชาว่า “ขอพระองค์โปรดทรงวินิจฉัยด้วยเถิดว่า ฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงผิดถูก ถ้าพระองค์ทราบแล้วมิแสดงความเห็น พระเศียรของพระองค์ก็จะต้องแตกเป็นเสี่ยง ๆ โดยพลัน”

ฝ่ายพระราชาเมื่อถูกเวตาลซึ่งห้อยอยู่บนปากกล่าวถ้อยคำดังนั้นก็ตรัสว่า “นางจอมมายุหาหญิงในเรื่องของนกแก้วนั้นแหละเป็นหญิงที่ชั่วช้าที่สุด เพราะว่าผู้ชายอาจจะหลงทำผิดได้ชั่วครั้งหนึ่งเท่านั้นเอง แต่ผู้หญิงนั้นว่าโดยความจริงเป็นคนชั่วในทุกโอกาส”

เมื่อพระเจ้าแผ่นดินตรัสดังนี้ เวตาลก็หลุดลอยหนีไปจากพระอังสาของพระองค์ กลับไปยังที่เดิม และพระราชาก็ต้องเสด็จย้อนไปทางเดิมเพื่อไปจับตัวเวตาลกลับมาใหม่

นิทานเรื่องที่ ๔

พระเจ้าศูทรกะ กับพราหมณ์ผู้ซื่อสัตย์ชื่อ วีรवर

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปยังต้นอโศกอีกครั้งหนึ่ง และคว่ำตัวเวตาลซึ่งสิงอยู่ในศพโดยปราศจากความหวาดกลัวถึงแม้มันจะกรีดเสียงร้องโหยหวนเพียงใดก็ตาม เมื่อจับมันได้แล้วก็ตัวร่างมันขึ้นพาดบา เสด็จไปตามทางเดินอย่างเงียบ ๆ เวตาลเห็นพระราชานิ่งเงียบอยู่ ก็กล่าวทำลายความเงียบขึ้นว่า

“โอ ราชะ ข้าไม่คิดเลยว่าพระองค์จะมาเสียเวลาทำงานให้แก่อ้ายโยคีชั่วคนนั้น เพื่อประโยชน์อันใด จะว่าไปพระองค์ก็รู้ที่อยู่แล้วมิใช่หรือว่า งานที่ทรงทำนี้ย่อมไร้ผลโดยแท้ อย่างไรก็ตามหนทางยังอยู่อีกไกล ข้าคิดว่าข้าจะเล่านิทานสนุก ๆ ให้พระองค์ฟังสักเรื่องหนึ่งเพื่อคลายเหงาโปรดทรงสดับเถิด”

แต่ครั้งตีกดาบบรรพ์ ยังมีนครใหญ่แห่งหนึ่งชื่อ โศภาวดี มีพระเจ้าแผ่นดินปกครองอยู่ทรงพระนามว่า **ศูทรกะ** เป็นผู้ท้าวหาญอย่างยอดเยี่ยมในสงคราม ซึ่งไฟแห่งชัยชนะของพระองค์ถูกกระพือโหมให้เจิดจ้าด้วยพัศที่โบกจากหัตถ์ของนางกษัตริย์ที่ตกเป็นเชลยเพราะสามีทั้งหลายต้องพ่ายแพ้ในสงคราม ข้าคิดว่าแผ่นดินโลกนี้มีเกียรติมหากาฬในรัชสมัยของพระราชานี้โดยแท้ ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีมาโดยตลอด มิได้หยุดเว้นแม้แต่สักวัน คุณธรรมของพระองค์ชนะใจแม่กระทั่งแม่พระธรณี ทำให้พระเทวีลืมนุคคนอื่นโดยสิ้นเชิง แม่องค์พระรามจันทร์ผู้ยอดเยี่ยมในวีรจริตก็ตาม

สมัยหนึ่งมีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อ **วีรवर** เดินทางมาจากแคว้นมัลวะ เพื่อมารับจ้างทำงานในราชสำนักของพระราชินี เพราะทราบกิตติศัพท์ว่าพระราชินีเป็นผู้โปรดปรานคนกล้า ภรรยาของพราหมณ์ชื่อนาง **ธรรมวดี** และทั้งสองสามีภริยามีบุตรชายด้วยกันชื่อ **สัตตวาวร** และบุตรสาวชื่อ **วีรวดี** คนทั้งสามนี้เป็นครอบครัวของเขา นอกเหนือจากลูกน้องซึ่งมีอีกสามคน วีรवरนั้นเหน็บกริชไว้ที่สีข้าง มือข้างหนึ่งถือดาบ และอีกข้างหนึ่งถือโล่

ถึงแม้ว่าเขาจะรวมกันเป็นบริษัทอันน้อยนิดเท่านี้ก็ก็ตาม เขายังกล้าเรียกร้องค่าจ้างต่อพระราชินีถึงวันละห้าร้อยเหรียญทอง แต่พระราชินีศูทรกะก็ได้เกี่ยงงอน ทั้งนี้เพราะพอพระทัยในรูปร่างท่าทางอันแข็งแกร่งของเขา จึงตกลงจ้างเอาไว้ แต่ก็ทรงพิศวงในพระทัยไม่หาย ว่าเขาเอาเงินไปทำอะไรมากมายทั้ง ๆ ที่เขาก็เลี้ยงคนเพียงไม่กี่คน พระราชินีจึงสั่งให้สายลับของพระองค์ติดตามดูพฤติกรรมของเขาอย่างใกล้ชิด ความจริงปรากฏว่าทุก ๆ วัน วีรवरจะต้องเข้าเฝ้าพระราชินีตอนเช้า ตอนกลางวันเฝ้ายามอยู่หน้าประตูวัง มือถือดาบมั่นคง หลังจากนั้นก็กลับไปบ้าน จ่ายเงินหนึ่งร้อยแก่ภรรยาเป็นค่าอาหาร และจ่ายหนึ่งร้อยเหรียญเพื่อเสื้อผ้า วิเลปะนะเครื่องลูบไล้ร่างกาย และซื้อหมากพลู เมื่ออาบน้ำแล้วเอาเงินหนึ่งร้อยเหรียญไปบูชาพระวิษณุและพระคเณศ อีกสองร้อยเหรียญสุดท้าย

ใช้ทำบุญแก้พราหมณ์ที่ยากจน ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้คือการใช้จ่ายประจำวันจากเงินค่ารับจ้างทำรอยเหรียญต่อวัน หลังจากนั้นวีรวรรก็ทำการบูชาด้วยเนยใส และทำพิธีอื่น ๆ อีก เสร็จแล้วจึงรับประทานอาหาร เมื่อรับประทานอาหารเสร็จก็กลับไปอยู่ยามหน้าประตูวังตามเดิมตลอดถึงเวลาค่ำคืนยืนถือดาบเปลือยอยู่

เมื่อพระราชาศูทรกะได้ทราบเรื่องจากสายลับที่ไปสืบได้ความว่า วีรวรรเป็นผู้ประพฤติชอบธรรมดั่งนั้น ก็ทรงชื่นชมยิ่งนัก จึงโปรดให้จารบุรุษเหล่านั้นยุติการติดตามวีรวรร และทรงนิยมเลื่อมใสว่าเขาช่างเป็นคนดีนี้กระไร

วันหนึ่งอากาศร้อนจัด ดวงอาทิตย์แผดแสงแรงกล้าจนแทบจะทนมไหม้ และแล้วมรสุมใหญ่ก็เคลื่อนเข้ามาพร้อมด้วยเสียงคำรามกึกก้องในท้องฟ้า สายฝนกระหน่ำลงมาอย่างรุนแรงไม่ขาดสายทั้งกลางวันและกลางคืน แต่วีรวรรก็ยังยืนหนึ่งไม่สะทกสะท้านอยู่กลางท่าฝนที่ประตู่พระราชวัง พระเจ้าศูทรกะทอดพระเนตรเห็นในเวลากลางวันจากยอดมณฑีร ครั้นเวลากลางคืนเสด็จขึ้นไปยอดมณฑีรอีกเพื่อดูว่าเขายังอยู่ที่เดิมหรือเปล่า จากที่นั่นพระราชาทะโกนลงไปว่า “ใครยืนอยู่ที่ประตู่วังนั่น” เมื่อวีรวรรได้ยินก็ตอบไปว่า “ข้าพระบาทเอง พระเจ้าข้า” พระราชาศูทรกะทรงนึกในพระทัยว่า “อา วีรวรร เจ้าช่างเป็นชายที่เข้มแข็งและจงรักภักดีต่อข้ายิ่งนัก ข้าจะเลื่อนเจ้าให้มียศตำแหน่งสูงขึ้นไปกว่านี้” เมื่อพระราชาทรงคิดดังนี้แล้วก็เสด็จลงจากยอดมณฑีรเข้าสู่สิริไสยาและเข้าบรรทม

ในวันรุ่งขึ้น เมฆดำในท้องฟ้าก็ยังหลั่งฝนลงมาอย่างรุนแรงตามเดิม ความมืดแผ่ซ่านไปทั่วเหมือนจะบดบังไม่ให้เห็นสวรรค์อีกต่อไป พระราชาเสด็จขึ้นไปบนยอดมณฑีรอีกครั้งด้วยความสนใจใคร่รู้ ทรงตะโกนถามลงไปด้วยเสียงอันแจ่มใส่ว่า “ใครยืนเฝ้าหน้าประตูปราสาทนั่น” วีรวรรก็ตะโกนขึ้นไปว่า “ข้าพระบาทอยู่ที่นี้”

ขณะที่พระเจ้าแผ่นดินกำลังนึกชื่นชมองค์ของพระองค์อยู่นั้น พลันได้ยินเสียงผู้หญิงร้องไห้คร่ำครวญมาแต่ที่ไกล เป็นเสียงโหยหวนเหมือนคนมีทุกข์ใหญ่ปรี่ว่าใจจะขาดรอน เมื่อพระราชชาติได้สดับดังนั้นก็บังเกิดความสงสารจับใจ กล่าวแก่พระองค์เองว่า “ในอาณาจักรของข้า ไม่มีใครถูกบังคับกดขี่ ไม่มีคนยากไร้ หรือมีใครเดือดร้อน ก็ผู้หญิงคนนี้เป็นใครเล่า จึงมาพลาปรา้ให้อยู่แต่ผู้เดียวในยามค่ำคืนเช่นนี้” คิดดังนี้แล้วพระราชาก็ออกคำสั่งแก่วีรวรรผู้ยืนอยู่ข้างล่างว่า “ฟังนะวีรวรร ข้าได้ยินเสียงผู้หญิงร้องไห้ในที่ไกล จงออกไปดูว่านางคือใคร และนางร้องไห้ทำไม”

เมื่อวีรวรรได้ฟังรับสั่งก็กราบทูลว่า “ข้าพระบาทจะไปสืบดู พระเจ้าข้า” แล้วออกเดินหา มือถือดาบ กระชับแน่น มีกรีซห้อยเอว ค่อยด้อมมองเหมือนรากษสที่ด้อมหาเหยื่อ มีแสงฟ้าแลบแวบวาบจากท้องฟ้าดูประหนึ่งแสงจากดวงตาของอสูรร้าย และเมื่อดมซึ่งตกราดไปทั่วนั้นเล่าก็ดูประหนึ่งก้อนหินที่มันขว้างปามา ฉะนั้น พระราชาศูทรกะเมื่อแลเห็นองค์ของครักษ์หนุ่มออกวิ่งไปแต่ผู้เดียวในราตรีเช่นนั้น พระทัยของพระองค์ก็เป็นห่วง และเกิดความอยากจะรู้เหตุการณ์จึงรีบเสด็จลงจากยอดมณฑีร พระหัตถ์กุมดาบวิ่งตามหลังไปติด ๆ แต่

ลำพังโดยที่เขาไม่ทันรู้

วีรรวรวิ่งติดตามเสียงคร่ำครวญไปจนถึงมืงแห่งหนึ่งอยู่นอกพระนคร ณ ที่นั้น ชายหนุ่มแลเห็นหญิงคนหนึ่งนั่งอยู่ในมืงกำลังเปล่งเสียงร้องไห้คร่ำครวญอยู่ นางแลเห็นเขาก็กล่าวว่า “โอ ท่านผู้วิระ ท่านผู้มีเมตตา ท่านผู้มีใจอันกว้างขวาง ขอท่านจงช่วยเหลือข้าด้วยเถิด ข้าจะอยู่ได้อย่างไรเล่า ถ้าปราศจากท่านเสียแล้ว” ฝ่ายวีรรวรผู้ซึ่งพระราชอาบอดติดตามมาเงียบ ๆ ได้ฟังถ้อยคำของหญิงลึกลับก็กล่าวด้วยความสนเท่ห์ว่า “เธอเป็นใครทำไมมานั่งคร่ำครวญอยู่ที่นี่”

นางได้ฟังก็ตอบว่า “วีรรวรที่รัก ท่านจงรู้เถิดว่าข้านี้แหละคือแม่นางธรรณี และพระราชอาบอดนั้นเป็นนาถะของข้า น่าเสียดายที่พระองค์จะต้องสิ้นพระชนม์เสียแล้วนับแต่ขึ้นไปอีกสามวัน ข้าจะอยู่ต่อไปได้ไหน และข้าจะหาใครที่เป็นที่พึ่งอันวิเศษสุดเช่นพระองค์ได้ที่ไหนเล่า ด้วยเหตุนี้แหละข้าจึงเสาะแสวงหาและมานั่งคร่ำครวญสงสารตัวเองและพระราชอาบอดนั้นด้วย”

วีรรวรได้ยินนางกล่าวก็ตกใจ กล่าวละล่ำละลักว่า

“เรื่องเป็นเช่นนั้นหรือ โอ้พระปฤถิวีเทวี จะมีหนทางใดที่จะช่วยชีวิตของพระราชอาบอดได้เล่า เหตุใดพระโลกนาถจะต้องสิ้นพระชนม์ชีพด้วยเล่า”

พระธรรณีนั่งไทร่ตรองอยู่ครู่หนึ่งจึงตอบว่า

“มีอยู่ทางเดียวเท่านั้นที่จะพลิกผันชะตากรรมนี้ได้ และเจ้าผู้เดียวที่จะรับภาระนี้ไป”

เมื่อได้ฟังดังนั้น วีรรวรก็รับรับคำว่า “บอกมาเถิด พระแม่เจ้า บอกมาเร็ว ๆ เพื่อข้าจะได้รีบทำ ข้าเต็มใจทุกอย่างแม้จะต้องพลีด้วยชีวิตของข้าก็ตาม”

พระเมหนได้ฟังก็กล่าวว่า “ใครเล่าจะกล้าหาญและภักดีต่อองค์พระภูติเหมือนเจ้า จงฟังคำของข้าให้ดีวิธีที่จะช่วยพระนฤปดินทร์ได้มีอยู่ทางเดียวคือ เจ้าต้องเอาลูกของเจ้าคือสัตว์วรรลังเวยต่อพระแม่เจ้าจันตี (ผู้ดุร้าย หมายถึงพระอุมา มเหสีของพระศิวะในปางดุร้าย ซึ่งเป็นปางที่พระเทวีมาปรากฏพระองค์เพื่อทำสงครามกับเหล่าอสูรเท่านั้น บางทีเรียกว่าเจ้าแม่กาลิ) พระมหาเทวีผู้ทรงเกียรติระบือจะทรงปรากฏพระกายต่อหน้าผู้ภักดีต่อพระองค์และพร้อมจะทรงช่วยได้เสมอ พระจันตีผู้นี้ประทับอยู่ภายในวิหารที่อยู่ใกล้พระราชวังนี้แหละ เจ้าจงทำอย่างที่ว่าและพระราชาก็จะปลอดภัย และมีชีวิตยืนยาวต่อไปอีกร้อยปี ถ้าเจ้าจะปฏิบัติตามคำของข้าโดยเร็ว

ข้าก็เชื่อแน่ว่าพระชนม์ชีพของพระองค์จะดำรงอยู่ แต่ถ้าเจ้ามัวแต่รีรอ ก็เชื่อเถิดว่า พระราชาจะต้องสิ้นชีวิตภายในสามวันนับแต่วันนี้เป็นต้นไป”

เมื่อพระปฤถิวีเทวีแจ้งให้ทราบเรื่องความลับดังนี้ วีรวรรก็ให้คำมั่นสัญญาว่า “ข้าแต่พระเทวี ข้าจะไปดำเนินการเรื่องนี้โดยเร็วที่สุด” พระเทวีจึงให้พรว่า “ขอจงสำเร็จเถิด” แล้วอันตรธานหายไป ถ้อยคำทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบดังกล่าวมิได้รอดพ้นโสตของพระราชาไปได้ เพราะพระองค์แอบติดตามวีรวรรมาอย่างลับ ๆ โดยที่วีรวรรไม่รู้ตัว

วีรวรรกลับไปบ้านของตนอย่างรวดเร็วในความมืด ส่วนพระราชาศูทรกะมีความอยากรู้ว่าเหตุการณ์จะดำเนินไปอย่างไร ก็แอบย่องตามหลังชายหนุ่มไปติด ๆ โดยเขาไม่รู้สีกตัว แลเห็นวีรวรรตรงเข้าไปหาทางธรรมวดิผู้เป็นภรรยาและแจ้งให้นางทราบว่า ตนได้รับคำแนะนำจากพระธรรณีให้มาเอาบุตรชายไปส่งเวทต่อเจ้าแม่กาลี เพื่อช่วยชีวิตพระราชา เมื่อนางได้ฟังก็กล่าวว่า

“ท่านพี่ เรามีหน้าที่ต้องพิทักษ์พระชนม์ชีพของพระราชา จงอย่ารีรอเลย รีบไปปลุกลูกชายของเราเถิด และแจ้งให้เขาทราบด้วยตัวท่านพี่เอง”

วีรวรรจึงปลุกลูกชายของตนให้ลุกขึ้น เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ฟัง และกล่าวว่า “สัตตวรลูกรัก จงรู้เถิดว่า ถ้าเจ้ายอมเป็นเครื่องสังเวทพระแม่เจ้าจันตี พระราชาก็จะรอดชีวิต แต่ถ้าเจ้าไม่ยินยอม พระราชาก็จะต้องสูญสิ้นพระชนม์ชีพภายในสามวัน”

สัตตวรแม่จะเป็นเด็กก็ตาม แต่ก็มีความกล้าหาญอย่างยอดเยี่ยมสมกับชื่อ สัตตวร ซึ่งมีความหมายว่า “ผู้มีชื่อเสียงอันโดดเด่นเพราะความกล้าหาญ” เด็กน้อยจึงตอบบิดาว่า

“ลูกจะสังเวทชีวิตเพื่อพระราชาเอง เพื่อจะได้ตอบแทนพระคุณของพระองค์ผู้ประทานข้าวปลาอาหารเลี้ยงชีวิตของพวกเรา ฉะนั้นจะต้องล้มทำไม เอลูกไปวางบนแท่นสังเวทของพระแม่เจ้าเถิด ขอให้ลูกเป็นผู้รับภาระอันนี้เพื่อความผาสุกขององค์นฤบดีเถิด”

เมื่อสัตตวรกล่าวเช่นนั้น วีรวรรก็โล่งอก กล่าวว่า “ลูกเอ๋ย เจ้าช่างสมเป็นลูกพ่อยิ่งนัก”

ฝ่ายพระราชาผู้สะกดรอยตามมาและแอบฟังอยู่ข้างนอก ได้ยินเรื่องราวโดยตลอดก็ทรงตื่นต้นพระทัยนัก ทรงรำพึงแก่พระองค์เองว่า “อา คนเหล่านี้มีความกล้าหาญเหมือนกันหมดโดยแท้”

วีรพรนำบุตรชายออกจากบ้าน ให้เด็กน้อยนั่งบนบ่า และนางกรรมเวดีผู้ภรรยา ก็จูงลูกสาวชื่อ วีรวดี ติดตามมาด้วย พวกกันไปยังเทวาลัยของพระจันท์ ฝ่ายพระราชาก็ติดตามมา ดูเหตุการณ์อย่างกระชั้นชิด

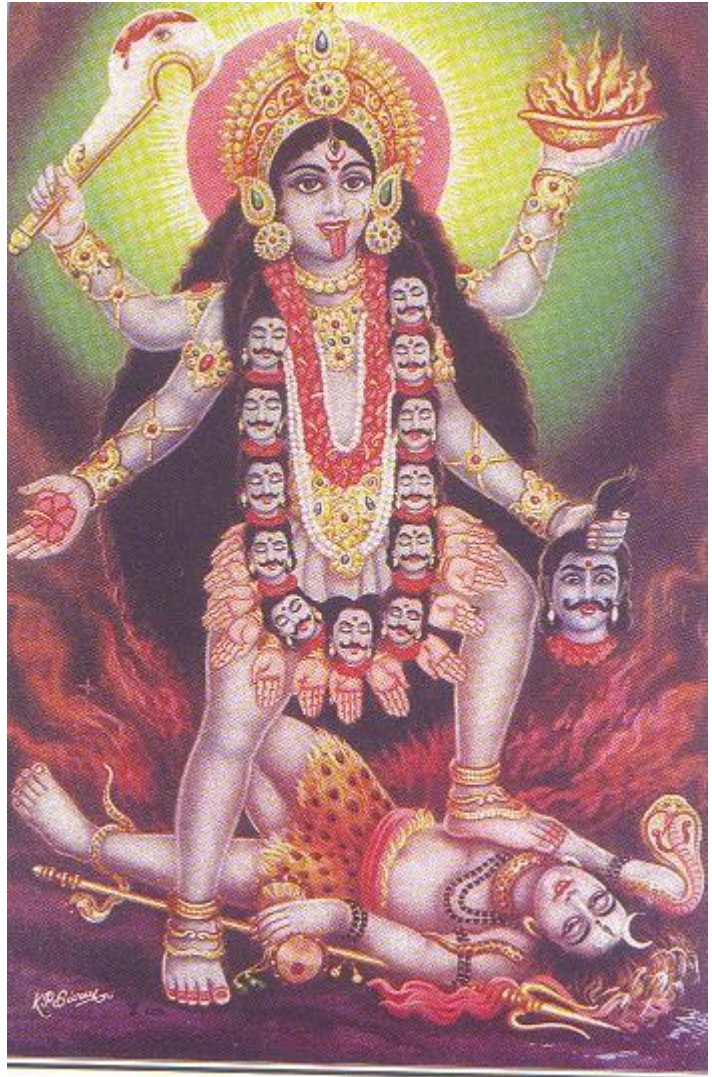
ครั้นแล้ววีรพรก็อุ้มลูกชายลงจากบ่า และวางบนแท่นสังเวชของเทวรูป เมื่อสัตตวรถูกนำมาสู่เบื้องพระพักตร์พระเทวีก็ได้มีความหวาดหวั่นแต่ประการใด ก็มีศีรษะลงอย่างนอบน้อม กล่าวว่า

“ข้าแต่พระเทวี ขอให้การสังเวชศีรษะของข้าในวันนี้จึงเป็นผลยังพระราชาศูทรกะให้ดำรงพระชนม์ชีพยืนนานถึงร้อยปีด้วยเถิด ขอให้พระองค์ทรงปกครองราชอาณาจักรด้วยความเกรียงไกรไร้ผู้ต้านทานเถิด”

เมื่อสัตตวรกล่าวจบลง วีรพรก็เปล่งเสียงด้วยความยินดีว่า “ดีละ ลูกของพ่อ” พร้อมกับชักดาบออกจากฝักพินฉับลงไปที่คอของบุตรชาย แล้วนำไปถวายเบื้องพระพักตร์พระจันท์เทวี และกล่าวว่า “ข้าพเจ้าได้สังเวชบุตรต่อองค์พระแม่เจ้าแล้ว ขอทรงช่วยให้พระราชารอดพ้นความตายด้วยเถิด”

ทันใดก็มีเสียงอุโฆษลอยมาในอากาศทำให้ได้ยินทั่วกันว่า “สาธุ วีรพรเจ้าช่างเป็นคนซื่อสัตย์และภักดีต่อพระราชานี้กระไร จะหาใครเสมอเหมือนเจ้าก็ยากนัก เพราะการที่เจ้าทำการสังเวชต่อข้าด้วยชีวิตของลูกชายผู้ประเสริฐดังนี้ พระราชาศูทรกะจะมีพระชนม์ชีพยาวนาน และอาณาจักรของพระองค์จะรุ่งโรจน์สืบไปชั่วกาลนาน”

ขณะนั้นเองนางวีรวดีบุตรสาวของวีรพรก็ลุกขึ้น ตรงไปสวมกอดศีรษะของพี่ชาย ซึ่งหาชีวิตไม่แล้ว สะอึกสะอื้นด้วยความรันทด และด้วยความทุกข์แสนโศกคัลย์สุดที่จะทนทาน หัวใจนางก็แตกสลายล้มลงขาดใจตาย พระราชาทรงเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้โดยตลอดจากที่ซ่อนของพระองค์

พระนางกาลิ และพระศิวะ

ทันใดนั้นนางกรรมวดีผู้เป็นภรรยาของวีรวรก็ลุกขึ้นกล่าวแก่สามีว่า “เราได้ช่วยเหลือพระเจ้าแผ่นดินและอาณาจักรของพระองค์ไว้แล้ว บัดนี้ข้ามีบางสิ่งจะพูดกับท่าน ก็ตั้งแต่ลูกสาวของข้า แม่เป็นเด็กไร้เดียงสา ไม่รู้อิ โหนอิเห่นอะไรด้วย ยังต้องมาตายเพราะความโศกเศร้าถึงพี่ชาย เป็นอันว่าชีวิตของลูกทั้งสองของข้าก็สิ้นสูญไปแล้ว ชีวิตของข้าจะมีประโยชน์อันใดอีกเล่า ข้าเป็นคนโง่เองที่ได้เสนอตัวเองเพื่อสังเวยตั้งแต่แรกเพื่อความอยู่รอดของพระราชินี ฉะนั้นขอให้ข้าเข้ากองไฟตายพร้อมกับลูก ๆ ด้วยเถิด”

เมื่อนางปลงใจจะทำเช่นนั้น วีรวรก็ขัดไม่ได้ จึงกล่าวแก่นางว่า

“นางผู้เป็นภักฎิณี (หญิงผู้เจริญ หญิงผู้ดี) ของข้า ถ้าเป็นความประสงค์ของเจ้า ก็จงทำเถิด ขอความเจริญจงมีแก่เธอ ข้ารู้ว่าข้าไม่อาจจะยับยั้งเจ้าได้ เพราะเจ้ามีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำเช่นนั้น ข้ารู้ว่าเจ้าจะทนทานต่อไปอีกไม่ไหวเพราะเมื่อสิ้นลูก ชีวิตเจ้าก็พลอยสิ้นสูญไปด้วย แต่อย่าโทษว่าเป็นความผิดของตัวเองเลย เพราะเจ้าเองมิได้ถูกกำหนดให้ต้องสังเวยชีวิต ตัวข้าก็เช่นเดียวกันที่จะต้องสังเวย ถ้ามิใช่ความประสงค์ของพระแม่เจ้าที่ประสงค์เฉพาะลูกชายของข้าเท่านั้น เจ้าจงคอยอยู่ที่นี้ก่อน จนกว่าข้าจะจัดกองไฟสำหรับเจ้าด้วยฟืนเหล่านี้ และทำรั้วล้อมมรดกมณฑลแห่งชัยภูมิพิธิของพระแม่เจ้าเสียก่อน” วีรวรกล่าวจบก็ลงมือทำจิตกาธาน (ที่เผาศพ ,เชิงตะกอน) และรั้วชัยภูมิณฑลจนเสร็จเรียบร้อย แล้ววางศพลูกทั้งสองบนกองฟืน จุดไฟลุกโชติช่วงด้วยตะเกียง

นางกรรมวดีเห็นทุกสิ่งจัดเตรียมเรียบร้อยแล้วก็คุกเข่าลงแทบเท้าสามีกล่าวอำลา และหลังจากที่บูชาพระแม่เจ้าจันดีแล้ว ก็สวดมนต์และอธิษฐานว่า “ขอให้สามีในปัจจุบันของข้าได้ไปเจอกันอีกในชาติหน้าภพใหม่ และขอให้การสังเวยชีวิตของข้าจะเป็นผลเพื่อสวัสดิภาพของพระราชินีทุกประการ” กล่าวจบนางผู้เลิศด้วยคุณธรรมก็ไผ่ร่างเข้าหากองไฟอันสว่างโชติในจิตกาธานซึ่งเป็นเปลวแลบเลียไปทั่วทุกทิศทุกทาง

ครั้นแล้ววีรวรบุรุษผู้วีระก็กล่าวแก่ตนเองว่า

“เราได้ทำทุกสิ่งไปแล้วเพื่อการรอดชีวิตของพระราชินี และทำตามที่ได้เสียดวงสวรรค์ได้เป็นประจักษ์พยานรับรู้ บัดนี้เราก็ใช้หนี้ให้แก่ชายของเราผู้ให้ข่าวให้นำเรากินจนหมดสิ้นแล้ว บุญคุณอื่นใดเป็นอันยุติ เดียวนี้เราก็เป็นอิสระแล้ว ประโยชน์อันใดที่เราจะยึดมั่นในชีวิตนี้อีกต่อไป การมีชีวิตอยู่โดยปราศจากผู้เป็นที่รักคือลูกและเมีย ย่อมไร้ค่าสำหรับคนซึ่งมีหน้าที่จะต้องกระทำการอย่างเรา ก็เมื่อเป็นเช่นนี้เลยเราไม่สังเวยชีวิตที่เหลืออยู่นี้ให้แก่พระทูลคาเทวี(เทวีผู้เข้าถึงยาก หมายถึงพระอุมาปางดุร้าย) เล่า”

เมื่อคิดดังนี้แล้วเขาก็ก้าวเข้าไปยืนอยู่เบื้องพระพักตร์ของพระเทวี และกล่าวโคลกถวายเป็นความนอบน้อมว่า

“ขอเกียรติคุณจงมีแด่พระเทวีผู้ประหารมหิษาสูร (อสูรผู้มีร่างเป็นควาย เป็นอสูรร้ายกาจที่พระทูลดาตองเสด็จมาปราบและทรงประหารมันได้ในที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงทรงได้นามว่า มหิษาสมรทินี) ในบรรพกาล พระผู้ทำลายชีพของทานพรุฑู (ทานพ ชื่อรุฑู เป็นชื่อของอสูรหรือทานพผู้หนึ่งที่ได้รับพรจากพระพรหมแล้วมีใจกำเริบยกทัพไปย่ำยีสวรรค์ บรรดาทวยเทพต่างก็หนีไปเฝ้าพระทูลดาตองหรือคักติ (มเหสีพระคิเว) ที่ภูเขายัญชัน และทูลขอร้องให้ช่วย พระเทวีจึงเสด็จมาปราบ อสูรรูฑู และทรงประหารอสูรด้วยเล็บพระบาท) โอ พระเทวีผู้ทรงตรีศูลเป็นเทพอาวุธ ขอความรุ่งโรจน์จงมีแด่พระโลกมาตา ผู้เป็นยอดแห่งผู้เป็นมารดาทั้งหลาย พระองค์เป็นผู้นำความบันเทิงสุขมาสู่ทวยเทพ และเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งโลกทั้งสาม ขอสิทธิศักดิ์จงมีแด่พระองค์ ผู้มีพระบาทอันชาวลोकทั้งมวลพึงกราบไหว้ พระเป็นที่พึ่งของสัตว์นิกรทั้งหลายผู้มาพึ่งพำนักจิตเพื่อความหลุดพ้น ขอชัยจงมีแด่พระองค์ผู้ทรง พัสตราภรณ์คือรัศมีแห่งสุริยะ ผู้ขับไล่ความมืดความวุ่นวายให้สิ้นไป โอ พระแม่เจ้ากาลิ พระเทวีผู้ทรงสายประคำคือกะโหลกมนุษย์ และทรงประดับพระเศียรด้วยกระดุกแห่งสรีระ ขอองค์ชัยจงมีแด่องค์พระคิเว (มเหสีของพระคิเว หมายถึงพระอุมา ทูลดา กาลี จันตี เคารี และอื่น ๆ) ขอทรงมีพระเกียรติยิ่งยืนนาน ขอพระองค์ทรงพอพระทัยในการสังเวศิระของข้า และทรงอวยพระพรให้พระราชาศูทรกะมีชนมายิ่งยืนนานเถิด”

หลังจากการกล่าวถ้อยคำดังนี้แล้ว วีรวรรก็ตัดศิระของตนให้ขาดออกโดยฟันด้วยดาบเพียงจับเดียว

พระราชาศูทรกะผู้เป็นสักขีในเหตุการณ์ทั้งหมด จากการแอบดูในที่ซ่อนของพระองค์ ทรงประหลาดพระทัย และรู้สึกงุนงงอย่างยิ่งจากภาพที่ได้เห็น ทรงเสียพระทัยยิ่งนัก ตรัสแก่พระองค์เองว่า “ชายผู้มีค่าเพียงคนนี้พร้อมด้วยครอบครัวของเขาได้ประกอบกรรมอันยากยิ่งเพื่อช่วยเหลือเรา กรรมอันนี้เป็นที่ที่เหลือเชื่อ ยากที่ใคร ๆ ในแผ่นดินโลกจะทำได้แบบนี้ และเขากระทำเพื่อเราโดยไม่มุ่งหวังการตอบแทนสักนิด ถ้าเรามีได้รู้ถึงบุญคุณของเขา ความเป็นราชันยะของเราจะมีคุณค่าอะไร เราก็คงจะไม่แตกต่างไปจากสัตว์ตัวหนึ่งโดยแท้”

ดำริจะนี้แลพระวีรราชาก็ชักพระแสงดาบออกจากฝัก เสด็จเข้าไปหาพระเทวี และกล่าวอ้อนวอนด้วยความนอบน้อมว่า

“ข้าแต่พระแม่เจ้า ขอได้โปรดข้าด้วยเถิด โปรดประทานพรแก่ข้า ขอให้พราหมณ์ชื่อ วีรวรร ผู้ซึ่งมีพฤติกรรมเช่นเดียวกับชื่อของเขา ผู้เสียสละแม้ชีวิตเพื่อความอยู่รอดของข้า ขอให้เขาและครอบครัวจงกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาเถิด”

เมื่อกล่าวกาดังนี้แล้ว พระราชาเตรียมจะเชือดพระศอด้วยดาบอันคมกล้า ทันใดนั้น ก็มีเสียงลอยมาในอากาศว่า “ข้าก่อนราชา ข้าพอใจในพลีของท่านแล้ว เขาเออะ ข้าจะให้พราหมณ์วีรกรกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาใหม่พร้อมด้วยภรรยาและบุตรของเขา”

เมื่อได้กล่าวประกาศิตแล้วเสียงสวรรค์ก็หายไป ทันใดวีรกรก็คืนชีพขึ้นมาพร้อมด้วยบุตรชาย บุตรสาว และภรรยาของเขา พอเห็นคนเหล่านี้ฟื้นขึ้นมา พระราชากรีบวิ่งเข้าหาที่ซ่อนเร้น กำบังมิให้ใครเห็น ทรงจ้องดูภาพของคนเหล่านั้นด้วยความอัศจรรย์ใจ และมีอัสสุชลเปี่ยมปริ่มด้วยความยินดีเป็นล้นพ้น

ฝ่ายวีรกรเมื่อได้มีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง มีความรู้สึกเหมือนคนตื่นจากหลับไปแล้วเห็นบุตรและภรรยาต่างก็ยังมีชีวิตอยู่ ก็สับสนในใจไม่ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้น จึงถามบุตรและภรรยาว่า

“พวกเจ้าถูกไฟเผาไหม้จนเป็นเถ้าถ่าน แล้วกลับฟื้นขึ้นมาอีก เป็นไปได้อย่างไร ข้าก็เหมือนกัน จำได้ว่าข้าตัดหัวตัวเองไปแล้วหลังจากที่เผาศพพวกเจ้า แล้วนี่ข้ากลับมีชีวิตขึ้นมาอีก นี่จะเป็นมายาที่หลอกตาข้าหรือไร หรือว่าพระแม่เจ้าโปรดให้เรารอดจากตายด้วยความกรุณาของพระองค์ ช่างน่าอัศจรรย์เสียจริง ๆ”

เมื่อได้ฟังดังนั้นภรรยาและบุตรจึงกล่าวว่า “ที่เราได้กลับมามีชีวิตอีกครั้งนี้ คงจะเป็นด้วยอำนาจของพระเทวีบันดาลให้เป็นไประหว่างที่เราหมดสตินั่นเอง”

วีรกรใคร่ครวญดูว่าเรื่องคงจะเป็นไปอย่างที่คนเหล่านั้นพูด มิได้มีข้อสงสัยอีกต่อไป จึงกระทำการบูชาต่อองค์พระจันดี แล้วพาครอบครัวกลับไปบ้านมีความยินดีว่าตนได้ปฏิบัติภารกิจเสร็จไปแล้วตามปรารถนาทุกประการ และหลังจากที่พาบุตรภรรยากลับไปบ้านแล้วก็กลับมาเยี่ยมหน้าประตูวัง อันเป็นหน้าที่ประจำของตนในราตรีนั้นนั่นเอง ส่วนพระราชาศูทรกะผู้แลเห็นเหตุการณ์โดยตลอดก็ออกจากที่ซ่อนเสด็จกลับสู่วังและขึ้นไปที่ยอดพระมนเทียร และตะโกนลงมาว่า “ใครอยู่หน้าประตูนั้น” วีรกรได้ยินก็กล่าวด้วยเสียงอันดังว่า “ข้าพระบาทอยู่ที่นี้พระเจ้าข้า โอ ราชา ตามที่ทรงมีบัญชาให้ข้าพระบาทไปสืบเรื่องหญิงผู้นั้น แต่นางได้อันตรธานไปต่อหน้าต่อตาเมื่อข้าพระบาทแลเห็นนาง รวกับว่านางคือรากษสี (นางรากษส หรือนางอสูรประเภทหนึ่ง) ตนหนึ่ง หาใช่เป็นคนธรรมดาไม่”

พระราชาได้ฟังคำตอบของวีรกรก็ทรงประหลาดพระทัยมาก เพราะพระองค์เป็นบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์โดยตลอด ทรงรำพึงในพระทัยว่า “จริงแท้ที่เดียวบุคคลผู้ประเสริฐ ล้วนเป็นผู้ที่รู้จักตนเองและควบคุมจิตใจได้อย่างลึกซึ้ง เหมือนทะเลอันกว้างใหญ่และลึกสุดหยั่ง เพราะเมื่อเขาประกอบกรณียกิจอันหาใครเปรียบมิได้นั้น

แทนที่เขาจะโอ้อวดตนเอง กลับนั่งเงียบไม่กล่าวอะไรเลย” เมื่อทรงรำพึงดังนี้แล้ว พระราชาก็เสด็จลงมาจากยอด มนเทียรกลับคืนสู่ห้องบรรทมและทรงพักผ่อนตลอดคืน

ในตอนเช้าวิรุณตามมาเฝ้าต่อหน้าประชุมชน พระราชาผู้ทรงมีพระทัยอันเปี่ยมไปด้วยความยินดีได้ตรัส แก่ที่ประชุมมนตรีถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในเวลากลางคืนโดยตลอด ทำให้ทุกคนในห้องพระโรงตื่นเต้นกันมาก ครั้นแล้ว พระราชาได้ประทานของขวัญอันล้ำค่าแก่วิรุณเพื่อเป็นเครื่องตอบแทนน้ำใจอันยิ่งใหญ่ คือทรงยกดินแดนส่วน แคว้นลาฎะและภรรณฎะให้วิรุณปกครอง หลังจากนั้นพระราชาสองพระองค์คือ พระเจ้าวิรุณและพระเจ้าศุทระกะ ผู้มีอำนาจภาพเสมอกันก็ปกครองดินแดนของตนด้วยความสงบสุขสืบมา

เมื่อเวตาลเล่านิทานอันพิสดารสุดขีดจบลง ก็กล่าวแก่พระราชชาติวิกรมเสนาว่า “โอ นฤปดี ในเรื่องที่ข้าเล่า มานี้ พระองค์ทรงเห็นว่าใครเป็นผู้ที่กล้าหาญที่สุดในจำนวนคนเหล่านั้น ถ้าพระองค์ทรงทราบและไม่พูด คำสาปที่ ข้าเคยกล่าวมาแล้วแต่ต้นก็จะประสบแก่พระองค์โดยแท้”

พระราชาได้ฟังถ้อยคำของเวตาลก็ตรัสว่า “พระราชาศุทระกะนั้นแหละ เป็นผู้ที่กล้าหาญที่สุดในบรรดาคน ทั้งหลาย”

เวตาลได้ฟังก็แย้งว่า “คนที่กล้าหาญที่สุดมิใช่วิรุณหรือ เพราะเขาได้ทำวีรกรรมที่ยากจะหาใครเสมอ เหมือนในโลกนี้ และมีใช้ภรรยาของเขาดอกหรือที่กล้าหาญกว่า เพราะเป็นแม่ที่ต้องทนเห็นลูกชายต้องถูกสังเวย ไปต่อหน้าต่อตา และมีใช้ลูกชายคือสัตตวรหรือ แม่จะเป็นเพียงเด็กแต่ก็กล้าพลีชีพของตนเพื่อพระราชา และบิดาของตน นี่ไม่เรียกว่าวีรกรรมอันยอดเยี่ยมดอกหรือไร ไฉนพระองค์จึงตรัสว่าพระราชาศุทระกะเป็นผู้กล้า หาญยิ่งกว่าคนเหล่านั้นเล่า”

เมื่อได้ยินเวตาลกล่าวดังนั้น พระราชชาติวิกรมเสนา ก็อธิบายว่า

“เจ้าอย่าพูดอย่างนั้นเลย ก็วิรุณนั้นเป็นคนตระกูลสูง จะอยู่ในครอบครัวใดก็ตาม ว่าตามจริงเขาต้องเป็น หัวหน้าที่มีความรับผิดชอบ รวมทั้งลูกและเมียของเขาก็เช่นเดียวกัน ทุกคนถือเป็นหน้าที่อยู่แล้วที่จะต้องสละชีวิต เพื่อคุ้มครองพระราชาของตน ในกรณีที่เกิดขึ้นนี้ นอกจากวิรุณจะทำตามหน้าที่ผูกพันกับพระราชาแล้ว นางผู้เป็น ภรรยานั้นก็ประเสริฐที่เคารพรักสามียิ่งชีวิต หล่อนทำไปเพราะถือเป็นหน้าที่ว่าภรรยาจะต้องดำเนิน รอยตามสามีด้วยใจรักดี ส่วนสัตตวรผู้เป็นลูกนั้นก็เช่นเดียวกับพ่อและแม่ของตน ย่อมทำตามพ่อแม่ ด้วยความรักและความผูกพันโดยแนบแน่นเหมือนเส้นด้ายที่ตีขึ้นมาจากฝ้ายฉะนั้น แต่พระราชาศุทระกะเป็นเยี่ยม

เหนือกว่าคนเหล่านั้นทุกคน เพราะพระองค์เป็นผู้พร้อมที่จะพลีชีวิตเพื่อคนรับใช้ของพระองค์ เป็นการเสียสละอย่างกล้าหาญที่พระเจ้าแผ่นดินไม่มีความจำเป็นจะต้องทำเช่นนั้นเลย”

เมื่อเวตาลได้ยินคำอธิบายจากพระโอรสของพระราชาเช่นนั้น ก็ผลจากอัสสาของพระราชา หายแหวไปทันทีโดยไม่มีใครเห็น และกลับคืนไปสู่ที่เดิมด้วยอิทธิฤทธิ์ของตน ทำให้พระราชาต้องเสด็จกลับทางเดิมเพื่อไปนำตัวเวตาลกลับมาใหม่

นิทานเรื่องที่ ๕

นางโสมประภา กับการเลือกคู่ครอง

พระเจ้าตรีวิกรมเสนเสด็จกลับไปทันอโศก แลเห็นชาคพที่เวตาลเข้าสิงห้อยอยู่บนกิ่งไม้จึงขึ้นไปลากตัวลงมา และหลังจากที่ทรงบริภาษเวตาลแล้วก็รีบเสด็จกลับไปทางเดิมเพื่อมุ่งไปสู่จุดที่หมาย แต่ในขณะที่ดำเนินไปตามทางที่นำไปสู่สุสานของโยคีในราตรีนั้น เวตาลซึ่งเกาะอยู่บนอังสาของพระราชาก็กล่าวขึ้นว่า

“ราชะ พระองค์ช่างอดทนในภาระนี้กระไร ข้าเห็นพระองค์ครั้งแรกก็รู้สึกชอบเสียแล้ว ข้าจะเล่านิทานให้ทรงฟังสักเรื่องหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องบันเทิงพระทัย โปรดสดับเถิด”

ในพระนครอุชชยีนี มีพราหมณ์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังผู้หนึ่งเป็นราชเสวกและมนตรีของพระราชูปถุณยเสน มีชื่อว่า**หริสวามิน** พราหมณ์มีภรรยาที่เป็นหญิงมีตระกูลเสมอกันและมีบุตรชายคนหนึ่งเป็นชายหนุ่มรูปงามชื่อ**เทวสวามิน** ต่อมานางให้กำเนิดบุตรหญิงคนหนึ่ง เมื่อเจริญวัยขึ้นแล้ว มีความงามอันยอดเยี่ยมหาผู้ใดเสมอมิได้ ชื่อ**โสมประภา** ครั้นสืบมานางมีวัยอันพึงมีคู่ครองได้แล้ว (คืออายุ ๑๖ ปี) นางจึงให้มารดาไปเจรจาต่อบิดาและพี่ชายของนาง โดยสั่งว่า “ลูกจะแต่งงานกับชายที่มีความกล้าหาญ หรือมีความรู้ดีเลิศ (จากศัพท์ว่า ชฎาณิน) หรือมีจะนั้นก็ต้องเป็นชายที่เรียนรู้อาณาศาสตร์เท่านั้น ขออย่าบังคับให้ลูกแต่งงานกับคนอื่นนอกเหนือจากนี้ ถ้าพ่อยังเห็นว่าชีวิตของลูกยังมีค่าอยู่”

เมื่อหริสวามินผู้บิดาได้ยินดังนั้นก็กังวลใจมาก ไม่ทราบว่าจะหาบุรุษใดมีคุณสมบัติตามข้อใดข้อหนึ่งในสามข้อที่นางตั้งเงื่อนไขเอาไว้ ขณะนั้นพอดีกับที่เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นทูตสันติเพื่อไปทำสัญญาไมตรีกับพระราชแห่งเดกขาน ซึ่งกำลังจะเข้ามารุกรานแว่นแคว้น

หริสวามินได้ทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และเดินทางกลับบ้าน ขณะนั้นเอง พราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งได้ทราบข่าวระบือในความงามอันยอดเยี่ยมของนางโสมประภาก็เข้ามาหา และขอร้องนางเพื่อการสมรส หริสวามินจึงกล่าวแก่พราหมณ์ผู้นั้นว่า

“ลูกสาวข้าจะไม่แต่งงานกับใครเลย ถ้าชายนั้นมิได้มีคุณสมบัติทางด้านความกล้าหาญ ความเป็นผู้รู้เลิศ หรือเจนจบในมายาศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่งไหนลองบอกมาสิว่า ท่านช้านาญทางไหนในสามอย่างนี้”

เมื่อทริสวามินกล่าวดังนี้แก่พราหมณ์หนุ่ม ชายหนุ่มก็ตอบว่า “ข้าเป็นผู้ชำนาญในมายาศาสตร์ยิ่งกว่าอย่างอื่น” ทริสวามินจึงกล่าวว่า “ถ้ากระนั้นจงแสดงให้ข้าดูสิ”

ชายหนุ่มผู้มีมายาศาสตร์ได้ฟังก็เริ่มการแสดงโดยทันทีตามความชำนาญของตน คือ นำธรรมาคันหนึ่ง ซึ่งมีศักยภาพสามารถแล่นไปอย่างรวดเร็วในอากาศ ชายหนุ่มเชิญให้พราหมณ์เฝ้าลงสู่รถแก้วแววฟ้าลอยลี้ไปในอากาศชมสวรรค์และแผ่นดินโลกเป็นที่เปลิดเปลิน แล้วนำกลับลงมาที่พลับพลาของพระเจ้ากรุงเดกข่าน ผู้ซึ่งใช้ให้เขาไปเจรจาสู่ขนางโสสมประภาต่อบิดานางนั่นเอง ทริสวามินก็ตกลงยินยอมให้ธิดาแก่ผู้ชำนาญมายาศาสตร์นั้น โดยกำหนดวันทำพิธีสมรสอีกเจ็ดวันข้างหน้า

ในระหว่างนั้น พราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งตั้งนิवासถานอยู่ในกรุงอุชชยีนีก็มาหาทิวสวามินผู้บุตรชายของทริสวามิน และสู่ขนางโสสมประภาในฐานะที่เป็นพี่ชายของนาง ทิวสวามินตอบว่า “นางไม่ความประสงค์ที่จะได้สามีที่ไม่มีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในสามอย่าง คือ มีความรู้เลิศ เจนจบในมายาศาสตร์ และเป็นวีรบุรุษ” เมื่อได้ฟังดังนั้นพราหมณ์ก็แสดงตนเป็นวีรบุรุษ แล้วแสดงการใช้อาวุธทั้งไกลตน (คือยิงธนู) และประชิดตน (คือใช้ดาบ) อย่างดีเยี่ยม จนทิวสวามินเลื่อมใส จึงสัญญาว่าจะยกน้องสาวให้ โดยแจ้งแก่ชายคนที่สองว่า ฤกษ์แต่งงานจะมีในเจ็ดวันข้างหน้า เช่นเดียวกัน และเขาก็ตัดสินใจไปโดยที่มารดาไม่ได้รู้เห็น

ในวันเดียวกันนั่นเอง ชายคนที่สามก็เดินทางมาถึงและเข้าไปพบกับภรรยาของทริสวามิน เจรจาเป็นส่วนตัวสู่ขนางโสสมประภาเช่นเดียวกัน นางพราหมณีได้ฟังก็ตอบว่า “ลูกสาวของข้าต้องการสามีที่ทรงคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในสามอย่างคือ เป็นวีรบุรุษ หรือชำนาญในมายาศาสตร์ หรือเจนจบในชฎานะอย่างดีเลิศ” และหลังจากที่นางได้ถามไถ่เรื่องอดีตและอนาคตของเขาแล้ว ก็ตกลงใจรับการสู่ขอของเขา และสัญญาจะให้ธิดาของตนแต่งงานกับชฎานินผู้นี้ในเวลาอีกเจ็ดวันข้างหน้า เช่นเดียวกับที่สามีและบุตรชายของนางได้ให้สัญญาแก่ชายสองคนแรก

วันรุ่งขึ้นทริสวามินกลับมาถึงบ้าน กล่าวแก่ภรรยาและบุตรชายเรื่องที่ตนได้ตกลงไว้กับเจ้าบ่าวคนที่หนึ่งว่าจะยกธิดาให้ในพิธีสมรสอีกเจ็ดวันข้างหน้า ภรรยาและบุตรชายต่างก็แจ้งให้ทริสวามินทราบเรื่องที่ตนต่างก็สัญญาจะยกนางให้เจ้าบ่าวคนที่สองและที่สามในวันเดียวกันคือ อีกเจ็ดวันข้างหน้า ทริสวามินได้ทราบก็ตกใจ และกลัดกลุ้มยิ่งนัก เพราะเจ้าบ่าวทั้งสามต่างก็ได้รับการเชิญมาในวันสมรสวันเดียวกัน

ครั้นถึงวันสมรส ชายทั้งสามต่างก็เดินทางมาถึงบ้านของทริสวามินพร้อมกันทั้งชฎานิน มายากร และวีรบุรุษ ขณะนั้นเองความมหัสจรรย์ก็เกิดขึ้น ปรากฏว่าเจ้าสาวคือนางโสสมประภาหายไปอย่างไม่มีร่องรอย ถึงจะมี

การค้นหาลักเท่าไร ๆ ก็มิได้พบเห็น หรือสวามินจึงกล่าวแก่ชฎานินว่า “ท่านเป็นผู้ทรงคุณวิทยา เรื่องที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพราะอะไร ลูกสาวข้าหายไปที่ไหน”

เมื่อชฎานินหนุ่มได้ฟังดังนั้นก็ตอบว่า “ราชสตันหนึ่งชื่อธุมรศิษะ เป็นผู้ลักตัวนางไปสู่ที่อยู่ของม้านีในป่าเชิงเขาวินธัยแล้ว”

หรือสวามินได้ยินชฎานินกล่าว ก็ตกใจว่ารู้อะไร “อนิจจาเอ๋ย อนิจจาเราจะตามตัวนางกลับมาได้อย่างไร แล้วนางจะแต่งงานอย่างไรเล่า”

มายากรผู้ชำนาญในมายาศาสตร์ได้ฟังก็กล่าวว่า “ทำใจให้ดี ๆ ไว้เถิด ข้าจะพาท่านไปในพริบตา เพื่อติดตามนางไปยังที่ซึ่งชฎานินกล่าวถึงนั้น”

กล่าวจบมายาวินก็เตรียมงานของตนโดยนำรถแก้วเข้ามาเทียบ แล้วพาหรือสวามินพร้อมด้วยชฎานินและวีรบุรุษ ลงนั่งในรถเหาะลิวไปในอากาศ ชั่วโมงหนึ่งก็มาถึงที่พำนักของราชสในป่าวินธัย ตามที่ชฎานินบรรยายไว้ทุกประการ ราชสเมื่อเห็นดังนั้นก็วิ่งออกมาจากสำนักด้วยความโกรธ วีรบุรุษซึ่งถูกหรือสวามินผลักดันให้ออกหน้าก็ตะโกนท้าทายให้ราชสมาต่อสู้กับตนตัวต่อตัว ครั้นแล้วทั้งสองฝ่ายก็ต่อสู้กันอย่างทรหดด้วยอาวุธชนิดต่าง ๆ เพื่อชิงนางมาเป็นของตน ต่อมาในช่วงเวลาอันสั้น ราชสก็เสียทีถูกตัดหัวกระเด็นด้วยฝีมือวีรบุรุษหนุ่ม เมื่อประหารราชสแล้ว ต่างก็พานางโสมประภาลงรถแก้วแววฟ้าของมายาวินกลับสู่บ้าน

เมื่อกลับมาถึงบ้านหรือสวามิน การแต่งงานก็ยังเริ่มไม่ได้ถึงแม้มธุฤกษ์จะมาถึงและผ่านพ้นไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะเกิดการโต้เถียงกันไม่ยุติว่านางควรแต่งงานกับใคร ทั้งชฎานิน มายาวิน และวีรบุรุษต่างก็ได้ตอบกันอย่างเผ็ดร้อน อังความเป็นเจ้าของนางกันทุกคน ชฎานินกล่าวว่า “ถ้าข้าไม่พยายาม ดูว่านางถูกพาไปที่ไหน พวกท่านยังมีปัญญาสืบรู้ได้ละหรือ ด้วยเหตุนี้นางควรจะเป็นของข้าจึงจะถูก”

มายาวินได้ฟังก็กล่าวว่า “ถ้าข้าไม่ใช้รถแก้วของข้าเหาะลอยไปในอากาศเพื่อเดินทางไปสุดหล้าฟ้าเขียวอย่างป่าวินธัยโนน พวกเจ้าจะมีปัญญาทำอะไร ข้ามิได้ทำให้เจ้าเดินทางไปกลับในชั่วอึดใจเดียวราวกับเหวดาเดินหน ป่านนี้เจ้าจะยังมั่งมั่งงาหาราอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ เพราะเหตุนี้โสมประภาจึงควรเป็นของข้าแต่ผู้เดียว” ชายคนที่สามคือวีรบุรุษได้ยินดังนั้นก็กล่าวขึ้นบ้างว่า “ข้าเป็นคนประหารราชสที่ร้ายกาจนั้นด้วยดาบของข้าแท้ ๆ ทำให้พวกเราอดอันตรายนางกลับมาได้ ฉะนั้นข้านี้ต่างหากที่ควรเป็นสามีของนาง”

ขณะที่ทุกคนโต้เถียงกันวุ่นวายอยู่นั้น หิริสวามินนั่งฟังอยู่เงียบ ๆ บังเกิดความพิศวงเป็นกำลัง ไม่อาจจะ ตัดสินอะไรได้

เวตาลจึงกล่าวแก่พระราชานางว่า “โอ ราเช โปรตตัดสินให้ที่เกิด ใครควรจะได้เป็นสามีนางโสมนประภาโดย เหตุผลอันสำคัญเป็นเครื่องชี้ขาดแล้ว แต่ถ้าพระองค์รู้แล้วไม่ยอมพุดก็จงรู้ไว้เถิดว่า ศีรษะของพระองค์จะต้องแยก เป็นเสี่ยง ๆ เชี่ยวนะ พระเจ้าข้า”

เมื่อพระเจ้าตรีวิกรมเสนาได้ฟังเวตาลกล่าวดังนี้ ก็ลืมนพระองค์ไปชั่วขณะตรัสตอบว่า

“นางควรจะเป็นของวีรบุรุษต่างหาก ทั้งนี้เพราะชายกล้าหาญผู้มีชื่อเสียงหรือที่ต่อสู้ศัตรูอย่างเข้มแข็งเต็ม กำลังความสามารถ เอาชีวิตเข้าแลกกับความตายเพื่อนางโดยแท้ ส่วนชายอีกสองคนคือ ชฎานิน และมายาวินนั้น ทำตามหน้าที่ท้าวธาดาพรหมกำหนดมาให้ เป็นเครื่องมือของแผนการดังกล่าวนี้ทั้งหมด คนมีความรู้ก็ดี คนถนัดใน วิทยาศาสตร์ก็ดี ล้วนแต่เป็นตัวประกอบในวีรกรรมนี้ทั้งสิ้น”

เวตาลได้ฟังดังนั้นก็รีบรุดลงจากอังสาของพระราชานางและหายลับไปในทันที โดยปราศจากร่องรอยใด ๆ ให้ เห็น พระราชานางรู้สึกพระองค์ก็ต่อเมื่อเวตาลอันตรธานไปแล้ว จึงต้องเสด็จไปตามตัวมันอีก

นิทานเรื่องที่ ๖

วันฉลองพระแม่เคารี

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปยังต้นโอศก จับตัวเวตาลพาดบาเสด็จมุ่งหน้าไปยังสุสานที่นัดพบกับ โยคีศานติคีล ระหว่างที่เดินทางมาในความเงียบครู่หนึ่ง เวตาลก็เอ่ยขึ้นว่า “อารยบุตร ข้าสั่งเกตุคุณพระองค์ก็เป็น คนฉลาดและกล้าหาญมีน้อย ข้าซักจะรักพระองค์แล้วลี ฉะนั้นข้าจะเล่านิทานถวายให้ทรงฟังเล่นเพลิน ๆ ลัก เรื่องหนึ่ง โปรดทรงสดับเถิด”

ในอดีตกาลมีพระราชามีพระนามบันลือในพิภพองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระเจ้ายศเกตุ ครองราช สมบัติ ๓ นครโคภาวดี และในนครนี้เอง มีเทวาลัยของพระเคารี (ผู้มีผิวสีเหลืองอ่อน หรือสีนวล เป็นชื่อของพระ อุมามเหสีพระคิเวปางใจดี) ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเทวาลัย มีทะเลสาบอันงดงามชื่อ เคารีตีระ (ฝั่งน้ำ หมายถึง เทวาลัยริมน้ำอันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของผู้จาริกแสวงบุญ) และทุก ๆ ปีจะมีการฉลองในวันขึ้นสิบสี่ค่ำเดือน อาษาณะ (เดือน ๘ ตกราวเดือนกรกฎาคม) จะมีผู้คนทั่วทุกมุมโลกเดินทางมาสรรเสริญกันที่นั่นเป็นประจำ

ครั้งหนึ่งในวันดังกล่าวนี้ มีชายคนหนึ่งชื่อ **ธนวละ** เดินทางมาจากแคว้นพรหมสถล เขาได้เห็นสาวงามผู้ หนึ่งชื่อ **มัทนสุนทรี** บุตรของชายชื่อศุทธภภู มีเรือนร่างเฉิดโฉมราวอัปสรสวรรค์ กำลังเล่นน้ำอยู่ในบึงนั้น หัวใจเขา ก็ถูกนางยึดแน่นราวพระจันทร์ถูกเงาราหูเข้าเบียดบัง เขาพยายามสืบถามจนรู้ว่านางชื่ออะไร และอยู่ในตระกูล อะไร จากนั้นเขาก็เดินทางกลับบ้าน มีแต่ความหลงใหลในตัวนางอย่างไม่วางเว้น เขาคิดถึงนางจนกินไม่ได้นอนไม่ หลับ ในที่สุดเมื่อถูกมารดาซักไซ้บ่อย ๆ เขาก็จำใจยอมเผยความจริงว่าเขาหลังรักนางมัทนสุนทรี และปรารถนา นางแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น นางได้ฟังก็เล่าให้สามีของนางชื่อวิมลฟังโดยตลอด ผู้เป็นบิดาได้ทราบเรื่องก็เข้ามาหา แลเห็นลูกรักตกอยู่ในภาพเศร้าโศกท้อแท้เช่นนั้นก็กล่าวว่า

“ลูกของพ่อ โฉนจึงเป็นทุกข์เป็นร้อนเช่นนี้ เรื่องนี้ไม่เห็นจะยากเย็นอะไรเลย ศุทธภภูจะต้องให้ลูกสาวเขา แต่งงานกับลูกแม่ ๆ ถ้าพ่อไปเจรจาต่อเขาด้วยตนเอง หันนี้ก็เพราะพ่อกับเขาต่างก็มีฐานะเท่าเทียมกันทั้งทรัพย์สิน และกิจการงาน พ่อรู้จักเขาและเขาก็รู้จักพ่อดี เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ไม่ยากเลยในการที่จะไปพูดกับเขา”

เมื่อปลอบโยนบุตรชายดังนี้แล้ว วิมลก็คยยันคยย่อให้บริโภคขวาน้ำตามปกติ และในวันรุ่งขึ้นเขาก็พา ลูกชายไปยังบ้านของศุทธภภู เจรจาขอร้องบุตรสาวของเจ้าของบ้านให้แก่บุตรชายของตน ศุทธภภูก็ยินดีที่จะยกนางให้ โดยมิตรไมตรี และเตรียมหาฤกษ์ยามยามดีไว้เรียบร้อย ครั้นได้เวลาอันเป็นมงคลก็จัดการแต่งงานนางมัทนสุนทรี กับหนุ่มธนวละ เมื่อชายหนุ่มได้เข้ามาเป็นคู่ครองสมใจนึกแล้ว ต่อมามีข้ากัพานางเดินทางกลับมาอยู่บ้านบิดาของ

ตนด้วยความสุข และนางมัทนสุนทรก็เช่นเดียวกัน นางรักสามีตั้งแต่พบครั้งแรก จึงยินดียอมเป็นภรรยาของเขาโดยไม่มีข้อกังของอนด้วยประการใด ๆ

วันหนึ่งขณะที่ชายหนุ่มมีความสุขด้วยครอบครัวของตนที่บ้าน พลันน้องเมียของนางมัทนสุนทรก็เดินทางมาเยี่ยมที่บ้าน ทุกคนต่างก็ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี นางมัทนสุนทรนั้นวิ่งเข้ามาสวมกอดน้องชายของนางด้วยความดีใจ พลังไต่ถามสารทุกข์สุกดิบกันด้วยความคิดถึง หลังจากที่ชายหนุ่มได้พักผ่อนชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว เขาก็กล่าวแก่คนเหล่านั้นว่า “บิดาของข้าให้มาเชิญนางมัทนสุนทรกับลูกเขยไปยังบ้านของเรา เนื่องด้วยทางบ้านกำลังทำพิธีฉลองพระทศกาวี”

เมื่อได้ยินดังนี้ บรรดาญาติพี่น้องของฝ่ายชายก็เห็นสมควรด้วย และเลี้ยงดูปลูเสื่อชายหนุ่มในวันนั้นอย่างเต็มที่ด้วยโภชนาหารและสุราเมรัยครบถ้วน

เช้าตรู่วันรุ่งขึ้น ธนวละออกเดินทางไปบ้านพ่อตาพร้อมด้วยนางมัทนสุนทรและน้องชายของนาง ทั้งหมดมาถึงเมืองโกทวดี และเห็นมหาเทวาลัยของพระทศกาวีอยู่ข้างหน้า จึงเดินเข้าไปใกล้และกล่าวแก่ภรรยาและน้องชายของนางด้วยศรัทธาอันเปี่ยมล้นที่มีต่อพระทศกาวีว่า

“เราเข้าไปในวิหารของพระแม่เจ้ากันเถอะ”

เมื่อน้องชายของนางได้ฟังดังนั้น ก็กล่าวแก่พี่เขยด้วยอาการอิดเอื้อนว่า “พวกเรามีตั้งสามคน จะเข้าไปในเทวาลัยมือเปล่าได้กระไร”

ธนวละจึงตัดบทว่า

“เอาเถอะ พี่จะเข้าไปก่อน แล้วเจ้าค่อยตามเข้าไปทีหลังก็แล้วกัน”

กล่าวจบเขาก็เข้าไปในเทวาลัย เพื่อถวายการสักการะ

เมื่อเขาเข้าไปแล้วก็กระทำอัญชลีต่อพระแม่เจ้า และกระทำสมาธิจิตเพ่งเฉพาะพระเทวีผู้มีสิบแปดกร ถืออาวุธครบครันกำลังประหารมหิชาสูรอยู่ พลันดวงจิตก็ท่วมท้นด้วยแรงศรัทธาและภักดี ชายหนุ่มเข้าไปหมอบแทบบัวบาทของนางซึ่งกำลังกระที่บทานพ (อสูรจำพวกหนึ่งในนิทาน) ร้ายอยู่ และราวกับตกอยู่ในหัตถ์แห่งชะตากรรมอันฝ่าฝืนมิได้ เขาก็กล่าวแก่ตัวเองว่า “คนทั้งหลายต่างก็ถวายพลีกรรมต่อพระเทวีด้วยสัตว์มีชีวิตต่าง ๆ ก็

เราเองล่ะ เมื่อแสงทวามิฤทธิ(การเข้าถึงความหลุดพ้น)ในองค์พระผู้เป็นเจ้า) ในองค์พระแม่เจ้าแล้วจะรื้อเพื่ออะไรเล่า ทำให้ไม่สังเวชชีวิตของเราเพื่อพระองค์ด้วยใจรักดีแท้จริง”

หลังจากใคร่ครวญดังนี้แล้ว ฆนวละก็หันมองไปมาแลเห็นดาบเล่มหนึ่งซุกอยู่ข้างแท่นพระเทวี คงจะเป็นสมบัติของผู้จาริกแสวงบุญสมัยก่อนนำมาถวาย จึงหยิบดาบนั้นมาถือไว้ แล้วผูกผมเข้ากับเชือกกระชัง ยกดาบขึ้นฟันฉับศีรษะหล่นกลิ้งลงบนพื้นทันที

ฝ่ายน้องภรรยาของฆนวละคอยอยู่ข้างนอกเป็นเวลานาน ไม่เห็นพี่เขยกลับออกมา จึงเข้าไปตาม แลเห็นนอนกลิ้งศีรษะขาดก็ตกใจ บังเกิดความประหลาดใจเป็นลึนพัน และในท่ามกลางความอัศจรรย์ใจนั้นเอง ชายหนุ่มก็ตัดศีรษะของตนขาดจากร่างด้วยดาบเล่มที่ใช้ประหารฆนวละนั้นเอง

ฝ่ายนางมัทนสุนทรี เห็นคนทั้งสองหายเข้าไปข้างในทวารลัยช้านานก็ร้อนใจ ไม่ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้น จึงติดตามเข้าไปข้างใน และเห็นศพของสามีและน้องชายนอนกลิ้งอยู่ไร้ศีรษะ ก็ตกใจแทบชีวิตจะออกจากร่าง ร้องว่า

“ตายแล้ว เกิดอะไรขึ้นนี่ ข้าต้องถึงความฉิบหายแน่ ๆ”

นางค่อยยันกายขึ้น แลดูศพของคนทั้งสอง และร้องไห้คร่ำครวญด้วยความเสียใจ พักหนึ่งจึงตั้งสติได้ รำพึงแก่ตนเองว่า “ชีวิตนี้จะมีประโยชน์อะไรแก่ข้าต่อไปเล่า” คิดดังนี้จึงกล่าวแก่เทวรูปพระหรรษคาเทวีว่า

“โอ พระเทวีเจ้า พระผู้ทรงความสำคัญอันเอกอุกฤษฏ์เหนือเทพอื่นใด พระผู้ทรงความบริสุทธิ์และเจ้าแห่งกฎอันศักดิ์สิทธิ์ พระผู้เป็นอรรชภาค (ครึ่งส่วน, ครึ่งหนึ่ง) แห่งพระคิเวผู้เป็นพระสวามี พระผู้เป็นสรณะแห่งสตรีทั้งมวลในสกลโลก พระผู้จัดความโศกศัลย์ให้สิ้นไป โอ พระเทวี เหตุไฉนพระองค์จึงทรงพรากน้องและสามีของข้าไปเสียเล่า พระองค์ไม่ควรทำแก่ข้าถึงเพียงนี้เลย เพราะข้าเป็นสาวกที่ซื่อสัตย์และภักดีของพระองค์ตลอดมาไม่เคยเปลี่ยนแปลง ขอได้โปรดฟังคำของข้าสักนิด ข้ากำลังจะละร่างนี้ซึ่งมีแต่ความเศร้าหมองอันไม่อาจจะทานทนต่อไปอีกได้ ข้าขอพระพระแม่เจ้าสักอย่างคือ ไม่ว่าข้าจะเกิดในชาติใดภพใด ขอให้คนทั้งสองนั้นไปเกิดเป็นสามีและน้องของข้าในทุก ๆ ชาติเถิด”

เมื่อกล่าวสดุดีเทวรูปพระเทวีดังนี้แล้ว นางก็ก้มลงกราบอีกครั้งหนึ่ง แล้วเอาเถาวัลย์มาประดิษฐ์เป็นบ่วง ชายข้างหนึ่งผูกไว้กับกิ่งอโศกแล้วยื่นคอสอดเข้าไปในบ่วง ทันใดนั้นก็มิเสียงลอยมาในอากาศว่า “อย่าทำดังนี้เลย ลูกเอ๋ย แม่พอใจอย่างยิ่งแล้วในความกล้าหาญอันหาที่เปรียบมิได้ของลูก แม่เจ้าจะเป็นเพียงผู้หญิงตัว

เล็ก ๆ คนหนึ่งก็ตาม ขอให้ช่วงนี้จงต่อคอกของสามีและน้องชายของเจ้าเข้ากับร่าง และด้วยพรของข้า ขอให้คนทั้งสองกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นอีกเถิด”

เมื่อนางมัทนสุนทรได้ฟังดังนั้น นางก็ปล่อยบ่วงให้ตกลงบนพื้น รีบวิ่งกลับมายังศพของคนทั้งสองด้วยความดีใจ แต่ด้วยความฉุกฉะลุกตะลึงตะลานและไม่ทันสังเกตสิ่งทีนางกำลังกระทำอยู่ ทำให้นางต่อคอกีระสามีเข้ากับร่างน้องชาย และต่อคอกีระน้องชายเข้ากับร่างสามี ทันใดคนทั้งคู่ก็ฟื้นคืนชีพขึ้นมา ไม่มีร่องรอยบาดแผลใด ๆ แต่คอกีระกับร่างนั้นสลับกันเป็นคนละคน

แล้วทั้งสองชายก็เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นแก่ตนให้ฟังซึ่งกันและกัน และต่างก็ปลาบปล้ำยินดีที่ได้เกิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง และหลังจากการบูชาพระเทวีแล้ว ทั้งสามคนก็ออกเดินทางต่อไป แต่นางมัทนสุนทรผู้เดียวมีความรู้สึกที่นางได้ทำผิดเสียแล้วในการสลับหัวสลับร่างบุคคลทั้งสอง และจนปัญญาไม่รู้ว่าจะทำฉันใดดี

“โอ ราชะ” เวตาลกล่าว “โปรดทรงวินิจฉัยช่วยเถิดว่า คนทั้งสองที่คืนชีวิตมานั้น คนไหนเป็นน้อง และคนไหนเป็นสามีของนาง ถ้าทรงรู้แล้วแต่ไม่ยอมพูดก็โปรดทรงทราบเถิดว่า ผลลัพธ์คือคำสาปจะตกอยู่แก่ใคร”

เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนาได้ฟังเรื่องราวโดยตลอด และถูกเวตาลตั้งคำถามอย่างนั้น ก็เปลอพระองค์ตรัสออกไปว่า

“ในสองคนนี้คนใดก็ตามมีคอกีระของชายผู้เป็นสามีติดอยู่ ก็คนนั้นแหละควรเป็นสามีแท้ ๆ ของนาง เพราะหัวเป็นส่วนสำคัญที่สุดของร่างกาย และเป็นสิ่งที่ทำให้คนเราจำได้ว่าใครเป็นใคร การที่จะชี้ว่าใครเป็นใครก็ต้องดูที่หัวของคนคนนั้นแหละ”

เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนาฟังเวตาลก็หัวเราะด้วยความพอใจ ผลจากอঙ্গของพระราชากลับคืนไปสู่ที่พำนักของตน ทำให้พระราชชาติวิกรมเสนาต้องเสด็จกลับไปตามตัวมันอีก

นิทานเรื่องที่ ๗

พระเจ้าจันทรสิงห์ กับสัตว์ตลก ผู้ซื้อสัตว์

พระราชชาติวิกรมเสนาเสด็จกลับไปยังต้นโอศก เห็นเวตาลอยู่ที่นั่น ก็จับมันเหวี่ยงขึ้นไป แล้วเดินทางกลับไปทางเดิม ระหว่างที่เดินทางมาเสียบ ๆ เวตาลก็กล่าวขึ้นว่า “อารยบุตรโปรดฟังหน่อย ข้ามีนิทานเรื่องหนึ่งจะเล่าให้พระองค์ฟัง เพื่อพระองค์จะได้คลายความเหน็ดเหนื่อยลงบ้าง”

มีเมืองเมืองหนึ่งตั้งอยู่บนฝั่งทะเลตะวันออกชื่อ เมืองตามลปิตี นครแห่งนั้นมีพระราชูปการทรงนามว่าพระเจ้าจันทรสิงห์ ผู้ทรงหันพระพักตร์จากภรรยาของผู้อื่น แต่ไม่เคยหันพระพักตร์หนีจากสนามรบ พระองค์ทรงกวาดต้อนทรัพย์สมบัติของอริราชศัตรู แต่ไม่เคยแตะต้องทรัพย์สินของแวนแคว้นที่เป็นเพื่อนบ้าน

ครั้งหนึ่งมีเจ้าราชบุฏ (ชนพวกหนึ่งซึ่งอ้างตนเป็นราชบุตร โดยกล่าวว่าตนสืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งในสมัยโบราณ) แห่งแคว้นเดกข่าน ชื่อว่าสัตว์ตลก เดินทางมาถึงหน้าประตูพระราชวัง และประกาศตนเองให้รู้ว่าเป็นผู้ยากไร้แสนเข็ญ โดยฉีกเสื้อผ้าที่ขี้ริ้วที่สวมใส่อยู่ต่อหน้าพระราชินี พระราชินีจึงโปรดให้เขาเป็นผู้รับอนุเคราะห์โดยมีฐานะเป็นข้าไทและอยู่รับใช้พระเจ้าแผ่นดินมาหลายปี แต่ก็หาเคยได้บำเหน็จรางวัลแม้แต่ครั้งเดียวไม่ เขาจึงกล่าวแก่ตัวเองด้วยความน้อยใจว่า “ถ้าเราเกิดในตระกูลกษัตริย์จริง โฉนจึงยากจนถึงเพียงนี้เล่า ดู ๆ ไป ความยากจนนี้ก็ใหญ่หลวงเกินทน แต่เหตุใดทำวธาดาพรหมจึงสร้างให้เราเป็นคนทะเลเยอทะเลยานใหญ่หลวงนัก เพราะถึงแม้เราจะรับใช้พระราชาราชองค์นี้มาอย่างขยันขันแข็ง และบริวารของเรา ก็เช่นเดียวกัน ต่างก็เดือดร้อนหิวโหยเหมือนกันกับเรา แต่พระราชาลิขณกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่เห็นเราอยู่ในสายตาเลย”

ระหว่างที่เขารำพึงรำพันด้วยความน้อยใจนั้น วันหนึ่งพระราชเสด็จเข้าไปล่าสัตว์ มีทหารม้าและทหารเดินเท้าแวดล้อมเป็นพลนิกายชบวนใหญ่ เข้าไปสู่ป่าใหญ่อันอุดมด้วยสัตว์ป่า มีเสวกผู้ต่ำต้อยวิ่งนำหน้า มือถือไม้ท่อนหนึ่ง หลังจากที่พระราชเสด็จล่าสัตว์อย่างสนุกสนานมาได้พักหนึ่ง ก็แลเห็นหมาป่าตัวหนึ่งวิ่งออกมาจากพุ่มไม้ตัดไปข้างหน้า ก็ทรงควมม้าติดตามไปจนกระทั่งถึงป่าสูงอันรกชัฏและชุ่มชื้นร่มเย็น หมาป่าตัวนั้นก็หายไป พระราชารู้สึกเหนื่อยอ่อนและเมื่อยล้า หลงทางกับข้าราชบริพารไปแต่พระองค์เดียว มีเสวกผู้วิ่งนำหน้าม้าพระที่นั่งเท่านั้นที่อยู่เป็นเพื่อน ต่างคนต่างก็หิวโหยเต็มทีและกระหายน้ำจนคอแห้งผาก พระราชาแลดูเสวกผู้ต่ำต้อยซึ่งอุตสาห์วิ่งมาอย่างเต็มที่ทั้ง ๆ ที่ม้าพระที่นั่งวิ่งเร็วราวกับลมพัด พระราชาตรัสถามด้วยความเมตตาว่า “เจ้าจำทางที่เรามาได้ไหม”

เสวกได้ฟังก็คุกเข่าลงกับพื้นประสานมืออัญชลิตด้วยความนอบน้อมตอบว่า

“ข้าพระบาทจำทางได้ดี แต่พระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยเต็มที น่าจะพักอยู่ที่นี้ก่อน เพราะตอนนี้ดวงอาทิตย์
ยังแผดแสงแรงกล้านัก อย่าเพิ่งเสด็จไปเลย”

พระราชินีได้ยินดังนั้น ก็ตรัสแก่ชายหนุ่มอย่างอ่อนโยนว่า

“เอาเถิด เราจะพักอยู่ที่นี้ก่อน แต่ข้ากระหายน้ำเต็มที ถ้าเจ้ารู้ว่ามึนน้ำอยู่ที่ไหนก็หามาให้ข้ากินเถอะ”

“ข้าพระบาทจะไปเดี๋ยวนี้” เสวกทูลรับอาสาทันที จัดแจงปีนขึ้นไปบนต้นไม้สูงต้นหนึ่ง มองไปเบื้องหน้าก็
แลเห็นแม่น้ำสายหนึ่งอยู่ไม่ไกลก็ปีนกลับลงมากราบทูลให้พระราชินีทราบ และนำทางไปจนถึงแม่น้ำนั้น เมื่อไปถึง
ก็เอาน้ำมาลง ปล่อยให้ม้ากินน้ำและนอนเกลือกกลิ้งไปมา จากนั้นก็หาหญ้าอ่อนมาให้มันกินอย่างอิมหนา ทำให้
มันสดชื่นขึ้นมาก ส่วนพระราชินีเสด็จลงอาบน้ำในแม่น้ำนั้น เสวกก็ควักผลอำมลกะ(มะขามป้อม) จากกระเป๋
สองสามผลถวายให้ทอดพระเนตร เมื่อพระราชินีเห็นผลอำมลกะก็ประหลาดพระทัย ถามว่าเขาเอามาจากไหน
เสวกก็คุกเข่าลงแบมือที่มีผลอำมลกะวางอยู่สองสามผล กราบทูลว่า

“พระเจ้าข้า เมื่อสิบปีมาแล้ว ข้าพระบาทยังชีพติดต่อกันมานานด้วยผลอำมลกะเช่นนี้ ข้าพระบาทได้
ปรนนิบัติพระราชินีด้วยความรักดี แต่พระองค์ก็มิได้พระราชทานอะไรให้เลย ข้าพระบาทต้องดำรงชีพ
แบบฤษี กินแต่ผลอำมลกะเพื่อยังชีพไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น”

พระราชินีได้ฟังก็ตรัสว่า “อย่างนี้เล่า เจ้าจึงสมกับชื่อของเจ้าว่า สัตตวศีล” ทรงตื่นต้นพระทัยด้วยความ
สงสาร รำพึงในพระทัยว่า “ช่างน่าอายนักที่พระราชินีไม่ได้สดส่องทุกข์สุขของบ่าวไพร่เช่นนั้น ไม่รู้ว่าใคร
เดือดร้อนแค่ไหน จะช่วยได้อย่างไร ช่างน่าอายนักที่พวกขุนนางวางน้ำทิ้งหลายก็เอาแต่เสพสุขเฉพะตน แม้จะรู้
ว่าคนทุกข์ยากลำเค็ญเป็นใครก็เจียบเฉย หาได้กราบทูลพระเจ้าแผ่นดินให้ทราบไม่” พระราชินีคิดดังนั้นแล้วก็เห็น
ใจเสวกผู้ต่ำต้อยยิ่งนัก อย่างไรก็ตามก็ดี ด้วยความหิวโหย พระองค์ก็จำต้องหยิบเอาผลอำมลกะไปเสวยสองผล
หลังจากเสวยเสร็จและดื่มน้ำแล้ว ก็นอนพักผ่อนเอาแรงชั่วระยะหนึ่งพร้อมกับเสวกผู้นั้น

ครั้นตื่นขึ้น เสวกก็เอาม้าทรงมาถวาย พระราชินีเสด็จขึ้นม้าเดินทางต่อไป มีเสวกวิ่งนำหน้าเพื่อนำทาง
เสด็จ แม้พระราชินีจะเมตตาโปรดให้เขาขึ้นขี่ม้าตัวเดียวกับพระองค์ แต่เขาก็เจียมตนไม่ยอมตามพระประสงค์ ใน
ที่สุดพระราชินีเสด็จกลับคืนพระนคร และพบกองทหารของพระองค์มารอรับอยู่แล้ว พระราชินีโปรดให้ประกาศ
เกียรติคุณของเสวกผู้รักดีเป็นเลิศ และประทานทรัพย์สินยศถาบรรดาศักดิ์เป็นอันมากแก่เขา พร้อมกับที่ดินหมู่บ้านอันเป็น

ส่วยเลี้ยงชีวิตอย่างอุดมสมบูรณ์ เป็นการตอบแทนบุญคุณที่เขามีต่อพระองค์เป็นอันมาก สัตตวศีลจึงกลายเป็นคนร่ำรวยมั่งคั่งตั้งแต่นั้น และยังคงปรนนิบัติพระราชอาอยู่เหมือนเดิม

วันหนึ่งพระราชอาจักษุสิทธิ์ทรงมอบงานสำคัญให้แก่สัตตวศีลโดยสั่งให้เดินทางไปยังเกาะลังกา เพื่อเจรจาสู่ขอพระราชธิดาของกษัตริย์พระองค์นั้น เสวกหนุ่มออกเดินทางโดยเรือเดินทะเล สัตตวศีลกระทำบวงสรวงแก่ทวยเทพผู้คุ้มครองตน แล้วออกเดินเรือไปกับพราหมณ์คณะหนึ่งซึ่งพระราชอาทรงแต่งตั้งให้ร่วมทางไปด้วย เมื่อเรือแล่นไปได้ครึ่งทางก็มีธงผุดขึ้นจากทะเลเป็นทิวฉกรรจ์แก่ทุกคนในเรือลำนั้น ธงนี้สูงเด่นจนยอดแตะกลุ่มเมฆประดับด้วยทองคำและเครื่องหมายเหมือนธงทั้งหลายที่ปลิวสะบัดอยู่ในนาลม ในขณะที่ตนเองกำลังแข่งเมฆก็ตั้งขึ้นในท้องฟ้า เกิดสายฝนถล่มมาอย่างหนัก และพายุพัดกระหน่ำรุนแรง จนทำให้เรือถูกบังคับให้แล่นเข้าสู่ช่องของนั้นด้วยอำนาจของลมและฝนดังถูกผูกติดกัน มีลักษณะการตั้งความขังบังคับให้ผูกขาดกับเสาศะลุจจะนั้น และทั้งธงทั้งเรือก็ค่อย ๆ จมลงในมหาสมุทรอันบ้าคลั่ง

บรรดาพราหมณ์ที่อยู่ในเรือต่างก็ตื่นตระหนกตกใจกลัวตาย และตะโกนร้องเรียกให้พระเจ้าจักษุสิทธิ์ช่วย เมื่อสัตตวศีลได้ยินเสียงพราหมณ์ร้องก็คิดถึงพระราชอาผู้เป็นนาย ด้วยความภักดี จึงถือดาบมือหนึ่ง พันอาภรณ์เข้ากับตนอย่างทะมัดทะแมง กระโจนลงไปในเกลียวคลื่นเพื่อติดตามหาสาเหตุแห่งภัยพิบัติ โดยดำน้ำลงไปตรงที่ธงผุดขึ้นมา และในทันทีที่เขาจมลงไป เรือลำนั้นก็ถูกกระแสน้ำและลมพัดพาไปไกล ทำให้เรือเคว้งคว้างไปมาครู่หนึ่งแล้ว ก็พาเอาทุกคนจมหายไปทะเลลึก สู่ปากของอสุรทะเลที่กำลังกระเหียนกระหือรือคอยที่อยู่

ส่วนสัตตวศีลเมื่อจมลงไปในห้องทะเล รู้สึกตัวว่าตกลงมาในนครแห่งหนึ่งอันงดงามโอฬาร ไม่แลเห็นทะเลอยู่ที่ใดเลย เมื่อแลดูรอบ ๆ ก็พบกับภาพอันวิจิตรสุดบรรยาย คือปราสาทราชวังที่หลังคาเป็นทองกระทบแสงอาทิตย์เป็นประกายวูบวาบ ตั้งอยู่บนเสาอันเรียงรายเป็นแถวทำด้วยเพชรมณีระยิบระยับไปทั่ว มีอุทยานแห่งหมู่ไม้และดอกไม้บานสะพรั่งไกล่กับทะเลสาบซึ่งมีน้ำใสกระจ่างราวกับแผ่นแก้ว ที่ทะเลสาบมีบันไดแก้วมณีสีต่าง ๆ ทอดลงสู่พื้นน้ำและในทะเลสาบนั้นเองมีเทวาลัยของพระทูลดาเทวีตั้งโดดเด่นเป็นสง่าราวกับภูผาพระสุเมรุ มีกำแพงหินสีงามและธงทิวเพชรพลอยเรียงรายอยู่โดยรอบ สัตตวศีลเข้าไปสู่ตึระของพระเทวี กระทำการบูชาด้วยใจศรัทธา กล่าวโศลกเทวีมาหาตมยันถาวยบทหนึ่ง และนั่งพักด้วยความรู้สึกงงวยราวกับตกอยู่ในความฝัน

ในระหว่างนั้น มีเทพอัปสรตนหนึ่งเปิดทวารเทวาลัยเข้ามา แฝรัศมีสว่างโชติช่วงตรงหน้าเทวรูปพระเทวี นางมีเนตรยาวเรียวยาวกับกลีบบัวอินทิวร(บัวสายสีน้ำเงินชนิดหนึ่ง) มีพัศตร์เอิบอ้อมเช่นสมบุรณ์จันทร์ มียิ้มอันงามละมุนดังดอกไม้ มีสิริระอันแบบบางละไมราวกับแห่งเทียนที่หล่อหลอมขึ้นมาจากไยรากพลับพลึง จะเปรียบความงามของนางโดยส่วนรวมก็คล้ายกับสระโบกขรณีที่เคลื่อนไหวได้นั่นเอง นางเดินผ่านฝูงนางบริวารเข้าไปสู่พระวิมาน(ส่วนลึกที่สุดในเทวาลัย เป็นที่สถิตของเทวรูป) ที่สถิตของเทวรูปและที่สถิตของหัวใจสัตตวศีลใน

ขณะเดียวกัน เมื่อนางกระทำการบูชาพระเทวีแล้วก็ออกมาจากพระวิมาน แต่หาได้ออกจากหัวใจของชายหนุ่มไม่ นางเข้าไปสู่ที่ว่างภายนอกวิหาร สัตตวศีลก็ติดตามนางไป พอออกมาพ้นทวารลัยชายหนุ่มก็แลเห็นนครอีกแห่งหนึ่ง ปรากฏตรงหน้า นางโอ้อ่าคล้ายกับอุทยานอันเป็นที่รวมแห่งความบันเทิงทั้งหลาย เมื่อเข้าไปสู่อุทยานสัตตวศีลก็แลเห็นนางนั่งอยู่บนแท่นซึ่งประดับประดาด้วยเพชรพลอย เขาจึงตามเข้าไปและนั่งลงเคียงข้างนาง นัยน์ตาจับจ้อง เต็มใบหน้าของนางด้วยความเสน่หาเป็นล้นพ้น รวากับบุรุษที่ปรากฏในภาพวาดมีลักษณะแนวหนึ่งจะนั้น เพียงแต่มี แข็งขาอันลั่นทิมและโลมาอันชูชันเพราะความปรารถนาางอย่างแรงกล้า เมื่อนางแลเห็นว่าเขามองนางด้วยความ หลงใหลก็ยิ้มและพยักหน้าให้บริวารของนางถอยออกไป นางผู้บริวารทั้งหลายจึงกล่าวแก่ชายหนุ่มว่า

“ท่านมาสู่ที่นี่ในฐานะอาคันตุกะของเรา ฉะนั้นจงมีใจรื่นเริงต่อทุกสิ่งที้นายหญิงของพวกข้าจะเสนอแก่ท่าน เถิด จงลุกขึ้นไปอาบน้ำให้สะอาดแล้วมารับริโภคอาหาร”

เมื่อชายหนุ่มได้ฟังดังนั้นก็รู้สึกชื่นมื่นขึ้น ค่อยลุกขึ้นอย่างมีเรี่ยวแรง เดินไปยังสระน้ำที่นางเหล่านั้้นชี้ให้ และในขณะที่เขาดำลงไปใ้ในสระนั้น ก็ไหลขึ้นแลดูโดยรอบด้วยความอัศจรรย์ใจอย่างยิ่ง เพราะปรากฏว่าเขาไหล ขึ้นมากลางสระในสวนขวัญของพระราชาจันตลึงห์แห่งนครตามลลิต และทันทีที่แลเห็นเขาก็ต้องอุทานออกมาว่า

“อะโฮ นี่มันเรื่องอะไรกัน เดียวนี้เราอยู่ในอุทยานหลวง แต่เมื่อตะกี้เราอยู่ในนครอันงามโอฬารนี้ ความ รื่นรมย์ที่มีอยู่ที่นั่นหายไป กลายเป็นความเศร้าแค้นโศกศัลย์ที้นี้เพราะต้องแยกจากนางมา แต่ที้นี้ก็มีใช้ความฝัน เพราะเราเห็นทุกอย่างในสภาพของคนที้นั้นแล้วแท้ ๆ บัดนี้ความจริงก็แจ่มแจ้งแล้วว่า เราถูกนางในบาดาลแห่งนั้น หลอกเหมือนอ้ายโง่ตนหนึ่งนั่นเอง”

คิดดังนี้แล้ว สัตตวศีลก็ออกเดินท่องเที่ยวไปในสวนอย่างไร้จุดหมาย มีลักษณะเหมือนคนบ้า มีความ เสียใจอย่างลึกซึ้งที้นองพรากจากนางมาโดยไม่มีทางจะได้พบกันอีก เดินพลางรำให้ด้วยใจรันทดพิศหวัง

บรรดาผู้รักษาอุทยานแลเห็นชายหนุ่มเดินกระเซอะกระเซิงอยู่ในสวนมีร่างกายอันเรียวราดด้วยเกสร ดอกไม้สีเหลืองเต็มไปทั่วเช่นนั้น ก็รีบพากันไปกราบทูลพระราชินีให้ทรงทราบ พระราชินีจันตลึงห์ได้ฟังก็ทรงงงใน พระทัยยิ่งนัก เสด็จมาด้วยพระองค์เอง แลเห็นเสวกของพระองค์ตกอยู่ในสภาพที้น่าสงสารเช่นนั้นก็ทรงปลอบ ด้วยความปรานี ตรัสแก่เขาว่า

“เพื่อนรักของข้า นี่มันเรื่องอะไรกันเล่า ช่วยเล่าให้ข้าฟังทีลี ข้าใช้ให้เจ้าเดินทางไปทำธุระในที่หนึ่ง แต่เจ้า กลับไปอีกทีหนึ่ง ลูกศรของเจ้าพลาดที้น่าเสียแล้วหรือ”

เมื่อสัตตวศีลได้ฟังรับสั่งเช่นนั้น ก็กราบทูลเรื่องราวที่เป็นมาทั้งหมดให้พระราชอาพิง พระราชาได้ฟังก็จงนพระทัยยิ่งนัก รำพึงแก่ตนเองว่า

“ช่างประหลาดอะไรอย่างนี้ ชายคนนี้เป็นวีรบุรุษอย่างไม่ต้องสงสัย เขาถูกความรักหลอกเล่นจนหัวปั่นแต่จะว่าไปข้ากลับยินดีด้วยซ้ำเพราะข้าได้โอกาสที่จะปลดเปลื้องหนี้แห่งบุญคุณที่เขามีต่อข้าเสียที”

ดังนั้นพระราชวีระจึงกล่าวแก่เขาว่า “เจ้าจงหยุดเสรำโศกเสียทีเถิด ข้าจะพาเจ้ากลับไปทางเดิมเพื่อไปสู่นางอสุรีที่เจ้ารักด้วยตัวของข้าเอง” เมื่อปลอบโยนดังนี้แล้วก็รับสั่งให้เขาไปอาบน้ำและกินอาหาร เป็นการพักผ่อนเอาแรงไว้

วันรุ่งขึ้น พระราชาทรงมอบราชอาณัติแก่เหล่าเสนาบดีให้ช่วยดูแล แล้วเสด็จลงเรือเล่นไปไปในทะเลพร้อมกับสัตตวศีลซึ่งเป็นผู้นำทาง ทันทีที่เรือมาถึงครึ่งทาง สัตตวศีลก็แลเห็นคันทรงมหัศจรรย์ผุดขึ้นจากน้ำทะเลพร้อมกับผืนธงอันสง่างามเหมือนที่เคยเห็นเมื่อครั้งก่อน จึงกราบทูลพระราชอาว่า

“นั่นไงละพระเจ้าข้า เสาธวัชอันยิ่งใหญ่ เครื่องหมายแห่งสมบัติอันหาค่ามิได้ฝังงาดโตนเด่นอยู่ในทะเลอย่างสง่างาม ข้าพระบาทจะกระโดดลงตรงนั้น ต่อจากนั้นพระองค์โปรดกระโดดตามข้าพระบาท ดำดิ่งลงไปตามเสาธงนี้แหละ”

ขณะที่สัตตวศีลกราบทูลอยู่นี้เรือก็แล่นเข้าไปใกล้เสาธงทอง เป็นเวลาเดียวกับที่เสาธงกำลังเริ่มจะจมลง สัตตวศีลรีบกระโดดลงไปเป็นคนแรก พระราชาเป็นคนที่สองที่กระโดดตามลงไป ในไม่ช้าก็ปรากฏว่าทั้งสองคนลงมาถึงนครอันโอฬารพร้อมกัน พระราชาทรงตั้งพระทัยเป็นล้นพ้นต่อภาพที่ปรากฏเฉพาะหน้า หลังจากเสด็จเข้าไปบูชาเทวรูปพระแม่เจ้าปารวตีแล้ว ก็เสด็จกลับมานั่งข้างสัตตวศีล

ระหว่างนั้นเองในท่ามกลางแสงทองระยิบระยับ นางโคมงามก็ปรากฏร่างแวดล้อมด้วยบริวารจำนวนมาก สัตตวศีลแลเห็นก็รีบกราบทูลลาล่าละล้าว่า นั่นแหละคือนางยอดดวงใจของตน พระราชาทอดพระเนตรแล้วรู้สึกว่ถึงนางจะงามเพียงไร แต่หาได้ผู้ก้มตพระองค์ให้คลั่งไคล้ได้ไม่ ดวงหทัยของพระองค์มีแต่ความว่างเปล่า หาได้มีเยื่อใยต่อนางแม่แต่่น้อย นางโคมงามแลเห็นพระราชอาผู้สง่างาม ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษอันเด่นชัดเช่นนั้น ก็ประหลาดใจรำพึงแก่ตนเองว่า

“ใครหนอช่างงามสง่าถึงเพียงนี้”

แล้วนางก็กลับเข้าไปในทวารลัย กระทำนมัสการเทวรูปพระเทวี และอธิษฐาน ฝ่ายพระราชามีความรู้ลึกลง
หมั่นต่อนาง ไม่ต้องการจะเห็นนางอีก จึงพาสัตตวศีลเดินเข้าไปพักผ่อนในสวน ในเวลาไม่นานนักนางเทตย์(จาก
คัพที่ไทดย หมายถึงอสูรพวกหนึ่ง ซึ่งเป็นบุตรของพระกัศปเทพบิดรกับชายาองค์หนึ่งคือนางทิตี) โหมงามกลับ
ออกมาจากพระวิมาน หลังจากที่ได้อธิษฐานขอสามีที่ดีต่อพระเทวีแล้ว นางเรียกบริวารคนหนึ่งเข้ามาและกล่าวว่า
“เพื่อนเอ๋ย ไปหาดูสิว่า ชายผู้งามสง่าเป็นมหาบุรุษที่ข้าเห็นเมื่อตะกี้เป็นใคร แล้วเชิญให้เขาเข้ามาเพื่อเราจะได้
ต้อนรับเขาให้สมเกียรติ เราจะต้องต้อนรับเขาให้ดีเพราะเขาเป็นวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ สมควรจะได้รับ การต้อนรับเป็น
พิเศษ”

เมื่อนางบริวารได้รับคำสั่งเช่นนั้นก็รีบติดตามจนพบพระราชายู่ในสวนกำลังก้มลงกระทำอัญชลีอย่าง
นอบน้อม และนำสารของผู้เป็นนายมากราบทูลให้ทรงทราบ พระราชาผู้วิริยะกลับตรัสอย่างไม่แยแสด้วยเสียงอัน
เหยียดหยามว่า “สวนนี้ก็ให้ความรื่นรมย์แก่ข้าเพียงพอแล้ว ข้าจะปรารถนาความบันเทิงอะไรนอกเหนือไปจากนี้
เล่า”

เมื่อนางบริวารนำความกลับมาแจ้งแก่นางอสูรผู้เป็นนาย นางก็คิดในใจว่าพระราชานี้ไม่ไยดีต่อเรา
เพราะถือว่าพระองค์มีเกียรติยศสูงส่งยิ่งกว่าเรา ถ้ากระไรเราควรถวายการต้อนรับอย่างวิเศษสุดแก่พระองค์ดีกว่า
ดังนั้นนางเทตย์จึงออกมาหาพระราชาด้วยตนเองที่อุทยาน และคิดว่าพระราชานี้ถูกส่งมาให้เป็นสามีของนาง
ด้วยผลบุญที่นางได้บูชาพระทศพรคาเทวินั่นเอง ขณะเมื่อนางยาตรากายเข้ามานั้น บรรดารุกขชาติต่างก็ให้เกียรติแก่
นางโดยค้อมกิ่งลงต่ำ หม่อมวลปักชินชาติก็ร้องเพลงอย่างไพเราะ และลดาวลัยก็กวัดไกวไปมาตามสายลมอ่อน
รำแพน ปรายโปรยเกสรกุสุมรสลงสู่ร่างของนางมิขาดสาย เมื่อนางดำเนินเข้ามาใกล้วิรัชตรีย์ ก็ก้มลงถวายความ
เคารพอย่างนอบน้อม เชิญชวนให้พระองค์ทรงรับไมตรีของนาง

พระราชาก็ฟังก็ทรงขึ้นไปเสด็จตวศีล และตรัสแก่นางว่า

“ข้าเดินทางมาที่นี่ก็เพื่อถวายการบูชาแด่องค์พระทศพรคาตามที่ชายคนนี้เชิญชวน ข้าก็ได้บูชาพระเทวีแล้ว
ด้วยธวัชอันงาม หลังจากนั้นแล้วก็หมดภาระของข้า เจ้ายังมีอะไรจะมาเสนอข้าอีก”

เมื่อนางได้ฟังดังนั้นก็กล่าวว่า “ถ้ากระนั้นก็ทรงมาเถิด ข้าจะพาพระองค์ไปยังนครแห่งที่สองของข้า ซึ่งนับ
ได้ว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่สุดในสามโลกนี้”

เมื่อได้ฟังนางกล่าวจบ พระราชาก็สรวลเสีียงก็ยกมือ ตรัสว่า

“โอ๊ะโอ เรื่องนั้นนะหรือ ชายคนนี้ได้เล่าให้ข้าฟังหมดแล้ว ถึงเรื่องวังอันมหัศจรรย์พร้อมด้วยทะเลสาบที่น่าลงไปอาบของเจ้านั้นแหละ”

นางโคมงามได้ฟังก็กล่าวว่า “อารยบุตร ขออย่าตรัสอย่างนั้น ข้ามิได้มีเจตนาจะหลอกลวงพระองค์เลย ใครเล่าจะกล้าหลอกลวงบุคคลที่น่านับถืออย่างพระองค์ได้ ข้าเป็นตั้งทาสของท่านทั้งสองอยู่แล้ว จะเกรงอะไรอีก ขอเชิญเสด็จมากับข้าเถิด”

พระราชาก็ทรงตกลง พาสัตตวศีลไปด้วยพระองค์ เสด็จตามนางงามเข้าไปสู่วังชั้นในของนาง เมื่อเปิดประตูเข้าไปสู่วังอันงาม ก็ทอดพระเนตรเห็นสวนขวัญอันงดงามสุดพรรณนา ดารดาษไปด้วยพฤกษชาติซึ่งมีดอกบานตระการตาทุกหนทุกแห่ง นครภายในแห่งนี้มีสิ่งไปด้วยแสงทองแสงแก้วระยิบระยับไปหมด รวากับยอดคฤหาสน์สูงมโหฬารอันเป็นที่ตั้งแห่งเมืองฟ้า นางแทย็ชเชียวชนให้พระราชากับบรรยงกัรรัตนาสน์ที่รจิตไว้อย่างสุดบรรเจิด และถวายเป็นการต้อนรับด้วยอภิมหามะ (การต้อนรับผู้เป็นแขกด้วยการมอบเมล็ดข้าว หญ้าทิวระดอไม้ และน้ำ ให้แก่แขกผู้มาเยือน) และทูลพระราชาวา

“โอ นโรดม ข้านี้เป็นธิดาของอสูรกาลเนมี(นามอสูรหรือรากษสตนหนึ่ง เป็นลูกของอสูรวิโรจนะ ผู้เป็นหลานของพญายักษ์ หิรันยกคิปุ ถูกพระนารายณ์ฆ่าด้วยจักรสุทธรรศน์) ผู้ทรงกิตติคุณอันประเสริฐแห่งเหล่าอสูรทั้งหลาย แต่พ่อของข้าละโลกไปสู่สวรรค์แล้ว โดยอาญาของพระวิษณุ(หรือพระนารายณ์ เป็นเทพสูงสุดองค์หนึ่งในจำนวนสามองค์ ซึ่งประกอบด้วยเทพอีกสององค์คือ พระคิเว(อิศวร) และพระพรหม) ผู้เป็นพระจักรี(ผู้ทรงจักร(ชื่อสุทธรรศน์)เป็นอาวุธ หมายถึงพระวิษณุ หรือพระนารายณ์) และนครแฝดที่ทรงแลเห็นนี้ ข้าได้รับมรดกมาจากบิดาของข้า เป็นนครอันเลิศที่รังสรรค์ด้วยฝีมือของพระวิศวกรรมัน(หรือวิศวกรรมา)(เทพผู้เป็นนายช่างใหญ่แห่งสวรรค์) ผู้ใดอยู่ในประนีจะปรารถนาอะไรก็จะได้ตั้งใจ เป็นที่ซึ่งความชราและความตายมีอาจมาเยี่ยมกรายเลย มาบัดนี้ข้ามีความนับถือพระองค์ดุจดั่งพ่อของข้า ตัวข้าและพระนครทั้งสองนี้เป็นของใต้ฝ่าพระบาทแล้ว”

กล่าวแล้วนางก็คุกเข่าลงกราบแทบบัวบาทของพระราชาส่งการถวายตัว พระราชาก็ตรัสแก่นางว่า “ถ้าเป็นดังที่เจ้าพูด ข้าก็ขอมอบเจ้าไว้แก่เพื่อนข้าคือ สัตตวศีลผู้นี้ ผู้ซึ่งข้ารักเหมือนญาติสนิท”

เมื่อพระราชารู้ทรงสิริตั้งพระทูลคาเทวีในร่างมนุษย์ตรัสถ้อยคำนี้ นางก็เข้าใจและยอมรับฟังโดยดี ด้วยประการฉะนี้ สัตตวศีลก็ได้บรรลุจุดสุดยอดแห่งความปรารถนาคือ ได้นางผู้เป็นยอดดวงใจ และได้เป็นราชันครองนครทั้งสองด้วยในขณะเดียวกัน พระราชาก็ตรัสแก่นางว่า

“แน่ะ เจ้าเพื่อนยาก บัดนี้ข้าก็ได้ให้สิ่งที่เจ้าปรารถนาแล้วเป็นเครื่องตอบแทนผลอามลกะที่เจ้าเคยให้ข้ากิน ผลหนึ่งในสมัยก่อน แต่ข้าก็ยังเป็นหนี้เจ้าอยู่ ข้ายังไม่ได้ให้รางวัลแก่เจ้าเป็นอย่างที่สอง”

เมื่อพระราชอาชฎาทรงกล่าวแก่สัตตวงศผู้ยืนก้มศีรษะอยู่ดั่งนั้นแล้ว ก็หันมาตรัสแก่นางเทตยาสุรีว่า

“ทีนี้เจ้าจงแสดงหนทางที่จะนำข้ากลับพระนครเถิด”

นางอสุรีได้ฟังดั่งนั้นก็ถวายกระบี่เล่มหนึ่งแก่พระราชาร่วมทั้งแนะนำว่า “กระบี่วิเศษนี้ชื่อปราบสกลทิศ ไม่มีใครเอาชนะได้ พระองค์จงเอาติดตัวไปพร้อมด้วยผลไม้ซึ่งมีคุณอันเลิศ ซึ่งเมื่อพระองค์ได้เสวยแล้วจะสามารถเอาชนะความแก่และความตายได้”

พระราชาทรงทราบวิถีที่นางกล่าวเป็นนัยดั่งนั้นแล้ว ก็กระโจนลงสู่บึงใหญ่ตามที่นางชี้ให้ และสิ่งที่เกิดตามมาก็คือ พระองค์ได้ผู้ดีขึ้นในนครของพระองค์เองราวปาฏิหาริย์ ส่วนสัตตวงศก็ได้ติดตามไป เพราะได้เป็นราชาครองสองพระนคร ณ บาดาล พร้อมด้วยนางอสุรีโฉมงาม มีความสุขอยู่ในแดนทิพย์แห่งนั้นชั่วนาน

“ข้าแต่เทวบุตร” เวตาลกล่าวหลังจากนิทานจบลงแล้วว่า “ข้ายังสงสัยอยู่ว่าใครกันแน่ระหว่างบุรุษทั้งสองนั้นที่กล้าหาญที่สุดในการโจนลงทะเล”

เมื่อเวตาลตั้งปุจฉาดังนี้ พระราชาตรีวิกรมเสนผู้ทรงเกรงคำสาปของเวตาลก็กล่าวว่า

“ถ้าจะให้ข้าตอบ ข้าก็ต้องบอกว่า สัตตวงศนั้นแลคือคนที่กล้าหาญที่สุด เพราะเขากระโจนลงสู่สมุทร ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น เขาไม่รู้ถึงเหตุการณ์ และมิได้มีความหวังใด ๆ เลย ส่วนพระราชานั้นทรงทราบดีอยู่แล้วว่าอะไรจะเกิดขึ้น เมื่อดำลงไปใต้น้ำเพื่อหาอะไรที่นั่น และพระองค์ก็ได้ตักหลุมรักนางเทตยาสุรี เพราะพระองค์หาได้มีความปรารถนานางแต่ประการใดไม่”

ฝ่ายเวตาลเมื่อได้ยินพระราชารัสดั่งนั้นเป็นการละเมียดกตึกา ก็หายแวบไปจากอังสาของพระราชากลับไปสู่ทันโศกตามเดิม พระราชาก็เสด็จกลับไปยังที่นั้นอีกครั้งหนึ่งเพื่อจะเอาตัวมันมาให้ได้ ทั้งนี้เพราะบุรุษผู้มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนทำ ย่อมไม่ละทิ้งไปก่อนที่งานของตนจะสำเร็จลงตามสัญญา

นิทานเรื่องที่ ๘

บุตรทั้ง ๓ ของพราหมณ์วิษณุสวามิน

ครั้นพระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไปจับเวตาลที่ต้นโศกมาแล้วก็พาดมันไว้บนป่า เดินกลับไปทางเดิม เพื่อจะไปพบโยคีสถานดิศลที่ป่าช้า แต่ขณะที่เดินมาในความเงยบนนั้นเอง เวตาลก็กล่าวขึ้นว่า “เนาะ ราชะหนทางยังอีกไกล เพื่อจะให้พระองค์ลืมนิยามอันหนักนี้ โปรดเตรียมสดับปัญหาของข้าเถิด”

แต่โบราณกาล ยังมีท้องถิ่นหนึ่งเป็นสมบัติของตระกูลพราหมณ์ในแคว้นอังคะ เรียกว่า หมู่บ้านพฤษภัญญ ในหมู่บ้านดังกล่าวนี้มีพราหมณ์ที่ร่ำรวยคนหนึ่งมีชื่อว่าวิษณุสวามิน พราหมณ์ผู้นี้มีภรรยาซึ่งอยู่ในตระกูล ทัดเทียมกับตนด้วยชาติกำเนิด นางพราหมณีได้ให้กำเนิดบุตรชายสามคนซึ่งมีความเป็นผู้ดีหัวสูงเช่นเดียวกัน ในกาลต่อมาเมื่อเด็กทั้งสามเติบโตเป็นหนุ่มก็เป็นที่ภาคภูมิใจของบิดามารดามาก

วันหนึ่งเมื่อพราหมณ์กำลังจะกระทำยัญพิธี(พิธีบวงสรวง) ก็เรียกบุตรชายทั้งสามเข้ามาและสั่งให้ทั้งสามคนออกไปเที่ยวหาเต่าทะเลที่ชายหาด เมื่อไปถึงฝั่งทะเลมีนาก็พบเต่าตัวหนึ่ง พราหมณ์ผู้พี่ใหญ่ก็กล่าวแก่น้องชายทั้งสองว่า

“พวกเจ้าคนหนึ่งคนใดในสองคนจงแบกเต่าเอาไปให้ท่านพ่อทำยัญพิธีเถิด ข้าคงจะแบกมันไปไม่ได้ เพราะมันลื่นด้วยตะไคร่น้ำ”

เมื่อพี่ชายใหญ่กล่าวดังนี้ น้องทั้งสองก็กล่าวว่า “ถ้าพี่ลื่นใจ ไม่กล้าแบกมันไป ทำไมพวกข้าจะต้องแบกไปเล่า”

พี่ชายใหญ่ได้ฟังก็กล่าวว่า

“เจ้าทั้งสองจะต้องเอาเต่านี้ไป ถ้าเจ้าไม่ทำ เจ้าก็จะได้ชื่อว่า ชดยัญพิธีของพ่อ ทำให้ไม่สำเร็จ ทั้งเจ้าและท่านพ่อก็จะตกนรกด้วยกันทั้งคู่แน่ ๆ”

เมื่อเขาบอกแก่น้องทั้งสองดังนี้ คนทั้งสองกลับหัวเราะเยาะและกล่าวว่า “ถ้าพี่รู้หน้าที่ของพวกเราดังนี้แล้ว ทำไมไม่รู้ตัวเองว่าพี่ก็ต้องทำหน้าที่เช่นเดียวกัน”

พี่ชายใหญ่จึงกล่าวว่า “ข้าเป็นผู้ดีในการกิน และข้าไม่คิดว่าจะจะต้องเจ้าเต่าตัวนี้ มันน่าขยะแขยงสิ้นดี”

น้องคนกลางได้ฟังจึงพูดว่า “ถ้าเช่นนั้นข้าก็เป็นผู้ดีที่สุด เพราะข้าเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดในเรื่องของเพศอันละเอียดอ่อน”

เมื่อได้ฟังดังนี้พี่ชายใหญ่ก็กล่าวว่า “ถ้ากระนั้นก็ให้เจ้าน้องเล็กนี่แหละนำเต่านี้ไป”

น้องคนสุดท้ายก็โต้แย้งกับขมวดคิ้วด้วยความไม่พอใจ กล่าวแก่พี่ชายทั้งสองว่า “เจ้าคนโง่ ข้าเป็นผู้ดีเรื่องเตียงนอน เพราะฉะนั้นข้านี้แหละเป็นผู้ดีมากที่สุด”

ทั้งสามพี่น้องต่างก็ทะเลาะกันเพราะความหยิ่งลำพองในตัวเอง ดังนั้น คนทั้งสามจึงจะจากเต่าทะเล เดินทางเข้าไปในเมืองวิญญ์กปุระ ซึ่งมีพระเจ้าแผ่นดินชื่อ พระเจ้าประเสนชิตปกครองอยู่ เพื่อจะให้ตัดสินกรณีพิพาทของตน

เมื่อสมุหราชมนเฑียรขานชื่อเรียบบรรยากาศแล้ว พี่น้องทั้งสามก็เข้าไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน และบรรยายเรื่องราวให้ทรงทราบอย่างละเอียด พระราชาฟังเรื่องราวแล้วก็ตรัสว่า “คอยอยู่ที่นี้แหละ ข้าจะให้เจ้าได้พิสูจน์ตัวเองเสียก่อน” ชายทั้งสามก็ตกลงและนั่งรออยู่ ณ ที่นั้น

ขณะนั้นเป็นเวลาที่จะเสวยภัตตาหารมื้อกลางวัน จึงเรียกให้ชายทั้งสามเข้ามาร่วมโต๊ะเสวยซึ่งมีอาหารอันโอชะปรุงแล้วอย่างดีที่สุด ส่งกลิ่นหอมฟุ้งยั่วชวนจุมูก ประกอบด้วยรสต่าง ๆ ถึง ห้ารส พราหมณ์ผู้เป็นพี่ใหญ่แลเห็นแล้วก็ไม่ยอมกิน กลับเซ็ดหน้าอย่างหยิ่งจองหองและขยะแขยง พระราชาจึงตรัสถามว่า “อาหารบนโต๊ะเสวยนี้ล้วนแต่ของดีวิเศษทั้งสิ้น เหตุใดเจ้าจึงไม่ยอมกิน” พราหมณ์ได้ฟังก็ทูลตอบว่า

“ข้าพระบาทสังเกตเห็นว่า อาหารนี้มีกลิ่นตุ ๆ รวากับกลิ่นซากศพ ดังนั้นข้าพระบาทจึงไม่อาจเข้าไปเฉียดใกล้อาหารพวกนี้ ไม่ว่ามันจะอร่อยสักแค่ไหนก็ตาม”

พระราชาจึงตรัสถามผู้ที่นั่งล้อมรอบโต๊ะนั้นว่ารู้สึกอย่างไร คนเหล่านั้นได้ฟังรับสั่งก็ทูลว่า “กระยาหารนี้คือข้าวขาวหอมโดยธรรมชาติ ไม่มีตำหนิอะไรเลย” แต่พราหมณ์ผู้หยิ่งในความเป็นผู้ดีอย่างยิ่งยวดในการกินก็ยังไม่ยอมแตะต้อง นั่งทำมุกยกย่นอยู่ พระราชาทรงดำริว่าเรื่องนี้สมควรจะสืบสวนให้รู้เท็จจริง มนตรีจึงทูลว่า ข้าเสวยนี้เป็นข้าวที่ปลูกในสาธิตเกษตรซึ่งอยู่ใกล้กับฉวาง(ที่เผาศพโดยมากอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ เช่น แม่น้ำคงคา เป็นต้น) อันเป็นที่เผาศพของคนในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง พระราชาได้ฟังก็ประหลาดพระทัยมาก ทรงพอพระทัยอย่าง

ยิ่ง ตรัสแก่พราหมณ์ว่า “ตัวท่านนี้มีความรู้ในโหราศาสตร์ยิ่งนัก ท่านเป็นคนเก่ง ทำได้ยาก จงเลือกกินอาหารอย่างอื่นตามใจชอบเถิด”

หลังจากการกินเลี้ยงสิ้นสุดลง พระราชาก็ปล่อยให้พราหมณ์กลับไปยังที่พักของตน และส่งหญิงงามที่สุดคนหนึ่ง งามเพริศพรั่งทั้งสรรพางค์หาที่เปรียบมิได้ ตกแต่งร่างกายด้วยบิลันธารถนอันแพรวพราวด้วยมณีจินดา ค่าควรเมือง ส่งไปประทานแก่พราหมณ์ครองผู้เป็นเอตทัคคะในกาพย์ศาสตร์ นางผู้เปรียบดังผู้จุดไฟของกามเทพ และเป็นผู้ที่มีพักตร์อันงามดั่งดวงศศิ์ในยามเที่ยงคืน มาสู่ห้องของพราหมณ์โดยมีสาวสรรรำนำนางแวดล้อมเป็นบริวาร

เมื่อนางผู้งามบรรเจิดมาถึงห้องพักของพราหมณ์หนุ่มผู้เลิศในโลภียวิสัย พราหมณ์แลเห็นก็แสดงอาการเหมือนจะเป็นลม เอามือซ้ายปิดจมูกไว้และตะโกนบอกแก่เสวกผู้ติดตามนางมาว่า

“เอนางคนนี้ออกไปให้พ้น ชื่นช้ำช้ำอยู่ช้ำต้องตายแน่ คนอะไรมีกลิ่นตัวเหม็นราวกับแพะ”

ราชเสวกได้ฟังก็ตกใจ มีความประหลาดใจเป็นล้นพ้น รีบพานางโฉมงามกลับไปเฝ้าพระราชินี กราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ พระราชินีจึงส่งคนนำคำสั่งไปแจ้งให้บุรุษที่คลี่นไสนั้นมาเฝ้า ตรัสว่า “เจ้าจงบอกข้ามาซิว่า หญิงงามที่ข้าส่งไปให้เจ้ามีกลิ่นกายเหม็นได้อย่างไร นางเป็นคนสะอาด หมั่นชำระล้างร่างกายเสมอ และประพินกายด้วยของหอม เช่น ผลจันทร์แดง ผงการะบูรณ ผงยาดำ(กฤษณา) และเครื่องหอมนานาชนิด ซึ่งนางสรรหามาจากทั่วโลก อย่างนี้ยังจะมีกลิ่นเหม็นเหมือนแพะอีกหรือ”

ถึงแม้พระราชินีจะอ้างเหตุผลอย่างไร ๆ ชายผู้คลี่นไสก็ไม่ยอมเชื่อ พระราชินีทรงดำริว่าเรื่องนี้น่าจะมี ความเร้นลับแอบแฝงอยู่ จึงซักถามนางงามด้วยวิธีต่าง ๆ ในที่สุดนางก็ยอมรับว่า เมื่อยังเยาว์วัยนางพรากจากครอบครัวไปอยู่ที่อื่น และนางถูกเลี้ยงมาด้วยนมแพะ

เมื่อพระราชินีได้ประจักษ์ความจริงดังนี้ ทรงพิศวงในความรู้แจ้งอันเร้นลับของพราหมณ์หนุ่มเป็นอันมาก จากนั้นทรงสืบสวนถึงความมหัศจรรย์ของพราหมณ์ผู้เป็นน้องสุดท้องว่า เขามีความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับเตียงนอนอย่างไร พระราชินีโปรดให้นำเตียงนอนพิเศษสุดตัวหนึ่งมาทดลองด้วยเสื้อเจ็ดชั้นสลักกับฟูก มีผ้าปูที่นอนอันนิ่มละมุนละไม ปูทับด้านบน เมื่อตกแต่งเรียบร้อยแล้ว ก็นำไปให้พราหมณ์หนุ่มนอนในห้องไสยาอันโอ้อ่า

เมื่อเวลาผ่านไปครึ่งยาม พราหมณ์หนุ่มก็ผุดลุกขึ้นนั่งเอามือทั้งสองบีบที่ศีรษะ และเปล่งเสียงร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด บริวารของพระราชินีซึ่งเฝ้าดูอยู่ในที่นั้น แลเห็นเหตุการณ์ก็เข้าไปประคองจึงแลเห็น

เครื่องหมายคด ๆ งอ ๆ เป็นผืนแดงที่สีข้างของชายหนุ่มราวกับเป็นเส้นขนที่ฝังแน่นลงไปใวเนื้อ เมื่อคนเหล่านั้นกลับไปทูลพระราชา พระราชาก็ตรัสแก่คนเหล่านั้นว่า “พวกเจ้าไปดูสิว่ามีอะไรอยู่ในเสื้อหรือไม่” คนเหล่านั้นจึงช่วยกันดูอย่างพิถีพิถาระห์ตั้งแต่เสื้อผืนล่างที่สุดของเตียง ไปขึ้นมาถึงชั้นจนครบเจ็ดชั้น ในที่สุดก็พบขนเส้นหนึ่งอยู่กลางพุกชั้นล่างที่สุดจึงหยิบเอามาแสดงแก่พระราชา และนำตัวพราหมณ์ผู้รู้ความลับเกี่ยวกับเตียงนอนมาเฝ้าด้วย และเมื่อพระราชาทอดพระเนตรเห็นอาการเจ็บปวดของพราหมณ์ อันเกิดจากขนเส้นหนึ่งจากเสื้อชั้นล่างสุดเข้าไปฝังตัวใต้ผิวหนังของเขาที่ยิ่งทรงจงนสนเท่ห์พระทัยนัก ทรงใช้เวลาทั้งคืนเฝ้าขบคิดเรื่องปริศนาจนรุ่งสว่างก็ไม่อาจจะค้นคว้าหาคำตอบได้

เช้าวันรุ่งขึ้น พระราชาเสด็จออกห้องพระโรง ประทานรางวัลให้แก่พราหมณ์ทั้งสามคนนั้น คือเหรียญทองสามแสนเหรียญให้ไปแบ่งกัน เพราะบุรุษทั้งสามนั้นเป็นอัจฉริยบุคคลซึ่งหาได้ยากยิ่ง และบุรุษทั้งสามนั้นก็ได้อยู่ในวังของพระเจ้าแผ่นดิน มีความสุขสบายตามอัธยาพิสัย แต่คนทั้งสามจะคิดสักกนิทหนึ่งก็หาไม่ว่าเขาได้ทำบาปต่อพ่อของเขาโดยทำให้ส่วนหนึ่งในรัชฎพิธีต้องขาดไป เพราะเขาไม่ได้เอาเต่าไปให้พ่อทำพิธีนั่นเอง ส่วนเต่าทะเลซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาได้มีชีวิตอันผาสุกนั้น เขาลืมมันสิ้น

เมื่อเวตาลเล่านิทานจบลง ก็ทูลถามพระเจ้าตรีวิกรมเสนาว่า “โอ ราชน ข้ามีคำถามอันชวนให้สงสัยไม่หายและไม่อาจจะหาคำตอบได้ ฉะนั้นโปรดทรงชี้แนะด้วยเถิดว่า ในจำนวนบุรุษอัจฉริยสามคนนั้นใครเป็นคนเก่งที่สุดและใครเก่งเป็นรองตามอันดับลงมา”

พระราชาก็ได้ฟัง ลืมคิดถึงคำสัญญาที่ตกลงไว้แก่เวตาล ตรัสด้วยความรู้สึกส่วนตัวว่า

“น้องสุดท้อง คนที่ต้องเจ็บปวดเพราะเส้นผมที่ต่างหากที่ควรนับว่าเก่งที่สุด เพราะเป็นพยานที่สำคัญที่สุด ส่วนพี่ชายอีกสองคนนั้นอาจจะได้ระแคะระคายมาจากคนอื่นแล้วก็ได้ ข้าจึงว่าไม่สู้จะอัจฉริยอะไรนัก”

“อย่างนั้นหรือพระเจ้าข้า” เวตาลยิ้มอย่างเจ้าเล่ห์ “ถ้ากระนั้นก็โปรดเสด็จกลับมารับข้าอีกก็แล้วกัน” กล่าวจบเวตาลก็อันตรธานไปจากบ่าของพระราชา หายแวบกลับไปอยู่ที่ต้นโอศอกตามเดิม

นิทานเรื่องที่ ๙

การเลือกคู่ของเจ้าหญิงอนงครตี

เมื่อเวตาลหนีไปแล้วพระเจ้าตรีวิกรมเสนก็ต้องเสด็จกลับไปยังต้นอโศกที่ร้างเวตาลแขวนอยู่ ทรงตั้งมันลงมาพาดไว้ที่ป่า เสด็จกลับไปตามทางเดินมุ่งหน้าไปยังสุสานผีดิบที่โยคีเฒ่าคอยอยู่ ขณะที่ดำเนินไปเงียบ ๆ เวตาลก็เอ่ยขึ้นว่า “จะรีบเสด็จไปเฝ้าที่หมายยังอยู่อีกไกล พังนิทานกันดีกว่า ข้าจะเล่าถวายเอง โปรดทรงสดับเถิด”

ในแคว้นอวันตี ยังมีพระนครแห่งหนึ่งซึ่งทวยเทพได้ลงมาสร้างไว้ตั้งแต่สมัยต้นอายุของโลก มีความไพศาลสุดประมาณดังประกายรัศมีของพระคิเวผู้เป็นเจ้า เมืองนี้เป็นที่รื่นรมย์ และมีความเจริญยิ่งนัก เจกเช่นพระกายของพระมหาเทพ(นามหนึ่งของพระคิเว) ที่ประดับด้วยสังวาลงูที่แผ่พังพาน และมีอังคารเป็นเครื่องลูบไล้ (มีร่างกายขลิบด้วยแก้วกระดุก เป็นลักษณะของพระคิเวในตอนทีลงมาใช้ป่าช้าเป็นที่พำนัก) เมืองนี้มีชื่อว่าปัทมาวดีในภฤตยุค(ยุคที่ ๑ ของโลก เป็นสมัยที่คนมีศีลธรรมเต็มร้อย) ชื่อโกคควดีในสมัยเตรตายุค(หรือไตรตายุค เป็นยุคที่ ๒ ของโลก เมื่อศีลธรรมของคนลดลงไป ๑ ส่วนใน ๔ ส่วน) ชื่อหิรัณยวดีในสมัยทวาปรยุค(ยุคที่ ๓ ของโลก เมื่อศีลธรรมของคนลดลงไป ๒ ใน ๔) และในยุคปัจจุบันคือกัลยยุค(ยุคสุดท้ายของโลก ศีลธรรมของคนลดลงไป ๓ ส่วนใน ๔ ส่วน) นี้มีชื่อว่าอุชชยีนี เมืองนี้มีพระราชูปการครองชื่อ พระเจ้าวีรเทพ และมีมเหสีชื่อ ปัทมาวดี ทั้งสองพระองค์นี้เสพสุขอยู่ด้วยกันช้านานแต่หาได้มีโอรสไม่ พระราชาจึงพาพระมเหสีเสด็จไปยังฝั่งของสระมันทากินี(ชื่อสระแห่งหนึ่งในป่าหิมพานต์) และกระทำความเพียรอันอุกฤษฏ์เพื่อให้พระเจ้าโปรดปรานประทานโอรสให้ และหลังจากที่ทรงบำเพ็ญตบะมาช้านานแล้วทำพิธีสระสนานและสวดมนตร์สรรเสริญพระเป็นเจ้าแล้ว วันหนึ่งก็มีเสียงลอยมาจากสวรรค์ เป็นเสียงแห่งองค์พระภูเตศวร(เป็นฉายาของพระคิเว แปลว่า ผู้เป็นใหญ่เหนือภูตพราयทั้งหลาย) ผู้ทรงยินดีในตบะกรรมที่กษัตริย์ทั้งสองบำเพ็ญถวายว่า

“ดูก่อนราชา ข้าจะให้พรแก่เจ้า นับแต่ขึ้นไปเจ้าจะมีโอรสองค์หนึ่ง มีความแก้วกล้าสามารถเป็นยอดชายในแผ่นดิน จะได้เป็นหัวหน้าครอบครัวต่อไป และเจ้าจักได้ธิดาองค์หนึ่งซึ่งมีสิริโฉมงามหาใครเปรียบมิได้ เป็นความงามที่แม้นางอัปสรสวรรค์ก็ยังไม่อาจ”

เมื่อพระราชาวีรเทพได้ฟังเสียงสวรรค์นั้นลือเช่นนั้น ทรงปลาบปลื้มพระทัยเป็นอันมาก พาพระมเหสีเสด็จกลับพระนคร เมื่อภารกิจได้บรรลุผลสำเร็จแล้ว

จากนั้นพระองค์ก็ได้พระโอรสองค์แรกมีนามว่า คุรุเทพ และพระนางปัทมาวดีก็ประสูติธิดาองค์หนึ่ง พระบิดาจึงตั้งชื่อนางว่า **อนงครตี**(อนงค์ (กามเทพ)+รติ(ความยินดี, ความรัก) อันมีความหมายว่า “เป็นที่ยินดีของกามเทพ”) และเมื่อนางเจริญวัยขึ้น พระราชาผู้เป็นชนกก็เตรียมการหาคู่ให้นางเพื่อจะได้ชายที่เหมาะสมเป็นคู่ครอง โดยสั่งให้ศิลปินเดินทางไปวาดภาพพระราชาทุกองค์บนพื้นพิภพมาให้นางเลือกดู ปรากฏว่านางมิได้พอใจรูปชายใดเลย พระราชาจึงพูดกับนางด้วยน้ำเสียงอันอ่อนโยนว่า “ลูกเอ๋ย พ่อไม่สามารถจะหาชายคนใดที่คู่ควรกับลูกได้อีกแล้ว เราคงจะต้องประกาศเชิญพระราชาและเจ้าชายทั้งหลายมาให้ลูกเลือกเสียแล้ว การได้พบตัวจริงของชายอาจทำให้ลูกตัดสินใจได้ง่ายเข้าก็ได้”

เจ้าหญิงได้ฟังพระบิดากล่าวดังนั้นจึงทูลตอบว่า “เพคะ ท่านพ่อ ลูกกระดากใจที่จะเลือกสามีเองยิ่งนัก แต่จะอย่างไรก็ตาม ลูกจะแต่งงานกับผู้ชายรูปงามที่มีความรู้ในศิลปศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ลูกไม่ปรารถนาชายอื่นนอกจากที่ว่าเป็นอันขาด”

เมื่อพระราชาได้ทราบความประสงค์ของเจ้าหญิงอนงครตีเช่นนั้น ก็ส่งคนไปสืบเสาะหาบุรุษที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ในที่สุดก็ได้ชายหนุ่มจากแคว้นเดกขานมาสี่คน เป็นชายงาม กล้าหาญและรู้ศิลปศาสตร์ ชายเหล่านี้เดินทางมาก็เพราะได้ทราบข่าวโจษจันกันนั่นเอง ชายทั้งสี่ได้รับการต้อนรับจากพระราชาเป็นอย่างดี และต่างคนต่างก็แสดงวัตถุประสงค์ที่จะให้นางเลือกตนเป็นคู่ด้วยกันทั้งนั้น

คนที่หนึ่งกล่าวว่า “ตัวข้าเป็นศูทร ชื่อ ปัญญาพญิกะ ข้ามีความสามารถในการตัดเย็บเสื้อผ้าอย่างงามวันละห้าชุด ชุดที่หนึ่งข้าถวายแด่พระผู้เป็นเจ้า ชุดที่สองให้แก่พราหมณ์ ชุดที่สามข้าเอาไว้ใช้เอง ชุดที่สี่ก็จะให้แก่ภรรยาของข้า ซึ่งก็ควรจะเป็นเจ้าหญิงองค์นี้ ชุดที่ทำสำหรับขายเพื่อเอาเงินมาซื้ออาหารและสุรากิน ข้ามีศิลปะอย่างนี้จึงสมควรที่จะได้นางเป็นภรรยาใช้หรือไม่”

เมื่อชายคนที่หนึ่งกล่าวจบลง ชายคนที่สองก็ประกาศตนว่า “ข้าเป็นไวศยะมีชื่อว่า ภาษชยะ ข้ารู้ภาษาลัตว์และนกทั้งปวง จงยกเจ้าหญิงให้แก่ข้าเถิด”

ชายคนที่สองกล่าวจบลง คนที่สามก็กล่าวขึ้นว่า “ข้าเป็นกษัตริย์มีชื่อว่า ชัศคธร ได้รับการยกย่องจากคนทั้งหลายว่าเป็นผู้ทรงพลัง ไม่มีใครอีกแล้วในโลกนี้ที่จะรู้ศิลปะในการใช้ดาบยิ่งไปกว่าข้า โอ ราชะ โปรดทรงยกนางให้แก่ข้าเถิด”

เมื่อได้ฟังชายคนที่สามว่าดังนั้น ชายคนที่สี่ก็ลุกขึ้นประกาศว่า “ข้าเป็นพราหมณ์ มีชื่อว่า ชิวทัตต์ และข้ามีความรู้ศิลปะอันเลิศคือ สามารถช่วยคนและสัตว์ที่ตายไปแล้วให้กลับมีชีวิตได้ ดังนั้นขอให้พระธิดาคงงาม แต่งงานกับข้าเถอะ เพราะข้าเป็นผู้ที่มีศิลปะเลิศกว่าใครทั้งหมด”

เมื่อได้ฟังบุรุษทั้งสี่อ้างสรรคุณของตัวเองลง พระราชาวิรเทพพร้อมด้วยเจ้าหญิงราชิดาซึ่งประทับอยู่เคียงข้าง ต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า คนทั้งสี่นั้นต่างก็มีรูปงามราวเทพ และหนุ่มด้วยพัสดรามณ์อันงามยิ่งเหมือนกันทั้งสิ้น ไม่อาจจะตัดสินได้ว่าใครดีกว่าใคร จึงต่างนิ่งอึ้งอยู่

เวลาเมื่อได้เล่านิทานจบลงแล้ว ก็กล่าวแก่พระราชชาติวิกรมเสน ด้วยการคะยั้นคะยอให้ตอบปัญหา โดยกล่าวว่า “โอ มหาราช โปรดบอกข้าหน่อยได้ไหมว่า ชายคนใดในสี่คนนี้สมควรจะได้แต่งงานกับเจ้าหญิงอนงครตี”

พระราชาได้ฟังก็ตรัสแก่เวตาลว่า

“อ้ายเจ้าเล่า เจ้าพยายามหลอกล่อให้ข้าพูดหลายครั้งหลายหนแล้ว ข้าก็เผลอตอบปัญหาของเจ้าทุกที เพราะมันมีแง่มุมที่ตัดสินได้ยาก ข้าจึงต้องแสดงความคิดเห็นให้เจ้าฟัง แต่ว่าคราวนี้ข้าเห็นว่าปัญหาของเจ้ามันแสดงความโง่เขลาของเจ้าแท้ ๆ เจ้าไม่เห็นหรือว่าหญิงในวรรณะใดก็ต้องหาสามีในวรรณะนั้นเท่านั้น นางกษัตริย์ก็ต้องแต่งงานกับกษัตริย์ด้วยกัน จะไปแต่งงานกับชายวรรณะอื่นได้อย่างไร ก็ชายทั้งสี่นั้นต่างก็อยู่ในวรรณะแตกต่างกัน ชายตัดเสื่ออยู่ในวรรณะศูทร ชายคนที่รู้ภาษาสัตว์เป็นคนในวรรณะไวยะ ชายคนที่รู้มนตร์ช่วยชุบชีวิตคนตายให้ฟื้นเป็นวรรณะพราหมณ์ คงเหลืออยู่คนเดียวคือ ชัศตร ที่เป็นวรรณะกษัตริย์ เพราะฉะนั้นคนที่แต่งงานกับเจ้าหญิงได้ก็ต้องเป็นชัศตร เท่านั้น”

“โอ ราชะ” เวตาลกล่าวอย่างโล่งอก “ขอบพระทัยที่ช่วยตอบปัญหาของข้า แต่เห็นที่พระองค์จะต้องติดตามข้าอีกแล้วพระเจ้าข้า” กล่าวจบเวตาลก็ผลจากป่าของพระราชา และหายไปในความมืดของราตรี พระราชาต้องเสด็จกลับไปที่ต้นโอศากีกครั้งหนึ่ง เพราะขึ้นชื่อว่า ความท้อถอยหมดอาลัยหาได้มีอยู่ในบุคคลผู้วิระไม่ เพราะจิตใจของเขาไม่เคยเปิดเพื่อความอ่อนแอเลย

นิทานเรื่องที่ ๑๐

นางมัทนเสนา ผู้ซื่อสัตย์

ดังนั้น พระเจ้าตรีวิกรมเสนาจึงได้เสด็จกลับไปพักผ่อนอีกครึ่งหนึ่งเพื่อจับตัวเวตาล เมื่อจับได้แล้วก็ทรงเหวี่ยงขึ้นบนพระอังสา เสด็จมุ่งหน้าไปยังที่นัดพบกับโยคีโดยไม่ปริปากใด ๆ เลย เวตาลเห็นพระราชาทรงเงียบบ่อยก็กล่าวขึ้นว่า

“ราชะ ตอนนี้องค์ก็เหน็ดเหนื่อยมาแล้วมากเต็มที ดังนั้นข้าจะเล่านิทานสนุก ๆ ให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง เพื่อจะได้ขับไล่ความเหน็ดเหนื่อยให้ประลาศนาการไป โปรดฟังเถิด”

แต่ปางบรรพ์ยังมีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง ทรงนามว่า วีรพาหุ เป็นผู้ที่มีความกล้าหาญอย่างยอดเยี่ยม คำสั่งของพระองค์นั้นเป็นสิ่งที่ดีเลิศที่พระราชาทุกแคว้นจะต้องรับไว้เหนือเศียรเกล้า ทรงครองราชย์ ๓๓ พรรษาอันโอ้อ่า ชื่อนครอนงคปุระ ในนครนี้มีเศรษฐีผู้หนึ่งอาศัยอยู่ชื่อ อรรถทัตต์ ไวศยบดี (หัวหน้าพ่อค้า) ผู้นี้มีบุตรชายผู้หนึ่งชื่อ ธนทัตต์ และมีบุตรหญิงผู้เป็นรัถนะแห่งสตรีทั้งหลายมีชื่อว่า **มัทนเสนา**

วันหนึ่ง ขณะที่นางมัทนเสนากำลังเล่นอยู่กับเพื่อน ๆ ในสวน ชายหนุ่มบุตรชายวาณิชชื่อ **ธรรมทัตต์** ซึ่งเป็นสหายของพี่ชายของนางผ่านมาเห็นเข้า ก็ตะลึงในความงามอันกอปรด้วยเสน่ห์อันลึกลับของนาง ผู้มีอกอันเต็มอิ่ม มีคอเป็นสามปล้องราวกับริ้วคลื่นในทะเลสาบ และมีเอวอันบางสลวยรับกับสะโพกอันกลมกลิ้ง ชายหนุ่มมองนางด้วยความรักอันรุนแรงราวกับถูกศรกรรมเทพพรุ่งพรุเข้าสู่หัวใจ พลังรำพึงในใจว่า “อนิจจาเอ๋ย หญิงผู้นี้ช่างงามจับใจจริงหนอ ใครเล่าจะรู้ว่า นางนั้นคือเหยื่อซึ่งกามเทพส่งมาให้เราต้องหลงใหลเพื่อคั่งเหมือนคนขาดสติ และตรอนอันคมกล้านี้สินหนอที่ฝ่าหัวใจของเราจนแยกเป็นเสี่ยง ๆ อย่างไม่เวทนาปราณี” เมื่อรำพึงดังนี้ ชายหนุ่มก็หยุดยืนจ้องดูนางสายตาไม่กระพริบจนเวลาอันยาวนานผ่านไป มีอาการดังนกจากพราว (นกจักรวาก, บางที่เรียกเป็ดแดงหรือเป็ดพราหมณ์ ตอนกลางคืน นกชนิดนี้จะแยกกันหาอาหารคนละฝั่งแม่น้ำและร้องเรียกหากันตลอดคืน) ที่โหยหาคู่ของมันฉะนั้น

ในที่สุดนางมัทนเสนาก็กลับเข้าบ้านของนาง ทิ้งให้ธรรมทัตต์เฝ้าแลตามด้วยความเสहत้ออาลัย เมื่อนางลับสายตาไปแล้ว ความทุกข์ก็กลับมาสู่มอก ทำให้ร้อนรุ่มในใจเหลือที่จะทนทาน ขณะนั้นดวงอาทิตย์ก็ค่อยคล้อยต่ำลงทางทิศตะวันตกเหมือนกับว่ายังอาลัยที่จะมิได้พบเห็นเธออีก ส่วนดวงศี เมื่อถึงเวลาดอกบัวกุ่มุทเริ่มขยายกลีบแบ่งบานในราตรี แล้วก็ค่อยเคลื่อนขึ้นสู่ขอบฟ้า เปล่งรัศมีสีนวลไยแผ่ซ่านไปทั่วขนาดล เหมือนจะช่วยปลอบใจที่ร้อนรุ่มของชายหนุ่มให้บรรเทาลง

ธรรมทัตต์กลับไปบ้าน ใจยังคิดถึงนางอยู่ตลอดเวลา นอนพลิกกระสับกระส่ายอยู่ไปมาคนเดียว ถึงแม้ว่า มิตรสหายและญาติพี่น้องจะชักใช้ไต่ถามสาเหตุเพียงไรเขาก็ไม่ยอมตอบ หัวใจปั่นป่วนเพราะฤทธิ์กามเทพ ตกถึง เวลากลางคืนชายหนุ่มก็เคลิ้มหลับไปด้วยความอ่อนเพลีย แต่ใจที่คิดถึงนางอยู่มีวาททำให้ฝันเห็นนางผู้เป็นที่รัก อีก ถึงเวลาเช้าเขาตื่นขึ้นรีบแต่งตัวให้สดงามออกไปตักตวงน้ำที่สวนอีก พยายามแอบแฝงมิให้ใครเห็น พอถึงเวลา นางก็เข้ามาในสวน ชายหนุ่มแลเห็นก็ดีใจแทบจะวิ่งเข้าไปกอดนาง เขาพร่ำรำพันต่อนางด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน แสดงความรักที่เขามีต่อนางอย่างเหลือล้น แต่นางตอบด้วยความไม่ยินดียินร้ายว่า

“ข้าเป็นหญิงที่มีคนหมั่นหมายแล้ว บิดาของข้าได้ยกข้าให้เป็นคู่หมั้นของหนุ่มพ่อค้าคนหนึ่งชื่อสมุทรทัตต์ และข้ากำลังจะแต่งงานกับเขาภายในเร็ววันนี้ ฉะนั้นท่านจงกลับไปเสียเถิด และอย่าให้ใครเห็น เดี่ยวจะเกิดความ เดือดร้อนเปล่า ๆ” แต่ธรรมทัตต์กล่าวแก่เธออย่างหนักแน่นว่า “ช่างมันเถอะ อะไรจะเกิดก็ให้มันเกิด ข้าจะมีชีวิต อยู่โดยปราศจากเจ้าไม่ได้หรอก”

เมื่อบุตรีไวศยะได้ฟังดังนั้นก็ตกใจ กลัวว่าเขาจะใช้กำลังบังคับนาง จึงกล่าวว่า

“ข้าขอแต่งงานก่อน และขอให้พ่อของข้าได้ปลื้มใจที่ลูกจะได้เป็นฝั่งเป็นฝาตามความหมายของท่าน ก่อนเถอะ หลังจากนั้นข้าจะกลับมาหาท่านเพราะความรักของท่านได้ชนะใจของข้าแล้ว”

เมื่อธรรมทัตต์ได้ฟังดังนี้ ก็กล่าวว่า

“ข้าไม่อยากจะกอดผู้หญิงที่ถูกชายอื่นกอดเสียแล้วดอก ก็ภรรยาไหนเล่าจะปรารถนาดอกบัวที่ฝั่งตัวอื่นย้าย เสียแล้วเล่า”

นางได้ฟังก็ตอบว่า

“ถ้าอย่างนั้น ข้าจะรีบมาหาท่านในทันทีที่แต่งงานเสร็จ หลังจากนั้นข้าจึงจะตามสามีไป”

แม้นางจะสัญญาดังนี้ ชายหนุ่มก็ยังไม่ยอมปล่อยนางไปจนกว่านางจะทำให้เขาเชื่อใจด้วยการปฏิญาณ สาบานเสียก่อน จนเมื่อนางยอมกระทำแล้ว เขาจึงปล่อยนางไป และนางก็กลับไปเรือนด้วยความวิตก

เมื่อวันที่กำหนดว่าฤกษ์ดีมาถึง และงานพิธีสมรสได้ผ่านไปแล้ว นางมันทเสนาก็เดินทางไปบ้านสามี ใช้เวลารึนรมย์อยู่ด้วยเขาและพักผ่อนกับเขาด้วยเวลาอันสมควร อย่างไรก็ตามนางพยายามผลักดันอ้อมกอดของเขาให้หลุดพ้น และแสดงอาการเฉยเมย ครั้นเมื่อสามีซักถามสาเหตุ นางก็น้ำตาไหลอาบแก้มนั่งอยู่ เขาก็จึงคิดในใจว่า “ว่าตามจริงนางคงไม่รักเราหรอก” และกล่าวแก่เธอว่า “แม่งาม ถ้าเจ้าไม่รักข้า ข้าก็ไม่รักเจ้าเหมือนกัน ไปสิ ที่รัก ไปหาชายคนที่เจ้ารักเถิด ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตามก็”

เมื่อได้ยินสามีพูดดังนี้ มันทเสนาก็กล่าวอ้อมแอ้มด้วยความละอายว่า

“ข้ารักท่านยิ่งกว่าชีวิตของข้าเสียอีก อย่าทำหน้าบึ้งตึงอย่างนั้นสิ สัญญาแก่ข้าว่าท่านจะไม่เอาโทษ และสาบานให้ข้าฟังก่อนสิ สามีของข้า แล้วข้าจะเล่าให้ฟัง”

เมื่อนางกล่าวดังนี้ สามีของนางก็จำต้องยอมรับเงื่อนไขอย่างไม่เต็มใจนัก นางจึงกล่าวต่อไปด้วยความละอาย รันทด และหวาดกลัวว่า “มีชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อธรรมทัตต์ เป็นเพื่อนของพี่ชายข้า เขาแลเห็นข้านั่งอยู่แต่ลำพังในสวน จึงเข้ามาหาและระบายความในใจว่าเขาตกหลุมรักข้าอย่างถอนตัวไม่ขึ้น และเมื่อเขาทำท่าจะปลุกปล้ำข้าด้วยกำลัง ข้าก็กลัวว่าการทำเช่นนั้นจะทำให้พ่อต้องได้รับความอับอาย และสูญเสียผลประโยชน์ในการจัดให้ลูกสาวได้แต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝา และเพื่อไม่ให้มีข่าวฉาวว่าร้ายในภายหลัง ข้าจึงตกลงทำสัตย์สาบานแก่ชายผู้นั้นว่า “เมื่อข้าแต่งงานแล้ว ข้าจะมาหาเขาครั้งหนึ่งก่อนที่จะตามสามีไป” เพราะฉะนั้นข้าจึงต้องรักษาสัตย์ที่ให้ไว้แก่เขา ข้าแต่สวามี อนุญาตให้ข้าไปเถิด ข้าจะไปหาเขาเพียงครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจะกลับมาหาท่าน ทั้งนี้เพราะข้าไม่อาจจะตรึงมัดมัดต่อใครได้ ตั้งแต่ข้ายังเป็นเด็กแล้ว”

สมุทรรทัตต์ได้ฟังก็รู้สึกปวดแปลบในหัวใจเหมือนถูกสายฟ้าฟาดในทันทีทันใด รู้สึกเป็นพันธะผูกพันที่เขาได้ให้นางไว้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เขารำพึงอยู่ในใจว่า

“โอเอ๋ย นางมีรักต่อชายอื่นเสียแล้ว นางจะต้องไปแน่นอน เราจะทำให้นางต้องเสียคำพูดได้อย่างไร สู้ปล่อยนางไปดีกว่า เราจะกระหึ้นกระหืออยากจะได้นางไว้เป็นภรรยาด้วยประโยชน์อันใด”

เมื่อไตร่ตรองดังนี้แล้ว เขาก็ปล่อยให้นางไปตามปรารถนา นางก็ลุกขึ้นและเดินออกจากบ้านสามีไป

ในขณะที่ดวงจันทร์อันมีรัศมีเย็นก็ไหลผ่านแนวโกลข้างขึ้นมา แสงจันทร์จับพุ่มไม้ใบหญ้าแลเห็นตะกุ่ม ๆ ดอกบัวกุ่มๆก็แย้มกลีบสลบสล้างแลสะพรั่งในบึง ขณะที่นางก้าวเดินไปข้างหน้าอย่างใจลอย ก็ได้ยินเสียงฝีเท้าวิ่ง

ไ้ล่มาข้างหลัง และมีมือยื่นมาคว่ำชายเสื้อของเธอไว้ นางเหลียวกลับไปด้วยความตกใจก็พบโจรผู้หนึ่ง มันตะคอกถามว่า “เจ้าเป็นใคร ออกมาเดินกลางค้ำกลางคืนอย่างนี้จะไปไหน”

นางมัทนเสนาได้ฟังโจรตะคอกก็ตัวสั่นด้วยความกลัว แข็งใจตอบว่า

“มันเรื่องอะไรของเจ้า ปล่อยข้าไปเถอะ ข้ามีงานสำคัญจะต้องทำที่นี่”

โจรได้ฟังก็กล่าวว่า

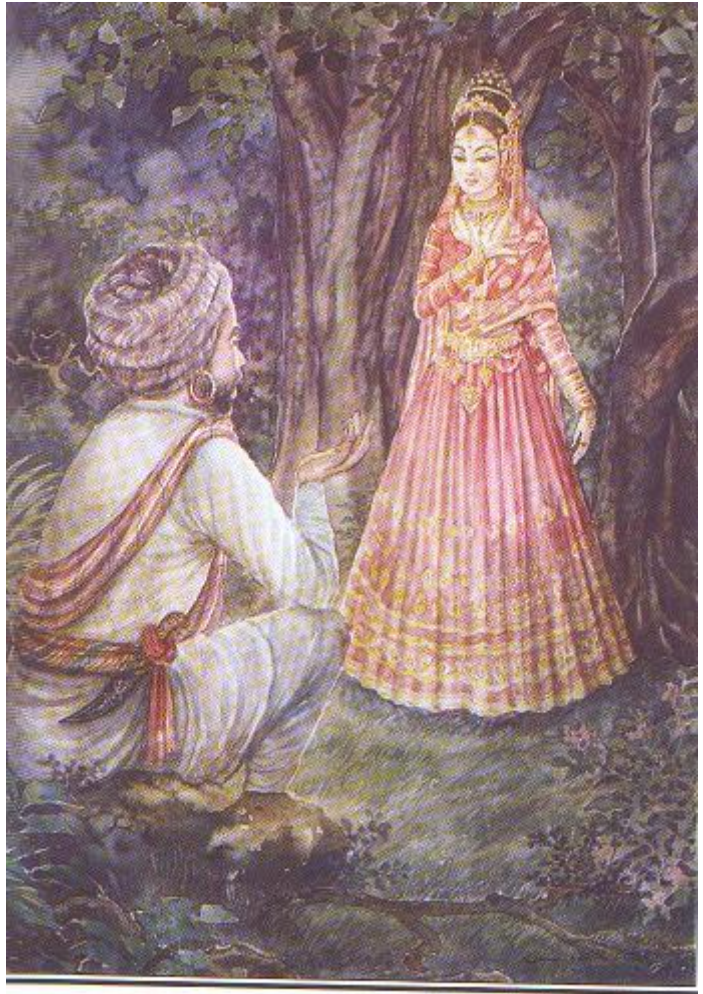
“ข้าเป็นโจร ข้าจะปล่อยเจ้าไปได้อย่างไร”

ไ้ได้ยินดังนี้ นางก็อ่อนวอนว่า

“ปล่อยข้าไปเถอะ ข้ามีเครื่องประดับติดตัวราคาไม่น้อย ข้าจะให้เจ้าทั้งหมด”

“นางรูปสวย” โจรพูดพลางจับตาดูนางไม่วางตา “ข้าจะปรารถนาอันใดกับเครื่องประดับนี้เล่า ถ้าข้าจะต้องการก็มีแต่ตัวเจ้าเท่านั้นดอก ว่าที่จริงข้าก็ไม่เคยเห็นผู้หญิงสวยอย่างนี้มาก่อน ดูหน้าเจ้าสิงามเปล่งปลั่งเป็นนวลใยราวแก้วมุกดา ผมดำเหมือนนิลมณี เหวเหมือนเพชรรัตน์(ต้นฉบับใช้คำว่า “วชร” จะแปลว่า เพชร หรือ สายฟ้าก็ได้) แขนขาทั้งงามดังทองศฤงศ์ และเท้าแดงงามราวแก้วทับทิม(ปัทมราค) อย่างนี้ข้าไม่ปล่อยให้หลุดมือไปหรอก”

เมื่อโจรกล่าวดังนี้ นางมัทเสนาก็จำต้องเล่าความจริงให้มันฟังโดยตลอด และกล่าววิงวอนว่า “ขอภัยเถอะ ข้ามีพันธะจะต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้ต่อเขา แต่เมื่อเสร็จธุระแล้ว ข้าจะรีบกลับมาหาท่าน ถ้าท่านจะรออยู่ที่นี้ก่อน เชื้อข้าเถอะ ข้าไม่เคยผิดสัญญาต่อใครหรอก”

นางมัทนเสนา พบโจร

เมื่อโจรได้ยินดังนั้นก็ปล่อยตัวนางไป เพราะเชื่อว่านางคงพูดความจริง เมื่อนางไปแล้วเขาก็นั่งคอยอยู่ ณ ที่นั้นโดยหวังว่านางจะต้องกลับมา

ฝ่ายนางเมื่อละจากโจรแล้วก็รีบเดินทางมาหาธรรมทัตต์ไวศยบุตร เมื่อเขาแลเห็นนางออกมาจากปากก็ถามนางว่าเกิดอะไรขึ้น เมื่อได้ฟังเรื่องราวแล้วก็ไตร่ตรองอยู่ชั่วขณะหนึ่ง จึงกล่าวว่า

“ข้าดีใจที่เจ้ารักษาคำพูดอย่างแท้จริง แต่ว่าข้าจะทำอะไรกับหญิงผู้เป็นภรรยาของชายอื่น ฉะนั้นจึงกลับไปตามทางที่เจ้ามานั้นแหละ ก่อนที่ใครจะมาเห็นเจ้าเข้า”

เมื่อเขาสั่งให้นางกลับ นางก็กล่าวว่า “ก็ได้” และละที่นั้นกลับไปหาโจร ซึ่งกำลังคอยนางอยู่ ณ ที่เดิม โจรแลเห็นนางกลับมาก็กล่าวว่า “เกิดอะไรขึ้นกับเจ้าเมื่อเจ้าไปถึงที่นั่น”

นางมัทนเสนาภีเล่าความจริงโดยตลอดว่าเหตุใดพ่อค้าหนุ่มจึงปล่อยให้นางกลับมา โจรได้ฟังก็กล่าวว่า

“จงกลับไปหาสามีของเจ้าเถิด ข้าเห็นใจในความสัจย์ซื่อของเจ้าที่มีต่อข้าแล้ว ข้าไม่หน่วงเจ้าไว้ให้เสียเวลาหรือก เอาเครื่องประดับของเจ้าไปด้วย”

ดังนั้นโจรก็ปล่อยนางไป และเป็นเพื่อนตามไปส่งนางจนถึงบ้านของสามีและดีใจที่ตนมิได้กระทำให้นางต้องเสียเกียรติ นางอำลาโจรแล้วแอบเข้าไปในบ้านอย่างเงียบ ๆ และตรงไปหาสามีของนาง เล่าเรื่องให้ฟังโดยตลอดมิได้ปิดบัง แม้ความจริงข้อหนึ่งข้อใด ส่วนสมุทรรทัตต์ได้เห็นภรรยาของตนเป็นผู้บริสุทธิ์และรักษาวาจาสั่งไว้อย่างมั่นคงดังนี้ ก็รับนางไว้ด้วยความยินดี และครองคู่อยู่ด้วยกันด้วยความสุขตั้งแต่บัดนั้นมา

เมื่อเวตาลเล่านิทานจบลงก็ถามพระราชาว่า “โอ ราชะ ขอได้บอกข้าสิว่าในจำนวนบุรุษสามคนนั้น ใครเป็นคนที่ใจกว้างที่สุด อย่าลืมนะ ถ้าพระองค์รู้แล้วไม่ตอบ พระเศียรของพระองค์จะต้องแตกเป็นร้อยเสี่ยง”

พระเจ้าตรีวิกรมเสนได้ฟังเวตาลพูดดังนั้น ก็ตรัสทำลายความเงียบขึ้นว่า

“ในจำนวนบุรุษทั้งสามคนนั้น ข้าเห็นว่าโจรนั้นแล เป็นคนที่ใจกว้างอย่างแท้จริง ที่เหลืออีกสองคน คนหนึ่งเป็นสามีของนาง เขาปล่อยนางไปด้วยความจำใจ เพื่อให้นางรักษาวาจาสั่งไว้ โดยที่เขายังมีจิตประหวั่นพรั่นว่าจะต้องเสียตัวแก่ชายอื่น ส่วนไวศยบุตรชื่อธรรมทัตต์นั้นเล่า เขาปล่อยให้นางเป็นอิสระเพราะเขารักนางด้วยตัณหา มาแต่แรก เมื่อตัณหาเบาบางลงแล้ว เขามิได้จริงจังอะไรต่อนางอีก โจรนั้นสิ เป็นคนร้าย ทำมาหากินด้วยความ

ทุจจริต หากินอยู่ในความมืด คอยแสวงหาเหยื่อ เขาปล่อยนางไปและไม่เอาเครื่องประดับของนางเลย เพราะเห็นใจว่านางเป็นคนดี”

เมื่อเวตาลได้ฟังดังนั้นก็ส่งเสียงหัวเราะ ไม่กล่าวประการใด ละพระอังกษของพระราชินี แล้วลอบกลับไปสู่ต้นโอศกตามเดิม ส่วนพระราชินีผู้มีความเพียรไม่ท้อถอย ก็สู้เสด็จติดตามเวตาลไปโดยไม่ลังเลพระทัย มีความมุ่งมั่นที่จะจับตัวเวตาลมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๑

ชายาทั้ง 3 ของพระเจ้าธรรมราช

พระราชชาติวิกรมเสนาเสด็จไปสู่ต้นโอศก ทรงดึงตัวเวตาลลงมาเหยียดขึ้นพระอังสา แล้วเสด็จกลับมาทางเดิม มาได้หน่อยหนึ่ง เวตาลก็กล่าวขึ้นว่า “โอราชะ ข้ามีนิทานสนุกอยู่เรื่องหนึ่ง อยากจะเล่าถวาย โปรดทรงสดับเถิด”

ในอดีตกาลมีพระราชากรองกรุงอุชชยีนี ทรงนามว่า **พระเจ้าธรรมราช** พระองค์มีชายาสามองค์ ล้วนแต่เป็นพระธิดาของกษัตริย์ทั้งสิ้น พระนางทั้งสามล้วนเป็นชายาคนโปรดของพระราชารู้สึกละม้ายิ่ง ชายาองค์ที่หนึ่งชื่อ **อินทุเลขา** องค์ที่สองชื่อ **ดาราวลี** และองค์ที่สามมีนามว่า **มฤคางวดิ** นางทั้งสามล้วนมีเสน่ห์น่ารักเหมือนกันหมด พระราชาแห่งอุชชยีนีเป็นกษัตริย์ผู้กล้าหาญ ทรงมีชัยชนะเหนืออริราชศัตรูทั้งมวลหาใครเสมอมิได้ เสวยราชย์ด้วยความสุขสำราญพร้อมด้วยพระชายาทั้งสามเรื่อยมา

ครั้งหนึ่ง เมื่อถึงฤดูวสันต์อันเป็นฤดูแห่งความชื่นบาน พระราชาปรารถนาจะพักผ่อนให้สำราญพระทัย จึงพาพระชายาทั้งสามไปสู่สวนขวัญประทับอยู่ด้วยความรื่นรมย์ ณ อุทยานนั้น โอกาสหนึ่งทรงทอดพระเนตรเห็นลดาวัลย์ไม้เลื้อยต้นหนึ่ง เกี่ยวเกาะอยู่กับต้นไม้ใหญ่มีดอกบานสะพรั่งห้อยระย้าแฉ่งไกวตามกระแสลม และเครือเถาวัลย์นั้นมีความอ่อนช้อยงดงามราวกับคันศรของพระกามเทพ และฝูงแมลงภู่ซึ่งเกาะและไต่ต่อมกลีบดอกไม้ นั้นแล้ว ก็ดูราวกับสายธนูของพระมันมถะ(ผู้ก่อกวนใจ หมายถึง พระกามเทพ) เช่นเดียวกัน พระราชาผู้องอาจ ปานพระวีรปาณี(ผู้มีมือถือวัชระ เป็นสมณนามของพระอินทร์) ทรงเพลินอยู่กับกระแสเสียงของนกโกกิลอันเจื้อยแจ้วมาตามลม ราวกับเสียงของพระมกรเกตุ(ผู้มีงูรูปปลามังกร หมายถึงกามเทพ) ผู้เป็นเทพแห่งความรัก กำลังพ้อปลสรทั้งหลายมาเรียงเล่นสำราญด้วยความเมินเมาแห่งสุรามฤตที่เสพกันอยู่ทุกหมู่เหล่าโดยทั่วกัน ขณะนั้นพระชายาอินทุলেখากำลังสรวลเสกับการดึงพระเกศของพระราชารเล่น ปรากฏว่าดอกบัวอินทิวร (บัวสายสีน้ำเงิน) ที่นางทัดหูเป็นเครื่องประดับเศียรเกล้า ได้ร่วงหล่นลงมาบนटकของนางผู้เວວບາງ ทำให้นางตกใจ เปล่งเสียง “ต้ายตาย” ออกมาแล้วเป็นลมหมดสติ ในทันทีนั้นก็เกิดรอยแผลขึ้นที่ต้นขาของนาง ทำให้พระราชาและบริวารตื่นตกใจกันมาก และรู้สึกเป็นทุกข์ในอุบัติเหตุของนาง ต่างก็เอาน้ำหอมมาให้นางกำนัลลูบไล้ตามร่างของพระนาง ให้นางกำนัลตกแต่งแผลให้นางและดูแลตามคำสั่งของหมอหลวงอย่างเคร่งครัด

ในเวลารাত্রี พระราชาเสด็จมาดูอาการของนาง เห็นว่าค่อยยังชั่วขึ้นบ้างแล้ว ก็พานางดาราวดีพระชายาคนที่สองเสด็จไปสู่ห้องบรรทมชั้นดาดฟ้าซึ่งงามวิจิตรอยู่ในแสงนวลเฝอยของพระจันทร์ ณ ที่นั้นแสงของดวงศศิส่องมาอาบร่างของนางผู้ซึ่งนอนหลับเคียงข้างพระราชารอยู่ สายลมเย็นยามดึกรำเพยพัดมาที่ร่างของนาง ทำให้ภูษา

ภรณ์ของนางเคลื่อนคล้อยไปจากองค์ ทันใดนั้นนางก็รู้สึกตัวตื่นขึ้นมามีอาการตระหนก เปล่งเสียงร้องออกมาว่า “ช่วงด้วยเถิด ข้าถูกไฟเผา” แล้วลุกจากเตียง เอามือนวดตามแขนขาเป็นพัลวัน เสียงของนางทำให้พระราชชาติเห็น จากบรรทมด้วยความตกพระทัย และเห็นแผลพุพองขึ้นตามร่างกายของพระเทวี จึงซักถามด้วยความพิศวงว่า “นี่มันเรื่องอะไรกัน” พระนางดาราเวตีทูลตอบว่า “รัศมีจันทร์ที่สองมากระทบร่างของหม่อมฉัน เป็นเหตุให้หม่อมฉันต้องทนทุกข์เพราะแผลพุพองเหล่านี้” ทูลจบนางก็พุ่มพวยด้วยความโศก ร้องไห้สะอึกสะอื้นมิหยุดหย่อน พระราชาเห็นดังนั้นก็สงสารนัก รับสั่งเรียกนางข้าหลวงบริวารให้เข้ามาช่วยโดยด่วน จัดทำเตียงบุลาดด้วยใบบัวให้นางนอน ประพรมร่างของนางด้วยสุคนธรส โปรยปรายเฟื่องฟุ้งดังฝอยฝน และเอาน้ำมันจันทร์หอมทาตามแผลเจ็บปวดของนาง

ในระหว่างเวลาที่ซุลมุนุ่นวายกันนี้ นางมฤคางกวดีชายาองค์ที่สาม ได้ยินเสียงอื้ออึงก็ออกจากตำหนักของนางเพื่อมาดูเหตุการณ์ และเมื่อเดินพ้นออกมาสู่ที่แจ้งนั่นเอง นางก็หยุดนิ่ง ได้ยินเสียงหนึ่งดังลอยลมมาแต่ไกลในความเงียบสงัดของราตรี นางหยุดก็ลงด้วยความสนใจและเงี่ยหูฟังในที่สุดก็เข้าใจว่า เป็นเสียงครกตำข้าวดังมาแต่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไป ในขณะที่เงี่ยหูฟังเสียงนั้น นางผู้มีเนตรงามดังตากวางก็เปล่งเสียงออกมาด้วยความตกใจว่า “ช่วยด้วย กำลังถูกฆ่า” ลึนเสียงนางก็ทรุดฮวบลงนั่งกับพื้น ยกมือทั้งสองข้างอันสิ้นระริกขึ้นชูไปเบื้องหน้า แสดงอาการเจ็บปวดแสนสาหัส นางข้าหลวงผู้เป็นบริวารเห็นดังนั้นก็รีบเข้าไปประคอง พานางกลับไปตำหนักของนางทันที พอถึงห้องนางมฤคางกวดีก็ล้มลงนอนบนเตียงอย่างหมดเรี่ยวแรง และส่งเสียงครวญครางไม่ขาดระยะ เมื่อนางบริวารช่วยกันตรวจหาสาเหตุแห่งความเจ็บปวดของนางก็แลเห็นมือของนางเต็มไปด้วยรอยฟกช้ำ เหมือนกับดอกบัวที่ถูกฝูงผึ้งไต่อยู่ตลอดเวลา นางกำลังจึงรีบไปทูลพระราชา พระเจ้าธรรมธวัชได้ฟังก็ตกพระทัยมาก รีบเสด็จมาดูอาการของพระชายาคู่พระทัย และทรงฉงนพระทัยว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร นางยื่นหัตถ์ให้ดู และกล่าวว่า “หม่อมฉันได้ยินเสียงครกกระเดื่องดังมาจากที่ไกล เสียงของมันทำให้มือของหม่อมฉันต้องฟกช้ำเป็นจ้ำ ๆ อย่างนี้แหละเพคะ” พระราชาทรงเดือดร้อนพระทัยยิ่งนัก รับสั่งให้นางพนักงานไปนำเอาสิผึ้ง ผงจันทร์หอมและโอสถชนิดต่าง ๆ มาให้นาง เพื่อใช้บรรเทาความเจ็บปวด

พระราชารำพึงในพระทัยว่า “เรื่องนี้ช่างประหลาดยิ่งนัก เมื่อก่อนหนึ่งของเราได้รับบาดเจ็บเพราะดอกบัวตกถูกหน้าขา เมื่อก่อนที่สองก็ถูกรังสีพระจันทร์ใหม่ผิวหนัง โธ่เอ๋ย ยังคนที่สามอีกเล่า เพียงแต่ได้ยินเสียงตำข้าวเท่านั้นก็เกิดรอยฟกช้ำที่มีมือทั้งสองข้าง นี่ต้องเป็นเรื่องของชะตากรรมแน่เทียว จึงบันดาลให้เกิดอาเพศถึงเพียงนี้” รำพึงจะฉะนี้แล้วพระราชาก็เสด็จออกจากตำหนักใน เเดินคิดหาเหตุผลต่าง ๆ ก็ยังคิดไม่ตก เวลาผ่านไปหลายชั่วโมง พระราชาที่ไม่รู้สึกพระองค์ คงดำเนินเรื่อยอยู่ ถึงตอนเช้าแพทย์หลวงจึงพากันมาเฝ้าดูอาการของพระชายาทั้งสาม และช่วยกันพยาบาลจึงอาการดีขึ้น

เมื่อเวตาลผู้เกาะอยู่บนบ่าของพระราชาเล่าเรื่องจบลง ก็กล่าวแก่พระราชชาติวิกรมเสนว่า “ไหนทรงเฉลยให้ข้าเข้าใจซิว่า พระองค์มีความเห็นว่าเป็นเรื่องนี่พระชายาองค์ใดเป็นผู้แบบบางต่อการกระทบมากที่สุด แต่ขอให้ทรงตระหนักไว้ว่า ข้าได้เตือนพระองค์มาก่อนแล้วว่า ถ้าพระองค์รู้คำตอบของปัญหานี้แล้วยังไม่ตอบ ศีรษะของพระองค์จะแยกเป็นเสี่ยง ๆ ตามคำสาปของข้า”

เมื่อพระเจ้าตรีวิกรมเสนได้ฟังดังนั้น ก็ตอบว่า “ข้าไม่เห็นจะยากตรงไหนเลย นางเทวียงค์ที่มีความอ่อนไหวมากที่สุดก็คือคนที่เพียงแต่ได้ยินเสียงครกตำข้าวแว่วมาแต่ไกล นางก็เกิดอาการฟกช้ำดำเขียวที่หัตถ์ของนางนะซี สองคนแรกอ่อนไหวเพราะมีสิ่งที่จะต้องวรกายของนาง คือดอกบัวและแสงจันทร์ แต่คนที่สามนั้นไม่มีอะไรมาจะต้องกายของนาง เพียงแต่แว่วเสียงมาตามลมแต่ที่ไกล แม้จะมองไม่เห็นมัน นางก็ได้รับบาดเจ็บเกิดจากความอ่อนไหวของนาง เป็นดังนี้ข้าจึงเชื่อว่านางผู้นี้แหละคือ คำตอบที่เจ้าต้องการจะรู้ จริงหรือไม่”

“จริงสิ พระเจ้าข้า” เวตาลกล่าวด้วยสำเนียงเยาะหยัน ประชดประชัน แล้วก็ละจากพระอังกษของพระราชา ลอยละลิ่วกลับไปสู่ต้นโอศกอันเป็นที่อยู่ของตนทันที ทำให้พระราชชาติต้องย้อนกลับไปลากตัวมันมาอีก

นิทานเรื่องที่ ๑๒

พระเจ้ายศเกตู กับทірฆทรรคิน ผู้ภักดี

พระเจ้าตรีวิกรมเสนแสต์จกลับไปยังต้นอโศก ดึงร่างเวตาลลงจากคบไม้ วางไว้บนพระอังสา แล้วเดินย้อนกลับไปทางเดิม ถึงกลางทางเวตาลก็กล่าวขึ้นว่า “ราชะ ข้ารักพระองค์มาก รู้ใหม่ว่าทำไม ก็พระองค์เป็นคนดี รึนไม่ยอมจำนนต่อใครง่าย ๆ นะซี เอาละ ข้าจะเล่านิทานสนุก ๆ ถวายสักเรื่องหนึ่งให้เป็นที่บันเทิงพระทัย ขอได้โปรดทรงสดับเถิด”

ในแคว้นอังคะ มีพระราชหน่อมองค์หนึ่งทรงนามว่า **ยศเกตู** พระองค์มีความงามล้ำเลิศราวกับพระกามเทพที่ปราศจากร่างแล้ว (พระกามเทพต้องปราศจากร่าง กลายเป็นพระอนงค์ก็เพราะว่าไปแผลงบุษปศรต้องพระทรวงของพระคิเว เพื่อให้พระองค์หลงรักพระอุมมาใหม่วดี พระคิเวทรงพิโรธว่ากามเทพบังอาจดูหมิ่น จึงลี้มพระเนตรที่สามเป็นไฟกรดเผาผลาญร่างกามเทพ จนกลายเป็นเถ้าถ่านไป กามเทพจึงไม่มีร่างกายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา) กลับมาปรากฏในเรือนร่างของพระราชานั้นเทียว พระราชาทรงเป็นผู้กล้าหาญเด็ดเดี่ยวสามารถสยบศัตรูได้ทุกแคว้นแคว้น ราวกับท้าวชรินทร์ผู้ประหารศัตรูทั่วหน้า โดยมีพระพหุสบัติเป็นที่ปรึกษาจะนั้น พระราชายศเกตูก็เช่นเดียวกัน ทรงมียอดมนตรีนุ้หนึ่งเป็นที่ปรึกษาขอราชการทั้งปวง ชื่อว่า**ทірฆทรรคิน** ในกาลต่อมาปรากฏว่าพระราชานุ้ทรงลุ่มหลงในพระรูปโฉมของตนเองเริ่มแสวงหาแต่สิ่งที่เป็นความบันเทิงเริงรมย์ หากความสุขให้แก่พระองค์เอง และละเลยราชการแผ่นดินให้ตกอยู่ในมือของมหาอำมาตย์ทірฆทรรคินแต่ผู้เดียว ซึ่ง เขาก็ตั้งใจบริหารราชการแผ่นดินด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีเรื่อยมา ในขณะที่พระราชานุ้ปล่อยพระองค์ให้เพลิดเพลินอยู่แต่ในตำหนัก หมกมุ่นอยู่กับนางบำเรอ และเสียงเพลงอันไพเราะ ไม่สนใจไยดีกับเสียงทักท้วงของผู้ปรารถนาดีทั้งหลาย

แต่ผู้ทีแบกภาระไว้บนบ่าแต่ผู้เดียวก็คือทірฆทรรคิน ซึ่งต้องทุ่มเทกำลังความสามารถทั้งหมดให้แก่ราชการแผ่นดินโดยมิรู้จักการพักผ่อน ทั้งนี้เพราะมีความจงรักภักดีต่อพระราชานุ้ที่ตั้ง ถึงแม้เขาจะทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเหนื่อยยากเพียงไรก็ยังมีเสียงเล่าลืออันไม่เป็นมงคลว่า เขากำลังจะสุขอำนาจในการปกครองประเทศไปจากพระราชานุ้ และจะตั้งตัวเองเป็นกษัตริย์ การินินทาว่าร้ายดังกล่าวนั้นนับวันจะทวียิ่งขึ้นทุกที ทірฆทรรคินจึงปรารถนาแค้นนางเมธาวดีผู้เป็นภรรยาว่า

“ดูก่อนเจ้าผู้เป็นที่รัก บัดนี้พระราชานุ้ทรงมัวเมาเพลิดเพลินอยู่แต่กามสุขอย่างเดียว ข้าต้องรับภาระบริหารราชการแผ่นดินด้วยความเหน็ดเหนื่อยเหลือประมาณ แม้กระนั้นก็ยังมิผู้จฉฉาดาร้อนพากันประโคมข่าวใส่ความว่าข้ากำลังคิดกบฏต่อราชบัลลังก์ คำกล่าวอันไร้สัจจะนี้ได้ทิ่มแทงหัวใจของข้าให้เจ็บแปลบ เช่นเดียวกับมหาบุรุษ

และรัฐบุรุษทั้งหลายต้องถูกทิ่มตำให้ทนทุกข์มาแล้ว ก็เรื่องนินทาจาวโฉอย่างนี้ใช้ใหม่เล่าที่ทำให้พระรามต้องเนรเทศพระแม่เจ้าสีดาไปโดยนางหาความผิดมิได้ ก็ในกรณีของข้านี้จะให้ข้าทำอย่างไรเล่า”

เมื่อได้ยินสามีก่อดังนี้ นางเมธาวดีผู้เป็นปติวรีดา (หญิงผู้จงรักภักดีต่อสามี) ก็กล่าวปลอบโยนว่า “ถ้าจะแก้ปัญหานี้ ท่านพี่ก็ควรจะทูลลาพระเจ้าแผ่นดิน โดยอ้างว่าจะไปบำเพ็ญบุญยาศตราณัมสถานศักดิ์สิทธิ์ เช่น ตีรณะ (แปลว่า ฝั่งน้ำ หมายถึงท่าน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ไหลผ่าน และมีเทวาลัยตั้งอยู่ ผู้ใดอาบน้ำ ณ ที่ดังกล่าวนี้และกระทำการบูชาเทวรูปในเทวาลัย จะได้รับผลบุญบริสุทธิ์ ตีรณะดังกล่าวมีเรียงรายอยู่ริมแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ เช่น แม่น้ำสร้อยดี แม่น้ำคงคา และอื่น ๆ เป็นต้น) ต่าง ๆ พระราชาก็คงไม่อาจจะห้ามท่านได้ เมื่อเป็นดังนี้แล้วไซ้ไร้อ้อท่านมหาत्मัน (ผู้มีอาत्मันใหญ่ หมายถึง ผู้มีใจบริสุทธิ์ยิ่งใหญ่ หรือผู้มีใจสูง เพราะอาत्मันที่อยู่ในใจนั้นเป็นสิ่งอมตะชั่วนิรันดร์) ท่านจงถือโอกาสท่องเที่ยวไปยังดินแดนต่างประเทศเป็นการพักผ่อนจิตใจของท่านเสียบ้าง จะทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณจิตของท่านได้ถูกปลดปล่อยเป็นอิสระ ไม่ต้องกังวลเรื่องหน้าที่การงานอีกต่อไป และในเวลาที่บ้านเมืองปราศจากท่านนี้ พระราชาก็จะต้องแบกภาระเองทุกสิ่งทุกอย่าง และจะค่อยสำนึกพระองค์เองทีละน้อย ๆ จนถึงที่สุดทรงกลับเป็นพระราชที่ดีตามเดิม เมื่อถึงเวลาที่ท่านพี่กลับมาจะได้ทำงานโดยสะดวกใจ ไม่ต้องถูกคนนินทาว่าร้ายอีกต่อไป”

เมื่อได้ฟังภริยาก่อดังนี้ ทิรฆทรคิน ก็ตกลงและกล่าวว่า “ข้าจะทำดั่งนั้น” และเข้าไปเฝ้าพระราชชายศเกตูในวัง กราบทูลว่า

“ข้าบาทขอทูลลาไปบำเพ็ญบุญกุศลตามเทวสถานต่าง ๆ เพราะข้าบาทมีความเห็นว่า ถึงเวลาอันสมควรแล้วที่จะต้องสร้างสมผลบุญทางพระศาสนาเสียที ข้าไปก็อาจจะไม่มีโอกาส เพราะข้าบาทอาจจะตายเสียก่อนก็ได้ ขอทรงอนุญาตด้วยเถิด”

เมื่อพระราชชาติดั่งนั้นก็ตกพระทัย ตรัสว่า “เจ้าทำอย่างนั้นนะ เจ้าไม่จำเป็นจะต้องเดินทางไปยังตีรณะต่าง ๆ ก็ได้ที่นี่ จะบำเพ็ญบุญอยู่ที่บ้านเฉย ๆ ก็ได้ อื่นเทวาลัยต่าง ๆ ในเมืองเราก็ถมเถไป เจ้าจะต้องเสียเวลาเดินทางไปนอกประเทศให้เหนื่อยยากทำไม การทำบุญไม่เลือกกว่าที่ไหน ๆ ก็ทำให้คนขึ้นสวรรค์ได้ทั้งนั้น”

ทิรฆทรคินได้ฟังก็กราบทูลว่า “โอ ราชะ ผลบุญที่เกิดจากการให้ทรัพย์ แม้จะมากหลายเพียงไรก็ไม่อาจจะนับว่าเป็นผลบุญอันสูงสุดได้ เพราะมิได้ยังให้เกิดศรัทธาวิสุทธิได้ การชูดงค์ไปยังตีรณะต่าง ๆ และลงอาบน้ำอันศักดิ์สิทธิ์หน้าเทวาลัยนั้นต่างหากที่นับว่าเป็นบุญบริสุทธิ์ที่แท้จริง โอ อารยบุตร ขึ้นชื่อว่า การชูดงค์ไปยังตีรณะต่าง ๆ นั้นพึงกระทำแต่ด้วยนุ้ม เพราะใครเลยจะรู้ได้ว่ามฤตยูจะมาถึงตนเมื่อใด บุคคลไม่พึงประมาทต่อกิจอันจำเป็นที่จะต้องทำมิใช่หรือ ขอทรงโปรดอนุญาตข้าพระบาทเถิด”

ขณะที่พระราชากำลังโต้ตอบอยู่กับมหามนตรีนั้น ก็พอดีมหาดเล็กคนหนึ่งเข้ามาขจัดจังหะกราบทูลว่า “พระอาญาไม่พ้นเกล้า โอ พระนฤเบศร บัดนี้พระสุรยาทิศย์กำลังคล้อยต่ำลงแล้ว ได้เวลาบูชาเทเวแล้วพระเจ้าข้า”

พระราชาก็รีบลุกจากพระราชอาสน์ เสด็จเข้าข้างในเพื่อลงทรงทันที เป็นโอกาสให้ทริชมรรคินรีบออกจากตำหนักกลับไปบ้านของตน เมื่อกลับมาถึงบ้านแล้วก็รีบเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว เพื่อจะไปกระทำบุญยาตรา และห้ามภริยามิให้ติดตามไป การเดินทางถูกปิดเป็นความลับ มิให้คนรับใช้และใคร ๆ ล่วงรู้ เขามุ่งหน้าเดินทางไปยังแคว้นแคว้นต่าง ๆ ตามลำดับ ได้บำเพ็ญบุญตามตริถะสำคัญ ๆ โดยทั่วถึง ในที่สุดก็เดินทางมาถึงแคว้นปาณฑระ นครหลวงของแคว้นนี้อยู่ริมทะเล ทริชมรรคินได้เข้าไปบูชาพระคิระในเทวาลัย ณ ที่นั้น เสร็จแล้วออกมาพักอยู่ที่ลานภายนอก ขณะนั้นมีวาณิชผู้หนึ่งชื่อนิหิตัตต์ เข้ามานมัสการเทวรูปพระมหาเทพ (ชื่อหนึ่งขอพระคิระ หรือพระอิศวร) เช่นเดียวกัน นายวาณิชแลเห็นทริชมรรคินนั่งอยู่ที่ลานหินแต่ลำพัง มีท่าทางอิดโรย เพราะแสงอาทิตย์ที่ร้อนแรงแลเห็นดื้นด้อยจากการเดินทางไกล ก็มีใจเมตตาเพราะผู้ที่แลเห็นนั้นเป็นพราหมณ์ เพราะสวมสายชูญิวีต (เส้นด้ายศักดิ์สิทธิ์ที่พราหมณ์สวมเจียงบ่า แสดงว่าเกิดครั้งที่ ๒ คือ เกิดในศาสนา) และมีเครื่องหมายบางประการแสดงให้รู้ว่าเป็นพราหมณ์ผู้สูงส่ง ก็เข้าไปทักทายและเชิญมาบ้านของตนด้วยใจอารี ให้อาบน้ำและรับประทานอาหารตลอดจนเครื่องดีมอันแสดงถึงฐานะอันมั่งคั่งของผู้เป็นเจ้าของบ้านเป็นอย่างดี เสร็จแล้วก็สนทนาปราศรัยผู้เป็นแขกว่า “ท่านเป็นใคร มาจากไหน และกำลังจะไปทีใด” มหามนตรีจึงตอบว่า

“ตัวข้าเป็นพราหมณ์ชื่อ ทริชมรรคิน ข้าเดินทางมาจากแคว้นอังตคะ เพื่อทำบุญจาริกไปในที่ต่าง ๆ “

เมื่อได้ฟังดังนั้น ไวศยบดี (เจ้าแห่งไวศยะ หมายถึง หัวหน้าพ่อค้า) ผู้ชื่อนิหิตัตต์ ก็กล่าวว่า

“ข้ากำลังเตรียมจะออกเดินทางไปค้าขายที่สุวรรณทวีป (เกาะทอง หมายถึงดินแดนแหลมอินโดนีเซีย) ฉะนั้นท่านจะต้องพักอยู่ที่บ้านข้าก่อน จนกว่าข้าจะกลับ เมื่อหายเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากการจาริกครั้งนี้แล้วจึงค่อยกลับบ้านเถิด”

ทริชมรรคินได้ยินจึงกล่าวว่า

“ทำไมข้าจะต้องเฝ้าบ้านอยู่ที่นี่ เสียเวลาเปล่า ๆ ข้าจะเดินทางไปกับท่านนั้นแหละ ท่านมหาไวศยะ ถ้าท่านไม่ขัดข้องที่จะพาข้าไปด้วย”

หัวหน้าพ่อค้าได้ฟังก็ยิ้ม ตอบตกลงทันที มหามนตรีได้รับอนุญาตก็ดีใจ เตรียมของใช้ส่วนตัวไว้พร้อมแล้ว ก็ออกเดินทางไปกับกองคาราวานของนิหัตต์ ขบวนคาราวานมาถึงริมทะเลก็จัดแจงขนสินค้าลงเรือ และเล่นออกสู่ทะเลกว้าง รอนแรมไปในมหาสมุทรนับเดือน ในที่สุดก็เดินทางมาถึงสุวรรณทวี ที่รชมทรคินมองดูบ้านเรือนหอห้างร้านค้าอันแจ่มจรัสด้วยความตื่นใจและออกท่องเที่ยวเตร็ดเตร่ในเมืองนั้นหลายวัน จนกระทั่งนิหัตต์ขายสินค้าเสร็จและซื้อสินค้ากลับบ้าน เรือของสมุทรวาณิชก็ออกจากท่ารอนแรมมาในทะเลตามเส้นทางเดิม ขณะที่เรือแล่นมาในมหาสมุทร วันหนึ่งที่รชมทรคินแลไปในทะเล เห็นลูกคลื่นใหญ่พุ่งขึ้นไปในอากาศ มีต้นกล้วยพฤษ (ต้นไม้สารพัดนึก เป็นต้นไม้สวรรค์อย่างหนึ่งในจำนวน ๔ อย่าง คือ กล้วยพฤษ ชาติมณฑล (หรือมณฑล) และสันตानะ) ชูต้นและกิ่งก้านเป็นทอระยิบระยับ มีแก้วประพาล (ปะการังสีแดง) เกาะอยู่ตามกิ่งแพรวพราว ต้นไม้ต้นนี้มีดอกและผลเป็นเพชรพลอยหลากสีสวยงามยิ่งนัก บนกิ่งของต้นไม้มีร่างของนางงามอันหาที่เปรียบมิได้เอนร่างนอนอยู่บนรัตบรรยงก์ (แท่นแก้ว) อันงามวิจิตร ปรากฏการณ์อันประหลาดนี้ทำให้มหามนตรีพิศวงอยู่ในใจว่า “พระช่วย นี่มันอะไรกัน”

ทันใดนั้นนางงามผู้มีพิณอยู่ในหัตถ์ก็เริ่มขับลำนำเพลงเจื้อยแจ้ว มีเนื้อร้องว่า “ใครก็ตามที่สร้างสมบุญไว้ในชาติปางก่อน มาถึงชาตินี้ก็ย่อมได้แสงผลบุญของตนอย่างไม่มีที่สงสัย เพราะชะตากรรมใดเล่าจะมาเปลี่ยนแปลงให้เป็นอื่นได้”

พอร้องเพลงจบ นางโงงงามก็กลับจมหายไปในทะเลพร้อมด้วยต้นกล้วยพฤษและมัญจาคัน (เตียงนอน) ที่นางนอน ที่รชมทรคินประสพเหตุการณ์ประหลาดอัศจรรย์ดังนั้น ก็รำพึงแก่ตัวเองว่า

“วันนี้เราได้ประจักษ์ภาพอันประหลาดเหลือเชื่อจริงหนอ ใครเล่าจะเคยคิดฝันบ้างว่ามีต้นกล้วยพฤษและนางเทพธิดาอยู่ในทะเล ปรากฏอยู่ประเดี๋ยวเดียวก็หายไป หรือว่าเป็นเหตุการณ์อย่างเดียวกับที่เกิดขึ้นในกูรมาวตาร (นารายณ์อวตาร ปางที่ ๒ พระนารายณ์อวตารลงมาเกิดเป็นเต่าใหญ่รองรับภูเขามันทรตอนกวนน้ำทิพย์ ก่อนจะกวนได้สำเร็จมีของวิเศษผุด

หญิงงามนอนอยู่บนต้นกล้วยพฤษที่พุดขึ้นกลางทะเล

ขึ้นมาจากทะเล ๑๔ อย่าง ในจำนวนนี้มีต้นปาริชาติ พระลักษมี และพระจันทร์ รวมอยู่ด้วย) ซึ่งในคราวกวนน้ำทิพย์ครั้งนั้น พระลักษมี พระจันทร์ ต้นปาริชาติ และของวิเศษต่าง ๆ มิได้ผุดขึ้นมาจากทะเลหรอกหรือ”

บรรดาลูกเรือแลเห็นที่รศมทรศินแสดงอาการงวยงวุ่นเช่นนั้นก็กล่าวว่า “ท่านประหลาดใจนักหรือ ความจริงก็น่าประหลาดดอก เพราะท่านเพิ่งเคยเห็นเป็นครั้งแรก แต่พวกเราเคยเห็นเสียจนชินแล้วจึงไม่รู้สึกลึกลับตื่นตะหนะอะไร”

นี่คือถ้อยคำที่เหล่ากะลาสีกล่าวแก่มนตรีหนุ่ม แต่พราหมณ์หนุ่มก็ยังครุ่นคิดอยู่ไม่หาย จวบจนเรือลिनค้าแล่นมาเทียบท่าที่เมืองเดิม บรรดาลูกเรือต่างก็ขนข้าวของลงจากเรือเป็นจ่าละห้วน พอมาถึงบ้านพ่อค้าที่รศมทรศินนั้นก็กล่าวแก่หัวหน้าพ่อค้าว่า

“ดูก่อนไวศยบดี บัดนี้การเดินทางก็ได้สิ้นสุดลงแล้ว ข้ารู้สึกขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง เห็นที่ข้าจะต้องอำลาท่านไปก่อน จงอยู่เย็นเป็นสุขเถิด”

ชนทัตต์ได้ฟังก็อ้าปากไม่อยากจะให้ไป แต่เห็นว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะพยายามหน่วงเหนี่ยวไว้อีก จึงยอมให้มนตรีหนุ่มจากไป ที่รศมทรศินก็ออกเดินทางผ่านแคว้นต่าง ๆ ตามทางที่เคยผ่านมา ในที่สุดก็บรรลุถึงแคว้นอังคะอันเป็นบ้านของตน

ฝ่ายจากราชที่พระราชายศเกตุส่งไปสอดแนมที่รศมทรศิน แลเห็นอัศวมนตรีเดินทางกลับมาและกำลังจะผ่านประตูเมืองเข้ามา ก็รีบนำข่าวไปทูลพระราช พระราชาผู้มีความทุกข์เพราะการจากไปของเสวกามาตย์ตัวโปรด ก็รีบเสด็จออกไปต้อนรับถึงนอกเมือง ทรงทักทายและสวมกอดที่รศมทรศินด้วยความรัก และรีบพาเข้าวัง ไม่ทันที่เขาจะได้พักผ่อนเพราะความเหน็ดเหนื่อยในการเดินทาง ทรงตัดพ้อว่า

“เจ้าช่างใจร้ายนี่กระไร ทั้งข้าได้ลงคอเหมือนคนไม่มีหัวใจ นี่จะไปก็ไปง่าย ๆ ปุบปับก็เกิดอยากจะไป ชูดงค์โดยกะทันหัน นี่คงเป็นชะตาลิขิตที่พระพรหมธาดากำหนดไว้เป็นแน่แท้กระมัง เอาเถอะไหนลองบอกข้ามาซิว่า เจ้าไปถึงไหน และได้พบได้เห็นอะไรแปลกบ้าง”

ที่รศมทรศินได้ฟังก็เล่าเรื่องทูลพระราชตั้งแต่ต้นจนจบ ตลอดจนเรื่องที่เดินทางกลับจากสุวรรณทวีป และได้เห็นนางทิพย์ผุดขึ้นมาจากห้องทะเล มีความงามเลอเลิศยิ่งกว่านางใดในโลกทั้งสาม และมีฐานะของนางบนกิ่งของต้นกัลปพฤกษ์นั้นเล่าก็วิจิตรตระการตาสุดที่จะบรรยาย แต่ได้ชมไม่ถึงอึดใจนางก็หายกลับลงไปใต้ทะเลอีก

ทันทีที่พระราชินีฟังจบ ก็บังเกิดความหลงใหลใฝ่ฝัน อยากจะได้เห็นนางเป็นกำลัง ทรงรุ่มร้อนพระทัยด้วยความรัก จนคิดว่าราชอาณาจักรและชีวิตของพระองค์หมดความหมายลงทันทีถ้ามิได้นางเซซซมสมพระทัย พระราชินีทรงจับมือมนตรีกวีไว้ ละล่ำละลักว่า

“ข้าจะต้องได้เห็นนางยอดดวงใจนั้นให้ได้ มิฉะนั้นข้าคงตายแน่ ๆ ข้าเดินทางไปพบนางโดยทางที่เจ้าบอก ข้า และในกรณีนี้ข้าจะไปคนเดียวเจ้าไม่ต้องไปด้วย ข้าจะมอบราชการทั้งปวงให้เจ้าดูแล จงอย่าขัดคำสั่งของข้า มิฉะนั้นมฤตยูจะไปเยือนเจ้าถึงบ้านทีเดียว”

ตรัสดังนั้นแล้ว โดยมีให้โอกาสมนตรีกวีของพระองค์ได้อ้าปากตอบแต่ประการใด พระราชินีรีบส่งมนตรีกวีกลับไปบ้านของตนเพื่อพบปะญาติมิตรที่มาคอยต้อนรับอยู่ แต่เมื่อกลับไปถึงบ้านและพักผ่อนแล้วที่ริมทวารคินก็ยังไม่หาได้มีความสงบใจไม่ ก็มนตรีกวีที่ไหนเล่าจะมีความสุขอยู่ได้เมื่อเจ้านายของตนต้องเดือดร้อนใจเพราะไฟพิศواسเผาผลาญเช่นนั้น

คืนวันรุ่งขึ้นพระราชชายศฤงคารออกเดินทาง ทรงปลอมพระองค์เป็นโยคี และทรงมั่นพระทัยว่าได้มอบภารกิจทั้งปวงไว้ในมือของมหามนตรีเรียบร้อยแล้ว ขณะที่เดินทางไปนั้นทรงพบโยคีชื่อ กุศุนาก ในระหว่างทางจึงเข้าไปกระทำความเคารพอย่างนอบน้อม พระโยคีแลเห็นก็ยิ้มกล่าวปราศรัยแก่นักบวชปลอมว่า

“ข้ารู้ว่าท่านจะไปไหน แต่หนทางที่จะไปนั้นมิใช่่ง่าย จงมีความกล้าหาญและอดทนเถิด จากนี้ไปถึงฝั่งทะเลจะมีเรือพ่อค้าวาณิชจอดอยู่จงลงเรือไปสุวรรณทวีป วาณิชที่เป็นเจ้าของเรือมีชื่อว่าลักษมีทัตต์ เรือของเขาจะต้องแล่นผ่านทะเลที่มีนางทิพย์ปรากฏ ถ้าท่านโชคดีก็อาจจะมีโอกาสได้พบนางดังใฝ่ฝัน ขอให้โชคดีเถิด”

ถ้อยคำของตบัสวิน(ผู้มีตบะ หมายถึง ฤๅษี หรือโยคี) ทำให้พระราชินีเกิดกำลังใจขึ้นเป็นอันมาก ทรงกระทำอัญชลีแล้วเดินทางต่อไป หลังจากที่ผ่านมาแม่น้ำหลายสายและภูเขาหลายลูกแล้วในที่สุดก็มาถึงฝั่งทะเล ได้พบคนมากหน้าหลายตาเดินขวักไขว่อยู่ที่ท่าจอดเรือ พระราชินีได้ถามชาวเรือ ณ ที่นั้น จนได้พบลักษมีทัตต์ผู้ซึ่งโยคีแนะนำมา กำลังจะออกเรือไปสุวรรณทวีป ลักษมีทัตต์แลดูพระราชินีเห็นมีลักษณะผิดจากคนทั่วไป กล่าวคือมีลายกนกจักรอยู่ที่ยอกและลักษณะต่าง ๆ แสดงวรรณะของกษัตริย์ก็มีความสนใจอนุญาตให้โยคีจำแลงโดยสารเรือไปด้วย เรือของวาณิชแล่นฝ่าฟันคลื่นลมไปจนถึงสะดือทะเล ก็มีนางงามโผล่ขึ้นมาจากน้ำโดยนั่งบนกิ่งของต้นกล้วยฤกษ์ พระราชินีรู้สึกตื่นตื้นต่อภาพที่แลเห็นเฉพาะหน้า จนตะลึงตะโล อ้าปากค้าง รวากับนกจักโกระ (นกเขาไฟผู้ส่องแสงจันทร์เป็นอาหาร) ที่เพ่งดูแสงจันทร์ขณะนั้น ขณะนั้น นางก็เริ่มขับร้องด้วยน้ำเสียงอันอ่อนหวานประสานกับเสียงพิณที่นางดีดด้วยท่วงทำนองอันเป็นเสน่ห์จับใจยิ่งนัก บทเพลงที่นางขับมีเนื้อร้องว่า

“คนที่กระทำการอันใดไว้ในชาติก่อน ย่อมไม่มีข้อสงสัยเลยว่า เขาจะต้องเสวยผลแห่งกรรมในชาตินี้ ชะตากรรมของเขาย่อมเที่ยงแท้แน่นอนไม่มีวันผันเป็นอื่น ฉะนั้นบุคคลใดที่เกิดมาไม่ว่าที่ใดสถานใด จะหลีกเลี่ยงพรหมลิขิตของตนหาได้ไม่”

พระราชินีได้ฟังนางขับร้องด้วยเนื้อเพลงนี้ ทรงรู้สึกเคลิ้มตาม และมีหัวใจอันแหลกสลายเพราะความรัก ทรงหยุดนิ่งมิได้แสดงอาการเคลื่อนไหว พระเนตรจ้องเหม่อที่นางอย่างไม่กะพริบ ครั้นแล้วก็รู้สึกพระองค์และทรงโค้งพระเศียรลงแสดงความคารวะต่อมหาสมุทรอันไพศาล และกล่าวถ้อยคำต่อไปนี้

“ข้าแต่พระสมุทรคงคาอันเป็นรัตนาคาร (ที่เกิดแห่งรัตนะ หมายถึง มหาสมุทร) ของโลก ผู้ทรงความลึกซึ่ง ต่อมต่ำจนสุดที่จะหยั่งได้ ท่านได้ซ่อนเร้นนางอัปสรสมุทรนี้ไว้โดยย้อยยุดหทัยขององค์พระวิษณุไว้ให้เห็นห่างจาก องค์พระลักษมี ด้วยประการฉะนี้แล ข้าขอทอตัวเองให้อยู่ในความพิทักษ์ของท่าน โอ้สมุทรเทพผู้เป็นที่พึ่งของ ราชาเยี่ยงข้านี้ ขอได้โปรดประทานพรให้ข้าสมปรารถนาด้วยเถิด”

ขณะที่พระราชาทรงกล่าวถ้อยคำนี้ นางโคมงามก็ค่อยอันตรธานตนหายไปจากท้องทะเล พร้อมกับต้น กัลปพฤกษ์ พอพระราชินีแลเห็นดังนั้น ก็รีบกระโจนลงสู่ทะเลติดตามนางไป เหมือนกับจะขอให้น้ำทะเลช่วยขจัด เปลวไฟเล่นหาในพระอุระให้บรรเทาลง

เมื่อไวยศยบดีลักษมีทัตต์ แลเห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นเช่นนั้น ก็ตกใจเป็นอันมาก คิดว่าพระราชินีชีวิตแล้ว มีความโศกเศร้ายิ่งนัก ว่าวุ่นด้วยความวิตกแทบว่าจะฆ่าตัวตาย แต่ทันใดมีเสียงดังมาจากสวรรค์ว่า “ไวยศยะเจ้า อย่าทำโง่ ๆ หน่อยเลย พระราชาหาได้เป็นอันตรายไม่ ถึงแม้พระองค์จะจมหายลงในทะเล พระราชายศเกตุผู้ซึ่ง ปลอมร่างเป็นโยคีเพื่อติดตามหานางนั้น ความจริงทั้งพระองค์และนางต่างก็เคยเป็นสามีภรรยากันมาแต่ชาติก่อน เมื่อได้นางสมปรารถนาแล้ว พระองค์ก็จะกลับคืนบ้านเมืองของพระองค์เอง”

เมื่อลักษมีทัตต์ได้ยินเสียงสวรรค์บันลือเช่นนั้นก็หายวิตก ให้เรือแล่นต่อไปยังสุวรรณทวีปอันเป็นที่หมาย

ฝ่ายพระราชายศเกตุ เมื่อโจนลงทะเลไปนั้น หัวอืดใจหนึ่งก็ลงมาถึงก้นสมุทร ทันใดก็ประสพภาพนครอันงามวิจิตรตั้งอยู่เบื้องหน้าเป็นที่มหัศจรรย์ยิ่งนัก นครนั้นสว่างรุ่งเรืองด้วยปราสาทราชวัง อันมีเสาทำด้วยรัตนมณีสีต่าง ๆ เป็นประกายระยิบระยับ มีหลังคาอันดาษด้วยทองสุกค้ำชูแสงวูบวาบลังเมลิ้ง หน้าต่างทุกบานก็ประดับด้วยไข่มุกขาวปลั่งเป็นสายสร้อยห้อยระย้า ไกล ๆ กับปราสาทมีสวนขวัญอันสะพรั่งด้วยดอกไม้สีนานาพรรณ และสระน้ำอันมีน้ำใสปานแก้ว บันไดทำน้ำประดับด้วยมณีหลากสี บนฝั่งเล่าก็เรียงรายไปด้วยต้นกัลปพฤกษ์อันมีกิ่งก้านเป็นอำพันสีน้ำผึ้ง เมื่อพระราชาทรงเปิดประตูแก้วเข้าไปในปราสาท ทอดพระเนตรเห็นตั้งทองอันแกะสลัก

อย่างประณีตบรรจง บนตั่งนั้นมีร่างมนุษย์ผู้หนึ่งนอนเหยียดยาว มีผ้าแพรปิดหน้าอยู่ พระราชาทรงประหลาดพระทัยไม่ทราบว่าเป็นร่างใคร ด้วยความใคร่รู้จึงเปิดผ้าที่คลุมออก ก็จำได้ทันทีว่านางคือสตรีที่พระองค์ใฝ่ฝันนั่นเอง นางมีวงพักตร์อันงามปลั่งดั่งสมบูรณจันทร์ หากที่ดำหนิมิได้ ทันทีที่ผ้าคลุมร่างสีดำนางก็เฉิดฉายปรากฏขึ้นประหนึ่งดวงศศิ์ที่งามปลั่งในราตรี

ทันทีที่พระราชาทอดพระเนตรเห็นนาง พระองค์ก็มีพระทัยแช่มชื่นขึ้นทันที ประหนึ่งว่า บุรุษที่เดินกระเซอะกระเซิงมาในทะเลทรายในเวลากลางวันที่ร้อนระอุด้วยแดดที่แผดเผาอย่างแรงกล้า และได้พบแม่น้ำโดยบังเอิญ ทันใดนั้นนางก็เปิดเปลือกตาขึ้น แลไปเห็นพระราชาผู้ประกอบด้วยบุรุษลักษณะอันงามสง่า ก็รีบลุกขึ้นจากแท่นด้วยความดีใจ กระทำการต้อนรับด้วยท่าทางอันละมุนละม่อม และกล่าวด้วยความขวยเขินว่า “อภัยเถิด ข้าอยากทราบว่าท่านเป็นใคร เหตุใดจึงลงมาถึงที่อันอยู่กันบึงของบาดาลนี้ อันใคร ๆ ยากจะลงมาถึง และทำไมท่านผู้ประกอบด้วยกษัตริย์ลักษณะจึงปลอมตัวมาโดยเพศโยคี โปรดตรัสเถิดว่าพระองค์มีพระประสงค์สิ่งใด จึงมาหาข้าถึงที่นี่”

เมื่อพระราชาได้ฟังคำของนางจึงตอบว่า “แม่โงมงาม ข้าเป็นราชาแห่งแคว้นอังคะ มีชื่อว่ายศเกตุ ที่ข้ามานี้ก็เพราะข้าได้ทราบข่าวจากสหายที่ข้าเชื่อถือ ว่าเจ้าจะปรากฏร่างขึ้นจากน้ำทะเลทุกวัน ดังนั้นข้าจึงปลอมตัวเป็นโยคีมาสืบเรื่องของเจ้า รู้ไหมว่าข้าต้องสละราชสิขารัตนย์ ติดตามเจ้ามาจนได้เห็นหน้าเจ้า และโจนลงทะเลโดยไม่อาลัยแก่ชีวิต เจ้าจะบอกได้ไหมว่าเจ้าคือใคร”

นางได้ฟังคำของพระราชาก็ทูลตอบด้วยความรู้สึกที่ระอ้าระอ่วนครึ่งอดสูและปลาบปลื้มในใจว่า

“โอ ราชะ ขอจงทรงทราบเถิด เมืองนี้เป็นของพระราชาแห่งวิทยาธร ชื่อ มฤคางกเสน ตัวข้าเป็นลูกของพระราชาผู้นั้น มีชื่อ **มฤคางกดี** บิดาของข้ามีความจำเป็นบางอย่างต้องละทิ้งบ้านเมืองและตัวข้าไป ทำให้ข้าต้องอยู่โดดเดี่ยวด้วยความเหงาหงอย ข้าทนความเปล่าเปลี่ยวไม่ไหว จึงต้องขึ้นมาจากทะเลพร้อมด้วยต้นกล้วยพฤษ์และพิณงาม นิ่งขับเพลงให้หายเหงาไปวันหนึ่ง ๆ “

เมื่อนางได้กล่าวดังนี้ วีรราชัตริย์ก็กล่าวปลอบโยนด้วยความสงสาร ทำให้นางแช่มชื่นขึ้น นางสนองตอบด้วยอากัปกริยาอันแสดงความเสน่หาอย่างท่วมท้น และให้สัญญาว่านางจะยอมเป็นชายาของพระองค์โดยมีเงื่อนไขว่า

“โอ บดินทร์ ข้าขอให้พระองค์อนุญาตให้ข้าลาจากไปเดือนละสี่วันทุก ๆ เดือน คือวันสิบสี่ค่ำและแปดค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ข้าคงจะไม่ได้อยู่ปรนนิบัติพระองค์ตามวันดังกล่าวนั้น โปรดอย่าทรงบังคับให้ข้าน้อยต้องตอบว่าไปไหน หรืออย่าได้ทรงห้ามข้ามิให้ไปเลย”

เมื่อนางทิพย์ได้กล่าวถ้อยคำอันเป็นเงื่อนไขดังนี้ พระราชาก็ตรัสตกลง และทรงวิวาทกับนางโดยแบบคน ธรรมวิวาหะ(การแต่งงานโดยฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง ยินยอมได้เสียกันเอง)

วันหนึ่ง ขณะที่พระราชากำลังเสวยสุขสำราญด้วยนางมฤคางกวดี นางได้กล่าวกำชับว่า

“ยอดรัก ข้าขอเตือนพระองค์ว่าวันนี้เป็นวันแรมสิบสี่ค่ำ ข้าจะต้องจากไปด้วยกิจสำคัญอย่างหนึ่งตามที่พูดไว้แล้ว ขอให้พระองค์ประทับอยู่ที่นี้อย่าออกไปไหน และระหว่างที่ประทับรออยู่นี้ อย่าได้เสด็จเข้าไปในพลับพลา แก้วนั้นเป็นอันขาด โอ สวามิน ถ้าพระองค์เข้าไปในพลับพลาแก้ว ก็จะเจอะทะเลสาบแห่งหนึ่ง พระองค์จะตกลงไปในนั้นและจะต้องกลับคืนไปสู่โลกมนุษย์อีก” เมื่อกล่าวจบนางก็อำลาออกเดินทางจากนครไป แต่พระราชามีได้ทำตามคำของนาง ทรงถือขรรควุธย่องติดตามนางไปอย่างลับ ๆ โดยหวังจะสืบหาสาเหตุแห่งพฤติกรรมของนางให้จงได้

เมื่อตามนางไปมิช้าก็แลเห็นราชสदनหนึ่ง เดินตรงเข้ามาหานางด้วยท่วงท่าอันดูร้าย มีปากอ้าแสบและแลเห็นฟันอันแหลมคมน่าสะพรึงกลัวเรียงรายเป็นแถว มันร้องคำรามกึกก้อง และคว่ำร่างนางยัดใส่ปากกลืนหายลงไป ในคอกทันที พระราชาแลเห็นดังนั้นก็ตกตะลึง เมื่อได้สติก็รีบชักดาบออกจากฝัก ปราดเข้าหารากษสนั้นด้วยความโกรธสุดขีด และฟันคอของมันขาดกระเด็นไป เลือดพรั่งพรูราวกับน้ำ ร่างอันใหญ่โตลุ่มสวบลงขาดใจตาย ทันใดร่างนางมฤคางกวดีก็ปรากฏออกมา พระราชาทรงประคองนางไว้ด้วยความตื่นเต้นและเต็มตื่นไปด้วยความดีพระทัย ละล่ำละลักถามว่า “ที่รักของข้า นี่มันเรื่องอะไรกัน ข้าฝันไปหรือว่าที่นี้เป็นเพียงภาพมายาเท่านั้น”

เมื่อถูกพระราชากล่าวดังนี้ นางวิยาธรี (วิยาธรีผู้หญิง) ก็รำลึกถึงเหตุการณ์ขึ้นมาได้ จึงทูลเล่าความจริงว่า

“โอ นฤเบศร ทรงฟังเถิด นี่มิใช่ความฝันและมีใช่มาyardอก แต่เป็นคำสาปที่เกิดจากบิดาของข้าเอง ผู้เป็นราชาแห่งวิยาธรีทั้งหลาย เดิมทีเดียวท่านพ่อเคยครองนครนี้อยู่ ถึงแม้จะมีโอรสหลายองค์ แต่ก็ทรงรักข้ายิ่งกว่าใคร ๆ ขนาดที่ว่าวันไหนไม่เจอหน้าข้า พระองค์จะไม่ยอมเสวยเป็นอันขาด แต่ข้าเป็นผู้ที่มีความรักดีในองค์พระคิเว ข้าต้องมาทำพิธีบูชาพระองค์ ณ ที่นี้ อันเป็นที่สถิตปราศจากผู้คน ในวันแปดค่ำและสิบสี่ค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรมของเดือน วันหนึ่งเป็นวันสิบสี่ค่ำ ข้ามาที่นี่และบูชาพระเคารี (เป็นชื่อหนึ่งของพระอุมา ชายาของพระคิเว ถือว่าเป็นปางที่สวยงาม และใจดี เช่นเดียวกับพระอุมา เคารี แปลว่า ผู้มีผิวสีเหลืองอ่อนหรือสีนวล) เป็นเวลาช้า

นาน เพราะข้าเป็นผู้ขยันหมั่นเพียรในพระองค์อย่างยิ่ง เวลามานไปจนจะสิ้นวันก็ยังบูชาไม่เสร็จ วันนั้นท่านพ่อไม่ได้เสวยอะไรทั้งข้าวและน้ำ มีความหิวกระหายเป็นกำลัง ทั้งนี้เพราะท่านรอข้าอยู่ ท่านโกรธมาก พอข้ากลับมาข้ารู้สึกสำนึกผิด มีความละอายเป็นอันมาก พอแลเห็นหน้าข้าท่านก็สาปด้วยความโกรธว่า

“กลับมาแล้วหรือนางตัวดี ช่างอวดดีนี่กระไร ข้าหิวแทบตายซักเพราะอดมาทั้งวัน เจ้าเคยเห็นใจข้าบ้างไหม ปลอ่ยให้ข้าคอยมาทั้งวัน ดิละนပ်แต่หนีไป ไหว้มแปดคำและสิบสี่คำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ข้าจะให้รากษสชื่อ กฤตานตสันตราส จับเจ้ากินเป็นอาหารให้สาสมกับที่เจ้าขยันไปบูชาพระคิเว ณ ที่นั้นจนลืมข้า และทุก ๆ ครั้งที่เจ้าถูกกิน เจ้าจะต้องเป็นไปตามคำสาปของข้า และจะได้รับความเจ็บปวดแสนสาหัสเมื่อถูกราชสมันขยำ เจ้าจะต้องอยู่แต่เดียวดายในนครนี้เรื่อยไปไม่มีกำหนด”

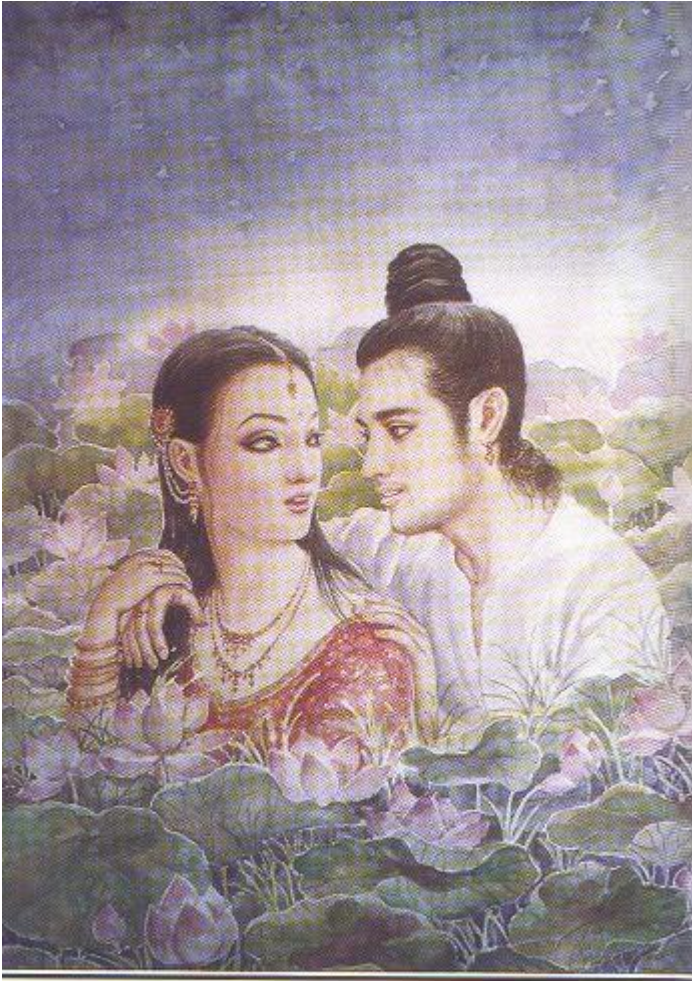
เมื่อถูกท่านพ่อสาปเอาเช่นนี้ ข้าตกใจแทบสิ้นชีวิต พยายามวิงวอนขอโทษ จนในที่สุดท่านใจอ่อน ยอมแก้ไขคำสาปลงว่า “เอาเถิด เจ้าจะพ้นโทษสักวันหนึ่ง เมื่อใดก็ตามถ้ามีพระราชองค์หนึ่งชื่อยศเกตุ ผู้ครองแคว้นอังคะเดินทางมาถึงที่นี่ พระองค์จะได้เป็นสามีของเจ้า ได้เห็นรากษสกลืนกินเจ้าเป็นอาหาร พระองค์จะฆ่ามัน เจ้าก็ได้เป็นอิสระอีกครั้งหนึ่งและพ้นจากคำสาปของข้า”

“เมื่อท่านพ่อกำหนดคำสาปแก่ข้าดังนี้แล้ว ท่านก็จากไป พร้อมกับนำบริวารไปสู่ภูเขานิษทัอันเป็นที่อยู่ของมนุษย์ ส่วนตัวข้าก็ถูกทอดทิ้งอยู่ที่นี้ต่อไปตามคำสาป บัดนี้คำสาปก็สิ้นสุดลงแล้ว และข้าก็จำความหลังได้ทุกอย่าง บัดนี้ข้าก็ได้กลับไปหาท่านพ่อของข้าที่ภูเขานิษทั เพราะมีกฏในระหว่างพวกเราชาวสวรรค์ว่า เมื่อใดคำสาปสิ้นสุดลง เมื่อนั้นผู้ถูกสาปจะได้คืนสู่สภาพเดิม และกลับไปอยู่ร่วมกับพวกพ้องตามเดิม ส่วนพระองค์จะพอพระทัยประทับอยู่ที่นี้ต่อไปก็สุดแต่ความประสงค์ หรือจะเสด็จกลับบ้านเมืองก็แล้วแต่จะทรงตัดสินใจพระทัย”

เมื่อนางกล่าวจบลง พระราชารัฐสิริเสียดพระทัยนัก ตรัสแก่นางว่า

“เจ้ารูปงาม ได้โปรดเถอะ เจ้าอย่าจากข้าไปภายในเจ็ดวันนี้เลย ข้าอยากจะอยู่กับเจ้าในสวนขวัญนี้สักระยะหนึ่งก่อน เพื่อรักษาความเจ็บปวดในหัวใจด้วยความสุขครั้งสุดท้าย จากนั้นข้าก็จะกลับไปบ้านเมืองของข้า”

นางฟังคำวิงวอนก็ใจอ่อน ยอมตกลงตามสัญญา พระราชาได้ประทับอยู่กับนางในอุทยานเป็นเวลาหกวัน ทรงเล่นน้ำในสระแก้วอันมีดอกบัวบานสะพรั่งกับนาง น้ำในสระอุบลนั้นแผ่ไพศาลสุดสายตา มีคลื่นม้วนตัวเป็นเกลียววิ่งเข้าสู่ฝั่งไม่ขาดระยะ ยังเสียงบังเกิดดังซ่าผสานเสียงหงส์และนกกาเรียนที่บินและเล่นอยู่เหนือผิวน้ำ เป็นเสียงเศร้าสร้อยเหมือนกับจะกล่าววว่า “อยู่ที่นี้เถิดนะ อย่าได้จากไปเลย”

พระเจ้ายศกฤ กับนางกนิษมาผูกขັນที่สระน้ำในราชอุทยาน แคว้นองคราชบุรี

ลิขิตไว้แล้วบนหน้าผากของเขา”

บรรดาข้าเฝ้าเหล่าบริวารตลอดจนประชาราษฎร์ทั้งหลาย ได้ทราบข่าวการเสด็จกลับมาของพระราชา ต่างก็ปีติยินดีกันทั่วหน้า มีการเฉลิมฉลองและเล่นมหรสพกันเป็นที่ครึกครื้น แต่นางมฤคางกวดีผู้เดียวบังเกิดความ ร้อนรุ่มในใจ เมื่อเป็นเวลาเจ็ดวัน บัดนี้ก็ครบกำหนดแล้ว จะต้องกลับคืนไปสู่ดินแดนแห่งวิทยารอันเป็นที่อยู่ของ ตนตามสัญญา ถึงแม้จะมีความรักและความอาลัยในพระราชาเพียงใดก็ตามก็ต้องไป แต่พอเตรียมตัวจะไป ก็ ปรากฏว่าอิทธิฤทธิ์ที่จะเหาะเหินเดินอากาศได้นั้นเสื่อมหายไป ไม่อาจจะเดินทางกลับสวรรค์ได้อีก แม้นางจะ พยายามเพ่งมนมยิทธิอย่างไรก็ไม่เป็นผล ทำให้นางเศร้าโศกผิตหวังยิ่งนัก พระราชาแลเห็นนางเอาแต่พิลาปคร่ำ ครวญก็ถามว่า “เจ้าผู้เป็นที่รักองข้า เจ้าเป็นทุกข์ร้อนด้วยเหตุใด จึงโศกาลัยถึงเพียงนี้ เป็นอะไรบอกข้าบ้างสิ” นางวิทยารก็ได้ฟังก็ทูลตอบว่า “โอ้ อารยบุตร ข้าติดตามพระองค์มาด้วยความรัก และอยู่ด้วยพระองค์จนเกิน กำหนดเวลา บัดนี้เสียเวทของข้าได้เสื่อมหมดแล้ว ไม่อาจจะกลับไปหาพวกพ้องของข้าได้อีก ข้าจึงเป็นทุกข์ยิ่งนัก”

ถึงวันที่เจ็ด พระราชาพานางกลับเข้าสู่ พลับพลาแก้ว ผ่านพันทวารเข้าไปเป็นบึงน้ำสี่เหลี่ยม สดใสดั่งมรกต เป็นที่จะผ่านไปสู่แดนมนุษย์ พระราชาทรงโอบเอวนางเดินมาถึงฝั่งสระ คักดีสิทธิ แล้วกระโจนหายลงไปในสระนั้น ปรากฏว่ามาผุดขึ้นที่สระในสวนหลวงที่แคว้นองคราค เมื่อคนเฝ้าอุทยานแลเห็นก็รีบพากันมาต้อนรับ ด้วยความยินดี และส่งข่าวไปยังที่รชมทรรคินผู้ เป็นมหาอำมาตย์นายก เมื่อมหาอำมาตย์ทราบข่าว ก็รีบมาเฝ้าทูลเชิญเสด็จเข้าวังพร้อมด้วยนางผู้มีสิริ คือ นางมฤคางกวดี มนตรีหนุ่มแลเห็นนางก็จำได้ว่านางคือใคร มีความฉงนใจถึงกับรำพึงในใจว่า

“กระไรหนอ แท้จริงนางนี้คือทิพยกัญญา ที่ข้าเห็นในมหาสมุทรนี้หา ทำไมพระราชาไปหา นางมาได้เล่า ช่างเป็นเรื่องที่เหลือเชื่อจริง ๆ แต่ เรื่องเช่นนี้ทำไมจะเป็นไปไม่ได้เล่า ในเมื่อชะตา ชีวิตของทุกคนนั้นเป็นที่สิ่งที่พระธาดาพรหมทรง

เมื่อพระราชินีได้ฟังนางกล่าวดังนั้น ก็กล่าวว่า “จะเป็นทุกซีไปเฝ้าแล้ว เจ้ามีข้าอยู่ทั้งคนแล้วมีไซหรือ คอระจะดีใจเสียอีกว่า เราทั้งสองจะได้อยู่ด้วยกันโดยไม่ต้องพลาจากไปไหนอีกจนชั่วชีวิต ข้าสัญญาว่าข้าจะรักเจ้าตลอดไป ไม่มีใจเป็นอื่นเลย”

พระราชากับนางวิภาวดีมีชีวิตร่วมกันด้วยความผาสุกนับตั้งแต่นั้น เว้นแต่ที่ธมทรรคิน จอมมนตรีแต่ผู้เดียวที่ประสบความผิดหวังเต็มเปรี๊ยะ ต้องนอนแช่อยู่บนเตียงด้วยความโหม่นโหมส และสิ้นใจตายไปด้วยหัวใจที่แตกสลาย แม้จะได้รับการชดเชยด้วยนางงามมาแทนที่ก็ตาม พระราชายังทรงรู้สึกท้อใจที่ชีวิตของพระองค์นั้นขาดอะไรอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีทางจะเรียกคืนได้อีก

เมื่อเวลาผ่านไปอยู่ไม่นานของพระเจ้าศิริกรมเสนาได้จับนิทานของตนลง ก็กล่าวแก่พระราชินีว่า “เรื่องนี้พระองค์ทรงคิดอย่างไร เหตุใดหัวใจของมหามนตรีจึงแตกสลาย ในเมื่อเจ้านายของตนได้ประสบความสำเร็จสมความปรารถนาเช่นนั้น เขาต้องหัวใจสลายเพราะความโศกเศร้าเนื่องจากเอาชนะความรักของนางทิพย์ยอดเสนหาผู้นั้นไม่ได้ หรือว่าเสียใจที่จะต้องสูญเสียอำนาจในการปกครองไป และต้องผิดหวังอย่างยิ่งในการที่พระราชินีเสด็จกลับพระนครพร้อมด้วยนาง โอ ราเช ถ้าแม่พระองค์รู้คำตอบแล้ว แต่ไม่ยอมตอบข้า ผลบุญที่พระองค์สะสมไว้ทั้งหมดก็จะสิ้นสูญไป และพระเศียรของพระองค์ก็ต้องแยกเป็นเจ็ดเสี่ยงด้วย”

เมื่อพระราชินีศิริกรมเสนาได้ฟังดังนั้นก็ตรัสแก่เวตาลว่า

“มหามนตรีต้องหัวใจตายหาได้เกี่ยวกับนางงามที่พระราชินีพามาด้วยไม่ แต่ที่จริงเป็นเพราะชายที่ทรงคุณธรรมอันเลิศผู้นี้ได้ตระหนักแก่ใจว่า พระราชินีนั้นหาได้กระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองและราษฎรของพระองค์ไม่ พระองค์ทรงทอดทิ้งราชกิจไปอย่างคนไร้น้ำใจ เพียงเพราะต้องการผู้หญิงคนหนึ่งเท่านั้น ตัวมหามนตรีเองต้องสู้ทนความเหน็ดเหนื่อยยากตรากตรำรับภาระอันยิ่งใหญ่แต่ผู้เดียว ในขณะที่พระราชินีได้มีความรู้สึกแม้แต่สักนิดว่า เขามีค่าในสายพระเนตรของพระองค์บ้างหรือไม่ ด้วยประการฉะนี้แล คนดี ๆ อย่างเขาจึงไม่อาจจะทนทานอยู่ต่อไปเพื่อคนที่เห็นแก่ตัวเช่นนั้นได้ เมื่อทนไม่ได้หัวใจของเขาจึงต้องแตกสลายดังนี้”

พอได้ฟังพระราชินีตรัสดังนี้ เวตาลก็หัวเราะคิกคักด้วยความสะใจผลจากปาของพระองค์ หายแวบกลับไปสู่ต้นอโศกตามเดิม ทำให้พระราชินีต้องรีบเสด็จกลับไปลากตัวมันมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๓

พราหมณ์ชื่อ หริสวามิน ผู้อภัพ

เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับมาเอาเวตาลคืนไปแล้ว ก็เสด็จต่อไปตามเส้นทางเดิม ระหว่างทางเวตาลผู้นั่งอยู่บนปากก็เริ่มขยับตัวและพูดขึ้นว่า “การเดินทางเป็นเรื่องน่าเบื่ออย่างหนึ่ง ข้าจึงคิดจะแก้เบื่อโดยเล่านิทานถวายอีกเรื่องหนึ่ง พระองค์น่าจะทรงฟังไว้บ้าง เรื่องมีมาว่าดังนี้”

มีนครใหญ่แห่งหนึ่งชื่อ วราณสี เป็นที่ประทับของพระคิวงบนโลกนี้ ในนครนี้มีพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่า เทวสวามินอาศัยอยู่ เป็นผู้ที่พระราชคารพนับถือมาก พราหมณ์เศรษฐีผู้นี้มีลูกชายคนหนึ่งชื่อ **หริสวามิน** ตัวหริสวามินเองเป็นผู้มีโชคเพราะภรรยาที่มีความงามเป็นเลิศชื่อ **ลาวณยดี** ข้าคิดว่า พระผู้เป็นเจ้าคงจะทรงสร้างนางขึ้นมาภายหลังจากที่ทรงสร้างนางติโลตตมาขึ้น พร้อม ๆ กับนางเทพอัปสรอื่น ๆ ในสวรรค์เป็นแน่ นางจึงงามประเสริฐอย่างหาที่ติมิได้

ราตรีหนึ่ง หริสวามินนอนหลับอยู่ในปราสาทพร้อมด้วยนางลาวณยดีผู้เป็นที่รัก ในบรรยากาศที่เย็นละมุนด้วยแสงจันทร์ ขณะนั้นเองเจ้าชายแห่งวิทยาธรชื่อมณฑก ท่องเที่ยวเหาะไปในอากาศ แลเห็นนางลาวณยดีนอนแนบข้างสวามีของนางบนเตียง มีพัศตรารักษาอันเลื่อนหลุดโดยไม่รู้ตัว เปิดเผยให้เห็นร่างงามอรชรและขาอันกลมเรียวยาวส่วน หัวใจของวิทยาธรหนุ่มก็วาบหวานหลงใหลในตัวนางอย่างสุดระงับ และเพราะความคลั่งใคล้ด้วยแรงเสนาหา วิทยาธรจึงโฉบลงอุ้มนางพาเหาะไปในอากาศทันที

ฝ่ายหริสวามินรู้สึกตัวตื่นขึ้น มองไม่เห็นภรรยาที่ตกใจ ลูกขึ้นมองหาโดยรอบก็มิได้พบ รำพันด้วยความตระหนกว่า “นี่มันอะไรกัน นางหายไปไหน นางลื้อซ่าเล่นหรือแกล้งซอห์นตัวกันแน่”

ชายหนุ่มเที่ยวตามหานางตลอดคืนทั่วทุกหนทุกแห่ง ไม่เว้นแม้แต่บนหลังคาปราสาทและในสวน เมื่อหาจนสิ้นปัญญาแล้วแต่มิได้พบก็มีความเศร้าโศกยิ่งนัก ทరుกลงนั่งอย่างอ่อนแรง ทอดอาลัยตายอยาก คร่ำครวญว่า

“อนิจจาเอ๋ย เจ้าผู้มีพัศตรดั่งจันทรมณฑล ยอดดวงใจของข้า เจ้าผู้ส่องละมุนดังแสงศศิธร ก็ดวงจันทร์นั้นอีกฉาความงามของเจ้าหรือไหน จึงพรากนางไปเสียจากข้า โอเจ้าช่างโหดร้ายเสียเหลือเกิน เจ้าลวงข้าให้หลงใหลในความงามของเจ้า แล้วไหนจึงเสียบแทงข้าด้วยศรอาบยาพิษของเจ้า ทำให้ข้าต้องร้อนรนกระวนกระวายถึงเพียงนี้ เจ้าเอายอดดวงใจของข้าไปซ่อนไว้ที่ไหนกันเล่า”

เมื่อทริสวามินคร่ำครวญมิหยุดหย่อนด้วยหัวใจแทบแตกสลายนี้ ราตรีอันยาวนานก็ผ่านไป และแสงอุษา ก็เริ่มฉายจับท้องฟ้าเป็นสัญญาณว่าราตรีนั้นสิ้นแล้ว เขาและนางคงจะต้องแยกกันแน่นอน ไม่เหมือนนกจากพราก (ชื่อนกชนิดหนึ่ง เบ็ดแดงหรือเบ็ดพราหมณ์ก็เรียก เป็นนกที่หากินตอนกลางคืน ตัวผู้กับตัวเมียอยู่คนละฝั่งแม่น้ำ ส่งเสียงร้องหากันตลอดทั้งคืน ถึงเวลาเช้าจึงได้กลับคืนรัง พบกันอีกครั้งหนึ่ง) ที่จากกันตลอดคืน แต่ได้พบคู่ ของมันอีกเมื่อสิ้นราตรี ก็เขาเล่าราตรีที่สิ้นสุดลงจะมีความหมายอะไร

พราหมณ์หนุ่มผู้ต้องทนทุกข์ทรมานเพราะไฟเสนหา ยังพรั่นเพื่อถึงนางมิขาดปาก แม้บรรดาญาติพี่น้องจะ ปลอบโยนด้วยประการใด ๆ ก็ไร้ประโยชน์ ทริสวามินผู้พ่อคั่งเกี่ยวกระเชาะกระเชิงหนทางทางโหนและทางนี้ ปากก็คร่ำครวญว่า “นางเคยยืนตรงนี้ นางเคยสรรสนานในที่นี้ นี่ก็เป็นเป็นที่นางแต่งตัว และที่ตรงนี้นางก็เคยสรวล ลันต์หรรษาด้วยความชื่นบานยามที่นางอยู่กับข้า โห่เอ๋ย นางหนีข้าไปไหนเล่า”

บรรดาญาติสนิทมิตรสหายแลเห็นเหตุการณ์ ต่างก็พากันเป็นห่วงจึงกล่าวเตือนสติว่า

“จะตีโพยตีพายไปทำไม นางยังไม่ตายหรอก เจ้าอย่าคิดฆ่าตัวตายเลย ถ้าเจ้ายังมีชีวิตอยู่ เจ้าก็คงจะได้ พบนางอีก ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ทำใจดี ๆ ไว้เถอะ ค่อยค้นหานางต่อไป ในโลกนี้คนที่ตั้งใจจริงเท่านั้นที่จะได้สิ่งอัน พึงปรารถนา”

เมื่อทริสวามินได้ยินญาติสนิทมิตรสหายกล่าวดังนั้น ก็ค่อยมีกำลังใจขึ้น คิดจะอยู่สู้โลกต่อไปอีก เพื่อจะ ได้ติดตามหานางอันเป็นสุดที่รัก ในที่สุดเขาก็ตัดสินใจอย่างเด็ดขาด กล่าวแก่ตนเองว่า

“ข้าจะบริจาคทุก ๆ สิ่งที่มีอยู่ให้แก่พราหมณ์ แล้วจะออกจาริกแสวงบุญไปตามตริถะ เพื่อจะได้ชำระ บาบให้สิ้นไป บางทีในระหว่างการเดินทางก็ไปในที่ต่าง ๆ ข้าอาจจะได้พบสุดที่รักของข้าเข้าสักวันหนึ่ง”

หลังจากที่ใคร่ครวญตามความคิดนี้อยู่ชั่วครู่หนึ่ง เขาก็ตัดสินใจเด็ดขาดว่าจะทำตามที่ได้คิดไว้ วันรุ่งขึ้นเขาก็ เชิญพราหมณ์มาเลี้ยงอาหารอันประณีต เสร็จแล้วก็มอบทรัพย์สินบรรดามีให้แก่พราหมณ์จนหมดสิ้น โดยมีได้ อาลัยโยตีแม่แต่น้อย หลังจากให้ทานเสร็จแล้ว เขาก็ออกเดินทางไปตามมัสการสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ และชำระ สรรสนานกายตามตริถะอันมีชื่อเสียงเพื่อขจัดบาบให้สิ้นไป ในระหว่างที่เดินทางร่อนเร่ไปนั้น เขาก็ต้องผจญกับ ความร้อนอันสาหัสจากแสงอาทิตย์ที่แผดกล้าในฤดูครีษมะ (ฤดูร้อน) อย่างจะเผาผลาญทุกสิ่งให้วอดวายเป็น ผุยผง สายลมร้อนที่พัดกรรโชกอย่างรุนแรง ส่งเสียงก็ก้องเหมือนเสียงโอดโอยด้วยความเจ็บปวดของคู่รักที่ต้อง พรากจากกัน และโหยหากันด้วยหัวใจอันแตกสลาย บรรดาห้วยหนองคลองบึงที่แลเห็น ต่างก็เหือดแห้งเพราะ แสงอันแรงร้อนของดวงอาทิตย์แผดเผาจนเหลือแต่โคลน และบรรดาต้นไม้ริมทางก็ยืนต้นเหี่ยวเฉาเหมือนจะไว้

อาลัยต่อวสันตฤดู (ฤดูใบไม้ผลิ) ที่จากไป หรือสวามินเดินโซเซอย่างอ่อนแรงเพราะความร้อน ความหิวและความกระหายน้ำ มาตามทางที่ผ่านมา ที่มีได้เจอผู้คนแม่แต่คนเดียว ในที่สุด ก่อนจะหมดแรง เขาก็แลเห็นหมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่งอยู่ข้างหน้า เมื่อมาถึงก็ได้พบกับพราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อ ปัทมนาภ กำลังทำพิธีชงูะสังเวทอยู่ เมื่อแลเห็นพวกรพราหมณ์กำลังนั่งรับประทานอาหารอยู่ในบ้านของตน หรือสวามินก็เดินเข้าไปใกล้ เขาก็เข้าไปยืนเกาะเสาประตูบ้านด้วยความอ่อนแรง ขณะนั้นนางพราหมณ์ผู้เป็นภรรยาของปัทมนาภแลเห็นเขายืนเกาะเสาแ่งหนึ่งไม่ไหว ดึงก็บังเกิดความสงสาร ราพึงแต่ตัวเองว่า “อนิจจาเอ๋ย ความหิวนี้เป็นทุกข์จริงหนอ ใครจะช่วยบรรเทาได้บ้าง ดุชิตีที่ประตูนี้มีคนอดโซ่คนหนึ่งมายืนเกาะอยู่ ดูท่าจะเป็นคนท้อแท้เป็นแน่ ดูเขาซิ ยืนก้มหน้าด้วยความอับอาย ชะรอยจะเป็นนักเดินทางไกลแ่งเที่ยว ทำทางหิวโหยโรยแรงเหมือนอดอาหารมานาน น่าสังเวชนัก เราควรจะให้อาหารแก่เขาบ้าง”

เมื่อคิดดังนี้ นางพราหมณ์ผู้มีใจเมตตาาก็เข้าไปในบ้าน เอาอาหารใส่ชามมาจนเต็ม คือข้าวที่ต้มด้วยน้ำนมพร้อมด้วยเนยใสและน้ำตาล นางยื่นชามข้าวให้แก่เขาและกล่าวว่า “เอานี้ เอาไปกินซิ ไปนั่งกินริมบึงนั่นแหละ เพราะที่นี้ไม่เหมาะที่เจ้าจะมานั่งกิน เพราะพราหมณ์เขากำลังกินอาหารกันอยู่” หรือสวามินแลเห็นก็ดีใจ รับชามอาหารมาจากนาง และกล่าวว่า “ข้าจะทำตามท่านว่า” แล้วเดินไปหาที่หนึ่งใต้ต้นไทรริมฝั่งน้ำไม่ห่างไกลจากที่นั้นจัดการล้างมือล้างเท้าและบ้วนปากจนสะอาด หลังจากนั้นก็นั่งลงบริโภคอาหารด้วยใจยินดี

ขณะนั้นมีเหยี่ยวตัวหนึ่งคาบงูด้วยปาก และจับไว้แน่นด้วยกรงเล็บ พาบินมาเกาะอยู่บนกิ่งไม้ต้นนั้น ปรากฏว่างูตัวนั้นตายแล้ว และมีน้ำลายปนพิษไหลหยดลงมาในชามข้างของหรือสวามินซึ่งวางอยู่ที่ใต้ต้นไม้พอดี พราหมณ์หนุ่มไม่ทันสังเกตเพราะกำลังหิวจัด ก็กินข้าวจนหมดชาม พิษงูก็ซาบซ่านเข้าสู่ร่าง ได้รับความเจ็บปวดทรมานเป็นอันมาก จึงร้องขึ้นด้วยความตกใจว่า “อะโห โชคชะตาของมนุษย์นี่หนอ เวลาเคราะห์หามยามร้ายอะไร ๆ ก็หนีไปหมด ดูแต่ในชามนี้สิ แม่แต่จะปรุงแต่งด้วยของดีเลิศ คือข้าว น้ำตาล และเนยใส ก็ยังมาเปลี่ยนเป็นยาพิษไปได้”

กล่าวดังนั้นแล้ว ชายหนุ่มก็กอดพันลูกขึ้นเดินโซซัดโซเซไปที่บ้านพราหมณ์ด้วยความลำบากแสนสาหัส แลเห็นนางพราหมณ์ผู้ให้อาหารกำลังนั่งอยู่ที่นั่น ก็กล่าวแก่นางว่า “เมื่อตะกี้อีกินข้าวของนางเข้าไปปรากฏว่ามียาพิษปนอยู่ ข้าคงจะตายแน่ ช่วยตามหาหมอมารักษาข้าด้วย เร็ว ๆ นะ ชินชักข้าข้าตายลง บาปจะตกแก่เจ้า เพราะเจ้าทำให้พราหมณ์ถึงแก่ความตาย”

พอจบคำพูด ยังมีหนจะแก้ไขแต่ประการใด หรือสวามินทนพิษร้ายไม่ไหว ก็ขาดใจตาย ทำให้นางพราหมณ์ตกใจแทบสิ้นสติ ฝ่ายพราหมณ์บุโรหิตผู้เป็นสามีของนางเห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นเช่นนั้นก็โกรธจึงขับไล่นางออกจากบ้าน ทั้ง ๆ ที่นางเป็นคนบริสุทธิ์และมีใจเมตตากรณาน นางถูกกล่าวโทษโดยไร้ความผิดเช่นนั้น ก็มีความเสียใจ

มาก เมื่อรู้ว่านางมิได้ทำบาปแม้แต่น้อย แต่ต้องมาได้รับโทษ จึงเดินไปยังทำน้ำศักดิ์สิทธิ์เพื่อจะชำระล้างบาปของตน

ปัญหาของเรื่องที่เกิดขึ้นก็คือ ในบุคคลทั้งสี่ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้คือ เหยี่ยว ภู และพราหมณ์สามภรรยาทั้งสองนั้น ใครเป็นผู้ผิดในกรณีการตายของหริสวามิน เรื่องนี้ยังหาได้มีการเฉลยปัญหาไม่

เวตาลจึงกล่าวขึ้นว่า “ข้าแต่พระราชาตริวิกรมเสน โปรดตอบข้าว่า ใครเป็นคนผิดในกรณีนี้ ถ้าพระองค์ไม่ทรงตอบก็ขอให้ตระหนักรู้ว่า คำสาปอันใดจะเกิดแก่พระองค์”

เมื่อพระราชาได้ฟังเวตาลทูลบังคับให้ตอบดังนั้น ก็ทรงเฉลยว่า

“ในเรื่องนี้ จะว่าไปแล้วก็ไม่เห็นจะมีผู้ผิดเลย แน่ละสำหรับภูตัวนั้นมันตายสนิทมาก่อนแล้ว จะทำผิดได้อย่างไร ถึงแม้เหยี่ยวจะคาบมันมาที่นั่นก็ตาม ส่วนเหยี่ยวนั้นเล่า มันคาบเหยื่อของมันมาเพื่อจะกินเป็นอาหารมัน จะทำผิดอะไรเล่า ขณะเดียวกันสองพราหมณ์ผิวเมียก็ไม่ผิด เพราะเขาเป็นผู้ชอบธรรม คนหนึ่งให้ทานด้วยใจบริสุทธิ์ อีกคนหนึ่งก็ทำถูกจารีต อะไรผิดอะไรบาปก็ว่ากันไปตามกฎหมายเกณฑ์แห่งศาสนา เพราะฉะนั้นเขายอมไม่ผิดตกลงไม่มีใครผิดในกรณีนี้ ตรงกันข้ามข้ากลับมีความคิดว่า ธรรมดாயาพิษไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับใครก็เป็นอันตรายแก่ชีวิตทั้งสิ้น ไม่เลือกว่าพราหมณ์ หรือคนวรรณะอื่น ใครเล่าจะโง่เขลาถึงกับจะคิดเลยเถิดหาความผิดในความไม่ผิดได้เล่า”

พอพระราชาตรัสดังนั้น เวตาลก็หัวเราะด้วยความพอใจ ผลจากอঙ্গของพระราชาหายแวบไปสู่สำนักของตนโดยทันที และพระราชาก็ต้องย้อนกลับไปลากตัวมันกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๔

นางรัตนวดี บุตรีเศรษฐี ผู้หลงรักโจร

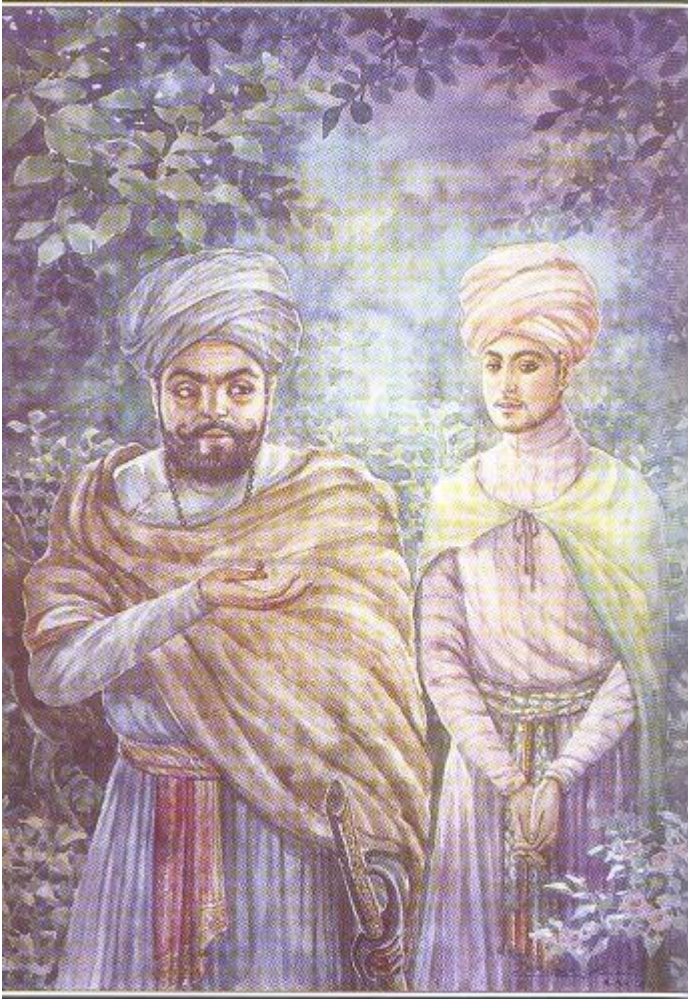
พระราชชาตรีวิกรมเสนเสด็จกลับไปยังต้นอโศก ปลอดภัยจากกึ่งเหยียงขึ้นพระอังสา เดินย้อนกลับตามทางเดิม มาได้ครู่หนึ่งเวตาลก็กล่าวขึ้นว่า “ราชะ ดูพระองค์จะทรงเหน็ดเหนื่อยอยู่ ถ้ากระไรเพื่อมิให้ต้องเบื่อหน่ายเกินไปเพราะหนทางยังอยู่อีกไกล ข้าจะเล่าเรื่องสนุกให้ทรงฟังสักเรื่องหนึ่ง จะโปรดว่าอย่างไร” เมื่อเห็นพระราชไม่ตอบ เวตาลจึงเล่าเรื่องนิทานดังนี้

มีเมืองใหญ่เมืองหนึ่งชื่อเมืองอโยธยา อันได้ชื่อว่าเป็นที่ประทับขององค์พระวิษณุเป็นเจ้าครั้งที่ทรงอวตารลงมาเกิดเป็นพระราม (ปรากฏเรื่องราวในนารายณ์อวตารปางที่ ๗) ผู้ทรงทำลายเหล่ารากษสให้พินาศย่อยยับไป (รากษสนั้นคือ ทศกัณฐ์กับพวกพ้อง) นครนี้มีพระราชผู้เกรียงไกรทรงนามวิรเกตุเป็นผู้ครองอยู่ในเมืองนั้นมีนายวาณิชมหาเศรษฐีผู้หนึ่งชื่อ รัตนทัตต์เป็นโศลกบัณฑิต (หัวหน้าของพ่อค้าทั้งหลาย) แห่งพ่อค้าทั้งปวง มีภรรยาชื่อนันทยันตี และมีธิดาชื่อ**รัตนวดี** ซึ่งเทพทั้งหลายประทานให้มาเกิดในตระกูลของคนทั้งสอง นางรัตนวดีเจริญวัยขึ้นด้วยความฟูมฟักถนอมของบิดาและมารดา นอกจากมีสิริโฉมเป็นเลิศแล้วยังมีความเรียบร้อยน่ารักอีกด้วย ความงามของนางเป็นที่จับใจของบุรุษทั้งหลาย ฉะนั้นจึงมีผู้ชายมารักใคร่นางและสว่สนนางเป็นภรรยา ไม่แต่เพียงบรรดาโศลกยตระกูลใหญ่ ๆ เท่านั้น แม้ราชาทั้งหลายก็หลงใหลใฝ่ฝันในตัวนาง อยากจะได้เป็นชายาด้วยกันทั้งสิ้น แต่นางมิได้ปลงใจรักใคร่บุรุษใดเลย ไม่ว่าจะเป็นผู้ใด ต่อเป็นองค์อัครมเหสีนางก็ไม่ปรารถนา และประกาศเจตนาของนางอย่างเด็ดเดี่ยวว่า นางยินดีตายเสียดีกว่าจะคิดแต่งงานกับใคร พฤติกรรมของนางทำให้โศลกยผู้บิดาบังเกิดความเศร้าใจ แต่ก็ไม่เคยขัดใจนางในเรื่องนี้ และข่าวคราวของนางนั้นก็เป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งนครอโยธยา

ในกาลนั้นปรากฏว่าพวกราษฎรชาวเมืองถูกโจรปล้นสะดมติดต่อกันบ่อย ๆ ประชาชนผู้เดือดร้อนจึงมาชุมนุมกันเรียกร้องต่อพระราชวิรเกตุให้ช่วยเหลือ โดยกล่าวว่า

“ข้าแต่หนูปติ พวกเราทั้งหลายมีความเดือดร้อนยิ่งนัก เพราะมีโจรมาปล้นแทบทุกคืน และเราก็จับมันไม่ได้ ขอพระองค์โปรดทรงช่วยเหลือด้วยเถิด”

เมื่อพระราชได้ฟังคำร้องทุกข์ของราษฎร ก็สั่งให้วางยาม แต่งตัวปลอมเป็นชาวเมืองแยกย้ายกันไปเฝ้าในจุดต่าง ๆ เพื่อจับโจรมาลงโทษ แต่เวลาผ่านไปช้านานก็ยังจับโจรไม่ได้ การปล้นสะดมอันอุกอาจก็ยังคงเกิดขึ้นเป็นประจำทุกคืน ดังนั้นพระราชจึงต้องปลอมพระองค์ออกไปดูเหตุการณ์ด้วยพระองค์เองในคืนวันหนึ่ง

พระราชปอลอมทิวมาสิบกาทูของโจร

ขณะที่พระราชาทรงถืออาวุธด้อมมองมาถึงสถานที่แห่งหนึ่งในพระนครนั้น ก็เจอชายคนหนึ่งทำลับ ๆ ล่อ ๆ อยู่ข้างถนนข้างหน้า มีกิริยาชวนให้สงสัย เพราะเหลียวซ้ายแลขวาโลกแตกเป็นพิรุณ พระราชาแลเห็นดังนั้นก็สะกดรอยตามไปห่าง ๆ ทรงรำพึงว่า “เจ้านี่คงจะเป็นโจรอย่างไม่ต้องสงสัยเลย มันกำลังมองหาทางเข้าบ้านเพื่อจะตัดช่องย่องเบาเอาทรัพย์ของชาวบ้านแน่ ๆ” คิดดังนั้นแล้วก็ทรงเร่งฝีเท้าติดตามไปทันที ฝ่ายโจรเหลียวกลับมาเห็นเข้าก็ถามว่า “เจ้าเป็นใคร” พระราชาแสร้งตอบว่า “ข้าเป็นโจรนะซี” บุรุษนั้นได้ฟังก็กล่าวว่า “เหมาะทีเดียว ข้าได้เพื่อนร่วมทางของข้าแล้ว คือเจ้านี่เอง เพราะเจ้ามีอาชีพอย่างเดียวกับข้า ไปบ้านข้าเถอะ ข้ายินดีต้อนรับเจ้า”

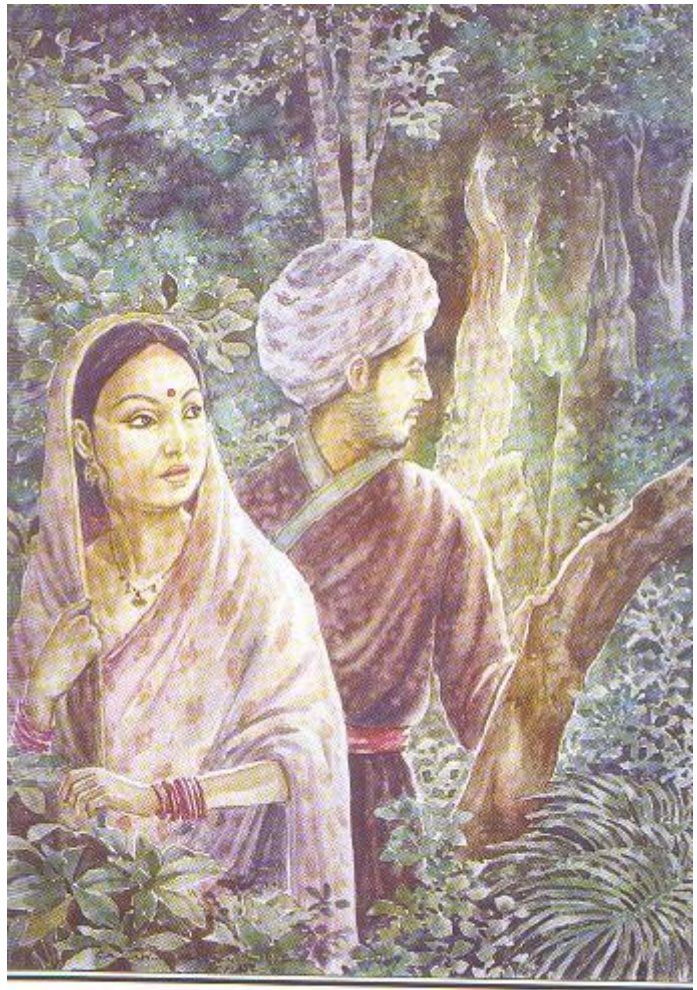
เมื่อได้ยินโจรกล่าวดังนั้น พระราชาก็ตอบตกลง และติดตามโจรไปยังที่อยู่ของมัน ซึ่งเป็นห้องใต้ดินอยู่ลึกเข้าไปในป่าแห่งหนึ่ง ห้องนั้น

ตกแต่งงดงามตระการตาด้วยของมีค่าราคาแพงทั้งสิ้น เมื่อกระทบแสงตะเกียงก็สะท้อนเป็นประกายระยิบระยับ ดูราวกับเป็นสวรรค์ใต้บาดาลอีกแห่งหนึ่งซึ่งพลี (พลี เป็นพญาอสูรตนหนึ่งเคยรุกรานมนุษย์และเทวดาจนสามารถตั้งตัวเป็นใหญ่ครอบครองทั้ง ๓ โลก แต่ในที่สุดถูกพระนารายณ์อวตารเป็นพราหมณ์เตี้ย (วามนาวตาร) มาปราบพลีถูกไล่ลงไปครองบาดาลอันเป็นเสมือนสวรรค์ใต้ดิน และได้รับคำมั่นสัญญาจากพระวิษณุว่า ถ้าทำตัวดีต่อไป ภายหน้าจะให้เป็นที่พระอินทร์อีกครั้ง) มิได้เป็นเจ้าของจะนั้น

ฝ่ายพระราชาก็เมื่อเสด็จเข้าไปในนิवासสถานของโจรแล้วก็ทรงแลดูโดยรอบ และนั่งลงบนพื้นที่ปูลาดด้วยพรมอันงามวิจิตร ในขณะที่นายโจรเดินหายเข้าไปในห้องชั้นใน มีนางทาสผู้หนึ่งเดินออกมาและกล่าวแก่พระราชากว่า

“โอ วีระ ท่านเข้ามาในที่นี้ทำไม รู้ไหมว่านี่เป็นปากแห่งมฤตยูแท้ทีเดียว ชายคนที่ท่านตามมานี้เป็นมหาโจรจอมโหดคนหนึ่ง ประเดี๋ยวเขาออกมาจากห้อง เขาจะจัดการกับท่านอย่างไม่ต้องสงสัย ข้าขอเตือนท่านว่า โจรคนนี้เป็นคนเจ้าเล่ห์แสนกล มีอุบายสารพัด จงรีบหนีไปโดยเร็วเถิด”

พระราชินีได้ฟังดังนั้น ก็รีบเสด็จกลับวังทันที เมื่อถึงวังแล้วก็เรียกทหารมีฝีมือพวกหนึ่งมาประชุม สั่งให้เตรียมพร้อมเพื่อรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น เมื่อเรียบริบร้อยแล้วก็ทรงนำทหารไปจุดช่องทางเข้าสำนักโจรและเรียงรายล้อมเอาไว้ทุกด้าน ฝ่ายโจรเมื่อรู้ว่าสำนักถูกล้อมก็รู้ว่าความลับของตนแตกเสียแล้ว ก็วิ่งถลันออกมาต่อสู้อย่างยอมตายถวายชีวิต

หญิงคนรับใช้ของโจรนำทางให้พระราชินีออกจากช่องโจร

เมื่อนายโจรออกมาเผชิญหน้ากับกองทหาร ก็รายมนตร์อันศักดิ์สิทธิ์ป้องกันตนเอง และกวัดแกว่งดาบฟันฉับลงที่วงช้างจนขาดกระเด็น แล้วฟันขาม้าจนขาดสะบั้น จากนั้นก็เด็ดศีรษะทหารที่รุมล้อมด้วยอาวุธอันคมกริบ พระราชาและเห็นความอุกอาจกล้าหาญของโจรใจฉกาจเช่นนั้น ก็กวัดแกว่งขรรควุธคู่พระหัตถ์ปราดเข้ารับมือโจรทันที ทรงใช้ฝีมืออันชำนาญคล่องแคล่วจนโจรเสียท่าหงายหลังลงกับพื้น แล้วทรงเหยียบบรวงมันไว้จับมัดมือไขว้หลังลากถูกลงกลับวัง และให้บริวารพร้อมบริวารตามมีของโจรเข้าเก็บไว้ในห้องพระคลังหลวง ทรงพิจารณาว่าโจรนั้นได้ก่อกรรมทำเข็ญต่อราษฎรมาแล้วมากมาย จึงตัดสินให้ประหารชีวิตเสีย โดยจะเอาไปเสียบประจานเสียในวันรุ่งขึ้น

เมื่อได้เวลาประหาร โจรก็ถูกมัดเดินไปตามท้องถนนพร้อมกับมีกองทหารรัวลอมเป็นจิ้งหหวะติดตามไปพาไปสู่ตะแลงแกงที่ประหาร ระหว่างทางที่ผ่านไป นางรัตนวดีลูกสาวเศรษฐีเปิดหน้าต่างปราสาทมองลงมา แลเห็นโจรหนุ่มมีร่างอันเปรอะเปื้อนด้วยโลหิตและมอมแมมไปด้วยฝุ่น ก็บังเกิดความสงสารและความพิศواسในจับพลัน นางจึงวิ่งเข้าไปหาบิดาอย่างร้อนรนและกล่าวกระหืดกระหอบว่า “ท่านพ่อ ช่วยข้าด้วย ข้าเห็นนายโจรถูก

ตระเวนผ่านไปเดี๋ยวนี้ ข้ารักเขา ข้าเลือกเขาเป็นสามีแล้ว แต่เขากำลังจะถูกนำไปสู่ตะแลงแกง พ่อต้องเอาเงินไปไถตัวเขาให้เป็นอิสระ ถ้าพ่อไม่ทำตามใจข้า ข้าจะยอมตายพร้อมกับเขาในวันนี้แหละ”

รัตนทัตต์เศรษฐีได้ฟังนางกล่าวก็ประหลาดใจ กล่าวว่

“ลูกเอ๋ย เจ้าเอาอะไรมาพูด แต่ก่อนนี้ผู้ชายทั้งรูปงาม มีทรัพย์และมีคุณธรรมมากมายหลายคน มางอนง้อต่อเจ้าเลือกเขาเป็นสามี เจ้าก็ไม่ไยดี ปฏิเสธไปหมดทุกราย มาบัดนี้เจ้ากลับมาเลือกโจรต่ำช้าเป็นสามี เจ้าคิดอย่างไรเล่าลูกเอ๋ย”

ถึงแม้บิดาจะคัดค้านและเตือนสติมากมาย แต่นางก็ยื่นกรานความปรารถนาของนางอย่างดื้อดึง และไม่ยอมเปลี่ยนใจ จนในที่สุดเศรษฐีก็ใจอ่อน รีบไปเฝ้าพระราชบิดา ทูลขอไถ่ตัวนักโทษด้วยเงินจำนวนมหาศาลหลายร้อยโกฏิ แต่พระราชบิดาก็ไม่ทรงฟัง เพราะโจรผู้นี้ได้ปล้นสะตมทรัพย์สินราษฎรมาแล้วเป็นมูลค่ามหาศาล และทำร้ายผู้คนมากมายนับไม่ถ้วน ยิ่งกว่านั้นกว่าจะจับมันมาได้พระองค์ต้องเสี่ยงเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงไม่สามารถจะปล่อยโจรให้เป็นอิสระได้

เศรษฐีได้ฟังคำปฏิเสธจากพระราชบิดานั้น ก็เดินคอตกลกลับมาบ้านด้วยความผิดหวัง นางรัตนวดีแจ้งว่าบิดาทำงานไม่สำเร็จก็ประกาศยืนยันเจตนาของนางว่า นางยินดีจะตายตามโจรหนุ่มไปปรโลกโดยไม่อาลัยต่อชีวิตไม่ว่าบิดาหรือญาติพี่น้องจะเกลี้ยกล่อมเพียงใดก็ตาม นางจัดแจงอาบน้ำแต่งตัวแล้วขึ้นหอนมีลับหนทางกันตรงไปสู่ลานประหารโดยด่วน มีบิดามารดากับญาติติดตามไปด้วยความเป็นห่วง ต่างคนต่างเศร้าโศก เพราะรู้ว่าคงจะไม่ได้พบหน้านางอีกต่อไป

ก่อนที่ขบวนของเศรษฐีจะเดินทางไปถึง นายโจรก็ถูกเสียบประจานอยู่บนขาหยั่งแล้ว และลมหายใจกำลังแผ่วลงทุกทีใกล้จะถึงแก่ความตาย เมื่อเห็นนางรัตนวดีพร้อมด้วยกลุ่มผู้ติดตามเดินเข้ามายังลานประหารก็ประหลาดใจ จึงไต่ถามจนทราบความจริงแล้วก็ร้องไห้ต่อหน้าคนทั้งหลาย ลึกครู่หนึ่งก็เปลี่ยนเป็นหัวเราะแล้วขาดใจตาย นางรัตนวดีตรงเข้ากอดร่างของโจรด้วยความอาลัย แล้วให้นำโจรลงจากที่ประหาร พาไปยังกองไฟที่ก่อขึ้นวางร่างโจรลงบนจิตกาธาน แล้วขึ้นไปนอนเคียงข้างกันในท่ามกลางกองไฟอันลุกโชติช่วงโดยรอบ

ทันใดนั้น องค์พระคิระวิสุทธิเทพผู้ประทับอยู่ในสุสานโดยไม่มีใครมองเห็น ก็เปล่งเสียงดังได้ยินมาทางอากาศว่า “อะโห เจ้าผู้เป็นปิตุรัตตาช่างมีใจภักดี ยากจะหาใครเสมอเหมือน เจ้าจงเลือกขอพรต่อข้าเถิด ข้าจะให้เจ้าสมความปรารถนาทุกประการ”

เมื่อนางรัตนวดีได้ยื่นลำเนียงทิพย์ดังนั้น ก็ยกมือกระทำอัญชลีต่อพระผู้เป็นเจ้า และทูลขอพรว่า “ข้าแต่พระมหากษัตริย์ บิดาของหม่อมฉันเป็นคนไร้บุตรชายที่จะสืบสกุล ขอโปรดประทานพรให้ท่านมีบุตรชายสักร้อยคนเถิด เพราะถ้าท่านไม่มีบุตรชาย และข้าสิ้นชีวิตไปแล้ว ท่านก็คงจะต้องตายตามหม่อมฉันไปอย่างแน่นอน”

พระผู้ทัตจันทร์เป็นปิ่น (พระจันทร์เศขร พระคิระเอาพระจันทร์มาเสียบเป็นปิ่นปักพระเมมาลี หลังจากยุติข้อพิพาทระหว่างพระจันทร์กับพระพฤษภัสดีเรื่องนางดาราลแล้ว เพราะจะช่วยให้พระจันทร์ได้เข้าสู่เทวสภาอีกครั้งหนึ่ง) ได้ฟังคำนางก็สยบพระทัยยิ่งนัก ตรัสว่า

“เอาเถิด ข้าจะให้บิดาของเจ้ามีลูกชายร้อยคน จงขอพรอีกข้อหนึ่งเถิด เพราะหญิงที่ประเสริฐสุดอย่างเจ้าสมควรจะได้อะไรที่เจ้าเห็นสมควรอีก ข้าจะให้เจ้า”

เมื่อได้ฟังเทวดารัสเช่นนั้น รัตนวดีโหมงามจึงกราบทูลว่า

“ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าสูงสุด หากจะทรงเมตตาแก่หม่อมฉันแล้วไซ้ร ขอได้โปรดชุบชีวิตของสามีหม่อมฉันด้วยเถิด ให้เขาได้ดำรงชีวิตเป็นคนดีสืบไปชั่วกาลนาน”

เมื่อพระคัมภี (พระผู้มีความสุข เป็นพระฉายานามหนึ่งในจำนวน ๑,๐๐๐ นาม ของพระคิระ) ได้ฟังถ้อยคำของนางก็ตรัสตอบมาโดยอากาศ อันใดคร ๆ หาได้แลเห็นพระองค์ไม่ว่า

“จงเป็นเช่นนั้นเถิด ขอให้สามีของเจ้าจงลุกออกมาจากกองไฟ และมีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง ขอให้เขาประพฤติตนเป็นคนดีสืบไป และให้พระราชาวีรเกตุยกโทษให้แก่เขาด้วยเถิด”

ทันใดนั้น นายโจรก็ลุกออกมาจากกองไฟ มีชีวิตและปราศจากบาดแผลทั้งปวงในร่างกาย เศรษฐีรัตนทัตต์แลเห็นภาพอัศจรรย์ที่นายโจรและธิดาของตนรอดชีวิตมาทั้งคู่ บรรดาญาติทั้งหลายที่มาชุมนุม ณ ที่นั้นก็มีความพิศวงตื่นตื้นไปตามกัน เมื่อกลับเข้าไปในปราสาทที่พำนักแล้ว เศรษฐีก็จัดการเฉลิมฉลองเป็นการใหญ่ และทำพิธีบวงสรวงองค์พระคิระที่ได้ประทานพรแก่ตนและวงศ์ตระกูล ให้มีลูกชายเกิดมาถึงร้อยคน พระราชาวีรเกตุก็เช่นเดียวกัน แลเห็นว่าโจรผู้มีฝีมือนั้นได้กลับตัวเป็นคนดีแล้วก็โปรดให้เข้ามาเฝ้า ทรงแต่งตั้งเป็นยอดขุนพลประจำกองทัพ และโปรดให้ทำพิธีแต่งงานระหว่างยอดขุนพลกับนางรัตนวดีอย่างสมเกียรติ

ฝ่ายเวตาลผู้นั่งอยู่บนอังสาของพระเจ้าตรีวิกรมเสนเล่านิทานของตนจบลงแล้ว ก็ทูลถามปัญหาต่อพระราชินี โดยคุกคามให้พระองค์ตระหนักในคำสาปอย่างที่เคยชูมาแล้วทุกครั้งว่า

“โอ ราชะ โปรดตอบหน่อยเถิดว่า เหตุใดนายโจรผู้ถูกเสียบประจานนั้น เมื่อเห็นนางรัตนาดีและบิดาของนางเดินเข้ามาหา จึงแสดงอาการประหลาดคือ ร้องไห้ในตอนแรกและหัวเราะในตอนหลัง”

พระราชาก็ฟังก็ตรัสว่า “นายโจรร้องไห้เพราะตระหนักในบุญคุณของเศรษฐีที่ยอมสละทรัพย์หลายสิบลีบโกฏีเพื่อจะไถ่โทษตน ซึ่งน้ำใจเช่นนี้ตนหาได้มีโอกาสจะทดแทนได้ไม่ ส่วนนางรัตนาดีนั้นเล่า ช่างน่าขำนักที่นางมีโอกาสจะได้อภิเษกกับพระราชาทิ้งหลาย แต่ก็กลับปฏิเสธไปหมด นางมาเลือกเราด้วยประโยชน์อันใดเล่า หัวใจของผู้หญิงนี้หนอ ช่างลึกลับซับซ้อนดั่งเขาวงกต ใครเล่าจะเข้าใจได้”

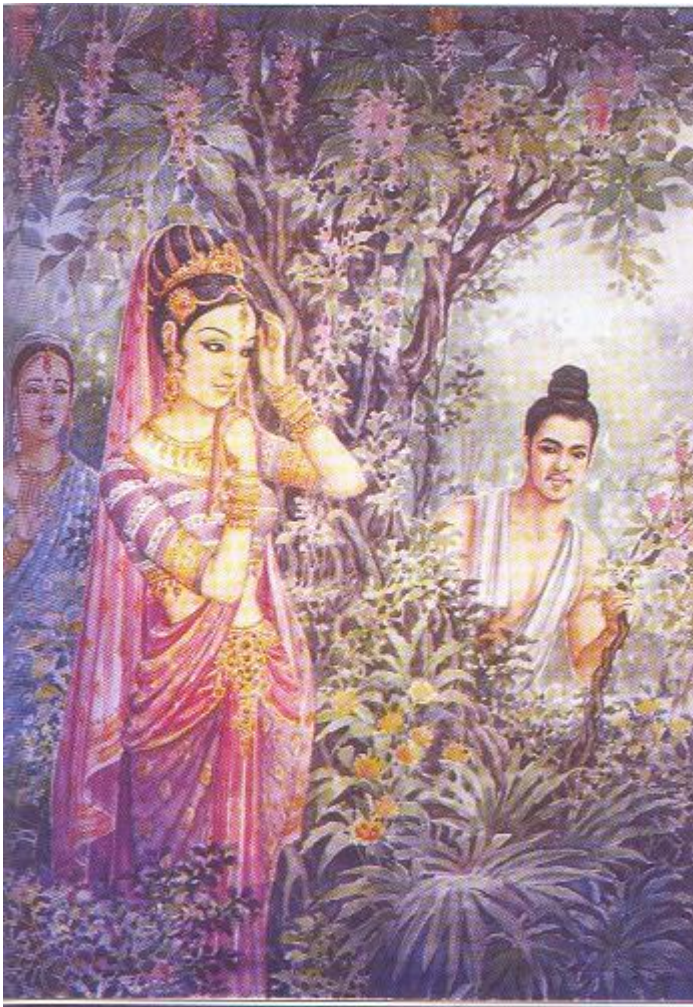
เมื่อพระราชตรัสดังนี้ เวतालผู้ทรงพลังก็ใช้มนตร์วิเศษของตน บันดาลกายหายวับไปกับตา ปล่อยให้พระราชต้องเหน็ดเหนื่อยพระทัย เสด็จกลับไปยังตำหนักอีกครึ่งหนึ่งเพื่อจับตัวมันมาไว้ที่พระอังก์ตามเดิม

นิทานเรื่องที่ ๑๕

ความรักของเจ้าหญิงศศิประภา

แล้วพระเจ้าตริวิกรมเสนก็เสด็จกลับไปสู่ต้นอโศก ทรงดึงตัวเวตาลลงมา และเริ่มออกเดินทางต่อไป ขณะที่ดำเนินไปข้างหน้า เวตาลซึ่งอยู่บนบ่าของพระองค์ก็ชวนคุยขึ้นว่า “แน่ะ ราชะ ขอทรงเงี่ยโสตสดับเถิด ข้ามีเรื่องสนุก ๆ จะเล่าถวาย”

ครั้งหนึ่งในอาณาจักรเนปาล มีนครตั้งอยู่ชื่อนครคิวนปุระ และที่นครนี้ พระราชาทรงนามว่าศกเกตุทรงปกครองอยู่ พระองค์มีราชเสวกผู้ใกล้ชิดอยู่คนหนึ่งชื่อ ปรัชญาสาคร และทรงไว้วางพระทัยให้เขาดูแลพระราชกิจทุกอย่าง ส่วนพระองค์เองทรงใช้เวลาสำราญพระทัยอยู่กับพระมเหสีคือ พระนางจันทรประภา เวลาผ่านไป พระราชาทรงได้พระธิดาองค์หนึ่งอันประสูติแต่พระราชเทวี ทรงตั้งพระนามให้ว่า **เจ้าหญิงศศิประภา** พระราชกุมารีพระองค์นี้มีวรรณะอันผุดผ่องดั่งแสงพระจันทร์ผู้เป็นประหนึ่งดวงเนตรของโลก

เจ้าหญิงเข้าไปพบพราหมณ์มณัสวีในพระราชอุทยาน

จำเนียรกาลสืบมา พระราชธิดาทรงจำเริญวัยเป็นสตรีแรกรุ่งมีสิริโฉมงามยิ่งนัก วันหนึ่งในฤดูวสันต์ เจ้าหญิงเสด็จชมราชอุทยาน พร้อมด้วยนางบาทบริจาริกาแวดล้อมโดยรอบ เพื่อชมการแสดงฉลองฤดูใบไม้ผลินั้น และที่แห่งหนึ่งในอุทยานนี้เอง พราหมณ์หนุ่มคนหนึ่งชื่อ **มณสวามิน** บุตรชายของเศรษฐีได้เข้ามาเที่ยวด้วยมาจนพุ่มแลเห็นเจ้าหญิงกำลังเก็บดอกไม้อยู่ แขนของนางที่เคลื่อนไหวนั้นดูแจ่มใสเปล่งประกายให้เห็นทรวดทรงอันงามจับตาหาที่ติมิได้ ยามนางกรีดกรายนิ้วเด็ดกิ่งดอกไม้ก็ดูงามสลวยไม่ขัดตา เมื่อหนุ่มน้อยมณสวามินได้เห็นนาง เขารู้สึกในบัดดลว่านางได้เด็ดเอาหัวใจของเขาไปด้วย ทำให้เขา งงวยด้วยความรักนางจนแทบจะระงับสติไว้ไม่อยู่ ชายหนุ่มรำพึงแก่ตัวเองว่า “นี่คือ นางรตี (รตี แปลว่า รักใคร่, พอใจ, รื่นรมย์ เป็นชายาของพระกามเทพ (เทพแห่งความรัก) นาง

เป็นธิดาของพระทักษะพรหมฤๅษีประชาชนดี เป็นผู้ที่มีบทบาทเหมือนกับเทวีโฟรโดต์ของกรีก หรือวีนิสของโรมัน ในกาลครั้งหนึ่ง พระศิวะทรงเศร้าโศกอย่างหนักเนื่องจากพระสติผู้เป็นชายาของพระองค์ลึนใจตาย เพราะทักษะ บิดาของนางดูหมิ่นพระศิวะ ความเศร้าโศกของพระศิวะโดยไม่สนใจไยดีต่อโลก ทำให้เกิดความเดือดร้อนไปทั่ว ในกาลนั้นพระสติไปเกิดใหม่เป็นพระอูมา ธิดาท้าวหิมวัต เจ้าแห่งขุนเขาหิมาลัย ทวยเทพทั้งหลายจึงคิดจะให้นาง ได้เป็นชายาของพระศิวะ เพื่อจะได้บังเกิดโอรสเป็นเทพแห่งสงครามจะได้ไปปราบศัตรูของทวยเทพ จึงขอความ อนุเคราะห์จากพระกามเทพให้ช่วยเหลือ พระกามเทพจึงยิงศรดอกไม้ไปที่พระศิวะ ทำให้พระองค์ลึมพระเนตรขึ้น แลเห็นพระอูมาก็หลงรักนาง แต่พอรู้ว่ากามเทพเป็นผู้ยิงพระองค์ด้วยบุษปศร ก็โกรธ จึงลึมพระเนตรที่สามเป็น ไฟกรดเผาผลาญกามเทพกลายเป็นจุนไป พระกามเทพจึงไม่มีร่างกาย ได้นามใหม่ว่าพระอนงค์ (ผู้ไม่มีร่างกาย) ไป นางรตีมีความเศร้าโศกเสียใจมาก ทูลขอสามีคืนจากพระศิวะหลายครั้ง ในที่สุดพระศิวะให้พระกามเทพลงไป เกิดเป็นโอรสของพระกฤษณะในสงครามมหาภารตะชื่อ พระประทุมณ และให้นางรตีลงไปเกิดเป็นภรรยาอสูรชื่อ มายาวดี ต่อมานางได้ประทุมณกุมารจากท้องปลาใหญ่ นางเลี้ยงดูประทุมณมาจนเป็นหนุ่ม และได้ประทุมณ เป็นสามี เพราะพระนารทฤๅษีบอกนางว่า นางคือนางรตีในชาติก่อน และประทุมณนั้นก็คือกามเทพนั่นเอง รตี มี ฉายาต่าง ๆ กันดังนี้

๑. เรวา, กามิ, ปริติ = ผู้ยังให้เกิดความรักใคร่ยินดี

๒. กามปัตนี = เมียของกามเทพ

๓. กามกลา = ผู้เป็นส่วนหนึ่งของกามเทพ

๔. กามปริยา = ผู้เป็นที่รักของกามเทพ

๕. รากลตา = ไม่เลื้อยแห่งความกำหนัด

๖. มายาวดี = ผู้มีเล่ห์กล

๗. เกลิกิลา = ยวนเสน่ห์

๘. ศภางคี = ผู้งามทั้งร่าง ฯลฯ)

หรือโจน นางปรากฏร่างเพื่อมาเก็บรวบรวมรูปพามาในที่เคลื่อนกล่นในฤดูวสันต์เพื่อเอาไปทำบุษปศรถ วายพระมันมถะ (มันมถะ แปลว่า ผู้ก่อกวนใจ เป็นฉายานามหนึ่งของกามเทพ เพราะกามเทพนั้นทำให้หัวใจ มนุษย์ที่ถูกยิงด้วยบุษปศรต้องปั่นป่วนรัญจวนด้วยความรัก) แน่เทียว และหรือว่านี่คืออรัญญาณี (นางไม้) ที่ ปรากฏร่างขึ้นเพื่อกระทำการสักการะต่อพระवलันตเทพบุตร (वलันตะ, วสันต์ ชื่อเทพองค์หนึ่งที่ทำให้เกิดวสันตฤดู หรือฤดูใบไม้ผลอันสวยงามยิ่งกว่าฤดูใด ๆ เพราะมีธรรมชาติอันตระการตาชวนให้เพลิดเพลิน วสันตะเป็นเพื่อน สนิทของกามเทพ ไม่ปรากฏว่าเป็นโอรสของใคร) ในฤดูกาลเช่นนี้กระมัง ขณะที่ชายหนุ่มกำลังรำพึงแก่ตัวเองอยู่ นั้น เจ้าหญิงก็เหลือบมาเห็นเข้าพอดี นางรู้สึกเหมือนกับว่าเทพแห่งความรัก (พระอนงค์) ผู้หาพระกายมิได้แล้ว

กลับมาปรากฏให้เห็นอีกครั้งหนึ่ง นางตะลึงต่อภาพที่เห็นเบื้องหน้า ลืมเก็บดอกไม้ ลืมเคลื่อนไหว ลืมหมดทุก ๆ อย่าง

ในระหว่างที่บุคคลทั้งสองกำลังจ้องมองกันอยู่ด้วยความรักอันเต็มดั่งเพลิงไหม้เอง พลันก็มีเสียงร้อง ตะโกนอะอะด้วยความตื่นตกใจ คนทั้งสองได้ยั้งชะงักคิดว่าเกิดอะไรขึ้น ทันใดก็แลเห็นที่มาแห่งเสียง คือ ช้างพลายเชือกหนึ่งวิ่งมาแต่ไกลเพราะได้กลิ่นนางช้าง มันสลัดเครื่องพันธนาการหลุดออก เหวี่ยงความขึงกระเด็น แล้วตะลุยฝ่าไม้ไผ่หักโพงผางเตลิดมาตามทาง นางบาทบริจาริกาที่แวดล้อมเจ้าหญิงอยู่ต่างก็พากันวิ่งหนี เอาชีวิตรอดด้วยความตกใจกลัวสุดขีด แต่মনสวามินได้สติก่อน เขาวิ่งถนัดตรงมาที่นาง และอุ้มนางไว้ในอ้อมกอด นางกอดเขาไว้อย่างซลัด ๆ ความรู้สึกสับสนด้วยความกลัว ความรัก และความละอาย ชายหนุ่มตระกองกอดนางไว้แน่น วิ่งหนีไปได้ระยะทางไกล พื้นที่ที่ช้างเมามันจะตามมาทัน ในที่สุดนางกำนัลทั้งหลายก็ตามมาทัน กล่าวคำยกย่องสรรเสริญพราหมณ์หนุ่มเป็นอันมากที่ช่วยพระธิดาไว้ แล้วพานางกลับวัง แต่ระหว่างทางที่นางจากไป นางเหลียวหลังกลับมาดูเขาบ่อย ๆ ด้วยความอาวรณ์ เมื่อกลับสู่วังแล้วนางก็ไต่ถามครวญหวนหาแต่เขาผู้เป็นวีรบุรุษในใจของนางทิวและราตรีก็ผ่านไปด้วยความตรอมใจในความรักที่นางมีต่อเขา

ส่วนมนสวามิน ก็ออกจากอุทยาน แลตามนางไปจนกระทั่งนางหายลับเข้าตำหนักไป เขากล่าวแก่ตัวเองว่า “ข้าอยู่โดยปราศจากนางไม่ได้ ที่พึ่งของข้าในยามนี้ก็เห็นจะมีแต่มูลทเวะ จอมเจ้าเล่ห์ที่เชี่ยวชาญทางไสยเวทเท่านั้น”

รำลึกจะนี้แล้ว ก็เตรียมจะไปพบจอมขมังเวทย์ผู้นั้น ครั้นถึงวันรุ่งขึ้น ชายหนุ่มออกเดินทางไปยังสำนักของมูลทเวะผู้เป็นบิดาแห่งมายาวิธทั้งหลาย แลเห็นจอมขมังเวทย์กับศตินผู้เป็นสหาย กำลังทดลองมนตร์ไสยต่าง ๆ หลายแบบหลายวิธี สะเทือนฟ้าสะเทือนดินราวกับสงครามที่สูรขับเคี่ยวกับทวยเทพกำลังดำเนินอยู่ ชายหนุ่มเข้าไปแสดงคารวะต่อเจ้าสำนักอย่างซลัด ๆ แล้วแจ้งความประสงค์ของตนให้ทราบ มูลทเวะได้ฟังก็หัวเราะยกใหญ่ แต่ในที่สุดก็ยอมรับว่าจะช่วยให้ชายหนุ่มได้สัมฤทธิ์ผล จอมขมังเวทย์มีมนุษย์เจ้าเล่ห์ที่หยิบเม็ดยากลม ๆ เล็ก ๆ ที่ปลุกเสกแล้วเม็ดหนึ่งใส่ลงไปในปากของตนเอง ทันใดก็กลายเป็นรูปพราหมณ์แก่ แล้วเอายาเม็ดที่สองใส่ปากของมนสวามิน ทำให้ชายหนุ่มกลายเป็นหญิงสาวรูปงาม จากนั้นราชาไสยเวทก็จูงมือสาวน้อยไปสู่ห้องพระโรงของกษัตริย์ผู้เป็นพระบิดาของเจ้าหญิงศศิประภา และทูลว่า “โอ ราชะ ข้ามีลูกชายอยู่เพียงคนเดียว ข้าได้ไปสู่ขอหญิงงามคนหนึ่งมาให้เป็นภรรยาของเขา และอุทิศเส้นทางตันตันมาแต่ไกล เพื่อจะมอบนางให้แก่ลูกของข้า แต่ไม่พบเขา ข้าจะต้องออกติดตามให้เจอเขาให้ได้ ข้าจำเป็นจะต้องทูลขอรับรองพระองค์ให้ช่วยดูแลหญิงผู้นี้ไว้ให้ข้าด้วย จนกว่าข้าจะตามเจอลูกชายของข้า ที่ข้ามาทูลต่อพระองค์เช่นนี้ ก็เพราะพระราชานั้นได้ชื่อว่า นฤบาล เป็นผู้คุ้มครองคนทั้งหลาย และทรงเป็นผู้พิทักษ์โลกอีกด้วย”

เมื่อพระเจ้ายศเกตุได้ฟังคำขอร้องของพราหมณ์เช่นนั้น ก็รีบรับคำเพราะทรงเกรงกลัวคำสาปของพราหมณ์ถ้าทรงปฏิเสธ จึงตรัสเรียกพระราชธิดาศศิประภามาเฝ้า ดำรัสว่า “ลูกหญิง เอาหญิงผู้นี้ไปไว้ที่ตำหนักของลูก เลี้ยงดูนางให้ดี ให้นางนอนกับเจ้า และกินอาหารร่วมกับเจ้าทุกวัน” เจ้าหญิงก็ดำรัสแล้วก็พามนสาวมีนผู้แปลงร่างเป็นสาวน้อยตามไปที่ตำหนักของนาง ส่วนมูลทวะผู้แปลงรูปเป็นพราหมณ์แก่ก็เดินทางท่องเที่ยวไปตามอัยยาศัย และมนสาวมีนก็ได้อยู่กับเจ้าหญิงที่ตนรักในสภาพที่ตนเป็นหญิงเช่นเดียวกัน

เจ้าหญิงจันทรประภา กับนางแปลง (มณีศรี)
อยู่ด้วยกันสองต่อสองตลอดเวลากึ่งกลางวันและกลางคืน

ในเวลาไม่นานนักนางก็มีความสนิทสนมและให้ความรักความเอ็นดูแก่สหายคนใหม่ของนาง และแล้ววันหนึ่งเจ้าหญิงก็เริ่มมีอาการเศร้าสร้อยและแสดงอาการแทนหน่ายต่อสิ่งทั้งหลายที่นางเคยรักเคยใคร่ พลิกซ้ายปายขวากลับไปกลับมาอยู่บนบรรจถรณ์ไม่หยุดหย่อน มนสาวมีนผู้นอนอยู่บนเตียงถัดไปในสภาพของหญิงสาวจึงปลอมถามนางว่า “ศศิประภายอดรัก ทำไมเจ้าจึงดูซีดเซียวนัก และร่างกายก็ซูบผอมลงทุกวัน ดูราวกับคนที่พลัดพรากจากคู่รักของตนต้องตรอมใจโหยหานักถึงคนรัก บอกข้าสิ ถ้าเจ้ายังไว้ใจข้าผู้เป็นเพื่อนของเจ้าคนนี่ ดีละ ถ้าเจ้ายังไม่ยอมพูด ข้าจะอดอาหารตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนกว่าเจ้าจะบอกความจริงแก่ข้า”

เจ้าหญิงได้ฟังดังนั้นก็ถอนใจ ในที่สุดก็ยอมเล่าเรื่อง นางกล่าวว่า “ข้าจะไม่เชื่อใจเจ้าได้อย่างไรเล่า ฟังให้ดีนะ ข้าจะเล่าสาเหตุให้เจ้าฟัง ครั้งหนึ่งเมื่อวันพฤหัสบดีมาเยือน ข้าไปเที่ยวที่สวนดอกไม้เพื่อ

ความเพลิดเพลิน และที่นั่นเอง ข้าได้เจอพราหมณ์หนุ่มรูปงามคนหนึ่ง ผู้งามสดใสปานฤดูใบไม้ผลิ และผุดผ่องดังรัศมีพระจันทร์ เขาทำให้ข้าตกหลุมรักตั้งแต่แรกเห็น และทำให้ข้าชื่นใจราวกับได้ทิพย์รสในดวงจันทร์ (หมายถึง อาหารอันเป็นทิพย์ที่มีอยู่ในดวงจันทร์ เมื่ออาหารนี้ถูกกินนาน ๆ ข้า จำนวนก็ลดน้อยลงทำให้พระจันทร์เรียวลง ๆ เป็นรูปโค้ง ในที่สุดก็หมดดวง ยามนี้คือข้างแรม ต่อมาพระจันทร์ก็มีเสี้ยวใหญ่ขึ้น ๆ จนเต็มที นั่นคือ สมบูรณ์จันทร์หรือพระจันทร์เต็มดวง อันแสดงว่าทิพย์อาหารในดวงจันทร์เริ่มสะสมขึ้นมาใหม่) นั้นกำลังมองดูเขาด้วยใจอันเปลี่ยวเปลี่ยวนั้นเอง ก็พอดีข้างใหญ่เชือกหนึ่งหลุดจากปลอกพันธนาการวิ่งเตลิดผ่านเข้ามาในอุทยาน รูปร่างของมันกำยำดำมืดเหมือนเมฆฝน พวกนางกำนัลทั้งหลายของข้าก็แตกกระเจิงวิ่งหนีไปหมด

และระหว่างที่ข้ายังละล้าละลังไม่รู้จะทำอย่างไร พราหมณ์หนุ่มก็ถลันเข้ามาอุ้มข้าไว้ทันที พาหนีจากที่นั่น การสัมผัสกับร่างกายของชายหนุ่มเป็นความรู้สึกแปลกใหม่ที่ข้าไม่เคยประสบมาก่อน การกอดอย่างนุ่มนวล ละมุนละไมของเขาทำให้ข้ารู้สึกเหมือนถูกชะโลมลูบด้วยผงจันทร์อันหอมกรุ่น และรู้สึกเต็มตื่นด้วยความอึดอึดใจ รวากับได้ลิ้มรสทิพย์อาหารในดวงเดือน ข้ารู้สึกเป็นสุขเหลือที่จะบรรยายออกมาได้ หลังจากนั้นไม่นาน บรรดา สาวสรรพก้านลของข้าก็กลับมาชุมนุมกันดั่งเก่า และเขาก็พาข้ากลับวัง ทั้ง ๆ ที่ข้าไม่เต็มใจเลย ทำให้ข้ารู้สึกเหมือนว่าข้าถูกเหวี่ยงจากสวรรค์ลงมาสู่ดินในพริบตา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาใจของข้าก็เฝ้าแต่คิดถึงเจ้ามิวาย ยามตื่นก็รู้สึกเหมือนเขาอยู่เคียงข้าง และแม้ยามหลับข้าก็แลเห็นเขาในความฝันว่าเขาประคองกอดและจุมพิตข้าอย่างนุ่มนวล แต่แม้กระนั้นข้าก็ยังลืมนามชื่อเขา และส่วนอื่น ๆ อันเกี่ยวกับตัวเขา ดังนั้นข้าจึงต้องทนทุกข์ทรมานอย่างที่เจ้าเห็นนี้แหละ เขาทำให้หัวใจของข้าต้องร้อนรุ่มด้วยไฟแห่งความทุกข์ เพราะการพรากจากเขาผู้เป็นบดีแห่งชีวิตของข้า”

พอมนสวามินได้ยินเรื่องราวของนาง เขาก็รู้สึกชุ่มชื้นหัวใจ มีความอึดอึดรวากับได้รับอมฤตรส เพราะ วาจาของนางผู้เป็นที่รัก แม้เขาจะอยู่ในร่างของหญิงสาว ณ ที่นั้นก็ตาม เมื่อประจักษ์ความจริงดังนี้ ชายหนุ่มก็รู้ว่บัดนี้ถึงเวลาที่เขาจะเปิดเผยตัวเองได้แล้ว จึงกายเม็ตยวิเศษออกจากปาก และแสดงรูปร่างอันแท้จริงให้ประจักษ์ พลังกล่าวว่า “แม่ตากลมแลดูข้าสิ ข้านี้แหละคือพราหมณ์หนุ่มคนที่เจ้าถวิลหาตั้งแต่พบกันในสวนเป็นครั้งแรก และข้าก็ตกเป็นทาสของเจ้าตามความหมายของ “ทาส” ที่แท้จริงทุกประการ ตั้งแต่เราหยุดชะงักเพราะช้างใหญ่วิ่งเข้ามา การได้อุ้มเจ้าหนีอันตรายก็เป็นสิ่งที่มีได้คาดถึง จนเมื่อเจ้าจากไปแล้วข้าก็คิดถึงเจ้ามิวาย จึงต้องหาวิธีที่จะได้พบเจ้าอีก ก็อย่างที่เห็นในรูปร่างผู้หญิงนี้แหละ เพราะฉะนั้น เจ้าผู้เป็นที่รักของข้าเอ๋ย ขอให้ความโศกศัลย์ เพราะการพลัดพรากของเราทั้งสองจงถึงที่สุดเถิด เราได้ทนทุกข์ทรมานมากพอแล้ว อย่าให้เราต้องอดทนอีกเลย เพราะพระกามเทพเองก็ไม่อาจจะทนรอมอบโอกาสให้เราอีกต่อไปแล้ว” ฝ่ายเจ้าหญิงเมื่อได้แลเห็นรูปร่างอันแท้จริงของชายในหทัยของนางปรากฏต่อหน้าและกล่าวถ้อยคำดังกล่าว นางก็เต็มตื่นใจเป็นล้นพ้น ดังนั้นทั้งสองก็กระทำการสมรสกันโดยแบบคานธรรพวิวาห์ (คานธรรพวิวาห์ แปลว่า แต่งงาน หรือได้เสีย กันเองด้วยความสมัครใจของชายและหญิง ถือว่าเป็นการวิวาห์อย่างหนึ่งในแปดอย่างที่ใช้ได้แม้จะไม่เปิดเผยแก่สาธารณชนก็ตาม วิวาห์ ๘ แบบได้แก่

๑. พราหมวิวาหะ หมายถึง การแต่งงานที่ได้หมั้นกันเรียบร้อยด้วยทรัพย์ และมีการทำพิธีถูกต้องทางศาสนา
๒. ไทววิวาหะ คือการวิวาห์ที่ฝ่ายพ่อแม่ยกลูกสาวให้แก่พระผู้ทำพิธี ในฐานะที่ใช้เป็นของแทนค่าจ้าง
๓. อารชวิวาหะ คือการวิวาห์ที่มีสินสอดเป็นแม่โค หรือพ่อโค
๔. ปราชชาติยวิวาหะ คือการวิวาห์ซึ่งฝ่ายพ่อแม่ยกลูกสาวให้เจ้าบ่าวโดยไม่เรียกเรื่อง

๕. คานธรววิวาหะ (คานธรววิวาห) คือการวิวาห์โดยความพึงพอใจของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ที่จะ
ได้เสียกันเองโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากญาติของฝ่ายหญิง
๖. อาสุรววิวาหะ คือการวิวาห์โดยการซื้อชายเหมือนสินค้า
๗. รากษสรววิวาหะ คือการวิวาห์ที่ใช้วิธีตีชิงหรือปล้นเอาโดยพลละกำลัง
๘. ไปศากจวิวาหะ คือการวิวาห์โดยการลักหลับผู้หญิง วางยานอนหลับหรือมอมเมาสุรา)

จากนั้นมณสวามินก็มีชีวิตอย่างผาสุกในวังของนาง โดยดำรงร่างเป็นสองแบบ กล่าวคือเมื่อถึงเวลา
กลางวันก็เอาเม็ดยาวิเศษอมไว้ในปาก มีรูปร่างเป็นหญิง ตกถึงเวลากลางคืนก็คายเม็ดยาออก กลายร่างเป็นชาย

ด้วยประการฉะนี้แลเวลาก็ผ่านไป ครั้นแล้ววันหนึ่ง พี่เขยของพระราชชายศเกตุ มีชื่อว่า มฤคางกทัตต์ ได้
ยกพระธิดาชื่อมฤคางกวดีให้อภิเษกสมรสกับพราหมณ์หนุ่มลูกชายของมหาเสนาบดี ผู้เป็นอำมาตย์นายกของ
พระราชชา ชื่อ ปรัชญาสคร และนางมฤคางกวดีได้รับทรัพย์สินจำนวนมากจากพระบิดาของนาง ในงานอภิเษก
สมรสครั้งนี้ เจ้าหญิงศศิประภาได้รับเชิญให้เข้าร่วมงานด้วยที่วังของพระญาติองค์นี้ นางก็เสด็จแวดล้อมไปด้วย
เหล่านางผู้รับใช้เป็นอันมาก ในจำนวนนี้มีมณสวามินในร่างสาวสวยตามเสด็จไปด้วย

ฝ่ายลูกชายของมหาอำมาตย์ปรัชญาสคร ได้เห็นนางแปลงคือมณสวามินในร่างหญิงสาวสวย ก็เกิดความ
หลงใหลเหมือนถูกเสียบด้วยศรกามเทพ เมื่อเสร็จการแต่งงานแล้วเจ้าบ่าวก็พาเจ้าสาวกลับไปสู่เรือนของตน ชาย
หนุ่มรู้สึกใจหายที่ต้องพรากจากนางงาม มีความรู้สึกเหมือนหัวใจของตนถูกปล้นเอาไปจากร่างฉะนั้น ชายหนุ่ม
เฝ้าแต่ครุ่นคิดถึงนางอยู่มิวาย หลับตาลงคราใดก็แลเห็นแต่ใบหน้าของนางทุกครั้ง หัวใจก็เจ็บปวดไปหมดด้วย
พิชชพญานูแห่งความรักอันแรงร้าย นอนกระสับกระส่ายเดี่ยวลูกเดี่ยวนั่งหาความสงบมิได้ คนที่มาช่วยงานและพัก
อยู่ที่นั่นต่างก็งุนงงต่อภาพที่ได้เห็น ประิษากันว่าเกิดอะไรขึ้น และบิดาของชายหนุ่มคือ ท่านมหามนตรีปรัชญา
สคร พอได้ทราบเรื่องก็รีบมาเยี่ยม ท่านมุขมนตรีพยายามสอบถามสาเหตุอย่างไร ๆ ก็ไม่ได้เรื่อง พอถูกซักถาม
หนักเข้า ชายหนุ่มก็กระโจนลงจากเตียง ส่งเสียงกรีดร้องพูดรำพันเพื่อพรวดพราดฟังไม่ได้ศัพท์ ทำให้ผู้เป็นพ่อกลุ่มใจยิ่ง
นัก และตระหนักว่าสถานการณ์นั้นร้ายแรงเกินกว่าจะเยียวยาได้ เมื่อพระราชาทราบเรื่องก็รีบเสด็จมาเยี่ยมเป็น
การส่วนพระองค์ พอเห็นอาการของชายหนุ่มก็ทรงทราบได้ทันทีว่าตกอยู่ในความทรมานเพราะพิชชรักอันร้ายแรง
ถึงขั้นที่ ๗ ในจำนวนทั้งหมด ๑๐ ขั้น ดังนั้นพระองค์จึงตรัสแก่เหล่าอำมาตย์ว่า “ถ้าข้าได้หญิงบริสุทธิ์จากตระกูล
พราหมณ์มาสักคนหนึ่ง ข้าจะลองดูซิว่า เขาจะมีความรักนางได้หรือไม่ ถ้าเขายังไม่สามารถทำให้รักนางได้ ก็ไม่
ต้องสงสัยเลยว่า เขาจะต้องไปถึงขั้นที่ ๑๐ (ตาย) (๑๐ ขั้นของการทนทุกข์ทรมานเพราะความรัก ได้แก่ ๑. รัก
น้อยนิดตาย ๒. ผูกพันทางใจ ๓. กระสับ ๔. นอนไม่หลับ ๕. ซุบซอม ๖. ไม่รู้หนารู้อัน ๗. ไม่รู้จักอาย ๘. ใจ
เลื่อนลอย ๙. ลมใส่ ๑๐. ตาย) แน่ ๆ ถ้าเขาตายลง พ่อของเขาผู้เป็นมหามนตรีของข้าก็คงจะถึงความพินาศ ถ้า
เขาถึงความพินาศ อาณาจักรของข้าก็ย่อมพลอยพินาศไปด้วย ลองบอกหน่อยทีว่า ข้าจะทำอย่างไรดี”

เมื่อพระราชารัตน์ตั้งนี้ เหล่ามนตรีก็กราบทูลว่า “ราชะ มีคำท่านกล่าวไว้ว่า บารมีของพระเจ้าแผ่นดิน ย่อมคุ้มครองทวยราษฎร์ทั้งปวง และในหมู่ราษฎร มนตรีเป็นบุคคลที่สำคัญกว่า ถ้ามন্ত্রীพินาศ การคุ้มครองของพระราชาก็ไม่มีผล เมื่อเป็นดังนี้ บาย่อมเกิดเพราะความตายของบุตรมหามนตรีนี้ เพราะฉะนั้นพระองค์จะต้องไม่ทำให้เกิดบาปกรรมนี้ มิฉะนั้นพระองค์จะถูกประณามว่าทำผิดหลักธรรม และเพื่อหลักการอันนี้ พระองค์ควรทดลองแก้ไขให้ดีที่สุด อุบายในกรณีนี้ก็คือ พระองค์ควรแสวงหาหญิงตระกูลพราหมณ์ที่บริสุทธิ์ที่สุด และงามพร้อมด้วยรูปสมบัติคุณสมบัติอันเลิศมาให้แก่บุตรมนตรี ให้เขาอยู่กับนางสักชั่วระยะเวลาหนึ่ง ถ้าไม่ถูกใจเขาก็ส่งนางคืน เมื่อถึงเวลานั้น เราค่อยมาปรึกษาหารือกันใหม่ว่าจะทำอย่างไรต่อไป”

เมื่อเหล่ามนตรีกราบทูลแสดงความคิดเห็นดังนี้ พระราชาก็ทรงเห็นชอบด้วย ในการที่จะส่งนางแปลงไปให้แก่บุตรชายของมุขมนตรี และหลังจากที่ตรวจจกษยามยามดีเรียบร้อยแล้ว พระราชาก็สั่งให้เอาตัวมณสวามิน ชายในร่างหญิง มาจากตำหนักของเจ้าหญิงพระราชธิดามาเฝ้า แล้วแจ้งเรื่องให้ทราบ ชายหนุ่มได้ฟังจึงกราบทูลว่า “ราชะ ถ้าพระองค์ตั้งพระทัยจริงจางว่า จะส่งตัวหม่อมฉันไปเป็นเมียลูกมุขมนตรีคนนั้น หม่อมฉันก็ยอม แต่โปรดทรงระลึกว่า หม่อมฉันเป็นคนที่พราหมณ์ชราผู้หนึ่งนำมาฝากพระองค์ไว้และตัวเขาก็หายสาบสูญไป ถ้าหม่อมฉันจะต้องแต่งงานในครั้งนี้ หม่อมฉันจะต้องขอให้สามีของหม่อมฉันกระทำบุญเสียก่อน คือให้เขาออกเดินทางจาริกแสวงบุญไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามตึระ (ท่าน้ำ) ต่าง ๆ อันเป็นที่ตั้งเทวาลัยของทวยเทพ เมื่อครบ ๖ เดือนที่เขาไปประพฤติบุญยथाตราเสร็จเรียบร้อยแล้วกลับมาบ้าน เมื่อนั้นแหละจึงค่อยส่งหม่อมฉันไปเป็นเมียเขา เงื่อนไขที่หม่อมฉันกราบทูลนี้จะรับได้หรือไม่ ถ้าไม่รับ แต่จะบังคับหม่อมฉันให้เป็นเมียเขา หม่อมฉันก็จะกัดลิ้นให้ขาด ฆ่าตัวตายให้รู้แล้วรู้รอดไป”

เมื่อนางกล่าวดังนี้ พระราชาก็แจ้งให้บุตรชายของมหามนตรีทราบ ชายหนุ่มได้ทราบดังนี้ อากาการป่วยก็หายเป็นปกติทันที และรีบรับเงื่อนไขทันทีโดยไม่มีข้อต่อรอง ชายหนุ่มรีบดำเนินการวิวาห์ต่อไปจนจบถ้วน กระบวนการ และตั้งนางมฤคางวดีเป็นเมียหลวงอยู่ในบ้านหลังหนึ่ง และให้ว่าที่เมียคนที่สองหรือหญิงปลอมอยู่บ้านเดียวกัน ให้มีคนคอยระแวงระวังรับใช้นางอย่างดีที่สุด ส่วนชายเฒ่าเมื่อจัดการเสร็จแล้วก็จัดแจงออกเดินทางไปจาริกแสวงบุญตามตึระต่าง ๆ เพื่อเอาใจนางตามข้อตกลง

ฝ่ายมณสวามินอยู่ด้วยกันกับนางมฤคางวดีเมียหลวงโดยนอนเตียงเดียวกัน กินอาหารโต๊ะเดียวกัน คินหนึ่งในขณะที่คนทั้งสองนอนบนเตียงด้วยกัน และคนรับใช้ซึ่งอยู่นอกห้องนอนหลับหมดแล้ว นางมฤคางวดีกล่าวแก่เพื่อนร่วมเตียงว่า “เพื่อนเอ๋ย ข้านอนไม่หลับ ช่วยเล่านิทานให้ข้าฟังสักเรื่องสิ” เมื่อมณสวามินได้ยินดังนั้นก็กล่าวว่า “ข้าจะเล่านิทานให้เจ้าฟัง เรื่องมีว่าในสมัยดึกดำบรรพ์นานมาแล้ว มีราชธิดาองค์หนึ่งชื่ออิตะ เป็นกษัตริย์สุริยวงศ์องค์หนึ่งได้ถูกคำสาปของพระเคารี (พระอุมา) กลายเป็นหญิง และพระองค์ในสภาพที่ถูกสาปเป็น

หญิงเกิดไปรักพระพุท (โอรสของพระจันทร์) ในการพบกันครั้งแรก ณ พุ่มไม้บริเวณอาศรม และได้เสียเป็นผัวเมียกันที่นั่น จนเกิดโอรสด้วยกันคือเจ้าชายปुरुวัธ” เมื่อหนุ่มเจ้าเล่ห์เล่ามาถึงตอนนี้ ก็สรุปว่า “ดังนั้น ด้วยความอนุเคราะห์จากเทพกิติ หรือด้วยเวทมนตร์และโอสภกิติ บางทีก็อาจทำให้ผู้ชายกลายเป็นผู้หญิง หรือในทางกลับกัน ผู้หญิงกลายเป็นชายก็ได้เหมือนกัน และด้วยวิธีนี้แม่แต่มหาบุรุษก็อาจตกเป็นผู้พ่ายแพ้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง เพราะความรักชักนำไปได้เหมือนกัน”

เมื่อนางมฤคางวตี ผู้ตรอมใจเพราะถูกสามีทอดทิ้งโดยเขารีบออกเดินทางไปจาริกแสวงบุญ หลังจากพิธีวิวาท์เพิ่งเสร็จไปใหม่ ๆ ได้ฟังนิทานเรื่องนี้ นางก็กล่าวแก่หญิง (มนสวามิน) ผู้เป็นเมียหย้อยของสามีและผู้เป็นทีนางไว้ใจเพราะอยู่ด้วยกันในฐานะหญิงผู้ร่วมสามีเดียวกันกับนางว่า “นิทานที่เจ้าเล่ามาทั้งหมดนี้ ทำให้กายของข้าสั่นหวั่น และหัวใจของข้าก็วาบหวิวไปหมด สหายเอ๋ย บอกข้าหน่อยเถอะว่าเรื่องนี้หมายความว่าอะไร” เมื่อพราหมณ์หนุ่มในร่างหญิงได้ยินดังนี้ ก็กล่าวต่อไปว่า “เพื่อนเอ๋ย นี่คือสมมุติฐานอันร้ายแรงที่เกิดจากความรัก ข้าก็ทนไม่ไหวเหมือนกัน ข้าจะไม่ปิดบังเจ้าอีกต่อไปแล้ว” เมื่อนางแปลงกล่าวดังนี้ นางมฤคางวตีก็กล่าวต่อไปอย่างช้า ๆ ว่า “สหายเอ๋ยข้ารักเจ้าเหมือนชีวิตของข้าเอง เพราะฉะนั้นไม่ว่าข้าจึงไม่ควรพูดสิ่งที่ข้าคิดว่าสมควรจะเปิดเผยเช่นเดียวกัน จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า ใครก็ได้ที่ใช้กลอุบายอันชาญฉลาดอาจจะถูกพามาสู้งานนี้ได้” เมื่อศิษย์ของจอมขมังเวทย์ได้ฟังดังนี้ เขาก็เข้าใจว่านางหมายความว่าอะไร จึงประสมประเสแต่งเรื่องเพื่ออธิบายตนเองว่า “ถ้าจะถือเรื่องนี้อย่างจริงจังแล้วละก็ ข้าจะตอบตามตรงว่า ข้าได้รับพรจากพระวิษณุเป็นเจ้าว่า ถ้าข้าอยากจะแปลงร่างเป็นชายในเวลากลางคืนข้าก็ทำได้ เพราะฉะนั้นข้าจะแปลงกายเป็นชายให้เจ้าดูเดี๋ยวนี้” ว่าแล้วก็คายเม็ดยาวิเศษออกจากปาก และปรากฏกายเป็นเด็กหนุ่มรูปงามต่อหน้านาง และด้วยกลอุบายอันชาญฉลาดเช่นนี้ พราหมณ์หนุ่มก็ได้อยู่กับภรรยาของลูกมุขมนตรี โดยเป็นหญิงในเวลากลางวันและเป็นชายในเวลากลางคืน แต่หลังจากนี้นานก็มีข่าวแจ้งมาว่าสามีของนางได้เสร็จการจาริกแสวงบุญแล้ว และกำลังเดินทางกลับบ้าน ชายหนุ่มผู้เป็นชู้ได้ทราบข่าวก็ตกใจ รีบพานางมฤคางวตีหนีออกจากบ้านไปในยามดึก

ถึงตอนนั้นก็ปรากฏว่า จอมขมังเวทย์มูลทเวศผู้เป็นอาจารย์ของชายหนุ่มมนสวามิน หลังจากที่ท่องเที่ยวหาความสำราญใจไปในดินแดนต่าง ๆ ได้ทราบเรื่องที่ศิษย์ของตนก่อขึ้น จึงรีบแปลงกายกลับเป็นพราหมณ์ชราตามเดิม พร้อมด้วยศศิณผู้เป็นสหายซึ่งแปลงกายเป็นพราหมณ์หนุ่มตรงไปเฝ้าพระราชชายศเกตุ กราบทูลว่า “ข้าแต่ราชา คงจะทรงจำได้ว่าข้าคือใคร บัดนี้ข้าไปติดตามจนพบลูกชายของข้าแล้ว จึงกลับมาทูลขอคืนลูกสะใภ้ที่ข้าฝากพระองค์ไว้กลับคืน เพราะฉะนั้นขอได้ทรงคืนนางให้แก่ลูกชายของข้าเถิด” พระราชาได้ฟังดังนั้นก็ตกพระทัยกลัวจะถูกพราหมณ์สาปเอาจึงกล่าวอ้อมอ้อมแก้ตัวว่า “ท่านพราหมณ์ ข้าจะอย่างไรดีเล่า เพราะลูกสะใภ้ของท่านเพิ่งหนีออกจากบ้านเมื่อสองสามวันนี่เอง ไม่ทราบว่าจะไปไหน จนปานนี้ยังตามตัวไม่พบเลย นี่เป็นความผิดของข้าเอง เอาอย่างนี้แล้วกัน ข้าจะมอบลูกสาวของข้าให้ท่านเป็นการทดแทนลูกสะใภ้ของท่านที่หายไป ขอท่านจงรับเอาไปเถอะ”

เมื่อคนเจ้าเล่ห์ในร่างของพราหมณ์ชราได้ยื่นข้อเสนอด้วยความพอใจ แต่แกลังตีสีหน้าบึ้งตึงให้พระราชกรรณแล้ว เมื่อรับเจ้าหญิงมาแล้วก็มอบให้แก่ศคิน พราหมณ์หนุ่มผู้ถูกสมมติให้เป็นลูกชายของพราหมณ์เฒ่า การวิวาห์อย่างเอิกเกริกก็ได้กระทำขึ้นในวังหลวง เสร็จพิธีแล้วมูลทวารก็นำคนทั้งสองเดินทางกลับบ้านโดยไม่สนใจไยดีต่อทรัพย์ศฤงคารที่พระราชทานให้

มนัสวีไปขอเจ้าหญิงจันทรประกาศินจากพราหมณ์ศคิ

ณ บ้านของมูลทวารนั่นเอง มนสวามินผู้คนแรกของเจ้าหญิงก็เดินทางมาถึง เกิดการโต้เถียงยกใหญ่กับศคินผู้เป็นผัวคนใหม่ของนาง ต่อหน้ามูลทวาร มนสวามินกล่าวว่า “เจ้าหญิงศคิ ประภาองค์นี้ควรจะถูกส่งคืนให้ข้า เพราะข้าได้เป็นสามีของนางคนแรกโดยอาศัยกลวิธีของท่านครูแท้ ๆ “ ศคินตอบว่า “อ้ายหน้าโง่ เจ้ามีส่วนได้ส่วนเสียอะไรกับนาง นางเป็นเมียข้าแท้ ๆ เพราะพระบิดาของนางประทานนางให้แก่ข้า โดยเข้าพิธีวิวาห์ต่อหน้ากองไฟอันศักดิ์สิทธิ์” ปรากฏว่าทั้งสองชายต่างก็ทุ่มเถียงกันอย่างไม่ลดราวาศอกให้กันและกัน ต่างก็ยืนยันสิทธิเหนือตัวนางด้วยกัน ไม่มีใครตัดสินในเรื่องนี้ได้

“โอ ราชนโปรตตอบข้าหน่อยว่าในระหว่างชายสองคนคู่พิพาทในกรณีนี้ ใครสมควรจะเป็นเจ้าของนางอย่างแท้จริง”

เมื่อพระราชชาติวิกรมเสนาถูกถามจากเวตาล ซึ่งอยู่บนพระอังสาของพระองค์ดังนั้น ก็ตรัสตอบปัญหาว่า “ข้าพิจารณาเรื่องนี้แล้ว มีความเห็นว่าเจ้าหญิงควรเป็นภริยาของศคินโดยแท้ เพราะว่า พระราชาทรงยกนางให้แก่ศคิน และจัดพิธีวิวาห์ให้อย่างเปิดเผยต่อหน้าคนทั้งหลาย เพราะฉะนั้นเจ้าหญิงจึงเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายของศคิน เขาเท่านั้นที่เป็นเจ้าของนางโดยไม่มีที่สงสัย ส่วนเจ้าหนุ่มมนสวามินนั้น ไม่ได้เข้าพิธีวิวาห์กับนางเพียงแต่ได้เสียกันเองอย่างลับ ๆ ตามแบบคานธรรพวิวาห์เท่านั้น ไม่มีผู้รู้เห็นเป็นพยาน จะมาอ้างสิทธิเหนือนางกระไรได้”

เมื่อเวตาลได้ฟังคำตอบของพระราชามันก็ละจากพระอังสา และลอยกลับไปยังที่งโศกตามเดิม

นิทานเรื่องที่ ๑๖

เจ้าชาย ชีมุตวาหน กับนาคชื่อ คังขจุทะ

พระราชชาติวิกรมเสนาเสด็จกลับไปทันอโศก ดิ่งเวตาลลงจากกิ่ง เอาพาดไว้บนพระอังกษตามเดิม และในขณะที่เดินทางกลับไปทางเก่านั้น เวตาลก็กล่าวขึ้นอีกว่า “ราชะ โปรดฟังข้าสักนิด ข้ามีเรื่องดี ๆ จะเล่าให้พระองค์ฟัง”

ในโลกอันไพศาลนี้ มีขุนเขาอันใหญ่มหึมา ชื่อภูเขาหิมวัต อุดมด้วยรัตนากมมากมายเป็นล้นพ้น และ ณ ที่นี้ก็เป็นที่เกิดของเทวีพี่น้องคือ พระคงคาและพระเคารี (พระอุมา) ผู้เป็นที่โปรดปรานของพระคิเว ภูเขาอันมีนามกระฉ่อนนี้ยังหาได้มีคนหนึ่งคนใดเคยปีนขึ้นไปถึงยอดไม่ มหาบรรพตนี้จึงชุกชูดตระหง่านล้ำภูเขาทั้งปวง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้แล จึงมีเหล่ากวีแต่งเพลงขับร้องสดุดีไปตลอดทั้งสามโลก ที่ไหลภูเขาหิมวัตนี้เองเป็นที่ตั้งของเมืองกนกนคร (เมืองทอง) ซึ่งมีความสว่างไสวแพรวพราวราวกับแสงแห่งสุริยะที่ส่องระดมลงมายังพื้นพิภพโดยเฉพาะ

แต่กาลนานลึกดึกดำบรรพ์มาแล้ว เมืองทองดังกล่าวนี้เป็นที่อยู่ของเหล่าวิทายาทรทั้งหลาย ซึ่งมีพระเจ้าชีมุตเกิดเป็นพระราชา งามสง่าดังพระอินทร์ประทับอยู่บนเขาพระสุเมรุ ในพระราชอุทยานของพระองค์มีต้นไม้สารพัดนึก (กัลปพฤกษ์) ต้นหนึ่ง ซึ่งเป็นที่หวงแหนของราชตระกูลเป็นอย่างยิ่ง ต้นไม้นี้มิได้มีชื่อว่า “ผู้ให้ตามใจปรารถนา” โดยไร้เหตุผลสักหามิได้ พระราชานับถือบูชาต้นไม้สวรรค์ต้นนี้อย่างจริงใจ และทรงขอพระโอรสองค์หนึ่ง ในกาลต่อมาพระองค์ก็ได้โอรสสมความปรารถนา พระกุมารองค์นี้สามารถระลึกชาติได้ และเป็นพระโทธิสัตว์กลับชาติมาเกิด เจ้าชายเป็นผู้ที่กล้าหาญยิ่งและมีความเก่งกล้าสมเป็นวีรบุรุษคนหนึ่ง นอกจากนี้พระองค์ยังเป็นผู้มีน้ำพระทัยเมตตากรุณาแก่สัตว์โลกทั้งหลายโดยทั่วหน้า เจ้าชายผู้ทรงคุณธรรมอันโดดเด่นนี้มีพระนามว่า **ชีมุตวาหน** และเมื่อเจริญวัยขึ้น พระบิดาก็สถาปนาให้เป็นมกุฏราชกุมาร เพราะทรงมีคุณสมบัติดีเลิศ เป็นที่พึงของอำมาตย์ราชมนตรีทั้งหลาย

เมื่อชีมุตวาหนได้เป็นเจ้าชายรัชทายาทใหม่ ๆ ปรากฏว่าเหล่ามนตรีมีความเป็นห่วงในเรื่องสมบัติอันประเสริฐของแคว้นแคว้นคือ ต้นกัลปพฤกษ์เป็นอันมาก ได้พากันมาเฝ้าและทูลว่า “ข้าแต่พระกุมาร บ้านเมืองของเราที่เจริญรุ่งเรืองก็เพราะเรามีต้นกัลปพฤกษ์อันสุดประเสริฐหาสิ่งใดเสมอเหมือนมิได้เป็นหลักบ้านเมืองอยู่ トラบใดที่เรายังมีต้นไม้ผู้อยู่ แม้พระอินทร์และคัตรุเหล่าร้ายใด ๆ ก็หาอาจทำอันตรายเราได้ไม่” ชีมุตวาหนได้ฟังดังนั้นก็รำพึงว่า “อนิจจาเอ๋ย บรรพบุรุษของเรา และแม่คนปัจจุบันเหล่านั้น จะมีต้นไม้อันประเสริฐนี้อยู่ ก็ทำได้อะไรอันสมควรจากต้นไม้ไม่ เขาปรารถนากันแต่เพียงสมบัติพัสดานเพื่อตนเองแทบทั้งสิ้น เขาทำให้ค่าของตนต่ำทรมลง

และทำให้ต้นไม้ที่พลอยถูกเหยียดหยามไปด้วย ดีละ ข้าจะทำอะไรดังที่ข้าคิดไว้มั่ง” คิดดังนั้นแล้วก็เข้าไปเฝ้าพระบิดาในที่ประทับรโหฐานและทูลว่า “พระบิดาเจ้าข้า ข้ามีความคิดว่า บรรดาชาวโลกทั้งหลายนี้ล้วนมีความคิดว่า ชีวิตนี้เป็นที่รื่นรมย์หาที่สุดมิได้ เกิดมาแล้วต้องเสวยสุขให้เต็มที่ ทราบไม่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นอนิจจัง หากความจริงยั่งยืนไม่ได้ ชีวิตของคนเรานั้น ถ้าจะเปรียบก็เหมือนคลื่นในทะเลที่วิ่งเข้าสู่ฝั่งแล้วก็แตกทำลายไป ทรัพย์สินของคนที่ได้มาก็เช่นเดียวกัน มันเกิดได้ มันก็เสื่อมสูญได้ ทางที่สมควรซึ่งคนเราควรประพฤติปฏิบัติก็คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน นั่นต่างหากที่เป็นหลักธรรมอันควรประพฤติร่วมกัน หลักนี้ปรากฏอยู่ยงคงทน มาแล้วนับร้อย ๆ ยุค พระบิดาเจ้าข้า ขอให้ข้าได้ทำสิ่งที่ต้องการตามความมุ่งหมายของข้าเถิด ข้าจะขอสิ่งอันพึงปรารถนาให้แก่เพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมโลก ให้เขามีความสุขโดยทั่วหน้าเถิด”

เมื่อพระบิดาตรัสว่า “ตามใจเจ้าเถิด” ชีมุตวาหนก็ถวายบังคมลาออกไปยังต้นกัลปพฤกษ์ และกล่าวแก่ต้นไม้ทิพย์ว่า “โอ เทวะ พระองค์ได้ประสิทธิ์ประสาทสิ่งอันใด ๆ ปรารถนามาแล้วทั้งในอดีตและปัจจุบัน ครั้งนี้ข้าทูลขออย่างเดียวเท่านั้น ข้าขอให้ชาวโลกจงปราศจากความยากจน และขอความมีโชคจงสถิตอยู่กับเขาเหล่านั้นจงไปเถิด ขอให้ทำได้สำเร็จสมความมุ่งหมาย ข้ายกเจ้าให้แก่โลกของผู้ที่ปรารถนาความมั่งคั่งร่ำรวยเหล่านั้นแล้วจงไปเถิด” เมื่อชีมุตวาหนกล่าวพร้อมกับพนมมือแสดงความเคารพเช่นนี้แล้ว ก็มีเสียงมาจากต้นกัลปพฤกษ์ว่า “เมื่อท่านปล่อยข้าแล้ว ข้าก็ขอลาจากท่าน ณ บัดนี้” และในฉับพลันนั้น ต้นไม้สารพัดนั้นก็ลอยขึ้นสู่สวรรค์ และหลังฝนแห่งแก้วแหวนเงินทองโปรยพร้งปรูลงสู่โลกมากมาย และคนยากจนทั้งหลายทั่วโลกก็ได้รับสมบัตินั้นโดยทั่วหน้ากัน มิได้ละเว้นผู้ใดแม้แต่คนเดียว ด้วยผลแห่งการทำความดีเช่นนี้ ทำให้ชีมุตวาหนได้รับการแซ่ซ้องสาธุการตลอดสามโลก

การกระทำครั้งนี้ ทำให้บรรดาพระญาติวงศ์ทั้งปวงเดือดร้อนและแค้นมากเพราะ “ผู้ให้สมบัติ” คือ กัลปพฤกษ์ต้นนั้นได้ลอยไปสู่สวรรค์แล้ว เพราะฝีมือของชีมุตวาหน ทำให้พวกตนพลอยหมดลาภไปด้วย จึงรวมหัวกันนำบริวารมาล้อมวังเพื่อจะขบไล่ชีมุตวาหนและบิดาออกไปจากราชอาณาจักร ชีมุตวาหนแลเห็นดังนั้นก็กล่าวแก่พระเจ้าชีมุตเกตผู้บิดาว่า “ท่านพ่อ เราจะเกณฑ์กำลังคนไปสู้กับพวกเขาเราก็ทำได้ แต่นั่นหมายถึงสงครามและการเสียเลือดเนื้อ ถ้าคนใจกว้างมีความปรารถนาจะครองอาณาจักรแล้วละก็ เขาจะต้องฆ่าฟันพวกญาติพี่น้องของเขาตายเป็นเบือ เพียงเพื่อสนองความปรารถนาของเขาเท่านั้นหรือ เขาจะต้องทำอย่างนี้แลหรือ ดังนั้นเราไซ้สุวรรณย์จะมีประโยชน์อันใดแก่เราสองพ่อลูกอีกต่อไปเล่า ลูกว่าเราควรจะเป็นฝ่ายจากไปดีกว่า ไปหาที่อยู่ใหม่ที่ไม่วุ่นวายเป็นที่สงบสุขเหมาะแก่การบำเพ็ญพรตภาวนา ปล่อยให้พวกญาติที่นำสงสารเหล่านั้นผจญกันเอง เพราะความโลภเป็นสาเหตุ เขาอยากได้อาณาจักรก็ให้เขาเอาไปเถอะ”

เมื่อชีมุตวาหนกล่าวดังนี้ พระเจ้าชีมุตเกตผู้เป็นบิดาก็ตรัสว่า “ลูกเอ๋ย พ่ออยากได้อาณาจักรก็เพื่อลูกเท่านั้น ถ้าเจ้าผู้เปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรมต้องการสละมัน มันจะมีค่าอะไรสำหรับพ่ออีกเล่า พ่อแก่แล้วจะปรารถนาอะไร

อีก”

เมื่อพระเจ้าซิมูตเกตเห็นชอบด้วยตามข้อเสนองของโอรส ซิมูตวาหนก็พาบิดาพร้อมด้วยมารดาหนีออกจากวัง เดินทางไปยังภูเขามาลยะ สละราชสมบัติไว้เบื้องหลังอย่างสิ้นอาลัยไยดี ณ ที่นั้นชายหนุ่มก็เสาะแสวงหาชัยภูมิอันเหมาะที่จะตั้งอาศรม และได้พบหุบเขาซึ่งมีธารน้ำไหลผ่าน มีป่าจันทน์หอมล้อมรอบดูมิดชิดดี ก็ลงมือสร้างบรรณารามอยู่ ณ ที่นั้น และดำรงชีวิตอย่างผาสุกปรนนิบัติพ่อแม่ด้วยความรักความอาทร มีความสงบสุขไร้ความกังวลใด ๆ ในกาลต่อมาซิมูตวาหนก็ได้เพื่อนใหม่คนหนึ่งชื่อ มิตรราวสุ เป็นบุตรของหัวหน้าคณะนักสิทธิ์ผู้พำนักอยู่บนภูเขามาลยะแห่งนั้น

วันหนึ่ง ขณะที่ซิมูตวาหนกำลังเดินเที่ยวอยู่ ณ บริเวณป่าแห่งนั้น ก็แลเห็นวิหารของพระแม่เจ้าเคารี ซึ่งตั้งอยู่ในสวนจึงจะเข้าไปทำการสักการบูชาต่อเทวรูปนั้น ณ เทวาลัยนั้นเอง เจ้าชายหนุ่มก็แลเห็นหญิงสาวผู้หนึ่งมีสิริรูปร่างงามแวดล้อมด้วยเหล่านางบริจาริกา กำลังบรรเลงพิณอยู่ เป็นการน้อมถวายพระธิดาแห่งขุนเขาหิมวัต ความไพเราะของเสียงพิณเป็นที่จับจืดจับใจมาก ขนาดเนื้อทรายยังยืนนิ่งไม่กระตุกกระตัก เพื่อเงี่ยหูสดับเสียงแห่งพิณทิพย์นั้นด้วยนัยน์ตาอันกลมโตแจ่มแจ๋วไร้เดียงสา หญิงสาวผู้นั้นมีร่างเล็กแบบบางและมีเอวอันกลมกลิ้งราวกับว่าพระธิดาพรหมได้กอดแม่แบบของนางด้วยนิ้วพระหัตถ์อันงามเรียว เพียงครั้งแรกที่ซิมูตวาหนได้เห็นภาพนางก็ตกตะลึง รู้สึกเหมือนว่านางได้แหงทะเลสุนัยน์ตาของเขาลงไปเสียก้นบึ้งแห่งหัวใจ และหญิงสาวเมื่อแลเห็นรูปลักษณะอันงามสง่าสมชายของเจ้าชายหนุ่ม ดวงจิตของนางก็ปั่นป่วนไปหมด มีความรู้สึกเหมือนแลเห็นพระवलันตเทพบุตรมาปรากฏกายเฉพาะหน้า แสดงความอาลัยในการถูกเผาไหม้ของพระกามเทพผู้เป็นปิยสหายของพระองค์ หญิงมีอาการรุ่มงเหมือนจิตไม่อยู่กับร่าง จนเปลือยตัวลึ้มติดพิณปล่อยให้เสียงเพลงหยุดชะงักและหยุดนิ่งในที่สุด

เมื่อซิมูตวาหนได้สติ ก็เกิดความใคร่รู้ว่านางเป็นใครกันแน่ จึงถามนางก้านัลผู้คอยรับใช้นางว่า ผู้เฒ่าโคมมีนามว่าใคร เป็นลูกเต้าเหล่าใคร เมื่อนางก้านัลได้ฟังก็ตอบว่า “นางชื่อมलयวดี เป็นน้องของมิตรราวสุ และบิดาของนางคือวิศวาสู ราชานแห่งลิทระทั้งหลาย” เมื่อนางกล่าวดังนี้แก่ซิมูตวาหน เป็นการเผยประวัติของนางมलयวดี และวงศ์ตระกูลแล้วก็ถามประวัติของฤษีหนุ่มซิมูตวาหนและราชฤษีทั้งสอง คือบิดาและมารดาของฤษีหนุ่มที่ติดตามออกมาบวชด้วย ว่าเป็นใครมาจากไหน หลังจากนั้นนางก็รายงานต่อมलयวดีให้ทราบโดยย่อ ๆ นางมलयวดีได้ฟังก็กล่าวยิ้ม ๆ ว่า “ทำไมไม่ทูลเชิญเจ้าชายแห่งวิทยากรผู้มาเยือนมาที่นี่เล่า เพราะพระองค์นั้นเป็นผู้ทรงเกียรติเป็นที่ยกย่องของคนทั้งโลก” เมื่อกกล่าวดังนี้แล้ว ราชธิดาโคมงามของราชานแห่งลิทระก็หนึ่งเงียบอยู่ และก้มหน้าลงซ่อนความขวยเขิน นางข้าหลวงจึงกล่าวแก่ซิมูตวาหนว่า “พระธิดาทรงขวยอาย ขอให้หม่อมฉันทำการวะพระองค์แทนนางก็แล้วกัน กล่าวจบนางก็ถวายพวงมาลาแก่เจ้าชาย เจ้าชายผู้หลงรักนางเพียงดวงใจก็ยินดี

รับพวงมาลาที่นั่นมาสวมคอนางมलयวดี ส่วนนางผู้พิศواسเจ้าชายอย่างลึกซึ้งก็สวมคอเจ้าชายหนุ่มด้วยพวงมาลา
ดอกบัวอินทิวร (บัวสีน้ำเงิน)

ด้วยประการฉะนี้แล เจ้าชายและเจ้าหญิงก็ผ่านพิธีเลือกคู่ไปอย่างเงียบ ๆ ทั้งสองฝ่าย ทนไฉนาง
บริจาริกาผู้หนึ่งก็เข้ามาทูลเจ้าหญิงว่า “โอ ราชกุมารีเสด็จแม่ให้หม่อมฉันมาตามพระองค์ไปเฝ้า ริมเสด็จไปเดี๋ยวนี้
เถิด” นางได้ฟังดังนั้นก็จำใจผลจากชายสุดที่รักของนางไปอย่างเสียดายและไม่เต็มใจ เพราะนางถูกศรกรรมเทพ
เสียบอุระเสียแล้ว แต่นางก็ไม่ขัดขืน เดินไปสู่ตำหนักของนางโดยดี ส่วนซิมูตวาหนผู้หลงรักปักใจต่อนางเช่นกัน ก็
แยกทางกลับไปอาศรมของตน

ฝ่ายมलयวดีแลเห็นมารดาของนาง นางก็เล่นปรลาดไปยังบรรจถรณ์หนุ่มตัวลงกลิ้งเกลือกไปมา ทูรนทุราย
เพราะความวิปริต (พลัดพราก) จากชายคนรัก น้ำตาไหลพรากไม่ขาดสาย ร่างกายถูกทรมานด้วยไฟเส่นหา
ถึงแม้นางข้าหลวงจะชะโลมร่างกายด้วยผลไม้จันทน์และเครื่องลูบไล้ต่าง ๆ และพัชวีด้วยใบบัว แต่อาการร้อนรุ่ม
ของนางก็หาได้บรรเทาลงไม่ ไม่ว่าจะอยู่บนเตียง อยู่บนตักของพี่เลี้ยง หรือบนพนักก็ตาม เมื่อถึงเวลาสายัณห์
ตะวันรอน พระอาทิตย์ลับฟ้าไปแล้ว ดวงศศิก็เยี่ยมเมฆขึ้นมาจากทิศตะวันออกส่องแสงเป็นนวลใญ่ แต่ความเย็น
ของแสงจันทร์หาได้ช่วยให้นางสบายใจไม่ จะมีก็แต่ดอกบัวที่ขยายกลีบในยามกลางคืนเพื่อรับแสงนิศากรเท่านั้น

ฝ่ายเจ้าชายซิมูตวาหน พอรุ่งเช้าก็รีบเดินทางไปยังเทวาลัยของพระเคารี ซึ่งเป็นสถานที่ตนเองได้พบธิดา
ของราชแห่งลิทระ ชายหนุ่มเดินทางมาคอยพบนางด้วยดวงจิตอันร้อนรุ่มเพราะถูกเผาผลาญด้วยไฟเส่นหา และมี
ลูกฤษีที่เป็นบริวารคอยปลอบโยนอยู่ไม่ห่าง ณ ที่นั้นนางมलयวดีก็เดินทางมาคอยพบอยู่ด้วยเพราะทนต่อ
ความคิดถึงไม่ไหว นางแอบมาอย่างลับ ๆ แต่ล้าพั้ง มิให้ใครติดตามมา แต่เมื่อมาถึงเทวาลัยก็หาได้พบชายผู้เป็น
ยอดดวงใจไม่ เพราะชายหนุ่มยืนอยู่หลังต้นไม้ต้นหนึ่ง จึงกล่าวต่อเทวรูปพระแม่เจ้าเคารีด้วยใบหน้าองน้ำตาว่า
“ข้าแต่พระแม่เจ้าผู้เป็นที่พึ่งของข้า ลูกได้บำเพ็ญภักดีต่อพระแม่เจ้ามาชั่วนานแล้ว แต่ลูกก็หาได้ซิมูตวาหน
เป็นสามีในชาตินี้ไม่ ลูกคงต้องรอเขาไปถึงชาติหน้าเป็นแน่แท้” กล่าวจบนางก็ตั้งเชือกที่ร้อยเสื้อของนางออกมาทำ
เป็นปวงคล้องกิ่งอโศกต้นหนึ่ง ซึ่งขึ้นอยู่ข้างหน้าเทวาลัยของพระเคารี และกล่าวด้วยความละห้อยน้อยใจว่า
“เจ้าชายซิมูตวาหนของข้าผู้เป็นเจ้าของปวงชนทั่วโลก ด้วยเหตุผลอันใดเล่า พระองค์ผู้มีความเมตตากรุณาเห็น
ปานนี้จึงทอดทิ้งข้าได้ลงคอ” กล่าวจบนางก็เอาปวงคล้องคอเตรียมกระตุกให้รัดคอของนางให้แน่นเข้า แต่ในช่วง
เวลาอันคับขันนั้นเอง ก็มีเสียงลอยลงมาจากอากาศว่า “ลูกเอ๋ย อย่าร้อนรนไปเลยลูก เพราะซิมูตวาหนเจ้าชายแห่ง
วิทยาธร ผู้จะเป็นจักรพรรดิโลกในอนาคตกาลนี้แล จะเป็นสามีของเจ้า”

ขณะเมื่อพระเทวีตรัสดังนั้น ซิมูตวาหนก็พลอยได้ยินด้วย จึงเดินตรงเข้าไปหานาง ตามติดด้วยบุตรฤษีผู้
เป็นสหาย บุตรฤษีกล่าวแก่นางว่า “เห็นไหมนี่แหละคือเจ้าบ่าวผู้ซึ่งพระเทวีประทานให้เจ้า” ซิมูตวาหนได้กล่าวต่อ

พญาวาสูกิผู้เป็นราชาแห่งนาคประเทศภัยพิบัติเช่นนี้ก็ตกใจมาก บังเกิดความหวาดกลัวว่าพวกนาคจะถูกครุฑฆ่าตายจนสิ้นเผ่าพันธุ์ จึงขอเจรจายุติการจ้องล้างจ้องผลาญกับครุฑโดยกล่าวว่า “โอ พญาราชบั๊กชิน ข้าจะส่งนาคมาให้ท่านกินวันละตัวที่ชายหาดแห่งทะเลทักษิณนี้ทุกวัน ขอท่านจงอย่าได้ลงไปเหยียบเมืองบาดาลอีกเลย” เมื่อราชาแห่งนาคกล่าวดังนี้ พญาครุฑเห็นว่าตนได้เปรียบก็ยินยอมตกลงด้วย นับจากนั้นเป็นต้นมา ครุฑมากินนาคทุกวันตามที่ชายหาดตามคำสั่งสัญญาของพญานาควาสูกิ ดังนั้น สหายเอ๋ย กองกระดุมหิมะที่ท่านแลเห็นอยู่นี้แหละ จงทราบเถิดว่า เป็นกระดุมของพวกนาคที่ครุฑสังหารเสียมากมายจนกระทั่งถึงวันนี้แหละ”

เมื่อซึมุตวาหนผู้ยิ่งใหญ่ด้วยความเมตตากรุณาและความกล้าหาญ ได้ฟังดังนี้ตามเรื่องที่มีตราราวสุเล่า ก็มีความเศร้าใจยิ่งนัก จึงตอบมิตราวสุว่า “ใครก็ตามที่รู้เรื่องที่ว่าสุภินาคราชทำแก่ประชากรของตนอย่างซื่อสัตย์ และเห็นแก่ตัวอย่างนั้น ก็คงจะอดเศร้าใจมิได้ พญาวาสูกิมิหัวตั้งพัน มีปากตั้งพัน ทำไมหัวหด ไม่มีแม่แต่ปากใดปากหนึ่งที่จะอาสาตัวเองต่อพญาครุฑว่า “กินข้าก่อนเถอะ” วาสูกิผู้ซื่อสัตย์จะกล่าวดังนั้นแลหรือ เขาทนได้อย่างไรที่จะเห็นพญาครุฑทำลายเผ่าพันธุ์ของเขาไปที่ละตัว ๆ เขาทำหูทวนลมต่อเสียงคร่ำครวญของบริวารอย่างไม่แยแส ทุก ๆ วัน มีแต่ความเศร้าระทม แม่พรากจากลูก ลูกพรากจากแม่ เพราะความตายที่วสุภินาคราชหยิบยื่นให้ ข้างฝ่ายครุฑนั้นเล่า ก็พอกัน ถึงแม่จะมีศักดิ์สูง เป็นถึงโอรสของพระกัศยปเทพบิดร และเป็นวีรบุรุษผู้เกรียงไกร และยังมีเกียรติศักดิ์อันสูงเด่น คือได้เป็นถึงเทพพาหนะขององค์พระกฤษณะ (พระนารายณ์) แต่ก็ยังทำชั่วบาปไม่ละอายแก่ใจ”

เมื่อซึมุตวาหนได้กล่าวตำหนิครุฑดังนี้แล้ว ก็ประกาศเจตนาในหัวใจว่า “ขอให้ข้าได้มีโอกาสเสียสละแก่สัตว์โลก โดยเอาชีวิตของตัวเองแลกกับชีวิตของผู้อื่นที่จะต้องตาย ถ้าเป็นไปได้ข้าขอพลีชีวิตเพื่อแลกกับชีวิตของนาคผู้ไร้ที่พึ่ง โดยข้าขอเสนอร่างกายของข้านี้ให้แก่ครุฑ เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนแทนนาคผู้จะต้องตกเป็นเหยื่อของครุฑนั้นด้วยเถิด”

ขณะที่ซึมุตวาหนกำลังใคร่ครวญคำนึงอยู่นั้น นายทวารบาลตํานักของบิดามิตรราวสุก็ตามมาเรียกและบอกให้ทราบว่ามีคำสั่งให้เข้าเฝ้า ซึมุตวาหนจึงกล่าวแก่สหายว่า “เจ้ากลับไปก่อนเถอะ ข้าจะตามไปที่หลัง” เมื่อส่งมิตรราวสุไปแล้ว ซึมุตวาหนก็ท่องเที่ยวในบริเวณป่านั้นตามลำพัง ชั่วโมงมิหนานก็ได้ยินเสียงร้องโหยหวนดังมาจากบริเวณชายป่าข้างหน้า แสดงความทุกข์ลำเค็ญแสนสาหัส เจ้าชายรีบวิ่งไปตามเสียงนั้น เมื่อถึงชายเขาริมทะเล ก็แลเห็นแท่นหินตั้งอยู่บนเนินผาลาดแห่งหนึ่ง และที่ใกล้เคียงกันนั้น ชายหนุ่มรูปงามคนหนึ่งกำลังนั่งคร่ำครวญว่า “ให้อยู่ ดูเหมือนว่าเขาจะถูกจุดลากให้ขึ้นมาที่แท่นหินอย่างไม่ปราณีปราศรัย จากชายร่างกำยำคนหนึ่งแต่งกายเหมือนราชมัลของพระราชองค์ใดองค์หนึ่งที่เพิ่งเดินจากไป ชายหนุ่มที่แลเห็นนั้นกำลังแสดงอาการปลอบโยนหญิงแก่คนหนึ่ง เพื่อให้ห่างจากเขาไปเสีย แต่หญิงชรานั้นก็ไม่ยอมจากไป พยายามยึดอุคชายหนุ่มไว้เพื่อให้เขากลับไป

ซีมุตวาหนแอบดูหลังซ่งอ่อนหินและสังเกตุเห็นว่า หญิงชราผู้นั้นมองดูชายหนุ่มอย่างเศร้าสร้อยครั้งแล้วครั้งเล่า พลางร่ำไห้คร่ำครวญว่า “อนิจจา **คังขุทะเล** ลูกแม่ หัวใจแม่เหมือนถูกแทงครั้งแล้วครั้งเล่าสักร้อยครั้ง อนิจจาเอ๋ย ลูกเป็นคนชื่อบริสุทธิ์ ลูกของแม่เอ๋ย โฉนลูกจึงเคราะห์ร้ายอย่างนี้เล่า เจ้าเป็นความหวังเพียงสิ่งเดียวของตระกูลเรา ตั้งแต่นี้ต่อไปแม่คงจะไม่ได้เห็นหน้าเจ้าอีกแล้ว ยอดรักของแม่ เมื่อเจ้าผู้มีหน้าดังเดือนเพ็ญ เป็นที่สว่างตาสว่างใจแม่จะต้องหายลับไปในคราวนี้ แม่จะต้องทนอยู่ในความมืดตลอดกาลได้อย่างไร แล้วพ่อของเจ้าเล่า เขาจะทนมีชีวิตอยู่ต่อไปจนแก่เฒ่าได้ละหรือ ร่างของเจ้าก็แบบบาง ผ่องผิวละเอียดอ่อน ทนได้แต่แสงอาทิตย์ที่ส่องรังสีมาลูบโลม เจ้าจะทนความเจ็บปวดแสนสาหัสยามเมื่อถูกครุฑฉีกร่างเป็นชิ้น ๆ ได้อย่างไรเล่า แม่ไม่เข้าใจเหมือนกัน พิภพนี้แสนจะกว้างใหญ่ เหตุไฉนราชาของเจ้าจะมีปัญญาสืบเสาะหาเจ้าพบจนได้”

เมื่อได้ฟังคำคร่ำครวญของมารดา นาคหนุ่มน้อยก็กล่าวว่า “แม่จ๋า เวลานี้ลูกก็ทนทุกข์ทรมานแสนสาหัสอยู่แล้ว ทำไมแม่มาทำให้ลูกต้องทุกข์หนักยิ่งขึ้นอีกเล่า กลับบ้านเถอะ ขอให้ฉันกล่าวคำอำลาครั้งสุดท้ายต่อแม่ไว้ตรงนี้เถิด เพราะอีกไม่ช้าครุฑก็จะมาถึงที่นี่แล้ว” เมื่อหญิงเฒ่าได้ฟังถ้อยคำเช่นนั้น ก็เหลียวดูโดยรอบขอบฟ้า และร้องไห้ด้วยเสียงอันดัง กล่าวว่า “ข้าหมดหวังแล้ว ใครเล่าจะมาช่วยชีวิตลูกของข้าได้”

ขณะนั้น ซีมุตวาหนผู้มีน้ำใจเป็นพระโพธิสัตว์ ได้แลเห็นภาพและได้ยินเสียงโศกาดูรโดยตลอด ก็มีใจอันทว่มั่นไปด้วยความสังเวชอย่างลึกซึ้ง ร่ำพึมพำว่า “ข้าเห็นละ นี่ต้องเป็นนาคที่เดือดร้อนแสนสาหัสแน่ ๆ นาคหนุ่มนี้ชื่อ คังขุทะเลผู้ถูกวาสุภิกษิณคราชส่งตัวมาเป็นเครื่องสังเวทญาครุฑแน่ ๆ และนั่นก็คือแม่ผู้ชราของเขาผู้มีลูกเพียงคนเดียว นางสู้สุดส่าห์ติดตามลูกมาอย่างไม่ลดละ และครวญคร่ำร่ำไห้ด้วยความเศร้าใจอย่างที่สุดซึ่ง อนิจจาเอ๋ย ถ้าข้าจะไม่ช่วยสัตว์ผู้ยากนี้โดยอุทิศร่างของข้าแทนเขา ข้าจะทนอยู่ได้อย่างไร ชีวิตของข้าทั้งชีวิตก็จะว่างเปล่าหาประโยชน์อันใดมิได้ ข้าจะเกิดมาเพื่อประโยชน์อันใดเล่า?”

เมื่อซีมุตวาหนใคร่ครวญโดยตลอดแล้ว ก็รีบตรงเข้าไปหาหญิงชราและกล่าวแก่นางว่า “แม่เฒ่าอย่าวิตกต่อไปเลย ข้าจะช่วยลูกท่านเอง” หญิงชราฟังไม่ทันได้พิจารณาอะไร คิดว่าครุฑมาแล้วก็ตกใจ ตะโกนล่ำลือล่ำลือว่า “กินข้าสิ ครุฑ กินข้าเถิด” คังขุทะเลแลเห็นดังนั้นก็กล่าวว่า “แม่จ๋า อย่ากลัวไปเลย เขาไม่ใช่พญาครุฑดอก เป็นคนละคนแน่เทียว นี่เป็นบุรุษผู้เพ็ญพัทตร์ดังดวงจันทร์ หาใช่ครุฑผู้กักขฬะหยาบช้าไม่” เมื่อคังขุทะเลอธิบายดังนี้ ซีมุตวาหนก็กล่าวว่า “แม่เอ๋ย ข้าเป็นวิทายาธมาช่วยลูกของท่านให้พ้นอันตราย โดยข้าจะพลีร่างของข้าให้ครุฑผู้หิวโหยกินแทน แม่จงพาลูกชายของแม่กลับไปบ้านเถอะ”

เมื่อหญิงชราได้ฟังก็กล่าวว่า “จะคิดอย่างไรก็ตาม เจ้าก็เหมือนลูกของข้าแท้ ๆ เพราะเจ้าห่วงใยเราด้วยใจจริง เหมือนกับลูกรักคนหนึ่งของแม่แท้ ๆ” ซีมุตวาหนได้ฟังดังนั้น ก็กล่าวตอบว่า “ท่านทั้งสองจงรีบไปเถิด อย่า

ทำให้ข้าต้องผิดหวังในการกระทำของข้าเลย” เมื่อถูกเร่งดังนี้คังจุงทงก็กล่าวว่า “ว่าตามจริง ท่านผู้มีใจงามก็ได้แสดงน้ำใจอันประเสริฐอย่างยิ่งแล้ว แต่ข้าไม่เห็นด้วยกับการที่ท่านจะช่วยชีวิตข้าโดยยอมพลีชีวิตของท่านเอง เช่นนี้ ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับการช่วยรักษาก้อนหินไว้โดยสละดวงมณีแทน โลกนี้เต็มไปด้วยบุคคลอย่างตัวข้า ผู้ที่มีแต่ความเห็นแก่ตัวเองเป็นที่ตั้ง แต่บุคคลอย่างท่านมีแต่ความสงสารเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คนอย่างนี้มีน้อยนักแทบจะหาไม่ได้ด้วยซ้ำนอกจากนี้ ท่านสาธุชนที่เคารพ ข้าพเจ้าไม่อาจที่จะทำให้เกิดจุดต่างดำเนินได้ในพงศ์เผ่าของคังซบาล เหมือนรอยต่างดำนดวงจันทร์นั้นดอก”

เมื่อคังจุงทงกล่าวเบี่ยงเบนความหวังดีของเจ้าชายหนุ่มคนธรรม์ดังนั้นแล้ว ก็หันมาเร่งมารดาว่า “แม่จำกลับไปเถิดเร็ว ๆ ข้า ทั้งสถานที่แห่งความโหดร้ายนี้ไปเสีย แม่ไม่เห็นหรือว่า ฆาตาดแห่งนี้มันเป็นทะเลงแวงของพวกนาค มีคราบเลือดแดงฉานติดอยู่ทุกหนทุกแห่ง น่ากลัวราวกับแทนประหารของมัจจุราช ตอนนี้นั้นจะต้องรีบไปถวายการบูชาแด่พระโคกรรณ (พระคิเว) ในเทวาลัยข้างล่างเสียก่อน แล้วจะรีบกลับขึ้นมาที่นี่ก่อนครุฑจะมาถึง” เมื่อคังจุงทงกล่าวดังนี้แล้ว ก็อำลามารดาด้วยความเคารพก่อนจากกัน แล้วก็รีบวิ่งลงไปยังเทวาลัยเบื้องล่าง เพื่อกระทำการบูชาเทวรูปพระโคกรรณ

ฝ่ายซิมูตวาหนก็ตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำตามความตั้งใจของตน คือคอยให้ครุฑมาถึง แล้วจะขอร้องครุฑให้กินตนแทนเพื่อช่วยนาคเอาไว้ ระหว่างที่กำลังคิดอยู่ก็แลเห็นต้นไม้ใหญ่้อยเบื่องหน้าลู่ตามลมพายุซึ่งพัดกระหน่ำอย่างรุนแรง ประหนึ่งจะถอนรากถอนโคนหมู่ไม้ให้ย่อยยับลง ลมพายุที่เกิดขึ้นโดยฉับพลันนี้ก็คือแรงกระพือปีกของพญาครุฑ ซึ่งกำลังบินอย่างเร็วสุดมาจากสุดขอบฟ้านั่นเอง ปราบกฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยกระทันหัน แสดงให้เห็นว่าพญาเทพปักขินผู้ทรงพลังมหาศาลกำลังจะมาถึงที่หมายคือแท่นสังเวชแล้ว ซิมูตวาหนผู้ตั้งนี้ก็รีบปีนป่ายขึ้นไปขึ้นที่แท่นสังเวชโดยรวดเร็ว ทันใดนั้นครุฑผู้ทรงอำนาจก็ร่อนราตาลงเบื้องล่างอย่างรวดเร็ว จิกร่างของเจ้าชายผู้นอนอยู่บนแท่นสังเวช ในพริบตาพบบินไปสู่ยอดเขามลยคีรี เพื่อจะกินเป็นนักษาหาร ณ ที่นั้นขณะที่ถูกขุณสุบรรณฉีกกระชากเนื้อหลุดเป็นชิ้น ๆ นั้นเอง จอมวิยาธกรที่ตั้งจิตอุทิศร่างกายต่อมัจจุราชผู้กำลังจมหทำลายชีวิตของตนให้สิ้นสูญอย่างทะนงองอาจโดยกล่าวว่า “ข้าขออุทิศร่างของข้าเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ข้าจะหวังสวรรค์สมบัติอันใดก็ไม่ ข้าขอเพียงแต่ทำให้เกิดมาใหม่ทุก ๆชาติ เพื่อจะได้ช่วยเหลือผู้อื่นทุกชาติไป ให้เขาพ้นทุกข์ แม้ข้าจะตายแล้วตายอีก เกิดแล้วเกิดอีกซ้ำกับแสนกัลป์อนันตชาติข้าก็ยินดี ถ้าข้าสามารถทำให้คนอื่นเป็นสุขสมความปรารถนา” เมื่อจอมวิยาธกรตั้งจิตประกาศปณิธานดังนี้ ก็ปรากฏฝนบุปผชาติ ไปรยปรายลงมาเหมือนห้วยเทพพากันอนุโมทนาด้วยใจยินดี

ระหว่างนั้น มงกฏเพชรซึ่งเปื้อนเลือดหยาดหยดย้อยก็หล่นลงจากศีรษะของซิมูตวาหน ตกกลงอยู่ต่อหน้ามลยวดีผู้ติดตามมหาสามีของนางมาอย่างรีบเร่ง พอนางแลเห็นก็จำได้ทันทีว่าเป็นมงกฏของสามี แต่ตัวของสามีหายไปแล้วหายไปที่ไหน จึงรับนำมงกฏเลือดมาให้พ่อผัวและแม่ผัวด้วยน้ำตาอันนองหน้า คนทั้งสองแลเห็นก็

จำได้แม่นย่ำว่าเป็นมงกุฏของผู้เป็นโอรสสุดที่รัก แต่เหตุใดเจ้าของมงกุฏจึงหายไป พระเจ้าซิมูตเกตตุและชายาคือ พระนางกานวตี จึงสงบสติอารมณ์เข้ามานอนอยู่ครู่หนึ่งก็รู้สาเหตุและความเป็นไปทั้งหมด ต่างคนเมื่อรู้ดังนั้นแล้ว ก็รีบออกเดินทางพร้อมด้วยพระสุณิสา(สะใภ้) เร่งรีบไปยังจุดที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นที่พญาครชูกำลังจิกกินเนื้อหนังมังสาของซิมูตวาหนอยู่ ในระหว่างเวลาดังกล่าวนั้น พอดีคังขุฑะกลับมาจากภารกิจลงไปในมัสการพระโคกธรณใน เทวาลัย เมื่อขึ้นไปถึงแท่นสังเวยก์แลเห็นรอยเลือดสด ๆ หยดเรียวยาวอยู่ก็รู้ว่าครชูมาโฉบเอาเหยื่อไปกินแล้ว และเหยื่อนั้นก็คือเจ้าชายซิมูตวาหนผู้เสียสละพระองค์ มาไถชีวิตของตนเอง คังขุฑะยังคิดก็ยังไม่เสียใจนัก คร่ำครวญว่า “อนิจจาเอ๋ย เป็นความผิดของข้าแท้ ๆ ที่เดียวที่มาทำให้พระองค์ต้องสิ้นชีวิตเช่นนี้ ไม่สมควรเลย จะทำอย่างไรดีละ อย่างไรก็ดี ข้าจะต้องรีบออกติดตามไปให้ทัน ก่อนที่สัตว์จอมพยาบาทจะฆ่าพระองค์เสีย” กล่าวดังนั้นแล้ว นาคหนุ่มก็ออกติดตามรอยเลือดไปเพื่อจะให้ทันก่อนที่ครชูจะมาฆ่าซิมูตวาหนเสีย

ระหว่างนั้น ครชูกำลังเขมือบเนื้อและเลือดสด ๆ จากร่างของซิมูตวาหนอยู่ เมื่อก้มลงดูหน้าของเหยื่อ ผู้เคราะห์ร้ายก็ประหลาดใจยิ่งนักที่เห็นเหยื่อนอนสงบนิ่ง มีได้ดิ้นรนหนีความตายแต่ประการใด ใบหน้ามีแต่ความสงบเยือกเย็นและยิ้มน้อย ๆ เหมือนจะให้ภัยแก่ผู้ที่จะทำลายชีวิตของตน ครชูแลเห็นดังนั้นก็หยุดกึกทันทีด้วยความประหลาดใจเป็นล้นพ้น และกล่าวแก่ตนเองว่า “ช่างประหลาดนัก ร่างนี้คงเป็นชายผู้มหาวิระหาผู้ใดจะเปรียบได้ไม่ เขาคงเป็นผู้มหัศจรรย์ (ผู้มีใจใหญ่) แน่ทีเดียว แม้เราจะจิกกระชากเนื้อและเลือดจากร่างของเขา เขาก็ยังไม่สะดุ้งสะเทือน มีได้เสียตายแก่ชีวิตเลย แม้อิมลชาติ (เส้นขน) ก็ยังตั้งชูชัน แสดงความยินดีในทานที่ตนกำลังให้อยู่ นัยน์ตาของเขาก็มองเราอย่างอ่อนโยน ไม่แสดงความโกรธความชิงชังให้ปรากฏแม้แต่น้อย เขาทำเหมือนกับว่าเราเป็นผู้กระทำคุณแก่เขาด้วยซ้ำ ฉะนั้นบุรุษผู้นี้ต้องมีไชนาคแน่นอน เขาคงจะเป็นอริบุคคลคนใดคนหนึ่งกระมังหนอ เราควรจะหยุดทำร้ายเขา และซักถามดูให้รู้เรื่องว่ามีความเป็นมาอย่างไร” เมื่อครชูหยุดไต่ตรองดังนี้ก็หยุดชะงักไปชั่วขณะ ซิมูตวาหนจึงกล่าวถามว่า “ข้าแต่พญาราชาชิกิน ท่านหยุดไปทำไมเล่า ข้ายังมีเลือดและเนื้ออีกถมไป และท่านก็ยังไม่อิ่มนี่ จงกินต่อไปเถิด” เมื่อพญาสุบรรณราชได้ฟังดังนั้น ก็กล่าวตอบด้วยความสนทน่ว่า “ท่านผู้มหัศจรรย์ ท่านนี้หาได้เป็นนาคไม่ ฉะนั้นจงบอกมาเถิดว่าท่านคือใคร” แต่ซิมูตวาหนก็แกล้งปกปิดความจริงเสีย ตอบว่า “กล่าวตามความเป็นจริง ข้านี้แหละคือนาค ท่านมาถามดังนี้มีคามหมายอย่างไร ได้โปรดเถอะ จะมีใครที่โหดร้ายที่โง่งงเสียจนไม่รู้ว่าตัวเป็นใคร ถ้าข้ามีไชนาค ข้าจะมานอนรออยู่ที่แท่นสังเวยก์ให้ครชูมาจิกเนื้อกินกระนั้นหรือ นี่เป็นชะตากรรมของนาคเท่านั้นที่จะต้องยอมรับเป็นหน้าที่ของตน และจะต้องมาสังเวยก์แก่ครชูวันละตัวทุกวัน ข้าก็เป็นหนึ่งในบรรดานาคที่เคราะห์ร้ายเหล่านั้น”

ขณะที่ซิมูตวาหนกำลังตอบแก้ความสงสัยของครชูอยู่นี้ คังขุฑะก็ตะโกนมาแต่ไกลว่า “ข้าแต่บุตรของนางวินตา ท่านจงงดเถอะ อย่าทำร้ายชายหนุ่มผู้นี้เลย เขามีได้เป็นนาคหรือ ข้านี้แหละคือนาคที่ถูกกำหนดให้มาสังเวยก์แก่ท่าน” คังขุฑะเมื่อประกาศดังนี้แล้วก็รีบปีนป่ายขึ้นไปบนยอดเขาอย่างรวดเร็ว และขึ้นมายืนคั่นกลางระหว่างบุรุษทั้งสอง และเมื่อเห็นครชูกำลังแสดงความประหลาดใจจนพูดไม่ออกดังนั้น คังขุฑะก็กล่าวต่อไปว่า

“พญาสุบรรณราช ท่านจะประหลาดใจไปไย ท่านไม่เห็นหรือว่ามีผีบังพวนแผ่อยู่เหนือศีรษะและมีลี้ลับเป็นสอง แฉก ตรงกันข้ามกับรูปลักษณะอันงามวิจิตรหาที่ติมิได้ของวิทยาธรผู้นี้” ระหว่างที่ค้างขลุ่ยกำลังบรรยายอยู่นั้น ชายาของซิมูตวาหนและบิดามารดาทั้งสอง ก็ขึ้นมาถึงที่นั่นด้วยการวิ่งอย่างสุดกำลังวังชา บิดามารดาของชายหนุ่ม พูดอย่างกระหืดกระหอบว่า “โอ้ ลูกรัก เจ้าซิมูตวาหนผู้เปี่ยมด้วยความกรุณา จนถึงกับพลีชีวิตของตนเพื่อผู้อื่นได้ น่าสงสารนัก ดูหรือเลือดดอกเฑาะว์ เป็นฝีมือของเจ้าไซ้ไหม บุตรของนางวินตา ทำไมเจ้าจึงไร้สติอย่างนี้ กล้า กระทำบาปมหันต์ถึงกับจะปลงชีวิตพระโพธิสัตว์ผู้ทรงกระทำแต่คุณความดีได้ลงคอ เจ้ารู้หรือไม่ว่าบุรุษผู้นี้คือ ซิมูตวาหนผู้ยอมพลีชีพเพราะเห็นแก่สัตว์โลก และเป็นผู้มีเกียรติคุณปรากฏกระเดื่องทั่วทั้งสามโลก จงดูลิ บัดนี้ เขากำลังจะตายแล้ว บัดนี้ถึงคราวข้าจะต้องเข้ากองไฟตายตามเขาไปด้วย อนิจจาเอ๋ย ผลแห่งความชั่วความบาป จากต้นไม้พิษ ยังจะให้ผลสุกหวานหอมแก่ใครได้เล่า” ในขณะที่ครุฑยังไม่อาจคุมสติของตนได้นั้น ซิมูตวาหนก็ ทอดสายตาดูผู้เป็นที่รักในครอบครัว คือพ่อแม่และเมีย เป็นการอ่ำและล่ำลงลึกลงใจ

บิดามารดาของซิมูตวาหนแลเห็นลูกชายล้มนตายต่อหน้าก็ใจหายสุดที่จะกลั้นโศกได้ ก็ร้องไห้คร่ำครวญ เพียงหัวใจจะแตกสลาย ข้างขลุ่ยขณะนั้นก็พร่าดำหนิตนเองครั้งแล้วครั้งเล่า ว่าเป็นต้นเหตุแห่งการตายของซิมูตวาหนในครั้งนี้ ในที่นั้นแม่แต่มलयตีผู้เดียวที่มีได้คร่ำโศกเหมือนผู้อื่น ถึงแม่จะมีน้ำตานองหน้าแต่ก็มีได้คร่ำครวญ นางซันตาสี้นดูสวรรค์ด้วยความซิงซัง และกล่าวพ้อเทวีอัมพิกา (พระอุมา) ผู้เคยประทานพรแก่นางในอดีตว่า “โอ พระแม่เจ้าเคารี พระองค์ได้ให้สัญญาแก่ข้าว่า จะให้สามีแก่ข้า และว่าเขานั้นคือพระจอมจักรพรรดิของวิทยาธร และจะได้เป็นที่เคารพของมนุษย์ทั่วพื้นพิภพ พระแม่เจ้าเป็นผู้ผิดสัญญาเสียแล้ว ไท่นละพระจอมจักรพรรดิของโลกผู้เป็นสามีสุดที่รักของลูก เขาคือยอดบุรุษผู้นอนตายอยู่ตรงนี้หรือพระเจ้าข้า” เมื่อถูกตัดพ้อเช่นนี้พระเคารี ก็ปรากฏพระองค์ให้เห็น และตรัสว่า “ลูกเอ๋ย แม่จะตระบัดสัตย์ได้อย่างไร เจ้าจงตั้งตาดูให้เถอะ” ตรัสเสร็จพระ มหาเทวีก็หลังน้ำทิพย์จากพระเต้าศิโณทก ไปรยปรายประหนึ่งสายฝนประพรมร่างของซิมูตวาหนจนทั่ว ทันใด ซิมูตวาหนก็กลับฟื้นคืนชีวิต มีความเปล่งปลั่งงดงามยิ่งกว่าแต่ก่อน บาดแผลตามร่างกายก็อันตรธานหายไปหมด

เจ้าชายลุกขึ้นอย่างว่องไว และตรงไปกราบพระเทวีด้วยความเคารพอย่างสุดซึ้ง และคนอื่น ๆ ก็กระทำ เช่นเดียวกัน พระโลกมาตาสจึงตรัสว่า “ลูกเอ๋ย แม่ซาบซึ้งในน้ำจิตน้ำใจในการเสียสละอย่างอุกฤษฏ์ของเจ้านัก บัดนี้แม่จะทำพิธีอภิเษกเจ้าเป็นพระจักรพรรดิแห่งวิทยาธรด้วยมือของแม่เอง ขออวยพรให้เจ้าดำรงตำแหน่งนี้ ยั่งยืนไปชั่วกัลป์เถิด” เมื่อตรัสดังนี้แล้ว พระเคารีก็ประพรมซิมูตวาหนด้วยน้ำทิพย์จากพระเต้าศิโณทก แสดง จักรพรรดิอภิเษกอันทรงเกียรติแก่โลก แล้วพระประเมศวรก็อันตรธานไปจากที่นั่น ขณะเดียวกันบุปผามาลัยอัน หอมชื่นก็ไปรยปรายลงมาจากสรวงสวรรค์ พร้อมกับเสียงกริ่งอันเป็นทิพย์ก็บันลือลั่นสนั่นนิหนาทไปทั่วทั้ง จักรวาล

ขณะนั้นพญาครุฑเทพปักชินก็เข้ามาก้มศีรษะด้วยความนอบน้อมต่อหน้าซ็มูตวาทน และกล่าวว่า “ข้าแต่ องค์จักรพรรดิ ข้าพเจ้าซาบซึ้งในวีรกรรมของท่านยิ่งนัก ท่านเป็นวีรบุรุษที่หาใครเทียมมิได้แล้วในโลกทั้งสามนี้ มี จิตใจอันเผื่อแผ่ไปให้แก่ชนทั้งหลายโดยไม่เลือกหน้า และยอมเสียสละแม้ชีวิตอันเป็นที่รักของตนเอง การกระทำ อันน่าอัศจรรย์ของท่านนี้จะถูกจารึกไว้ในที่อันสมควรที่สุด แม้กระทั่งพราหมณ์ (ไช่พรม) (พองไช่สากล ซึ่ง เป็นต้นกำเนิดแห่งจักรวาล บางทีเรียกว่า หิรัณยครม (ไช่ทอง) ซึ่งด้วยอำนาจแห่งความร้อนหรือตบะ ได้แตก ออกเป็นสองซีก ซีกบนคือสวรรค์ และซีกล่างเรียกว่า ปฏิวี หรือแผ่นดินโลก) อันเป็นต้นกำเนิดแห่งจักรวาลนี้แล ดั่งนั้นเพื่อเป็นการสดุดีเกียรติยศของท่าน ข้าพเจ้าเต็มใจประสาทพรแก่ท่าน ท่านจะขอพระอะไร ข้าพเจ้ายินดีจะ ให้ทุกอย่าง”

เมื่อครุฑกล่าวแล้วดังนี้ ซ็มูตวาทนผู้มหาตมหนักขอพรว่า “ท่านจงสำนึกผิดไม่คิดที่จะประหารประหารพวก นาคทั้งหลายอีก และช่วยบรรดานาคที่ถูกท่านฆ่าตายเพื่อเป็นอาหาร อันเหลือแต่กระดูกตกเรียรายเกลื่อนกล่น โดยรอบบริเวณนี้ จงกลับฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาใหม่” ครุฑได้ฟังดังนั้นก็กล่าวว่า “ข้ายอมประสิทธิ์พรนี้แก่ท่าน และนับ แต่วันนี้เป็นต้นไป ข้าสัญญาว่าจะเลิกกินนาคโดยเด็ดขาด ขอให้บรรดานาคทั้งปวงที่ถูกข้าพเจ้าทำลายชีวิตในอดีต กาลจงมีชีวิตกลับคืนเกิด”

สิ้นถ้อยคำของพญาครุฑ บรรดานาคที่ถูกฆ่าตายในอดีต มีกระดูกอันเกลื่อนกลาดเรียรายในที่นั้น ก็ได้ กลับคืนมีชีวิตตามเดิม ด้วยอำนาจอันเป็นประดุจน้ำทิพย์ของพรนั้น บรรดาทวยเทพ คณะฤๅษีที่มาชุมนุมอยู่ ณ ที่ นั้น ต่างก็เปล่งเสียงสาธุการโดยทั่วหน้ากัน ครั้งนั้นภูเขามลยະก็มีชื่อเสียงลือไปตลอดสามโลกกว่าเป็นอนุสรณ์สถาน ของวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ที่สุดที่จะดำรงคงอยู่ไปชั่วฟ้าดิน

ขณะนั้นบรรดาราชทั้งหลายของเหล่าวิยาธร ได้ทราบจากพระเคารีถึงกิติกรรมอันโด่งดังของพระ โปธิสัตว์ซ็มูตวาทน ต่างก็เร่งรีบพากันมาเฝ้าแสดงความจงรักภักดี และพาซ็มูตวาทนไปยังภูเขามลยະอันเป็นที่ อยู่ของบรรดามิตรสหาย และญาติในครอบครัวของพระจักรพรรดิแห่งวิยาธรผู้เพิ่งได้รับอภิเษกจากพระเทวีมา ไม่นาน ณ ที่นั้นซ็มูตวาทนก็ถูกแวดล้อมด้วยบิดามารดามิตราวสุผู้เป็นมิตร มลยະผู้เป็นชญา คังขุฑะและ มารดาของตนผู้กลับไปยังที่อยู่ของตนและแจ้งข่าวดีแก่ญาติสนิทมิตรสหาย และรีบกลับมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อมา อวยพรแก่พระจักรพรรดิแห่งวิยาธรทั้งหลายผู้ได้รับตำแหน่งมาใหม่ ๆ เพราะความเป็นผู้ทรงคุณธรรมอัน ประเสริฐ และประกอบวีรกรรมอย่างยอดเยี่ยม

หลังจากที่เล่านิทานอันทรงคุณค่าและมีคติอันดีงามเรื่องนี้จบลง เวตาลก็ไม่รีรอที่จะตั้งคำถามแก้ความ สงสัยของตนต่อพระเจ้าตรีวิกรมเสนาว่า “ได้โปรดเถิดราชะ ในหว่างคังขุฑะและซ็มูตวาทนนั้น ใครเป็นผู้ที่มี ความอดทนต่อความทุกข์อันแสนสาหัสยิ่งกว่ากัน ขอให้ท่านตอบโดยพิจารณาจากเรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว” เมื่อ

พระราชชาติวิกรมเสนได้ฟังคำถามของเวตาลว่าดังนั้น ทรงเกรงคำสาปของเวตาลถ้าไม่ทรงตอบ จึงตรัสว่า “พฤติกรรมเช่นนี้ไม่อัศจรรย์อะไรสำหรับชีมุตวาหน เพราะเขาได้ซื้อเสียงเกียรติคุณเช่นนี้มาหลายยุคหลายสมัยที่เขาเกิดมาในโลกนี้ครั้งแล้วครั้งเล่า ไม่น่าอัศจรรย์อันใด แต่คงขงูชะนั้นต่างหากที่สมควรจะได้รับการยกย่อง เพราะหลังจากที่เขาอดชีวิตไปแล้ว เขามีได้หนีเตลิดไปด้วยความกลัว แต่กลับวิ่งตามพญาครฑุผู้เป็นมัจจุราชของตนไป ด้วยหวังจะช่วยเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายคือชีมุตวาหนผู้นั้น เป็นระยะทางไกลจนทันและตะโกนบอกครฑุให้มาจับตนกินเสีย โดยมีเกรงว่าครฑุจะหันมาฆ่าตน นับเป็นการแสดงความกล้าหาญและเสียสละที่เหนือกว่าในกรณีดังกล่าวนี้”

เมื่อเวตาลผู้ฉลาดล้ำได้ฟังคำตอบของพระราชชาติวิกรมเสน ก็ยิ้มเยาะโดยไม่กล่าววาอะไร ผลจากพระอัสสาของพระราชชาติวิกรมเสน ลอยละลิวกลับไปยังต้นอโศก ทำให้พระราชชาติวิกรมเสนต้องเสด็จย้อนกลับไปทางเดิมอีกวาระหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๗

พระเจ้าโยธิน กับ นางอุณาภาณี บุตรีเศรษฐี

พระเจ้าตรีวิกรมเสนต้องจำพระทัยเสด็จย้อนกลับไปเก่า ถึงต้นอโศกก็จับตัวเวตาลมาเกาะที่พระอังสาตามเดิม เมื่อเสด็จไปได้หน่อยหนึ่ง เวตาลก็พุดออกมาจากยามที่พระราชาทรงคล่องไวที่พระอังสาว่า “ฟังนี้เนะราชะ เพื่อไม่ให้เกิดการเดินทางที่ไร้รสชาติ ข้ามีเรื่องสนุกจะเล่าถวาย ดังต่อไปนี้”

มีนครหนึ่งชื่อกนกนคร ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคงคาอันเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ความบาปความชั่วหาอาจเข้าถึงไม่ ในนครนี้มีพระราชองค์หนึ่งทรงนามว่า **พระเจ้าโยธิน** ผู้มีความแข็งแกร่งประดุจหินผาริมฝั่งทะเลที่คอยกันขวางมิให้แผ่นดินต้องถล่มทลายลง พระราชาถึงแม้จะไม่ชำนาญชาญในการเช่นฆ่าศัตรูในดินแดนใกล้เคียง แต่ก็ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญในศิลปศาสตร์แทบทุกสาขา บรรดาไพร่ฟ้าประชากรต่างสดุดีพระองค์ว่าเป็นผู้ทรงคุณธรรมและเกรงกลัวต่อบาป ไม่ทรงเบียดเบียนก้ำกายละเมิดต่อภรรยาของผู้อื่น พระองค์มีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความรัก

ในพระนครของพระราชองค์นี้ มีวาณิชมหาศาลอยู่คนหนึ่ง มีบุตรหญิงที่ยังมิได้แต่งงานชื่อ **อุณาภาณี** ผู้ซึ่งใครก็ตามถ้าได้ยลโฉมนางก็จะพิศวงงงวยเคลิบเคลิ้มเสียวสดีไปทุกราย เพราะนางนั้นงามนัก แม้พระกามเทพเอง ถ้าได้เห็นนางก็คงจะเปลอไฟลอรามณ์หลงรูปของนางอย่างแน่นอน ต่อมานางเจริญวัยขึ้นเป็นสาวเต็มตัว พ่อค้าผู้เป็นบิดาของนางเป็นคนหัวใส แลเห็นว่านางจะเป็นประโยชน์มหาศาลแก่ตน จึงพานางไปเฝ้าพระราชชายโยธินและกราบทูลว่า “โอ้พระนรบดี ข้ามีธิดาคนหนึ่งสมควรแก่การจะออกเรือนแล้ว นางเปรียบประดุจดวงมุกดาของทั้งสามโลก ข้ามีอาจะยกนางให้แก่ชายใดก็ได้ โดยมีได้กราบทูลให้พระองค์ทรงทราบก่อน โอ นฤเบศร บรรดามณีรต์นทั่วไปในแหล่งหล้าล้วนเป็นของพระองค์ทั้งสิ้น ธิดาของข้าก็เช่นเดียวกัน เป็นมณีดวงหนึ่งในแหล่งหล้านี้ ข้าจึงขอถวายนางให้แก่พระองค์ จะทรงรับไว้ หรือจะทรงปฏิเสธก็สุดแต่พระวินิจฉัยของพระองค์เถิด”

เมื่อพระราชชายได้ฟังดังนั้น ก็ทรงส่งพราหมณ์คณะหนึ่งของพระองค์ออกไปตรวจดูว่า นางอุณาภาณีเป็นผู้มีบุญลักษณะของกัลยาณีครบถ้วนหรือเปล่า คณะพราหมณ์เดินทางไปถึงคฤหาสน์ของพ่อค้า ได้แลเห็นโฉมนางอุณาภาณีผู้มียอดมงกุฎของนางงามในไตรโลก ก็เกิดความคลั่งเคลิบเคลิ้มหลงเหมือนคนบ้าไปชั่วขณะ ในที่สุดรวบรวมสติได้ก็รำพึงว่า “ถ้าพระราชชายของเราได้ทอดพระเนตรเห็นหญิงผู้นี้แล้วไซ้ พระราชาอาณาจักรของพระองค์คงถึงความวินาศเป็นแน่แท้ เพราะพระหฤทัยของพระองค์คงจะปั่นป่วนวุ่นวายหาความสงบมิได้ เมื่อเป็นดังนั้นพระองค์จะปกครองแคว้นต่อไปได้อย่างไร เพราะฉะนั้นเราจะไม่กราบทูลพระราชชายว่าหญิงนี้มีสิริอันควรแก่

การยกย่องแต่อย่างใด” เมื่อได้ลำดับถ้อยคำของคณะพราหมณ์ พระราชาก็มีพระทัยเอนเอียงไปตามคำเพ็ดทูลนั้น และไม่โยยดีต่อนางอีก

และโดยพระราชโองการของพระราชอา อนุญาตให้นางอนุมาทินีแต่งงานกับคนอื่นได้ บิดาของนางจึงให้นางแต่งงานกับเสนapati (แม่ทัพ) ของแคว้นแคว้นผู้มีชื่อว่า **พลธร** นางอยู่กับสามีด้วยความสุขในบ้านของนางมาช้านาน แต่นางก็ไม่วายผูกใจเจ็บพระราชาก็ไม่โยยดีต่อนาง ด้วยเหตุผลว่านางเป็นคนไม่มีสิริ นางจะต้องให้พระราชาสำนึกในวันหนึ่งในให้จึงได้

แล้วเวลาก็ผ่านไป ในที่สุดสิหราชแห่งฤดูวสันต์ก็เข้ามาเยือน ฆ่าคชสารแห่งฤดูเหมันต์ผู้มั่งงำอันขาวนวลคือเกาเมลิเลื้อย และเป็นผู้เหยียบย่ำกอบบัวให้แหลกลาญด้วยวงของมัน (ช้างเหยียบย่ำกอบบัวแหลกลาญหมายความว่าในฤดูหนาวนั้น ดอกบัวต่างก็เหี่ยวเฉาตายไปเป็นอันมาก ท่านจึงว่าฤดูหนาวเป็นศัตรูอันร้ายกาจของบัว ในข้อความนี้มีการเปรียบฤดูหนาวเหมือนช้าง ซึ่งเป็นผู้ทำลายกอบบัวเช่นเดียวกัน) และในวนารัญอันไพศาลนั้นแล พญาสิหราชก็เล่นสนุกกระริงตอย่างเต็มที่ มันมีสร้อยคอยาวสวยคือลัดตามาลีที่แกว่งไกวไปมาตามกระแสลม และมันมีอุ้งเท้าคือช่อมะม่วงอันเป็นพุ่มพวงทุกกิ่งก้านของพฤกษา ในฤดูแห่งความบันเทิงเบิกบานนี้แล พระราชาไซโคทน์ก็เสด็จมาทอดพระเนตรการฉลองฤดูในพระนครตามปกติเช่นที่กระทำมา พระองค์เสด็จทรงพระคชาธารตัวประเสริฐ ทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ด้วยความเพลิดเพลินพระทัย ระหว่างที่เสด็จไปนั้น พนักงานนำเสด็จก็ตั้งกลองชนะเป็นสัญญาณให้ผู้คนในถนนหลบหลีกไปให้พ้นทางเสด็จ รวบรวมว่าการจ้องดูพระสิริโฉมของพระองค์ย่อมนำมาซึ่งความพินาศ

เมื่อนางอนุมาทินีได้ยินเสียงกลองนำเสด็จมาตามทาง นางก็รู้ว่าพระราชากำลังจะเสด็จผ่านมาทางบ้านของนาง จึงรีบขึ้นไปปรากฏตัวบนดาดฟ้าของคฤหาสน์ที่นางอยู่เพื่อให้พระเจ้าแผ่นดินแลเห็น นางจ้องดูชบวนเสด็จอย่างใจจดใจจ่อด้วยความพยายาม เพราะพระราชาก็เคยปฏิเสธไม่ยอมรับนางในครั้งก่อน โดยอ้างว่านางไร้สิริมงคล นางรออยู่มินานกระบวนเสด็จก็ผ่านมาถึง พระราชาทอดพระเนตรขึ้นไปบนดาดฟ้า แลเห็นนางอนุมาทินีก็สะดุ้งพระทัยเหมือนถูกศรชั้ยของกามเทพเสียบพระทัย มีความรู้สึกเหมือนถูกไฟเผาเผาให้ร้อนรุ่มมิรู้คลายถึงแม้ลมอ่อนแห่งฤดูวสันต์ที่ไซยมาจากภูเขามลยะ ก็ได้ช่วยให้เย็นพระทัยขึ้นเลยชบวนเสด็จเคลื่อนต่อไปจนรอบพระนครแล้วกลับเข้าสู่พระราชวัง พระราชาผู้ทรงหลงใหลและดื่มด่ำในรสเสน่ห์อย่างถอนตัวไม่ขึ้น เรียกมนตรีและคณะพราหมณ์เข้ามาสอบถาม ว่าหญิงที่อยู่บนดาดฟ้าของบ้านพ่อค้าใหญ่ คือธิดาของพ่อค้าที่เคยคิดจะนำนางมาถวายพระองค์ แต่พระองค์ปฏิเสธนางไปใช่หรือไม่ ด้วยเหตุที่นางไร้สิริมงคล พรรคพวกที่ถูกไต่สวนก็ยอมรับว่าจริง พระราชาทรงพระพิโรธยิ่งนัก สั่งให้เนรเทศคนเหล่านั้นออกจากราชอาณาจักรโดยทันที เมื่อเนรเทศคนต้นเหตุไปแล้ว พระราชาก็เก็บพระองค์อยู่ตามลำพังเงียบ ๆ เผื่อคิดถึงนางผู้เป็นยอดพิสมัยทุกคำคืน และรำพันว่า “อา ทำไมจิตวิญญาณของข้าจึงมีติดที่มัน และพระจันทร์เล่าก็หายางอวยมิได้ พยายามที่จะขึ้นมาสละอะอะ

อวดโฉม ทั้ง ๆ ที่นางผู้พิมลพักตร์ของข้าก็อยู่แค่นี้เอง ใครจะเปรียบกับนางผู้เป็นมิ่งขวัญของข้าได้เล่า” ดำริในพระทัยเช่นนั้นแล้ว พระราชาผู้ถูกไฟรักเผาผลาญก็ปลีกพระองค์ห่างจากคนทั้งหลาย หลบลี้้อยู่แต่พระองค์เดียว วันแล้ววันเล่าไม่ยอมพบใคร ๆ แต่ในที่สุด ด้วยความความละอายพระทัยพระองค์ทรงเรียกมหาดเล็กคนสนิทให้เข้ามาเฝ้า ตรัสถามว่าพระองค์จะอย่างไรดีในสถานการณ์เช่นนี้ เสวกคนสนิทก็กราบทูลแนะว่า “ข้าแต่พระนรบดี! เฉลนพระองค์ทรงวิตกเช่นนี้ ไม่เห็นมีปัญหาอะไร พระองค์เป็นเจ้าของแผ่นดิน ทุกอย่างเป็นของพระองค์ เมื่อมีพระประสงค์ในตัวนางก็พานางมาสิพระเจ้าข้า นางจะขัดขึ้นได้อย่างไร ถ้าพระองค์มีบัญชา” พระราชาทรงเป็นผู้ทรงคุณธรรม ได้ฟังคำแนะนำดังนั้น เห็นผิดระบอบชอบธรรม ก็ไม่อาจจะทำตามได้ จึงทรงนิ่งเสีย

ฝ่ายพลธรรมาศเสนาบดีได้ทราบข่าวที่แพร่ออกมามีดังนี้ ก็ไม่มีความสบายใจ เพราะเขาเป็นผู้จงรักภักดีและยินยอมสละทุกอย่างเพื่อพระเจ้าแผ่นดินอย่างแท้จริง ก็รีบเข้าเฝ้าพระราชาโดยทอดตัวเองลงแทบพระบาทและกราบทูลว่า “โอ้พระนรบดีนรินทร์ ขอพระองค์ทรงรับนางทาสผู้นี้ไว้เถิด โดยทรงคิดเสียว่า นางเป็นทาสของพระองค์ มีใช้เป็นเมียของเสนาบดีอย่างข้าพระบาทหรือของใคร ๆ และข้าขอถวายนางต่อพระองค์ด้วยความเต็มใจ โปรดทรงรับนางไว้เถิด หรือมิฉะนั้นข้าจะสละนางให้เป็นเทพทาสีในเทวาลัย อันจะทำให้นางเป็นอิสระมิได้เป็นของชายใดโดยเฉพาะ และด้วยประการฉะนี้ พระองค์จะได้ไม่ต้องทรงคิดต่อไปว่านางเป็นเมียของคนอื่น” เมื่ออัครเสนาบดีกราบทูลวิงวอนดังนี้ พระราชาก็กล่าวตอบอย่างทรงพิโรธว่า “ข้าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ข้าจะทำการที่ไร้คุณธรรมเช่นนั้นได้อย่างไร ถ้าข้าจะละทิ้งความชอบธรรมเสียแล้ว ใครเล่าจะซื้อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนต่อไปอีก และสำหรับตัวเจ้าผู้มีความจงรักภักดีต่อข้า ทำไมมาขอให้ข้าทำบาปเช่นนี้ ซึ่งแน่วแน่มั่นอาจจะให้ความบันเทิง สุขชั่วเล่น แต่ข้าจะมีความผิดมหันต์ จะต้องชดใช้กรรมในปรโลก และถ้าเจ้ายังคิดที่สละเมียให้แก่ข้าอีก ข้าก็จะไม่ปล่อยให้เจ้าลอยนวลต่อไปโดยไม่ถูกลงโทษ เพราะใครก็ตามที่อยู่ในฐานะอย่างข้าจะทนทานต่อความไร้ศีลธรรมได้หรือ เพราะฉะนั้นข้าว่าความตายเท่านั้นที่สมควรแก่ข้าในภาวะเช่นนี้”

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ที่คัดค้านมิให้พระราชายอมรับข้อเสนอของแม่ทัพได้ เพราะทรงถือว่าเกิดเป็นผู้มีเกียรติแล้ว ลွှ่ยยอมตายเสียดีกว่าจะอยู่อย่างไรเกียรติ การตัดสินใจพระทัยอย่างเด็ดขาดของพระราชาเช่นนี้ ทำให้ทุกคนตระหนักว่าจะทูลเสนอเรื่องทำนองนี้สักเท่าใดก็จะมีผลอย่างเดียวกัน คือถูกปฏิเสธ

เมื่อเหตุการณ์เป็นไปเช่นนี้ ก็ไม่มีทางจะเยียวยากอีก พระราชาชুবพอมลงทุกวัน บรรทมแห้วอยู่บนพระที่ถูกรมณด้วยไฟเสนหาอันมีความรุนแรงเผาไหม้อยู่ตลอดวันตลอดคืน คงเหลือแต่พระนามและพระเกียรติเท่านั้นที่ยังคงอยู่มิได้สิ้นสูญไปตามกำลังความร้อน แต่อัครเสนาบดีพลธรรมาศผู้ซื่อสัตย์และภักดีต่อพระราชาของตน ไม่อาจจะปล่อยให้พระราชาท้องทนทุกข์ทรมานต่อไป อันจะนำความพินาศมาสู่พระองค์ในที่สุด ดังนั้นเขาจึงเข้ากองไฟเผาตัวเองจนสิ้นชีวิต ในฐานะที่เป็นจอมทัพผู้ไม่มีความสามารถจะช่วยเหลือเจ้านายของตนเองให้รอดพ้นจากความตาย

เมื่อเวตาลซึ่งนั่งอยู่บนอังสาของพระเจ้าตรีวิกรมเสนาเล่าเรื่องจบลงก็ทูลถามพระเจ้าแผ่นดินว่า “โปรดทรงตัดสินด้วยเถิดราชนัน ในระหว่างบุคคลทั้งสองในเรื่องนี้ ใครเป็นคนสัจย์ซื่อซื่อยิ่งกว่ากัน จอมพล หรือพระราชินี แต่อย่างไรก็ตามก่อนที่จะทรงตอบ โปรดรำลึกไว้ด้วยว่า เรามีข้อตกลงกันว่าอย่างไร ข้ายังถือสัญญาที่อยู่กับพระเจ้าข้า” เมื่อเวตาลกล่าวดังนี้ พระราชินีทรงนิ่งไปครู่หนึ่งแต่จะไม่ตอบปัญหาที่ทูลอยู่ไม่ได้จึงตรัสว่า “ในระหว่างบุคคลทั้งสองนั้น ข้าว่าพระเจ้าแผ่นดินนั้นแหละซื่อซื่อที่สุด” เมื่อเวตาลได้ฟังดังนั้นก็กล่าวต่อพระราชินีว่า “ทรงเฉลยมาสิว่าเหตุใดพระองค์จึงเห็นว่าพระราชินีเหนือกว่าแม่ทัพในกรณีนี้ เพราะถ้าจะพูดอย่างยุติธรรมจริง ๆ แล้ว อัศวินเสนาบดีควรจะมีคุณสมบัติซื่อซื่อเหนือกว่า ชายผู้รู้จักเสนาอันลึกซึ้งของหญิงผู้เป็นภรรยาของเขาอยู่เต็มอกในฐานะที่อยู่กินกันมาช้านาน เขารักนางเพียงไรใคร ๆ ก็รู้ แต่แม้กระนั้นเขาก็ยังเสียดสี โดยถวายนางให้แก่พระราชินี เพราะเขารักพระองค์มากกว่า และเมื่อพระราชินีสิ้นชีวิตแล้วเขาก็ยอมตายตามพระองค์โดยเข้าสู่กองไฟ แต่พระราชินีนั้นกลับได้รับรู้อะไรเกี่ยวกับนางเลย ยังปฏิเสธไม่ยอมรับนางด้วยซ้ำ ทั้ง ๆ ที่ผู้เป็นสามีต้องเสียดสีอย่างสุดขยออด มอบนางให้แก่พระองค์ด้วยความเต็มใจ”

เมื่อเวตาลกล่าววิจารณ์ดังนี้ พระเจ้าตรีวิกรมเสนาทูลทูลพระสรวลด้วยความขบขัน และตรัสว่า “เจ้าจงยอมรับความจริงในเรื่องนี้สิ ไม่มีอะไรน่าประหลาดใจในเรื่องนี้สักนิด ความจริงก็คือ อัศวินเสนาบดีผู้นั้นเป็นผู้มีสกุลรชนชาติสูงก็จริง และการที่เขาแสดงออกซึ่งความภักดีต่อเจ้านายเช่นนั้นเป็นสิ่งแปลกหาได้ยากนักหรือ เพราะใครที่รับใช้เจ้านายเช่นนั้น ก็ต้องแสดงความจงรักภักดีต่อเจ้านายของตนเป็นธรรมดา แม้จะยอมเสียดสีชีวิตของตนก็ไม่เห็นแปลกอะไร มันเป็นหน้าที่ของเขาอยู่แล้ว แต่ผู้ที่เป็นพระราชินีโดยปกติเป็นผู้มีความเย่อหยิ่ง ยากที่ใครจะบังคับได้ มีลักษณะเหมือนช้างป่าที่ควบคุมมิได้ เมื่อคนประเภทนี้เกิดความหมกมุ่นหลงใหลในกามสุขแล้วไซ้ไร สายไซ้แห่งศีลธรรมหรือคุณธรรมก็รั้งไว้ไม่อยู่ ต้องขาดผิงออกจากกันทันที ทั้งนี้ก็เพราะจิตใจของเขาท่วมท้นไปด้วยแรงเสนาหาเสียแล้ว และความรับผิดชอบใด ๆ ก็ถูกชำระล้างออกไปจากใจ เหมือนบุคคลเหล่านั้น ถึงแม้จะได้รับน้ำอภิเษกในพิธี แต่ก็ถูกกวาดหายไปหมด และถ้าจะเปรียบเหมือนพดิวาลวิชนีที่เคยรำเพยลมอ่อน ๆ ต่อผู้ที่คร่ำครวญในการศึกษาอย่างใจจดใจจ่อต่อพระคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ให้เย็นชื่นใจอย่างละเมียดละไม ก็กลายเป็นพดิวาลวิชนีที่โบทมาเพื่อไล่แมลงหรือยุงเท่านั้น หรือจะเปรียบอีกทีก็เหมือนฉัตรที่ใช้กำบังแสงพระอาทิตย์เท่านั้น ทั้งที่มันควรจะสามารถกันความจริงมิให้เป็นอันตรายมากกว่า ถึงแม้พระเจ้าแผ่นดินผู้ชนะตลอดสามโลกอย่างพระเจ้าจักรพรรดิหุซผู้เกรียงไกรยังหลงเล่ห์ของพญามาร ทำให้เกิดความวุ่นวายไปทั่วทุกหนทุกแห่ง แต่พระราชชายาโคชนองคินี ถึงจะมีฉัตรอันสูงใหญ่ปกทั่วพิภพ ก็หาได้ยอมตกอยู่ใต้เสน่ห์ของนางอุณมาทินี ผู้งามละม้ายแม้พระลักษมีเทวี ว่าตามจริง พระราชินีนั้นถึงสภาพการณ์จะเป็นเช่นไรก็หาได้เหยียบพระบาทลงบนทางผิดไม่ พระองค์ผู้ยอมเสียดสีชีวิตโดยประกาศไม่ยอมทำผิดจารีตอันเป็นหลักแห่งความประพฤติของบุคคลทุกคน ผู้สละชีวิตเพื่อรักษาไว้ซึ่งสังฆกรรมโดยแท้ พระองค์จึงประเสริฐกว่าอัศวินเสนาบดีแน่นอน

เมื่อเวตาลได้ยินคำเฉลยของพระเจ้าตรีวิกรมเสนดังนั้น ก็ไม่ยอมเสียเวลาต่อไปแม้แต่ชั่วอึดใจ รีบพุ่งจากพระอังกษของพระราชา หายวับไปในความมืดกลับไปสู่ที่พำนักของตนตามเดิม พระราชาต้องเสด็จติดตามไปอย่างรวดเร็ว จนถึงต้นอโศกและดึงตัวเวตาลกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพราะมหานุรุษจะละทิ้งกิจธุระของตนไว้เพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ โดยเริ่มต้นมาแล้วอย่างลำบากยากเย็นแสนเข็ญหาได้ไม่ ถึงจะมีอุปสรรคก็ต้องดำเนินต่อไปจนกว่าประโยชน์จะสำเร็จ

นิทานเรื่องที่ ๑๘

ภาพมายา

ในป่าช้าผีดิบที่เวตาลพำนักอยู่บนกิ่งโศกนั้น เต็มไปด้วยเปลวไฟที่แลบเลี้ยวอยู่บนจิตกาธานที่ใช้เผาศพ เปลวอัคคีอันแรงร้อนวูบวาบดูราวกับลิ้นของพวกракษสที่ตัวดำดำไปมาในการเสพเนื้อมนุษย์สด ๆ แต่ภาพอันน่าสะพรึงกลัวดังกล่าวหาได้ทำให้พระราชาทรงหวาดหวั่นไม่ ขณะที่ทรงดำเนินฝ่าไปจนถึงต้นโศก

และ ณ ที่สุสานผีดิบนั่นเอง โดยไม่คาดฝัน พระราชาประสพภาพอันน่าเกลียดต่าง ๆ คือ มีศพของบุคคลต่าง ๆ หน้าที่ตาประหลาดคล้ายคลึงกันแขวนอยู่บนกิ่งไม้เหมือนกับตัวเวตาลนับร้อยนับพันห้อยอยู่ พระเจ้าตรีวิกรมเสนทอดพระเนตรเห็นแล้วทรงรำพึงในพระทัยว่า “อา นี่มันอะไรกัน หรือว่าเป็นภาพมายาที่เวตาลเนรมิตขึ้น เพื่อจะถ่วงเวลาเราเล่น และเราจะต้องเสียเวลาลักเท่าไร จึงจะหาได้ถูกต้องว่าศพไหนคือเวตาลตัวจริง ถ้าเราจะต้องเสียเวลาทั้งคืน เราก็คงจะทำภาพกริกใจให้เสร็จไม่ได้ ถ้าอย่างนั้นเราจะเข้ากองไฟเสียดีกว่า แทนที่จะทนรับความอัปยศเพราะเรื่องอย่างนี้” ฝ่ายเวตาลเมื่อทราบวาระน้ำจิตของพระราชาเช่นนั้น ก็มีความพอใจในความกล้าหาญมานะเด็ดเดี่ยวอย่างยิ่ง จึงคลายมายาเวททั้งปวง ทำให้พระราชาแลเห็นตัวจริงของตน คือ เวตาลที่เป็นซากศพแขวนอยู่บนกิ่งไม้แต่เพียงผู้เดียว ในขณะที่รูปมายาทั้งหลายอันตรธานหายไป พระราชาทรงปลดเวตาลลงจากกิ่งโศก เอาพาดพระอังสาแล้วเสด็จกลับไปตามหนทางเดิม ขณะที่มาตามทางเวตาลก็กล่าวกะพระราชาว่า “ราชะ ความแข็งแกร่งของพระองค์เป็นที่น่าสรรเสริญอยู่ ถ้ากระไรลองฟังนิทานของข้าอีกสักหนึ่งเรื่องเป็นอย่างไร”

เรื่องมีว่า มีนครอันงดงามแห่งหนึ่งบนโลกนี้ชื่อนครอุชชยินี เมืองนี้จะงามเป็นรองก็แต่นครโกคาวดี (ของวาสุกีนาคราช) และนครอมราวดี(ของพระอินทร์) เท่านั้น ซึ่งพระศิวะผู้ทรงเล่นพนันกับพระเคารีเทวีได้ทรงเลือกเป็นที่ทรงพระสำราญร่วมกันในโลก เพราะนครอุชชยินีนั้นงามยิ่งกว่างาม เลิศยิ่งกว่าเลิศ ในพระนครนี้มีสิ่งบันเทิงใจนานาประการ ซึ่งผู้มาเยือนที่มีเกียรติยศเด่นหรือฐานะร่ำรวยเท่านั้นที่จะถูกต้อนรับเป็นอย่างดี ณ ที่นี้สิ่งที่ตั้งแต่งก็คือ ถันนารี สิ่งทีไค้งสลวยก็คือคิ้วเรียวงามเหมือนจันทร์ทกลา (เสี้ยวพระจันทร์) สิ่งทีกลอกกลับไปมาเนื่องนิ่งก็คือเนตรดำลับอันเหลือบขม้ายของผองพฐ สิ่งทีดูมืดก็คือราตรี สิ่งทีคดงอไปมาได้ก็คือ บทกวีนิพนธ์อันมีหลายแง่ของกวี สิ่งทีเห็นบ้ำคั่งคือคชสารเมามัน สิ่งทีเป็นความเย็นเยือกก็คือ มุกตามณี น้ำจันต์ และดวงศศี

ในเมืองนั้น มีพราหมณ์ชำนานูเวทอยู่คนหนึ่งชื่อ เทวสวามิน ผู้กระทำชฎพิธีสังเวทพมามากมายหลายครั้ง และพราหมณ์ผู้นี้มีความร่ำรวยมหาศาลด้วยสินทรัพย์นับไม่ถ้วน เป็นที่เคารพยกย่องของพระราชาแห่งแคว้นแคว้น ผู้มีพระนามว่า จันทรประภา ในกาลต่อมา พราหมณ์เทวสวามินมีบุตรชายชื่อ **จันทรสวามิน** ผู้ซึ่งได้เล่าเรียนศิลปวิทยาเป็นอันมากเมื่อจำเริญวัยเป็นหนุ่มฉกรรจ์ แต่เขาก็ทำได้นำวิชาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ กลับหลงใหล

มัวเมาในการพนันอย่างหาญหาญหามคำ คราวหนึ่งพราหมณ์หนุ่มจันทรสวามินเข้าไปในบ่อนการพนันเพื่อจะเล่นการพนัน ทำให้เกิดปั่นป่วนโกลาหลในบ่อนขึ้น เพราะนักการพนันในที่นั้นแลเห็นขาใหญ่มีระดับมหาเศรษฐีเข้ามาเล่น ก็เฮกันเข้ามาดูด้วยความอยากรู้อยากเห็น จันทรสวามินหนุ่มผู้มีเงินเต็มกระเป่า พออย่างเข้ามาก็คุยโอ้อวดว่า “ไหน – ไหน ใครในห้องนี้จะถูกข้าต้อนเหมือนแพะบัง ถ้าอยากเป็นก็เข้ามาเลย ข้านี้แหละจะทำให้หมดตัว ต่อให้มีทรัพย์ ล้นโลกอย่างท้าวฤเวรเจ้านครอลกา (ชื่อเมืองสวยาม ตั่งอยู่บนไหล่เขาหิมาลัย เป็นที่ประทับของพระฤเวร พญา ยักษ์สามขาโลกบาลประจำทิศเหนือ และเป็นเจ้าแห่งชุมทรัพย์ทั้งปวงในโลก) ข้าก็ยังไม่ยอมจะหมดตัวมาแล้ว” พราหมณ์หนุ่มลงมือเล่นพนันสกกาอย่างสนุกสนานด้วยความเหิมเกริม มิช้าก็ถูกกินเรียบด้วยฝีมือของนักพนัน ยอดโง่งในที่นั้น ชายหนุ่มเสียหมดทุกอย่างแม้กระทั่งเสื้อผ้าที่นุ่งห่มอยู่ และเมื่อกู้ยืมเงินเจ้าของบ่อนมาเล่นแก้ตัว ก็เสียหมดอีก ด้วยเหตุนี้พอถูกเจ้าของบ่อนทวงหนี้ ชายหนุ่มจึงไม่มีอะไรจะให้ ทำให้เจ้าของบ่อนโกรธมาก สั่งให้ ลูกน้องจับจันทรสวามินนอนลงแล้วโบยตีด้วยหวาย จนเป็นริ้วรอยไปทั้งตัว นอนสลบไม่ไหวติงเหมือนก้อนหิน ร้างที่นอนไม่กระดุกกระดิกของชายหนุ่มดูเหมือนคนตาย จนเวลาผ่านไปสองสามวันก็ฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาอีก แต่ยังไม่กระดุกกระดิกตามเคย เจ้าของบ่อนแลเห็นก็โกรธมาก และกล่าวแก่พวกบริวารในโรงบ่อนและนักการพนันที่มา เล่นพนันเป็นขาประจำของบ่อนว่า “เจ้าคนนี้พยายามใช้เล่ห์หลบลี้อย่างนี้ บิดตะกุดฉ้อโกงไปต่าง ๆ เพราะฉะนั้น จงจับอ้ายคนโสโครกนี้ไปโยนทิ้งที่บ่อแห้ง ซึ่งเป็นบ่อน้ำเก่าข้างนอกนั้น ข้าจะให้เงินแก่ผู้ที่ทำตามคำสั่งของข้าเป็น รางวัล”

เมื่อหัวหน้าบ่อนประกาศแก่นักพนันดังนี้ คนเหล่านั้นก็ช่วยกันแบกร่างจันทรสวามินเข้าไปในป่า มองหา บ่อน้ำเก่าอย่างที่ว่าก็ไม่พบ นักพนันแก่ผู้หนึ่งจึงพูดกับพรรคพวกว่า “เจ้าหนุ่มนี้มันตายแล้ว จะต้องลำบากไปหา บ่อน้ำที่ไหนให้มันร่วนวายเปล่า ๆ เราปล่อยมันไว้ตรงนี้แหละ แล้วไปบอกนายบ่อนว่าเราโยนมันลงบ่อไปแล้ว” ทุกคนได้ฟังก็เห็นด้วยและตกลงทำตามคำสั่ง

ด้วยประการฉะนี้ พวกนักพนันก็ทิ้งร่างของจันทรสวามินไว้ในป่า แล้วแยกย้ายกันกลับไป จันทรสวามิน เห็นว่าปลอดภัยแล้วก็ลุกขึ้น แลเข้าไปสู่เทวาลัยของพระศิวะ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ ๆ นั้น ชายหนุ่มค่อยพักฟื้นมี เรี่ยวแรงขึ้นบ้าง ก็รำพึงแก่ตัวเองด้วยความเศร้าใจว่า “อนิจจา เพราะเข้าไปหลงกลของอ้ายพวกขี้โกงพวกนั้นแท้ ๆ ข้าถูกมันหลอกต้มเสียปนปี จนไม่มีอะไรเหลือติดตัวเลย ข้าจะออกไปเดินที่ไหนได้เล่าในสภาพเช่นนี้ ร่างเปลือย เปล่ามิพอ ยंत्रรอยที่ถูกเขียนเต็มไปทั้งตัว และเปื้อนฝุ่นมอมแมมสกปรกอย่างนี้ นี่ถ้าพ่อแลเห็นข้าในสภาพเช่นนี้ หรือญาติของข้าตลอดจนเพื่อน ๆ ของข้าก็ตาม เมื่อแลเห็นข้าเข้าเขาจะนึกอย่างไร เพราะฉะนั้นข้าจะหลบอยู่ใน เทวาลัยตลอดวัน ถึงเวลากลางคืนค่อยออกไปหาอาหารมาขายไส้พอบประทังชีวิต” ขณะที่เขากำลังตรึกตรองเรื่อง ความหิวและร่างกายที่เปลือยเปล่าอยู่ที่นี่ พระอาทิตย์ก็ค่อนม่อนคลายความแรงร้อนลง และกำลังสลัดอาภรณ์ที่นุ่งห่มคืออนาคาศ ให้เคลื่อนคล้อยลงสู่อัสดง ณ หลังเขอันไกลสุดขอบฟ้า จนลับดวงไปในที่สุด

ขณะนั้นฤๅษีประเภท**ปาศุบต** (ชื่อฤๅษีพวกหนึ่งซึ่งเป็นสาวกของพระปศุบดี หรือพระคิเว ผู้เป็นใหญ่ในสัตว์เลี้ยงทั้งหลาย) ผู้หนึ่งก็เข้ามาในเทวาลัย มีร่างกายอันชะโลมด้วยเถาถ่านกระดูกจากจิตกาธาน มีมวยผมมุ่งไว้บนศีรษะ มือถือสามง่ามด้ามยาว (ตรีศูล) ดูราวกับพระคิเวองค์ที่สอง เมื่อแลเห็นจันทร์สวามิน์ก็ถามว่า “เจ้าคือใคร” จันทร์สวามิน์ก็เล่าเรื่องให้ฟังโดยตลอด และก้มศีรษะแสดงความเคารพอย่างนอบน้อม ฤๅษีเมื่อได้ฟังดังนั้นก็กล่าวด้วยความเมตตาว่า “เจ้าหนุ่มเอ๋ย เจ้ากระเซอะกระเซิงมาถึงที่นี่ ซึ่งเป็นอาศรมของข้าโดยไม่นึกไม่ฝัน จงเป็นแขกของข้าเถิด ลูกขึ้น ไปอาบน้ำเสียก่อนแล้วค่อยมากินอาหาร ซึ่งข้าภิกษามาเมื่อเช้านี้” เมื่อฤๅษีกล่าวดังนี้ จันทร์สวามิน์ก็กล่าวด้วยความเคารพว่า “ท่านสาธุที่เคารพ ตัวข้าเป็นพรหมณ์โดยกำเนิด ข้าจะกินอาหารที่ท่านภิกษามาได้อย่างไรเล่าขอรับ”

เมื่อฤๅษีผู้ใจดี ผู้ชำนาญพระเวทมนตรา ได้ฟังดังนั้นก็เดินเข้าไปในบรรณาคม นั่งลงเข้าฉานสมาธิสักครู่หนึ่งก็เรียกรูปวิद्याให้ปรากฏ รูปวิद्याนี้สามารถเนรมิตทุกสิ่งตามคำสั่งของผู้เป็นนายได้ทั้งสิ้น เมื่อปรากฏต่อหน้าฤๅษีแล้วก็กล่าวว่า “ท่านจะใช้ให้ข้าพเจ้าทำอะไร จงบอกมาเถิด” ฤๅษีจึงบัญญัติว่า “จงเตรียมของให้พร้อมสรรพเพื่อต้อนรับอาคันตุกะของข้า” รูปวิद्याก็ตอบว่า “ข้าจะทำทุกอย่างตามที่ท่านสั่ง” ทันใดนั้นจันทร์สวามิน์ก็แลเห็นกนกนคร (เมืองทอง) ปรากฏขึ้นต่อหน้า ประกอบด้วยอุทยานอันงามวิจิตร มีหญิงบาทบริจาริกาอยู่ในนั้นเป็นอันมาก นางเหล่านั้นเข้ามาใกล้จันทร์สวามิน์ ผู้แลดูด้วยความอัศจรรย์ใจเป็นล้นพ้น นางกล่าวว่า “โปรดลูกขึ้นเถิด ตามข้ามา จงบริโภคอาหารอร่อยให้เต็มที่ แล้วลืมนความเหน็ดเหนื่อยลำบากกายเสียให้หมด” นางเหล่านั้นพาชายหนุ่มเข้าไปในเมืองทอง อาบน้ำให้ และลูบไล้ด้วยผงจันทร์หอม หลังจากนั้นก็ตกแต่งร่างกายของพรหมณ์หนุ่มด้วยภูษาภรณ์อันงามระยับ เสร็จแล้วก็นำจันทร์สวามิน์ไปยังอีกห้องหนึ่ง ณ ที่นั้นชายหนุ่มแลเห็นหญิงสาวผู้หนึ่ง ซึ่งดูเหมือนจะเป็นหัวหน้าของบริจาริกาพวกนั้น นางมีความสวยงามทุกสัดส่วนจนหาที่ติมิได้ จนดูราวกับว่า พระธาดาพรหมเป็นผู้สร้างนางขึ้นมาเป็นสมบัติของโลกโดยแท้ และพระองค์ทรงลืมนไปแล้วว่าพระองค์ทรงสร้างนางขึ้นด้วยสาระวิเศษสิ่งใดบ้าง

นางลูกขึ้นอย่างกระฉับกระเฉงวิ่งไวเพื่อต้อนรับชายหนุ่ม และลงไปเชิญเขาให้ขึ้นมานั่งบนบัลลังก์ทองคู่กับนาง และชายหนุ่มก็ได้รับประทานอาหารซึ่งมีรสทิพย์ร่วมกับนาง และกินหมากซึ่งมีรสชาติเหมือนผลไม้ห้าชนิด

ในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น จันทร์สวามิน์ตื่นขึ้นก็พบตัวเองนอนอยู่ในเทวาลัยพระคิเว ไม่มีทั้งนครทองเทพธิดาและแม่มงบาทบริจาริกาก็มิได้ปรากฏให้เห็นอีก ทันใดฤๅษีก็ออกมาจากอาศรมด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม และถามว่าชายหนุ่มได้ผ่านราตรีนั้นมาด้วยความสุขวิเศษหรือไม่ จันทร์สวามิน์ซึ่งยังมีอาการง่วงงวยจับต้นชนปลายไม่ติด ตอบว่า “ข้าแต่สาธุผู้ประเสริฐ ด้วยความอนุเคราะห์ของท่าน ข้าพเจ้าหลับอย่างสุขสบายตลอดทั้งคืน แต่ในบัดนี้เมื่อตื่นขึ้นมา นางฟ้าของข้าพเจ้าก็หายไปแล้ว ข้าจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างไร ถ้าปราศจากนาง” เมื่อฤๅษีได้ฟังดังนั้นก็หัวเราะด้วยอารมณ์ดี กล่าวพลอบใจว่า “จงอยู่ที่นี้ต่อไปเถอะ แล้วเจ้าจะได้พบเห็นสิ่งที่เจ้าปรารถนาทุก

อย่างในคืนนี้” เมื่อได้ยินดังนั้น จันทรสวามินก็ตกลงว่าจะอยู่ต่อไปอีก และด้วยความช่วยเหลือของฤๅษี ทุกสิ่งทุกอย่างก็เกิดขึ้นและเป็นไปเหมือนคืนก่อน ทำให้ชายหนุ่มมีความสุขและเพลิดเพลินไปกับภาพมายาทุกคืน

แต่ในที่สุด ชายหนุ่มก็รู้ว่า สิ่งทั้งหลายที่เขาได้พบได้เห็นนั้นล้วนเกิดจากมายาทั้งสิ้น ดังนั้นในวันหนึ่ง ด้วยชะตากรรมบันดาล ชายหนุ่มเข้าไปหาฤๅษีและทำการประจบประแจงให้ฤๅษีพอใจ แล้วกล่าวว่า “ท่านสาธุขอรับ ถ้าท่านจะมีเมตตาส่งสารข้าพเจ้าผู้เคราะห์ร้าย หนีมาพึ่งพาท่านเพราะไร้ที่พึ่งอื่นอีกแล้ว ขอท่านจงช่วยอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้า ช่วยสั่งสอนวิทยาคุณอันยิ่งใหญ่ให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

เมื่อถูกรบเร้าหนักเข้า ฤๅษีก็กล่าวว่า “คนอย่างเจ้าเข้าไม่ถึงวิชานี้หรอก เพราะมันจะต้องลงไปฝึกถึงใต้น้ำ และระหว่างที่ผู้ฝึกกำลังท่องมนตร์อยู่ในใต้น้ำ รูปร่างนั้นก็สร้างภาพหลอนให้ปรากฏแก่เขา เช่นทำให้เขารู้สึกเหมือนเกิดใหม่เป็นทารก แล้วเจริญวัยเป็นเด็ก จากนั้นก็เป็นหนุ่มแล้วก็แต่งงานตัวของผู้ทำพิธีจะเกิดจิตหลอนว่าตัวเองมีลูกชาย และลูกชายของเขาก็จะถูกหลอกให้เกิดความหลงผิดว่า เขามีเพื่อนที่เป็นคนดีคนหนึ่ง และเป็นศัตรูอีกคนหนึ่ง ตัวเขาจะหลงลืมแม้กระทั่งชาติกำเนิดที่บอกให้รู้ว่าตัวเองเป็นใคร ไม่รู้ตัวแม่แต่ว่าตนกำลังร้าย มนตร์ภาวนาเพื่อเข้าถึงวิชาอะไร แต่ใครก็ตาม เมื่อรู้สึกว่าเขาได้พักเพียงมาจนถึงยี่สิบสี่ปีแล้ว ก็จะกลับคืนสติตามเดิมด้วยมนตร์ของอาจารย์ และจะมีกำลังจิตที่มั่นคง สามารถจดจำชีวิตของตนเองได้ และรู้ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้เกิดจากมายา และถึงแม้ว่าเขาจะตกอยู่ในอิทธิพลของมายา เขาก็รู้จักมันดีที่สุดในที่สุด เขาได้เข้าถึงกองไฟซึ่งเผาไหม้ภาพมายาเหล่านั้น และสำเร็จวิชาที่ต้องการในที่สุด หลังจากนั้นเขาจะขึ้นมาจากน้ำ ได้แลเห็นความจริงในที่สุด แต่ถ้าศิษย์ผู้แสวงหาวิชานั้นยังไม่สามารถจะบรรลุถึงวิทยายันสูงสุดได้ทั้ง ๆ ที่เข้าได้ทุ่มเทให้ทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ข้าก็ต้องพลอยสิ้นบุญไปด้วย บัดนี้ข้าว่าเจ้าก็ได้วิชาที่ข้ามีจนหมดสิ้นแล้ว จะรื้ออยู่ทำไมเล่า จงรู้ไว้เถิดว่า วิชาของข้าไม่มีวันตายหรอก เจ้าตระหนักดังนี้แล้วก็จงมีความยินดีเถิดว่า ความสุขสมปรารถนาของเจ้านั้นก็จะไม่สิ้นบุญเช่นเดียวกัน”

เมื่อฤๅษีกล่าวดังนี้แล้ว จันทรสวามินก็ยืนยันว่า “ข้ารับรองว่าข้าสามารถทำทุกสิ่งได้ตามใจปรารถนาแล้ว ท่านอย่ากังวลไปเลย”

อย่างไรก็ดี รูปร่างนั้นเป็นสิ่งที่ได้ยาก ๒ ได้รับแล้วก็ปกครองยาก บังคับยาก เมื่อพลังจิตของผู้ฝึกยังไม่เข้มแข็งถึงที่สุดรูปร่างก็หนีไป ต้องฝึกกันต่อไปอีก ในกรณีของจันทรสวามินก็เช่นเดียวกัน ฤๅษีผู้เป็นอาจารย์รู้วาระน้ำจิตของลูกศิษย์ดีว่ายังไม่แกร่งเพียงพอที่จะผจญมายาได้ถึงที่สุด จะถูกล่อหลอกต่อไปอีกอย่างน้อยก็ระยะหนึ่ง ปาศุบตนักพรตคิดดังนั้นแล้ว ก็เดินไปยังฝั่งแม่น้ำ และกล่าวแก่พราหมณ์ผู้เป็นศิษย์ว่า “ลูกเอ๋ย ขณะที่เราดมามนตราแล้ว เจ้าก็จะได้พบกับมายาอันเป็นภาพลวงตาลวงใจ ทำให้เกิดความสงสัยและเข้าไปต่าง ๆ นานา เพราะฉะนั้นข้าจะคอยส่งกระแสจิตตรวจดูเจ้าตลอดเวลา เมื่อเกิดติดขัดอันใด ข้าจะช่วยแก้ไขให้เจ้าอยู่บนฝั่ง

แม่น้ำนี้ตลอดเวลา” เมื่อจอมนักพรตกล่าวดังนี้แล้วก็นั่งลงสำรวมจิตตั้งสมาธิยังจิตใจให้บริสุทธิ์ค่อยทำอยู่ เพื่อติดตามจันทร์สวามินต่อไป ซึ่งฝ่ายจันทร์สวามินก็ชำระล้างหน้าให้บริสุทธิ์ และอมน้ำบัวปากหลายครั้งจนสะอาดเรียบร้อย เสร็จแล้วพรหมณ์หนุ่มก็เข้ามากระทำนมัสการต่อผู้เป็นอาจารย์ด้วยความเคารพ แล้วก็โผลงสู่มแม่น้ำดำดิ่งลงสู่ก้นแม่น้ำทันที

เมื่อเขารายมหามนตราอยู่ที่ใต้แม่น้ำนั้น เขาก็เห็นภาพมายาปรากฏขึ้น ทำให้เขาสීමชาติกำเนิดของตนเอง ลึน เขาเห็นภาพตนเองในชาติกำเนิดใหม่ว่า เขาเป็นคนที่เกิดอยู่ในเมืองอื่นเมืองหนึ่งที่ไม่รู้จัก เป็นลูกของพราหมณ์คนหนึ่ง และตัวเขาเองค่อย ๆ เจริญวัยขึ้นทีละน้อย ๆ ในที่สุดเขาก็ได้สวมยศโณปวีตสายธูรามงคลอันแสดงถึงการเป็นพราหมณ์เต็มตัว และเขาได้ศึกษาคัมภีร์ พระเวทตามประเพณีพราหมณ์ด้วย จากนั้นก็แต่งงานมีภรรยา มีชีวิตเป็นสุขบ้างเป็นทุกข์บ้างตามฐานะของคนที่แต่งงานแล้ว ในกาลต่อมาเขาก็มีบุตรชายคนหนึ่งและเขายังอาศัยอยู่ในเมืองนั้น วันนายด้วยธุรกิจทำมาหากิน เลี้ยงดูลูกชายที่แสนรักและภรรยาที่แสนดี แวดล้อมด้วยพ่อแม่ญาติและบริวารทั้งปวง

ในขณะที่เขาดำรงชีวิตอยู่ตามภาพมายานั้น เขาก็เห็นห่างจากความจริงคือชีวิตแท้ ๆ ซึ่งเขาเคยมีอยู่นักพรตผู้เป็นครูซึ่งส่งกระแสจิตตามไปควบคุมโดยไกลจิต มิให้เขาหลงอยู่ในวงมายาที่ทำให้ห่างเหินไปจากความเป็นจริงไปทุกที ทันใดนั้นจันทร์สวามินก็ตื่นจากภวังค์ในทันที เพราะกระแสจิตของผู้เป็นครูเข้าคุมอยู่โดยเข้มงวดทำให้เขาได้สติกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง และรู้ว่าแท้จริงสิ่งที่เขาพบผ่านมาเมื่อครู่ยามนั้นหาได้มีความจริงอยู่เลยแม้แต่น้อย เขาเห็นและรู้สึกไปเองโดยหวังมายาโดยแท้ การหลุดจากมายาทำให้เขาคิดว่าตัวเองสำเร็จแล้ว หลุดพ้นแล้ว บังเกิดความกระหายที่เข้าสู่กองไฟเพื่อหวังวิทยายอันสุดยอดในทันที แต่เขาก็ถูกห้อมล้อมมະรุมมะตุมด้วยเพื่อนอาวุโส และเจ้านาย และวงศาคณาญาติ ผู้พยายามจะกีดขวางความสำเร็จของเขา แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าคนเหล่านั้นจะใช้วิธีการหลอกล่อเขาลักเพียงไรก็ไม่สำเร็จ ผลสุดท้ายหลังจากถูกเกลี้ยกล่อมให้เคลิ้มกับการไปสู่สวรรค์เพื่อความบันเทิงสุขนิรันดร ณ ที่นั้น ชายหนุ่มก็ยินยอมพาคนเหล่านั้นไปสู่ฝั่งแม่น้ำ และตระเตรียมกองไฟใหญ่ที่นั่น จันทร์สวามินแลไป เห็นบิดามารดาผู้ชราของตนและภรรยา พร้อมทั้งจะเข้าสู่กองไฟด้วยความเศร้าโศกและบรรดาลูก ๆ ก็ร้องกระจองอแงไปหมด ในความสับสนของเหตุการณ์อันเกิดจากมายานั้น ชายหนุ่มกล่าวแก่ตนเองว่า “อนิจจาเอ๋ย บัดนี้ญาติพี่น้องของเราทั้งหมดกำลังจะตายถ้าเราเข้าสู่กองไฟ และเราก็ไม่รู้เหมือนกันว่าคำมั่นสัญญาของอาจารย์จะจริงหรือไม่จริง จะให้เราเข้ากองไฟอย่างนั้นหรือ หรือเราจะไม่เข้าดีกว่า แต่คิดไปคิดมา คำมั่นสัญญาจะผิดได้หรือ เพราะเท่าที่ทำนสิ่งไว้เป็นขั้นตอนมันก็ถูกอย่างที่ท่านว่า เพราะเหตุการณ์เกิดขึ้นสมจริงทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราจะเข้ากองไฟละ” เมื่อพราหมณ์จันทร์สวามินได้ตรองโดยตลอดแล้วก็เดินเข้าไปในกองไฟ

ทันทีที่เขาเข้าไปในกองไฟ ชายหนุ่มก็รู้สึกประหลาดใจมาก เพราะไฟนั้นแทนที่จะร้อนแรงผลาญร่างกาย ดังที่คิด กลับเย็นเยือกดังหิมะ เขาก็ผลุดจากแม่น้ำทันที และมาหาทั้งปวงถึงจุดอวสาน ชายหนุ่มรีบเดินไปตามฝั่งแม่น้ำเพื่อหาอาจารย์ ในที่สุดก็แลเห็นฤษีปาศุบตน์อยู่ริมแม่น้ำ ก็เดินเข้าไปลดตัวลงกราบแทบเท้าอาจารย์ และเมื่อผู้เป็นอาจารย์ซักถาม เขาก็บรรยายให้ทราบเรื่องที่เกิดจากมายาทุกอย่าง และจบลงด้วยเรื่องไฟเย็น เมื่อได้ฟังดังนี้ ผู้เป็นอาจารย์ก็กล่าวกะเขาว่า “ลูกเอ๋ย ข้าเกรงว่าเจ้าจะทำอะไรผิดตอนร้ายมหาเวทเสียละกระมัง หากไม่แล้วไฟจะเย็นสำหรับเจ้าได้อย่างไร ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ปรากฏแก่เจ้าในการแสวงหารूपวิธานนั้น ต้องผิดพลาดแน่ ๆ” เมื่อจันทร์สวามินได้ยินการวิพากษ์ของอาจารย์ ดั่งนั้นก็ตอบว่า “ท่านสาธุขอรับ ข้าพเจ้าแน่ใจว่าไม่ได้ทำอะไรผิดเลย”

ปาศุบตน์ผู้เป็นอาจารย์เห็นว่าเรื่องนี้ก็มีอะไรที่ผิดความคาดหมายอยู่ จึงตั้งใจจะสืบสวนเพื่อความแน่ใจอีกครั้ง จึงตั้งสมาธิเพ่งรูปวิธานให้ปรากฏในนิมิต แต่รูปวิธานไม่ปรากฏให้ทั้งอาจารย์และศิษย์ ดั่งนั้นทั้งสองคนก็ได้ประจักษ์ว่ารูปวิธานนั้นหนีไปแล้ว ทั้งสองก็เดินคอตกกลับไปอย่างสิ้นหวัง

เมื่อเวลาเล่าเรื่องจบลงก็ตั้งคำถามต่อพระเจ้าตรีวิกรมเสน หลังจากที่ถูกเตือนพระราชินีให้ตระหนักถึงเงื่อนไขที่ให้ไว้ต่อกันมาก่อนว่า “โอ ราเช ขอได้โปรดแก้ปัญหาให้ข้าหน่อย ทรงเฉลยมาสิว่า ทำไมรูปวิธานจึงสูญหายไปจากคนทั้งสอง ในเมื่อเขาร่ายมหาเวทอย่างถูกต้องตามที่บรรยายไว้ทุกประการ” เมื่อพระวีรราชตรีย์ได้ฟังคำถามของเวตาลเช่นนั้น ก็ตอบว่า “ข้ารู้ เจ้าจอมขมังเวทเจ้ากำลังหลอกล่อให้ข้าเสียเวลาเปล่า แต่เอาเถอะ ข้าจะตอบเจ้า คนเราจะเข้าถึงความสำเร็จเพราะการประกอบพิธีที่ต้องถูกต้องเพียงอย่างเดียวก็หาไม่ได้ ทั้งนี้เว้นไว้เสียแต่ว่า จิตของเขาจะมั่นคงเด็ดขาด ตั้งอยู่ในความกล้าหาญอันไร้มลทินโทษโดยสิ้นเชิง ไม่หยุดยั้งรื้อในการตัดสินใจให้แน่แน่ว ปราศจากความกวัดแกว่งไม่แน่นอน ถึงแม้ครูของเขาจะส่งพลังจิตไปช่วยแล้วก็ตาม ดั่งนั้น มหาเวทที่เขาทำอยู่จึงไม่ทำให้เขาได้บรรลุความสำเร็จ ส่วนครูของเขาเองก็สูญเสียอำนาจในการควบคุมมายาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะเขาให้สิ่งที่ดีต่อคนที่ไม่สมควรจะได้รับ”

เมื่อพระราชินีทรงอธิบายดังนี้ เวตาลผู้ยิ่งใหญ่ก็ละจากพระอังสาของพระราชินีทันที ด้วยมนตร์เวทที่กำลังสลายตามิให้ใครเห็น กลับคืนไปสู่สำนักของตน ทำให้พระราชินีต้องเสด็จกลับไปจับตัวมันมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๑๙

มือทั้งสาม

พระเจ้าตรีวิกรมเสนาจำใจเสด็จย้อนกลับไปป่าช้าอีกครั้งหนึ่ง เพื่อตั้งตัวเวตาลลงมาจากกิ่งอโศก เอาพาดกับพระอังสาแล้วดำเนินกลับมาทางเดิม ระหว่างที่เสด็จมาตามทางนั้น เวตาลก็ถือโอกาสกล่าวขึ้นว่า “ราชชะ ขอได้โปรดฟังนิทานสนุก ๆ ลักเรื่องเถิด ข้าจะเล่าถวาย โปรดทรงฟัง”

มีนครแห่งหนึ่งในโลกนี้ชื่อ วโกรลกะ มีความงามอลังการเสมอด้วยนครอมราวดีของทวยเทพนั้นเกี่ยวนครนี้มีพระราชูปถัมภ์ทรงนามว่าพระเจ้า**สุรยประภา** ซึ่งทรงความยิ่งใหญ่เสมอด้วยพระอินทร์ พระราชาองค์นี้เปรียบเสมือนองค์พระวิษณุผู้ทรงธนูอมโลกไว้ให้พินัย โดยทรงรองรับโลกไว้ด้วยพระกรของพระองค์ (ทรงโอบอ้อมโลกไว้ในวงพระกร เหมือนบิดาโอบอ้อมลูกของตนไว้ในอ้อมแขน) ด้วยประการฉะนี้พระองค์จึงมีความยินดีในการรองรับภาระของราษฎรมิรู้เบื่อหน่ายในราชอาณาจักรของพระองค์ ถ้าจะเห็นน้ำตาของใครก็ย่อมมีแต่น้ำตาที่เกิดจากควันเข้าตาเท่านั้น จะพูดถึงความตายก็เฉพาะกรณีของคู่รักคู่เสน่หาที่โหยหากันเหมือนตายทั้งเป็นอย่างน่าสงสาร จะพูดถึงของสวยงามก็ให้ดูที่ไม้เท้าทองคำของอาร์กซ์ที่คุ้มครองพิทักษ์ พระราชานั้นเองเป็นตัวอย่างของผู้ครองพระราชทรัพย์อันมากมายล้นฟ้า อย่างไรก็ดี แม้พระองค์จะมีชยามากมายนับไม่ถ้วน แต่ก็หาได้มีพระราชโอรสไม่

ที่นี้จะเริ่มตอนสำคัญของเรื่องนี้ให้ฟัง ในมหานครแห่งหนึ่งชื่อ เมืองตามรลปติ มีพ่อค้าที่ร่ำรวยมหาศาลชื่อ **ชนบาล** เป็นผู้ที่ร่ำรวยมากที่สุดยิ่งกว่าใคร ๆ ทั้งหมดที่เป็นเศรษฐีในเมืองนั้น เขามีธิดาเพียงคนเดียวชื่อ **ธนวดี** ผู้มีความงามจับจิตรากับเป็นวิยาธรี (นางวิยาธรี) ที่หล่นลงมาจากสวรรค์เพราะถูกสาป เมื่อนางเจริญวัยขึ้นเป็นสาว พ่อค้าก็ตายลง พวกญาติก็กลุ่มรวมกันเข้ายึดทรัพย์สมบัติไปหมด ทั้งนี้เพราะพระราชทานได้ช่วยเหลือคุ้มกันอะไรไม่ ดังนั้นผู้เป็นภรรยาของพ่อค้าคือ นางทริธนวดี ก็รีบฉวยสมบัติส่วนตัวของนางคือ เพชร พลอย และเครื่องประดับต่าง ๆ เอาไปซ่อนไว้ในที่เร้นลับไม่มีใครรู้ แล้วแอบหนีออกจากบ้านอย่างลับ ๆ ในยามต้นของราตรีพร้อมด้วยธิดาของนาง หลบหน้าญาติพี่น้องเอาตัวรอดไป

นางเส็ดรอดออกจากบ้านไปด้วยความลำบากยากยิ่ง นางจูงแขนลูกหนีกระเซอะกระเซิงอย่างมืดแปดด้าน และใจของนางยิ่งมืดมิดยิ่งกว่าความมืดของราตรี เพราะความเศร้าโศกมืดมิดในจิตใจและมืดมนจนปัญญา เพราะไม่รู้ว่าจะไปทางไหนดี ในที่สุดหลังจากที่มั่งมั่งมาในความมืด นางก็รู้สึกตัวว่าวิ่งไปชน**โจร**ผู้หนึ่งซึ่งถูกทางบ้านเมืองเสียบประจานด้วยหลาว แต่มันยังไม่ตาย และการที่ถูกผู้หนึ่งวิ่งมาชนโดยแรง ทำให้แผลของมันพุกเข้าเจ็บปวดยิ่งขึ้น จึงร้องขึ้นว่า “โอ๊ย ใครเอาเกลือมาขยี้แผลของข้า แสบเหลือเกิน” ภรรยาพ่อค้าได้ฟังก็ตกใจ

ถามว่า “ท่านคือใคร” โจรตอบว่า “ข้าเป็นโจร ทางบ้านเมืองติดตามตัวข้ามานาน ในที่สุดจับข้าได้ ตัดสินให้เสียบ ทวารข้าด้วยหลาวเหล็ก เอาขึ้นตั้งประจานไว้ริมทางนี้รอวันตาย แต่ถึงจะเสียบข้าเจ็บปวดสาหัสถึงเพียงนั้น แต่ข้า ก็ยังไม่ตาย ว่าที่จริงจะพูดไป ข้ามันก็แค่ชายชั่วธรรมดาคนหนึ่งเท่านั้น ไม่วิเศษวิโสอะไร ส่วนท่านเล่าเป็นใคร จึง ได้วิ่งมากลางค้ำกลางคืบตึกตื้นปานนี้” เมื่อภรรยาพ่อค้าได้ฟังก็เล่าเรื่องของตนให้โจรฟังโดยตลอด

ขณะนั้นพระจันทร์ผ่านพยับหมอกเมฆส่องแสงสว่างนวลโย แสงเดือนที่อ่อนละมุนจับต้องไปหน้าของธิดา พ่อค้า ทำให้เห็นความงามของนางอย่างเด่นชัด นายโจรจึงกล่าวกะแม่ของนางว่า “ข้าอยากจะขอร้อง อะไรรท่านสัก อย่าง ฟังให้ดีนะ ข้าจะให้ทองคำแก่ท่านพันตำลึง ท่านจงรับไว้และส่งนางมาเป็นเมียข้าเถิด” นางได้ฟังก็หัวเราะ อย่างขบขัน และกล่าวว่า “เจ้าจะทำอะไรต่อนาง” โจรได้ฟังก็ตอบว่า “ข้าเวลานี้จะเป็นจะตายก็เท่ากัน ข้าไม่มีลูก ชายเลยแม้แต่คนเดียว ท่านก็ทราบดีแล้วว่า ผู้ชายที่ไร้ลูกชายนั้น หากจะให้ได้รับผลบุญอันนำไปสู่ภพทั้งหลาย อันมีแต่ความบันเทิงสุขไม่ แต่ถ้านางยอมตกลงตามข้อเสนอของข้า หญิงที่เป็นเมียข้าคนนี้จะคลอดลูกเป็นชาย โดยข้าอาจจะให้ชายอื่นมาเป็นพ่อของเด็กก็ได้ และข้าจะยอมรับด้วยความเต็มใจว่าเขาเป็นลูกจริง ๆ ของข้า นี่คือ เหตุผลของข้าว่าทำไมจึงขอร้องให้ท่านยกนางให้เป็นเมียข้า ท่านจะช่วยให้ข้าได้บรรลุลุดประสงค์ตามที่ปรารถนา ได้หรือไม่”

เมื่อหญิงหม้ายเมียพ่อค้าได้ฟังคำขอร้องเช่นนั้น ประกอบกับความโลภที่มีอยู่ในนิสัยอยู่แล้ว นางจึงไป หาน้ำมาจากที่ใดที่หนึ่ง มารดมือนายโจร และกล่าวว่า “ข้ายกหญิงผู้เป็นลูกสาวของข้าคนนี้ให้แก่เจ้าในการสมรส ครั้งนี้” นายโจรได้แต่งงานกับธิดาวาณิชแล้วก็สั่งกำชับให้นางยึดมั่นในสัญญาตามที่ตกลงกันไว้ และให้นางแม่ หม้ายให้ไปเอาทองตามสัญญาว่า “จงไปขุดเอาทองที่ฝังไว้ใต้ต้นนัยโครธ (ต้นไทร) ต้นนั้นเถิด แล้วเก็บไว้ให้ดี เมื่อไรที่ข้าสิ้นลม จงเผาศพข้าอย่างธรรมดาเหมือนคนธรรมดาทั่วไปเถิด อย่าให้มีพิธีตรองอะไรเลย หลังจากเผา ศพข้าแล้วจงเอากระดูกของข้าไปโยนลงแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ใดก็ได้ เสร็จเรื่องของข้าแล้ว เจ้าสองคนแม่ลูกจงเดินทาง ไปนครวโรรลกะ ที่เมืองนั้น ผู้คนมีความสบายกันทั่วหน้า เพราะมีผู้ปกครองที่ดี มีพระราชาสूरยประภาะเป็น ประธานสูงสุด คนที่อยู่เมืองนั้นล้วนอบอุ่นใจไร้ความกังวลใด ๆ และพวกท่านก็จะไม่ถูกใครข่มเหงรังแกอีกด้วย”

เมื่อนายโจรกล่าวมาถึงตอนนี้ บังเกิดความกระหายน้ำอย่างรุนแรง ก็ดื่มน้ำที่นางหญิงมายเอามาให้ แล้ว ถึงแก่ความตาย เพราะต้องถูกหลาวเสียบประจานมาหลายวัน ความบาดเจ็บแสนสาหัสทำให้ไม่อาจจะทนทาน ต่อไปได้อีก ฝ่ายนางหญิงหม้ายก็รีบไปขุดเอาทองมาไว้เป็นสมบัติของตน แล้วพาลูกสาวเดินทางไปอย่างเร้นลับ สู บ้านเพื่อนคนหนึ่งของสามีนาง ระหว่างที่นางอาศัยพักพิงอยู่ที่นั่น นางก็ให้คนไปเอาศพนายโจรไปเผาเสีย และเอา กระดูกไปโยนทิ้งที่แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์สายหนึ่ง และทำพิธีอุทิศส่วนกุศลให้ตามประเพณี วันรุ่งขึ้น นางเอาทรัพย์ที่ ซ่อนไว้ และออกเดินทางพร้อมด้วยลูกสาวท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ จนในที่สุดมาถึงนครวโรรลกะ ณ ที่นั้น นางได้ ซื้อมันหลังหนึ่งจากพ่อค้าชื่อสุทัตต์ และอาศัยอยู่ด้วยความผาสุกกับลูกสาวของนาง

ในเวลานั้นมีครูผู้หนึ่งชื่อ วิษณุสวามิน อาศัยอยู่ในเมือง เขามีลูกศิษย์เป็นพราหมณ์หนุ่มรูปงามคนหนึ่งชื่อ **มนสวามิน** ซึ่งถึงแม้ว่าเขาจะมีชาติกำเนิดสูง มีการศึกษาดี แต่ตกเป็นทาสรักของหญิงคนใดคนหนึ่งชื่อ หงสาวลี แต่นางเรียกค่าบริการสูงถึงครึ่งละห้ายหรือเหรียญทอง ซึ่งชายหนุ่มหาได้มีเงินถึงขนาดนั้นไม่ เป็นสาเหตุให้เขากลัดกลุ้มใจเป็นกำลังเพราะความรักที่ไม่สมหวัง วันหนึ่งธรวดีธิดาพ่อค้าขึ้นไปพักผ่อนอยู่บนดาดฟ้าของคฤหาสน์ที่นางอาศัยอยู่ พร้อมด้วยบริวารแวดล้อมตามปกติ นางมองลงไปเบื้องล่าง แลเห็นพราหมณ์หนุ่มมนสวามินโดยบังเอิญ หัวใจนางก็ผวาต่อภาพของเขา และตกเป็นทาสความงามล้ำเลิศของเขาโดยทันที นางระลึกถึงคำสั่งของนายโจรสวามินางขึ้นมาได้จึงเข้าไปหามารดา และกล่าวขอเล่าต่อนางว่า “แม่จ๋า เมื่อลูกได้เห็นความงามของหนุ่มฉกรรจ์คือพราหมณ์ผู้นี้แล้ว ลูกรู้สึกชื่นชมที่กระไร เหมือนสายลมฤดูหนาวไหลพรั่งสู่หัวใจของข้าผู้ที่ได้พบเห็นเขา แม่เข้าใจไหมจ๊ะ” หญิงหม้ายผู้มารดาได้ฟังวาจาซึ่งกล่าวเป็นนัยดังนั้นก็เข้าใจในความหมายของลูกสาวทันที นางแลเห็นว่าลูกสาวของนางได้ตกหลุมรักพราหมณ์หนุ่มเข้าแล้ว ทำให้นางระลึกถึงสัญญาที่นางกระทำไว้ต่อนายโจรสวามินได้ จึงรำพึงในใจว่า “ลูกสาวของเรามีสัญญาผูกพันกับนายโจรสวามินที่อนุญาตให้ลูกสาวของนางแสวงหาสามีได้ โดยมีเงื่อนไขว่าถ้ามีลูกชายด้วยกัน จะต้องให้ลูกชายยอมรับว่าตนเป็นพ่อ ซึ่งเงื่อนไขนี้ลูกสาวของนางจะต้องปฏิบัติตาม จะฝ่าฝืนมิได้ เมื่อมีเงื่อนไขอนุญาตอยู่อย่างนี้ โฉนดนางจะเชิญชวนหนุ่มผู้นี้มาคุยด้วยไม่ได้” เมื่อใคร่ครวญดังนี้แล้ว นางก็ส่งสาวใช้ไปอย่างลับ ๆ ให้ไปพบพราหมณ์หนุ่ม เพื่อดำเนินงานตามแผนของนางทันที

นางสาวใช้เดินทางออกจากบ้านไปหามนสวามิน และเจรจามาตามแผนที่ได้รับมอบหมาย พราหมณ์หนุ่มได้ฟังคำขอร้องของหญิงคนใช้ก็ตอบว่า “ข้าจะตกลงด้วยก็ได้ ถ้าพวกเจ้าจะจ่ายแก่ข้าเป็นเหรียญทองห้าร้อย ข้าจะได้อาเข้าไปให้แก่นางหงสาวลียอตรักของข้า และข้าก็จะได้รับมอริมย์กับนางคืนหนึ่ง” เมื่อพราหมณ์หนุ่มตอบดังนี้ นางสาวก็กลับไปรายงานนายของตน หญิงหม้ายไวศยะก็ยอมตกลงจ่ายเงินให้โดยไม่ชักช้า เมื่อมนสวามินได้เงินแล้ว ก็เดินตามสาวใช้ไปยังเรือนของนางธรวดี ผู้ซึ่งจะต้องเป็นภริยาของตนตามสัญญา เขาได้พบนางผู้งามด้วยรูปโฉมก็มีใจยินดีเหมือนนกเขาไฟที่เปลितเปลิบกับแสงนวลใญ่ของพระจันทร์จะนั้น และหลังจากที่เขาได้รับมอริมย์กับนางคืนหนึ่งเขาก็เล็ดรอดหนีนางไปอย่างลับ ๆ ในเวลาเช้าตรู่

ฝ่ายนางธรวดีลูกสาวพ่อค้าหลังจากได้รับมอริมย์กับพราหมณ์ในคืนนั้นแล้วนางก็ตั้งครมภ์ เมื่อครบกำหนดก็คลอดบุตรเป็นชาย มีลักษณะประกอบด้วยมงคลลักษณะอันสูงส่ง นางและแม่ต่างก็พากันยินดีอย่างยิ่งที่ได้ลูกชายสมใจหวัง องค์พระคิระมหาเทพก็เสด็จมาเข้าฝันนางทั้งสองในคืนวันหนึ่ง และตรัสแก่หญิงทั้งสองว่า “จงรับเด็กนี้ไว้ ในเวลาที่เขายังนอนอยู่ในเปล จงพาไปวางไว้ที่หน้าประตูวังของพระเจ้าสุริยะประภา พร้อมด้วยเหรียญทองพันเหรียญในตอนเช้ามืด โดยวิธีนี้ ทุกอย่างจะเป็นผลดีอย่างน่าอัศจรรย์แก่เจ้า” ฝ่ายหญิงหม้ายไวศยะและลูกสาว เมื่อได้รับโองการจากพระคิระดังนั้นก็รู้สึกตัวตื่นขึ้น ต่างคนต่างก็เล่าความฝันของตนให้ฟังซึ่ง

กันและกัน และเพราะมีความศรัทธาในองค์พระคิเวอย่างไม่แคลนคลอน คนทั้งสองก็อุ้มทารกน้อยพร้อมด้วย
เหรียญทองในถุงรวมหนึ่งพันเหรียญไปวางไว้หน้าประตูวังของพระเจ้าสุริยประภา

ในระยยะเวลาดังกล่าวนั้น พระคิเวเป็นเจ้าก็เสด็จมาเข้าฝันพระราชสุริยประภา ผู้ทรงทรมานมานานช้า
โดยการไร้ออรสผู้จะสืบราชบัลลังก์ และตรัสว่า “ราชะ ลูกขึ้นเถิด มีคนเอาเด็กผู้ชายหน้าตาต่างดงคนหนึ่งและถุง
ทองมาวางไว้หน้าประตูวังของเจ้า ไปรับเอามาสิในเวลาที่เขายังนอนแบบเขาอยู่” เมื่อพระคิเวตรัสแก่พระราชใน
ความฝันเช่นนั้น พระองค์ก็รีบลุกขึ้นจากบรรจถรณ์ในเวลาเช้าตรู่ พอดีกับยามเฝ้าประตูเข้ามาเฝ้ากราบทูลเรื่องราว
ที่เกิดขึ้น เหมือนดำรัสของพระคิเวเจ้าทุกประการ พระองค์ก็รีบเสด็จไปทอพระเนตรด้วยพระองค์เอง เมื่อถึง
ประตูวังก็เห็นเด็กทารกคนหนึ่งนอนอยู่ ข้าง ๆ กายมีถุงทองวางอยู่ด้วย และเมื่อทรงอุ้มเด็กขึ้นเชยชมก็
ทอพระเนตรเห็นว่ากุมารน้อยมีลักษณะอันเป็นมงคล เช่น มือและเท้ามีเส้นเป็นลายรูปต่าง เช่น รูปจักร รูปธง
และรูปอื่น ๆ จึงตรัสว่า “พระคิเวทรงประทานลูกชายที่น่ารักแก่ข้า” แล้วทรงโอบกอดกุมารน้อยแนบพระอุระ
เสด็จเข้าสู่พระราชนิเวศ โปรดให้ทำพิธีฉลองสมโภชพระโอรสและให้ทานแก่บุคคลที่ยากจนให้มีทรัพย์สินสำหรับ
เลี้ยงชีวิตเป็นสุขสบายโดยทั่วหน้า และพระราชสุริยประภาก็โปรดให้มีมหรสปดนตรีและการละเล่นเป็นเวลาถึง
สิบสองวัน เสร็จแล้วทรงประทานนามแก่พระโอรสว่า **จันทรประภา**

แล้วเวลาก็ผ่านไป เจ้าชายจันทรประภาเจริญวัยขึ้นตามลำดับ มีรูปร่างดงามและมีอุปนิสัยดียิ่ง เป็นที่
ชื่นชมของข้าราชการและผู้พบเห็นซึ่งพากันยกย่องสรรเสริญโดยทั่วหน้า ในที่สุดเจ้าชายก็เติบโตเป็นหนุ่ม
ฉกรรจ์ มีพลังกำลังแข็งขันราวกับจะแบกธรณีนี้ไว้ได้ (มหิธร) มีความกล้าหาญ มีความใจกว้าง มีความรู้ใน
ศิลปวิทยาต่าง ๆ ยังความสำเร็จให้เกิดแก่กิจการทั้งปวง ฝ่ายพระบิดา คือพระเจ้าสุริยประภา เมื่อทรงพิจารณา
เห็นว่าเจ้าชายหนุ่มมีคุณสมบัติอันเลอเลิศเช่นนั้น ก็ทรงพอพระทัยอย่างยิ่ง จึงทรงตั้งให้เป็นรัชทายาทสืบราช
บัลลังก์ต่อไป พระราชสุริยประภานั้นทรงชราแล้ว ได้ทรงสร้างความสำเร็จแก่แผ่นดินมาแล้วเป็นปึกแผ่นมั่นคง
และเห็นว่าไม่มีอะไรจะต้องกังวลในชีวิตอีก จึงสละราชสมบัติให้แก่องค์รัชทายาทแล้วเสด็จไปเมืองพาราณสี และ
ในเวลาดังกล่าว เจ้าชายรัชทายาทก็ปกครองแผ่นดินได้อย่างเรียบร้อย และยังแวนแคว้นให้เจริญรุ่งเรืองด้วยความ
เฉลียวฉลาดของพระองค์ หากมีราชอาณาจักรใดบนพิภพจะเปรียบปานได้ไม่ ส่วนราชสุริยประภาเมื่อสละราช
สมบัติแล้วก็ผนวชเป็นฤๅษีบำเพ็ญตบะอันแรงกล้า และละชีวิตไปสู่สวรรค์ของพระเป็นเจ้า

เจ้าชายจันทรประภาได้ทราบข่าวการทิวงคตของพระราชบิดาก็ทรงเศร้าเสียพระทัยนัก และสั่งให้ทำพิธี
ถวายกุศลแก่พระราชบิดาอย่างสมพระเกียรติ และมีพระดำรัสแก่เสวกมาตย์ว่า “ข้าจะทำอย่างไร จึงจะตอบแทน
พระบิดาของข้าให้สมกับที่พระองค์มีพระกรุณาธิคุณแก่ข้าเป็นเหลือล้นได้ ข้าจะขอใช้พระคุณนั้นด้วยมือของข้าเอง
ข้าจะรวบรวมอัฐิอังคารของพระองค์ไปโปรยปรายลงที่แม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้นข้าจะเดินทางจาริก

แสงวณฺเณย์ไปยังวิหารแห่งคยาเพื่อนมัสการพระเป็นเจ้าที่นั่น และกระทำพิธีเปตพลีอุทิศผลบุญให้แก่บรรพบุรุษของข้าด้วย จากนั้นข้าจะรุดงค์ไปยังแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ไปให้ไกลจนถึงฝั่งมหาสมุทรตะวันออกนั้นเทียว”

เมื่อพระราชาดำรัสดังนี้ บรรดาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งหลายก็กราบทูลว่า “ข้าแต่พระเจ้าจักรพรรดิ ขึ้นชื่อพระราชาทรงหลาย ย่อมไม่ควรที่จะกระทำอย่างนี้ เพราะการเป็นราชันนั้นมีข้อเสียหลายข้อที่จะต้องระมัดระวัง เมื่อพลาดพลั้งไปแล้วจะแก้ไขได้ยากนัก เพราะฉะนั้นพระองค์ควรที่จะตอบแทนพระคุณของพระบิดาด้วยวิธีอื่น มีประโยชน์อันใดเล่าที่พระเจ้าแผ่นดินจะต้องตะลอน ๆ ไป นมัสการแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ให้ลำบากพระกาย แทนที่จะมีพระบัญชาสั่งออกไปให้ผู้สนองพระโองการทำโน่นทำนี่ โดยมอบอำนาจหน้าที่ให้เขาไปทำเลยขึ้นชื่อว่าพระราชาทรงหลาย ย่อมมีทหารรักษาพระองค์อยู่แล้ว โดยปกติย่อมประทับอยู่แต่ในวัง จะออกไปเที่ยวจาริกรุดงค์ตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นการเปิดเผยพระองค์ ทำให้เสียงต่ออันตรายจากศัตรูทั้งที่มองเห็นและไม่เห็นมิใช่หรือ”

เมื่อพระราชาจันทรประภาได้ฟังถ้อยคำของอำมาตย์ราชมนตรีเช่นนั้นก็ตอบว่า “พอกันทีกับการตั้งข้อสงสัยเปล่า ๆ ปลื้ ๆ ทำให้ต้องยับยั้งเสียเวลาต่อไปอีก ถึงอย่างไร ๆ ข้าก็ต้องไปเพื่อเห็นแก่พ่อของข้า ข้าจะต้องเดินทางไปนมัสการแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ให้จงได้ในขณะที่ข้ายังหนุ่มแน่นแข็งแรงอยู่ ใครเล่าจะรู้ว่าอะไรจะเกิดจากนี้เป็นต้นไป ถ้าวางกายต้องสูญสลายในฉับพลัน จะอย่างไรก็ดี เจ้ามีหน้าที่ดูแลแคว้นของข้าไว้ จนกว่าข้าจะกลับมา” บรรดาราชมนตรีทั้งหลายได้ฟังกระแสน้ำแห่งเด็ดขาดดังนี้ ต่างก็พากันเงยบอญู่ พระราชาก็เตรียมตัวออกเดินทาง และรวันฤกษ์ดีซึ่งจวนจะมาถึงในไม่ช้า เมื่อวันฤกษ์ดีมาถึง พระราชาก็เสด็จเข้าทรงสนาน ทำพิธีสังเวทพระอัคนี (ไฟ) และประทานลาภสักการแก่เหล่าพราหมณ์ เสร็จแล้วเสด็จขึ้นรถทรง ซึ่งมีม้าเทียมอยู่พร้อมสรรพ พระองค์ทรงพัสดราภรณ์โยคีเวศอันต่ำต้อย และเริ่มการเดินทางรุดงค์จาริก ทรงฝ่าฝูงชนเป็นอันมาก ออกไปอย่างลำบาก ตั้งแต่พวกหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ พวกราชบุตร ชาวนคร และคนบ้านนอก ซึ่งติดตามมาส่งเป็นระยะทางไกลถึงชายราชอาณาจักร จนพระองค์ต้องขอร้องให้กลับไป ทั้ง ๆ ที่เขาเหล่านั้นล้วนแต่ไม่เต็มใจจะจากพระองค์เลย พระองค์ทรงปลดภาระราชกิจอันหนักยิ่งไว้ให้แก่เหล่าเสนาบดีทั้งปวงแล้วก็มีพระทัยแช่มชื่นปราศจากกังวลใด ๆ เสด็จโดยรถแล่นไปตามทาง มีข้าราชการบริพารคือกรมวัง แวดล้อมด้วยหมู่พราหมณ์ทั้งหลายตามเสด็จไปในรถอีกหลายคัน

พระองค์ได้ทรงพบเห็นดินแดนแคว้นต่าง ๆ ผู้คนต่างชาติต่างภาษา และในที่สุดก็เสด็จมาถึงแม่น้ำคงคา พระองค์หยุดยืนทอดพระเนตรภาพแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏเฉพาะพระพักตร์ แลเห็นเกลียวคลื่นทอดเป็นสายยาววิ่งเข้าสู่ฝั่ง ดูราวกับสะพานที่ทอดรับบรรดาชนจากโลกนี้ไปสู่สวรรค์ พระคงคานี้อาจจะชวนให้นึกถึงพระอัมพิกา(พระอุมา) ผู้เป็นน้อง เพราะมีกำเนิดมาจากภูเขาคิมวัต(หิมาลัย) เช่นเดียวกัน ก็พระคงคาสายนี้แลที่ไหลวนเวียนอยู่ในพระเมสสิของพระคิเวเป็นเวลานานนับพันปีแล้วตกลงสู่โลก เป็นที่เคารพบูชาในหมู่เทพ ฤๅษี และคณเฑาะ (คณเฑาะ หมายถึง เทพกลุ่มหนึ่งหรือพวกหนึ่ง ซึ่งคอยบำเรอรับใช้พระคิเวโดยเฉพาะ) ท้าวจันทรประภาจะมี

ความเลื่อมใสศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยมในพระหฤทัยก็เสด็จลงจากรถ และสร่งสนานพระวรกายในมณฑลที่แห่งนั้น แล้วทรงไปรอย้ออิงการของพระเจ้าสุริยประภาลงสู่แม่น้ำคงคาตามประเพณี

และหลังจากที่พระราชาทรงให้ทานและทำพิธีศราทพรต (ศราท หรือศราทพรต เป็นพิธีที่ลูกชาย บำเพ็ญเพื่อผู้ตายซึ่งเป็นบิดาของตน) เสร็จแล้วก็เสด็จขึ้นรถพระที่นั่งแล่นไปจากสถานที่นั้น ในที่สุดมาถึงประยาค ซึ่งเป็นที่อันฤทัยทั้งหลายพากันเคารพอย่างสูง เพราะเป็นที่แม่น้ำคงคากับแม่น้ำมยุนาไหลมาบรรจบกัน และเป็น สถานที่เหล่าฤทัยพากันทำพิธีบูชาคุณท์ (กฤษณ์ คือ กฤษณะ ซึ่งหมายถึงหลุมที่ขุดขึ้นเพื่อก่อไฟ โดยพราหมณ์จะตัก เนยใสหยอดลงไป ทำให้ไฟลุกอยู่เพราะเชื้อคือเนยใส การบูชาไฟคือการถวายเครื่องสังเวทแก่พระอัคนี(โดยเฉพาะ) เรียงรายไปตามริมฝั่งน้ำเป็นเปลวไฟลุกวับ ๆ แวม ๆ ไปตลอดทางและมีควันไฟพวยพุ่งขึ้นมาไม่ขาดสายพระราช จันทรประภา ทรงถือศีลจันทรายณะ (จันทรายณะ หมายถึง พิธีถือศีลตลอดโดยกำหนดเวลาตามพระจันทร์หรือ ถือพระจันทร์เป็นหลักในการคำนวณ) และทรงประกอบศาสนกิจที่สำคัญคือ การสร่งสนานในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ การ ให้ทานพระราชทรัพย์และอื่น ๆ เสร็จขบวนการพิธีศราทโดยครบถ้วนแล้ว พระราชาก็เสด็จไปสู่นครพาราณสี ซึ่งเป็นที่รวมแห่งโบสถ์วิหารอันศักดิ์สิทธิ์ มีธงทิวปลิวสะบัดปลิวบนยอดหลังคาเหมือนจะกัวกมือเชิญชวนผู้จาริก แสงบุญน้อมมาแต่ไกลว่า “มาเถิดและสู่โมกษะ (ความหลุดพ้นทุกข์) ณ ที่นี้”

ในนครนี้ พระราชจันทรประภาทรงถือศีลตลอดสามวัน และทรงบูชาพระคิวด้วยมังสาหารชนิดต่าง ๆ หลังจากนั้นทรงออกเดินทางไปยังตำบลคยา ขณะที่เสด็จผ่านไปตามไพร่สนธอันประกอบด้วยไม้หนานาพรรณ ซึ่งมีกิ่งค้อมลง เพราะน้ำหนักแห่งผลอันคดสะพรั่งทุกกิ่งก้าน มีนกร้องเพลงอย่างไรไพเราะอ่อนหวานเป็นที่จำเรื้อยโสต ยิ่งนัก ดูคล้ายกับว่าต้นไม้ที่ค้อมกิ่ง และนกที่ส่งเสียงแจ้วจำเรื้อยนั้นเป็นผู้ที่ก้มกายอัญชลี และถวายเสียงสดุดี สรรเสริญพระองค์ ฉะนั้น ขณะที่สายลมอ่อนรำเพยพัดลู่อิ่งดอกไม้ป่าไปมาก็เหมือนกำลังถวายพวงบุปผามาลัยแก่ พระองค์ขณะเสด็จย่างผ่านไป ในที่สุดพระองค์ก็เสด็จลงวังพื้นแนวป่า และบรรลุษงภูเขาคยาอันศักดิ์สิทธิ์ (ภูเขาค ยาคีระชะ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของอินเดีย แปรตามรูปศัพท์ว่า “คีระชะแห่งคยา” กล่าวคืออสูรชื่อคยาได้ บำเพ็ญตบะอันแรงกล้าที่ภูเขาไกลาหล พระพรหมและเทวดาทั้งหลายพากันมาเยี่ยม พระพรหมถามคยาสุรว่า ทำ ความเพียรเพื่ออะไร อสูรจึงขอพรพระพรหมว่าขอให้ร่างกายของตนเมื่อหาชีวิตไม่แล้ว จงกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่สุดในโลก ซึ่งใครก็ตามได้แตะต้องร่างของตนแล้วจะบรรลุลความหลุดพ้นทุกข์ทั้งปวงคือ บรรลุมอกษะนั่นเอง) ณ ที่นั้นพระราชาทรงบำเพ็ญศราทพรตอีก และประทานทรัพย์ให้แก่พราหมณ์ จากนั้นเสด็จเข้าสู่ป่าศักดิ์สิทธิ์

ขณะที่พระองค์กำลังทำพิธีถวายข้าวบิณฑกแก่พระราชบิดาในบ่อน้ำแห่งคยานั้น ก็มีมือสามมือยื่นขึ้นขึ้นมาจาก บ่อน้ำเพื่อจะรับข้าวทิพย์พร้อม ๆ กัน เมื่อพระราชาทอดพระเนตรเห็นดังนั้นก็ทรงพิศวงงุนงงยิ่งนัก จึงตรัสถาม คณะพราหมณ์ของพระองค์ว่า “นี่หมายความว่าอะไร ข้าจะส่งข้าวบิณฑกให้มือไหนละ” คณะพราหมณ์ก็ทูลว่า “ราชชะ มือนี้ที่ยื่นมามีรอยศูล (หลาว) แทงมาก่อน แสดงว่าเขาเป็นโจร มือที่สองที่ถือปุมโหรแสดงว่าเป็นพราหมณ์

ส่วนมือที่สามซึ่งนิ้วสวมแหวนและมีเส้นวาสนานี้เป็นมือของพระราชินี ดังนั้นพวกข้าพระองค์จึงไม่ทราบว่ามีใครสมควรแก่การรับข่าวบิณฑ์ และเหตุการณ์ทั้งหมดหมายความว่าอะไร” เมื่อคณะพราหมณ์กล่าวดังนี้ พระราชินีจันทร์ประภาสก็ทรงลังเลพระทัยไม่อาจจะตัดสินใจลงไปได้

เมื่อเวตาลซึ่งนั่งอยู่บนบ่าของพระราชินีได้จับนิทานอันแสนมหัศจรรย์ลงแล้ว ก็กล่าวแก่พระเจ้าตรีวิกรมเสนาว่า “เออาละ พระองค์จะตัดสินใจได้หรือยังว่า มือของใครควรจะได้รับข่าวบิณฑ์พระราชินีนั้น ขอให้ใฝ่ฝ่าพระบาทตอบข้าด้วย แต่อย่าลืมหาคำสัญญาแก่พระเจ้าข้า ว่าทรงตกลงอะไรไว้แก่ข้า”

ฝ่ายพระเจ้าตรีวิกรมเสนาผู้ทรงเชี่ยวชาญในพระธรรมศาสตร์ ได้ฟังถ้อยคำของเวตาลก็ทรงลืมนพระองค์ตรัสทำลายความเงิบขึ้นว่า

“ก่อนข่าวบิณฑ์ฟังให้แก่มือโจร เพราะเจ้าจันทร์ประภาสผู้ทำพิธีศราทศพครั้งนี้เป็นลูกของเขา มีชีวิตเติบโตขึ้นมาได้ก็เพราะคำสัญญาที่นางผู้เป็นมารดาของเด็กตกลงแก่เขาไว้ เพราะฉะนั้นชายอีกสองคน จึงหาใช่บิดาของเขาไม่ เพราะถึงแม้ว่าพราหมณ์หนุ่มคือ มนสวามิน จะเป็นผู้ให้กำเนิดแก่จันทร์ประภาสก็ตาม เขาก็ไม่อาจนับว่าเป็นพ่อที่แท้จริงไม่ เพราะมนสวามินเป็นเพียงผู้ขายขายตัวเพียงคนเดียว เพื่อเอาเงินไปบำเรอหญิงคณิกาชื่อนางหงสาวลีเท่านั้น อย่างไรก็ตามก็ดีจันทร์ประภาสอาจพิจารณาว่าเป็นโอรสของพระเจ้าสุริยประภาสก็ได้ เพราะว่ามีษัตริย์พระองค์นั้นทรงรับพระองค์ไว้เป็นโอรส โดยทำพิธีศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่อันแรกเกิด เรียกว่า พิธีชาตกรรม เมื่อทรงรับเป็นลูกแล้วก็ทรงเลี้ยงดูกุมารน้อยอย่างดีที่สุดจนเติบโตใหญ่ แต่มีข้อควรคิดว่าพระเจ้าสุริยประภาสรับมาเลี้ยง โดยที่กุมารมีทรัพย์สิ้นเป็นทองพันตำลึงเป็นค่าจ้างเลี้ยงดูตั้งแต่ต้นนอนอยู่ในเปล ถ้าพระเจ้าสุริยประภาสไม่รับทรัพย์สิ้นดังกล่าวนี้พระองค์ก็คงได้ชื่อว่าเป็นพ่อของเด็กโดยบริสุทธิ์ทั้งกายและใจ อย่างไรก็ตามก็ดีความจริงมีอยู่ว่าพระเจ้าจันทร์ประภาสเป็นผู้ที่ขายคนหนึ่งทำให้เกิดมาโดยเจตนาและกตिकाที่นายโจรวางไว้ว่า บุตรชายนั้นจะเกิดจากใครก็ตามก็ต้องเป็นลูกของตนเท่านั้น เรื่องนี้ใคร ๆ จักปฏิเสธมิได้ เพราะแม่ของเด็กได้ทำพิธีสมรสกับโจร โดยหลังน้ำที่กษัตริย์ทักบงมือถูกต้องตามประเพณีทุกอย่าง เมื่อนายโจรเป็นพ่อของเด็กคือพระเจ้าจันทร์ประภาส ตามเหตุผลดังกล่าวนี้ เขาจึงสมควรและมีสิทธิ์จะได้รับข่าวบิณฑ์ของลูกของเขาในพิธีศราทศพทุกอย่าง และนี่คือความเห็นของข้า”

เมื่อพระราชินีตรัสดังนี้ เวตาลก็กระโดดจากพระอังกษของพระองค์อย่างรวดเร็ว หายวับกลับไปยังที่อยู่ของตนทันที และพระเจ้าตรีวิกรมเสนาก็ต้องเสด็จติดตามเพื่อเอาตัวเวตาลกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๒๐

พระเจ้าจันทรารโลก กับรากษส

แล้วพระเจ้าตรีวิกรมเสนก็จำพระทัยเสด็จกลับไปยังต้นโศกอีกครั้งหนึ่ง นำตัวเวตาลขึ้นวางไว้บนพระอังกา แล้วพากลับไป ทรงรักษาความเจ็บป่วยอย่างดี ไม่ตรัสอะไรเลย เวตาลก็ไม่ยอมแพ้ กล่าวกระตุนขึ้นว่า “ราชะ ไฉนจึงนิ่งเฉย ฉะนี้ ราชตรียังอยู่อีกยาวนาน จะรีบร้อนแบกเข้าไปให้เจ้าโยคีทุศีลนั้นทำไมกัน เอาเถอะถ้ายังทรงตั้งต้นอยู่ก็ทำตามใจสิ แต่ลองฟังนิทานสนุก ๆ ของข้าลักรื่องมดีกว่าหรือ”

แต่โบราณมีนครแห่งหนึ่งชื่อ จิตรกฏ เป็นชื่อที่ไพเราะเหมาะสมชื่อหนึ่ง นครนี้ไม่มีการแบ่งแยกถือผิวถือวรรณะอะไรทั้งสิ้น มีพระราชองค์หนึ่งปกครองแคว้นอยู่ ทรงพระนามว่า **จันทรารโลก** ผู้เป็นประดุจยอดมงกุฎแห่งกษัตริย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงหลงสหายธารแห่งอมฤต คือความเมตตาปราณีแก่ทวยนาครของพระองค์ โดยทั่วหน้า นักปราชญ์ทั้งหลายพากันถวายคำสรรเสริญสดุดีพระองค์ว่า ทรงหนักแน่นมั่นคงในความกล้าหาญเหมือนเสาตะลุงที่ผูกข้าง เป็นผู้ที่มีพระทัยกว้างขวางที่สุด และเป็นพลับพลาแห่งความรื่นรมย์และเป็นสัญลักษณ์แห่งความงามบนพื้นพิภพ อย่างไรก็ดี พระราชาก็ยังมีความระทมทุกข์ซ่อนเร้นอยู่ในพระทัย นั่นก็คือ ถึงแม้จะทรงมั่งคั่งในธนาสารสมบัติอันมโหฬาร และมีอาณาพ้อมเต็มเปี่ยมอย่างนี้ก็จริง พระองค์ก็ยังขาดอยู่อย่างหนึ่ง คือ ขยายอันเหมาะสมจะเคียงคู่พระองค์ในราชไศวรราชย์นี้

วันหนึ่งพระเจ้าแผ่นดิน ทรงม้าพระที่นั่งแวดล้อมข้าราชการออกไปประพาสป่าใหญ่เพื่อทรงล่าสัตว์ เพื่อให้หายกลุ้มพระทัย พระองค์ทรงเป็นผู้สามารถในการยิงธนูเป็นสายติดต่อกันจากแล่ง ถูกเป้าหมายคือฝูงหมาป่าอย่างแม่นยำเหนือกว่าพระอรชุน (พระอรชุน กษัตริย์ป่าณฑพองค์ที่ ๓ ในเรื่องมหากาฬ เป็นโอรสของพระอินทร์กับนางกุนตี มเหสีของพระเจ้าป่าณฑแห่งจันทรวงศ์ เจ้าชายอรชุนเป็นยอดนักรบซึ่งมีฝีมือเป็นเยี่ยมหาใครเสมอมิได้) ผู้ทรงพลัง และทรงสามารถพิชิตราชสีห์ผู้แก่แล้วล่าด้วยฝีพระหัตถ์ในการยิงธนู ทำให้มันล้มลงบนเตียงแห่งลูกธนู (เตียงแห่งลูกธนู หมายถึง เจ้าชายภิษมะผู้เฒ่าในเรื่องมหากาฬ ถูกพระอรชุนผู้เป็นหลานยิงด้วยลูกธนูในสงครามมหากาฬนั้น ลูกธนูได้เสียบร่างของภิษมะเต็มไปหมด หาช่องว่างมิได้ เจ้าชายก็ล้มลงกลางสมรภูมิต่างลูกศรทั้งหลายที่เสียบร่างจนกลายเป็นเตียงในสนามรบ และเจ้าชายภิษมะนอนหนึ่งอยู่บนเตียงลูกศรนั้นจนสิ้นมหาสงคราม) อันเสียบโดยรอบจนแทบจะหาที่ว่างมิได้ ทรงมีกำลังกายอันทรงสมรรถนะเหมือนดังพระอินทร์ (ทรงสมรรถนะเหมือนดังพระอินทร์ พระอินทร์ตามเรื่องในสมัยพระเวท มีลักษณะต่างกับพระอินทร์ในยุคหลัง เพราะสมัยพระเวทนั้นพระอินทร์เป็นจอมทัพของเหล่าเทวดา มีรูปร่างอ้วนใหญ่ทรงพลังไม่มีใครเสมอเหมือน มีใช้เป็นบุรุษแห่งน้อยดงามอย่างที่ปรากฏในสมัยหลัง ๆ นี้) ในการตัดปีกเขาทั้งหลาย มีภูเขาศรณะเป็นต้น (ตัดปีกเขาทั้งหลาย ในวรรณคดีสันสกฤตยุคพระเวท ภูเขาทั้งหลายยังมีปีกสามารถบินไปไหนมาไหนได้

พระอินทร์จึงเอาวัชระตัดปีกของภูเขาสีเทา ทำให้ภูเขามหตฤกษีที่จะเคลื่อนไหวได้อีก) ให้ขาดกระเด็นด้วยโตมรอันคมแข็งดังวัชรายุทธ ระหว่างที่ทรงขับม้าเสียบไปตามชายป่านั้น พระราชาเกิดความปรารถนาอย่างเร้นลับในพระทัย อยากจะแยกทางจากบริวารเข้าไปให้ถึงใจกลางแห่งมหาพนาป่าใหญ่ นั่น ซึ่งเป็นที่อันไกลสุดกู่และไม่เคยพบเห็นมาก่อน ในฉับพลันพระราชาก็ทรงกระตุนสีข้างม้าอย่างแรงพร้อมกับหวดควับด้วยแส้ ทำให้มันแผ่นโน่นโจนทะยานพุ่งไปอย่างสุดฤทธิ์ พาพระราชาเตลิดเข้าไปในป่าทึบ แยกจากเหล่าข้าราชบริพารซึ่งขับตามมาไม่ทัน ม้าพระที่นั่งวิ่งเร็วดังลมพัด ชั่วโมงเดียวก็มาถึงลิบโยชน์

เมื่อมาถึงที่นั่นม้าก็หยุดลง พระราชาทรงเหน็ดเหนื่อยอดโรยเต็มที ทรงลงจากหลังม้าพระที่นั่ง แล้วดำเนินดูโดยรอบบริเวณก็แลเห็นทะเลสาบใหญ่อยู่ไม่ไกลจากที่นั่น มีกอบัวไกลลิบ ๆ อยู่ประปราย ซึ่งเมื่อลมพัดผิวน้ำเป็นคลื่นน้อย ๆ ทะยอยเข้าสู่ฝั่งก็ดูกระเพื่อมเหมือนดังจะชวนเชิญให้พระองค์เสด็จเข้าไปใกล้ พระราชาจึงม้ามาริน้ำ ปลอดภัยเย็นและอาบม้าที่ผูกมันออก ปล่อยมันลงไปอาบน้ำ เสร็จแล้วทรงจูงมันไปผูกไว้กับต้นไม้ที่ร่มเงาต้นหนึ่ง หลังจากนั้นพระราชาทรงสรงสนานด้วยความเบิกบานพระทัย และเสวยน้ำจั้นลิ้นความกระหาย ทำให้คลายจากความอดโรยเย็นอันมาก ทรงนั่งพักอยู่สักครู่และทอดพระเนตรดูภูมิทัศน์โดยรอบทะเลสาบ และแลเห็นว่าริมทะเลสาบด้านหนึ่งมีต้นโอ๊กขึ้นอยู่ต้นหนึ่งแผ่กิ่งก้านสาขาไปโดยรอบ ที่โคนต้นโอ๊กนั้นมีหญิงสาวกลุ่มหนึ่งชุมนุมกันอยู่ นางที่ดูเป็นหัวหน้านั้นมีรูปลักษณ์งามบาดใจยิ่งนัก นางสาวมมาลาดอกไม้เป็นเครื่องประดับศีรษะ และนุ่งห่มด้วยผ้าเปลือกไม้ ซึ่งบอกให้รู้ว่านางเป็นลูกสาวคนหนึ่งของฤๅษี นางดูอ่อนวัย และมีเสน่ห์ตลอดเรือนร่าง ผมดำขลับของนางถูกเกล้าเป็นมวย (เมาลี) ตามแบบของดาบสินี (นางดาบส) โดยทั่วไป

ฝ่ายพระราชา เมื่อเห็นนางเพียงครั้งแรกก็ถูกศรัทธาระดมยิงหฤทัยราวท่าฝน มีความหลงใหลเพื่อพுகถึงกับตรัสแก่พระองค์เองด้วยความรัญจวนว่า “นางเป็นใครกันหนอ หรือว่านางคือพระเทวีสาวิตรี (เทวีสาวิตรี เทวีแห่งอักษรศาสตร์และศิลปศาสตร์ เป็นชายาของพระพรหม เรียกกันว่าสาวิตรี หรือพรหมี ทรงถือพิณและมีนกยูงเป็นพาหนะ) เสด็จลงมาประทับสรงสนานที่ทะเลสาบแห่งนี้ ถ้ามิใช่ นางคือพระเคารีเทวีพลัดจากอ้อมพระกรของพระคิวงลงมาบนแดนดิน และกลับคืนเป็นหญิงสาวเขาเพื่อบำเพ็ญพรตตามเดิม (หญิงสาวเขา (ปารวดี หรือบรรพดี) หมายถึงพระอุมาผู้เป็นชายาของพระคิวง (อิศวร) นางได้ชื่อว่าหญิงสาวเขาเพราะนางเป็นธิดาของพระหิมวัต (ภูเขาคิมมาลัย) และเป็นน้องสาวของพระคงคาด้วย นางปารวดีหลังจากที่พระคิวงเริ่มรักนางอันเป็นผลของศรกรรมเทพแล้วเสด็จหนีไป นางได้ไปบำเพ็ญพรตอย่างอุกฤษเป็นเวลานาน พระคิวงจึงได้กลับมาและให้นางเป็นชายาของพระองค์ในที่สุด) หรือว่านางคือนางงามอันเกิดจากรศมีพระจันทร์ (นางอันเกิดจากรศมีพระจันทร์ คือนางมาริษาเทวี ซึ่งเกิดจากนางอัปสรชื่อ ปรมิลोजา โดยนางอัปสรหนีจากอาศรมของฤๅษีก็ทนทุกข์ด้วยความเกรงกลัวขณะที่นางเหาะไปนางสะดุ้งหนีของนางกระเด็นไปติดบนกิ่งไม้ในป่า ตอนกลางคืนพระจันทร์ขึ้นสู่ขอบฟ้า แสงพระจันทร์ส่องไปกระทบหยาดเหงื่อบนใบไม้ทำให้กลายเป็นเด็กผู้หญิงรูปร่างสวยงาม นางได้รับนามว่ามาริษาเทวี)

และกำลังบำเพ็ญตบะอยู่ เพราะฉะนั้นข้าควรจะทำความรู้จักนางอย่างเงียบ ๆ และค้นหาความจริงให้รู้ให้ได้ ตรึกได้ตั้งนั้นแล้ว พระราชาก็เสด็จเข้าไปใกล้นาง

แต่เมื่อนางเห็นพระองค์เดินเข้ามาหา นัยน์ตานางก็เบิกกว้างด้วยความประหลาดใจที่ได้เห็นความงามของพระราชา มือที่กำลังร้อยมालาก็ตกลงโดยไม่รู้สีกตัว รำพึงว่า “เขาคือใครหนอที่อุตสาห์ดั้นดั้นมาถึงนี้ได้ เขาคือลิหระ หรือเป็นวิทยากรกันแน่ จะว่าไป เขาก็เป็นคนรูปร่างหน้าตา สมควรที่จะอวดคนได้ทั่วโลก” เมื่อนางคิดตั้งนี้ก็ค่อยลุกขึ้น เหลือบตาดูชายหนุ่มด้วยความสะทิ้นอายแล้วเดินจากไป หัวใจของนางร้อนรุ่มไปหมด และเขาก็พาลจะหมดเรี่ยวแรงที่จะก้าวต่อไปอีกด้วย

พระราชาหนุ่มผู้สุภาพอ่อนโยนและมีความอดุสาหะ จึงเสด็จเข้าไปใกล้นาง และตรัสว่า “แม่รูปร่าง ข้าจะไม่ถามเจ้าละว่าเจ้าเป็นใคร จึงไม่รู้สีกมาต้อนรับข้าผู้มาจากแดนไกลและเพิ่งพบเจ้าเป็นครั้งแรก ข้าไม่ตรีอันดีต่อเจ้า ข้าไม่ได้หวังผลอะไรจากเจ้าหรอก เพียงแต่อยากเห็นเจ้าให้เต็มตาเท่านั้นแหละ เจ้าจะหนีข้าไปไยเล่า หรือว่าเพราะเจ้าเป็นนางดาบส เจ้าจึงจำต้องประพฤติอย่างเคร่งครัดไม่ยอมพบผู้ชายง่าย ๆ” เมื่อพระราชาตรัสดังนั้น นางก็จำต้องนั่งลงท่ามกลางบริวารของนางด้วยอาการประหม่าขวยเขิน และกล่าวต้อนรับพระราชาด้วยเสียงอันเบาแผ่ว

ดังนั้นพระราชาก็กล่าวแก่เธอด้วยความพิศวาสและอ่อนโยนว่า “ดูก่อนภักฎิณี (ภักฎิณี นางผู้เจริญ, หญิงผู้ดี) เจ้าเป็นศรีแห่งสกุลใดอันเป็นที่ยกย่องนับถือของสหายของเจ้า และทำไมเจ้าจึงต้องมาทนระกำลำบากอยู่ในวนาลัยนี้ เพื่อรับใช้เหล่ามนุษย์ทั้งปวง และเจ้ามีนามว่าอะไรเล่า” เมื่อนางพื้เลี้ยงของนางได้ยินพระราชาตรัสดังนั้น ก็อธิบายว่า “สาวงามผู้นี้เป็นธิดาของพระมหาฤๅษีกัณณะ แม่นางชื่อเมณฑกา เป็นนางอัปสร ผู้มีนามอันเลื่องลือตลอดสามโลก ส่วนลูกสาวของนางได้รับการเลี้ยงดูและอบรมมาในหมู่ฤๅษีเหล่านั้น และได้รับนามว่า **อินทิวรประภา** (อินทิวรประภา ชื่อของหญิงงามผู้หนึ่งรู้จักกันในนามของนางศกุนตลา ลูกบุญธรรมของฤๅษีกัณณะ ต่อมาได้เป็นมเหสีของท้าวหุขยันต์ (จันทราวโลก) มีโอรสด้วยกันองค์หนึ่ง ชื่อพระภรต ได้เป็นจักรพรรดิเจ้าโลก และเป็นต้นกำเนิดของชาวอินเดียทั้งหมดซึ่งเรียกตนเองว่า “ภารตตะ” แปลว่า “ลูกหลานของพระภรต”) นางมาอาบน้ำในสระวันนี้ โดยได้รับอนุญาตจากบิดาของนาง และอาศรมของพระมุนีก็อยู่ไม่ไกลจากที่นี่นัก”

เมื่อนางพื้เลี้ยงกราบทูลดังนี้ พระราชาก็ดีพระทัย เสด็จขึ้นม้าพระที่นั่งวิ่งตรงไปยังอาศรมของพระกัณณะ ด้วยความประสงค์จะถามเรื่องบุตรสาวของท่านให้รู้โดยแจ่มชัด เมื่อมาถึง พระราชาลงจากม้า ปล่อยไว้ให้ที่ใกล้แล้วเข้าไปสู่อาศรมพระดาบสด้วยความนอบน้อม พระกัณณะนั่งอยู่บนอาสนะตรงกลางเวดล้อมด้วยเหล่าฤๅษีบริวารเป็นอันมาก เรือนร่างของพระมหามุนีเปล่งแสงสุกสว่างเหมือนดวงเดือนอันแจ่มกระจ่างท่ามกลางดาวฤกษ์ทั้งหลาย ดังนั้นพระราชาจึงตรงเข้าไปนมัสการและกอดเท้าพระมหาขณิลไว้ด้วยความเคารพ พระมุนีผู้ฉลาดก็ให้การต้อนรับพระราชาเป็นอย่างดี ทำให้ความเหน็ดเหนื่อยของพระราชาหายไป และโดยไม่ยอมให้เสียเวลา พระมุนี

ก็กล่าวแก่พระราชว่า “จันทราวโลกลูกเอ๋ย จงตั้งใจฟังคำแนะนำที่ข้าจะสั่งแก่เจ้าให้ดี ๆ นะ เจ้าก็รู้มีใช้หรือ ขึ้นชื่อ ว่า สัตว์โลกย่อมรักตัวกลัวตายด้วยกันทั้งนั้น เหตุใดเจ้าจึงฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เช่นฆ่ากวางที่น่าสงสารโดยไม่มีสาเหตุ พระเป็นเจ้าทรงกำหนดให้อาณูของนักรบให้มิไว้เพื่อป้องกันผู้อ่อนแอมีใช้หรือ ดังนั้นจงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ด้วยความเป็นธรรม กำจัดศัตรูทั้งปวงที่มาแย่งแคว้นแคว้น จงรักษาทรัพย์สินของราษฎรอย่าให้เป็นอันตรายด้วย กำลังทหารช้าง ทหารม้า และอื่น ๆ จงมีความยินดีในการปกครอง ให้ทานและประกาศเกียรติคุณให้ตลอดทั่วโลก แต่เจ้าควรเลิกการล่าสัตว์อันเป็นบาปกรรมเสีย จะมีประโยชน์อะไรกับการไล่ล่าประหารสัตว์ป่า ทั้งที่สัตว์ ปากีดี ผู้ที่ล่ามันก็ดี หรือแม้แต่สัตว์พาหนะ สัตว์ใช้งานทั้งหลายก็ดี ทั้งหมดนี้มีชีวิตเป็นที่รักของตนเองทั้งสิ้น บรรดาสัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกล้วนมีสิทธิเสรีภาพเท่ากันทั้งสิ้น เจ้าไม่เคยได้รู้ได้ยืน เรื่องราวของพระเจ้าปาณ ๆ (ผู้มีผิวขาวซีด เป็นชื่อของกษัตริย์จันทรววงศ์องค์หนึ่ง) เลยหรือ”

พระราชามีปัญญาลึกลับได้ฟังก็มีพระทัยยินดี ทรงรับอนุศาสน์จากรพะฤๅษีกัณณะด้วยพระทัยแช่มชื่น และกล่าวด้วยความเคารพว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้า ข้าได้รับการสั่งสอนจากพระคุณท่าน ข้ารู้สึกซาบซึ้งยิ่งนัก จะปฏิบัติตามโอวาทของท่านทุกอย่าง ข้าขอประกาศไว้ ณ ที่นี้ ว่า ข้าจะเลิกล่าสัตว์อันเป็นบาปกรรมนี้เสียตั้งแต่บัดนี้ เพื่อให้สัตว์มีชีวิตด้วยความผาสุก ไม่ต้องหวาดหวั่นต่ออันตรายอีกต่อไป” เมื่อพระมุนีได้ฟังก็ยินดีเป็นอันมาก กล่าวอนุโมทนา “ข้ายินดีด้วยกับเจ้าที่เจ้าให้อภัยต่อสัตว์ทั้งหลาย ไม่ก่อเวรต่อไป ดังนั้นข้าจะให้พรแก่เจ้า เจ้าประสงค์สิ่งใดก็จงขอมาเถิด” เมื่อพระมุนีกล่าวดังนี้ พระราชาก็พอพระทัยมาก รีบสนองตอบทันทีว่า “ถ้าพระคุณ เจ้าจะเมตตาต่อข้าจริง ๆ แล้ว ข้าขอนางอินทীরประภาธิดาของท่านเพียงอย่างเดียว” เมื่อพระราชาดังนี้ พระมหาฤๅษียกนางให้ตามปรารถนา ในขณะที่นางโสรจสรงเสร็จมาใหม่ ๆ และทำพิธีแต่งงานอันศักดิ์สิทธิ์แก่บุคคล ทั้งสอง ในขณะที่นางชายาทั้งหลายของพระมุนี ต่างก็แสดงความยินดีและอวยชัยให้พรแก่เจ้าบ่าวเจ้าสาวโดยพร้อมเพรียงกัน แล้วพระราชาจันทราวโลกก็อุ้มนางอัปสรธิดาขึ้นนั่งบนหลังม้าพระที่นั่ง เสด็จออกจากพระอาศรม มีเหล่าฤๅษีดาบสตามมาส่งจนลับตา เมื่อพระราชาสด็จไปตามทางนั้น ดวงสุริยะเพิ่งคล้อยต่ำลงสู่ยอดเขาและลับ ดวงไปในมิช้า เวลาบ่ายค่ำเริ่มต้นด้วยนางอัปสรธิดามีนิยน์ตาดังมฤคเณตร เริ่มปรากฏตัวด้วยเรือนร่างอันงาม มีพัศตราภรณ์สีม่วงเป็นเครื่องนุ่งห่มเหมือนสีแห่งราตรี

ในขณะนั้น พระราชาก็อุ้มนางเสด็จไปตามทาง ทรงแลเห็นต้นอัศวัตถะ (บาลีเรียก อัศวัตถะ หมายถึง ต้น โป) ขึ้นอยู่ริมทะเลสาบ อันมีน้ำใสบริสุทธิ์แจ่มใสน้ำใจของสัตว์บุรุษ และทรงเห็นว่าสถานที่นั้นเป็นที่ร่มรื่นไม่ไ้บัง เป็นที่ร่มเย็น มีเนินหญ้านุ่มนิ่มน่านั่งนอน จึงตกลงพระทัยว่าจะหยุดพักแรมที่นั่น ดังนั้นจึงเสด็จลงจากม้า ให้มัน กินหญ้ากินน้ำ เสร็จแล้วพระราชาก็เอนองค์ลงบรรทมบนผืนทรายอันละเอียดอ่อน หลังจากที่เสวยน้ำแล้ว และนอนนิ่งลมอันเย็นและหลับใหลพระกายด้วยความอ่อนโยน ยามรุ่งเพยพลีแล้วมาเป็นระยะตลอดราตรี พระราชาบรรมด้วยนางผู้เป็นที่รักอย่างแสนสุข ขณะนั้นดวงศศิก็ค่อยปรากฏบนท้องฟ้า ฉายแสงสีขาวนวลละไมแผ่ไปไพ ฟากฟ้า ชับไล่ความมืดของราตรีให้เจือจางลง

เมื่อถึงเวลาเช้าตรู่ พระราชาบรรทมตื่นขึ้นพอดีแสงสุวรรณาจรณฉายจับขอบฟ้า ทรงสดับบูชาสุริยะตาม ประเพณี แล้วลงทรงสนานในทะเลสาบ จากนั้นก็เตรียมเดินทางต่อ ขณะนั้นเองก็แลเห็นพราหมณาสูรตนหนึ่ง ดำ ราวกับถ่านผมหอมเหลืองเหมือนสายฟ้า รวมกันเข้าแล้วก็เหมือนกับสายฟ้าในเมฆมืด อสูรตนนี้สวมศิรมาลา มีสาย ยัชโญปวีตเวียงป่า (ยัชโญปวีต เส้นด้ายดิบถักเป็นเส้นสังวาลใช้สวมเวียงป่า เป็นสัญลักษณ์ของพวกพราหมณ์ บางที่เรียก สายธูรามงคล) มันกำลังเตะศิระษะคนที่ตกอยู่ในมือมัน โดยก่ดกระชากเนื้อบนศิระษะ และตีมีโลหิต จากกะโหลกนั้น พราหมณ์ปีศาจผู้มีเขี้ยวโง้งแสนหน้าสยดสยอง มันอ้าปากกว้างและหัวเราะด้วยเสียงอันชวนให้ขน หัวลุก และพ่นเปลวไฟไฟโรออกจากปากของมัน แล้วคำรามคุกคามพระราชาว่า “อ้ายคนสาระเลว จงรู้เอาไว้ว่า กู นี้แหละเป็นพราหมณ์อสูรชื่อ ชาวลามูข และต้นอ้อศวัตถะต้นนี้ก็เป็นทีอาศัยของกู ไม่เคยมีใครบุกรุกเข้ามาที่นี่ไม่ว่า มันจะเป็นหน้าอินทร์หน้าพรหมคนไหน แต่มีงอวดดีบุกเข้ามานอนที่นี่พร้อมกับเมียของมึง กูท่องเที่ยวไปตาม ความพอใจของกูตลอดคืน พอกลับมาก็เห็นมึงนอนอยู่ที่นี้แล้ว เพราะฉะนั้นจงเตรียมตัวรับโทษเถอะ แนะ อ้าย คนชั่ว ฟังให้ดี กูจะฉีกเนื้อของมึงเป็นชิ้น ๆ แล้วจะกินหัวใจของมึงให้สาสมกับความทะเล้งทะเล่อทะล่าเข้ามาในที่ ของกู จากนั้นกูจะตีมีเลือดสด ๆ ของมึงเสีย”

เมื่อพระราชาได้ทรงฟังวาจาคุกคามของอสูรเช่นนั้น ประกอบกับได้เห็นนางผู้เป็นชายาตกใจจนขวัญหนีดี ฝ่อ และทรงรู้ดีว่าไม่มีทางสู้มันได้ จึงพูดกับมันด้วยความสะทกสะท้านว่า “ข้าขออภัยอย่างยิ่งในการที่โง่เขลาไม่ รู้จักกาลอันควรและไม่ควร แต่ข้าเข้ามาที่นี่ก็เพราะว่าต้องการขอความกรุณาขออาศัยแรมคืนเพียงชั่วคืนเดียว รุ่ง เช้าข้าก็จะไป ไม่มีเจตนาจะบุกรุกที่ของท่านหาได้ และเพื่อเป็นการตอบแทนท่าน ข้าจะให้สิ่งอันท่านปรารถนา โดยจะส่งมนุษย์ผู้มีเนื้ออันหอมหวานมาให้แก่ท่าน ท่านจะได้กินอย่างเอร็ดอร่อย และหายโกรธข้ากับเมียลงบ้าง” เมื่ออสูรพราหมณ์ได้ฟังดังนั้นก็คลายความโกรธลง และพูดกับตัวเองว่า “ถ้าเป็นอย่างนั้นก็ใช้ได้” หลังจากนั้นก็ กล่าวแก่พระราชาว่า “ข้าจะอดโทษที่เจ้าดูหมิ่นข้าไว้สักครั้ง แต่เจ้าจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้าคือ เจ้าจะต้อง หาเด็กพราหมณ์มาให้แก่ข้าคนหนึ่ง ถึงแม่จะอายุถึงเจ็ดขวบก็ยังใช้ได้ แต่ขอให้มันเป็นเด็กฉลาด มีตระกูลผู้ดี และ พร้อมที่จะสละตนเพื่อเห็นแก่เจ้า ให้พ่อและแม่ของเด็กวางลูกลงบนพื้นดิน จับแขนจับขาไว้ให้แน่นระหว่างที่กำลัง ทำพิธีสังเวद्यอยู่ และจำไว้ว่า ถ้าเจ้าหาเหยื่อตามที่ว่านี้ได้ เจ้าจะต้องเป็นผู้สังหารเด็กนั้นด้วยการฟันเพียงจับ เดียว แล้วนำร่างเด็กคนนั้นมาให้ข้าในวันที่ ๗ หลังจากนั้น แต่ถ้าไม่เป็นไปตามนี้ โอ ราชะ ข้าจะฆ่าเจ้าเสียและ ทำลายราชสำนักของเจ้าให้สิ้นสูญภายในชั่วพริบตาเดียว” เมื่อพระราชาได้ฟังก็ตกพระทัยอย่างยิ่ง รีบตอบตกลง ตามข้อเสนอทุกประการ ทันใดนั้นอสูรพราหมณ์ก็หายวับไปทันที

ฝ่ายพระราชาจันทราวโลก เมื่ออสูรหายไปแล้วก็เสด็จขึ้นหลังม้าพร้อมด้วยพระชายาอินทิวรประภา เทียว ดิตตามหาทหารผู้เป็นบริวารซึ่งพลัดพรากกันในวันประพาสล่าสัตว์ ด้วยพระหฤทัยอันเศร้าหมองและเป็นทุกข์ อย่างยิ่ง เมื่อขับม้ามาตามทางทรงรำพึงว่า “อนิจจาเอ๋ย เพราะการล่าสัตว์ด้วยความรักทำให้ข้าหลงไป จึงต้องมา

ประสบความฉิบหายเหมือนอย่างกษัตริย์ปาณฑพ (เจ้าชายปาณฑพ เจ้าชาย ๕ องค์ โอรสของพระเจ้าปาณฑุกับนางกุนตี (สามองค์แรก) และองค์ที่ ๔, ๕ เป็นโอรสฝาแฝดเกิดจากนางมาทวิผู้เป็นนมเลี้ยงองค์ที่ ๒ เจ้าชายปาณฑพเล่นการพนันจนหมดตัว ถูกขับไล่ไปเดินป่า ๑๒ ปี) แท้เทียว ช่างโง่เขลาที่กระไร ข้าจะมีปัญญาไปหาเหยื่อมาให้ รากษสได้ทีไหน และต้องทำตามอย่างที่มีนบรยายเอาไว้ด้วย ฉะนั้นในระหว่างนี้ข้าควรจะกลับบ้านเมืองก่อน ดีกว่า จะคอยดูว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น” ขณะที่ทรงรำพึงอยู่ที่พอดีกองทหารที่ติดตามหาพระองค์ติดตามมาทัน ดังนั้นทั้งหมดจึงเดินทางกลับพระนครจักรกฤษณ์ ทำให้ราษฎรทั้งหลายมีความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้ทราบว่าพระราชอาชญาของตนได้พระราชยาแล้ว แต่พระราชยานั้นหาได้มีความสุขในพระทัยไม่ ทรงครุ่นคิดถึงเรื่องที่จะบังเกิดต่อไปด้วยความหดหู่พระทัยอยู่มิวาย

วันรุ่งขึ้น พระราชาทรงเรียกเหล่ามนตรีเข้ามาปรึกษาหารือหรือเป็นความลับ ถึงเรื่องที่เกิดขึ้นแก่พระองค์ในป่า มंत्रीที่ไวใจได้ผู้หนึ่งจึงกราบทูลว่า “ข้าแต่มหाराช ขออย่าได้ทรงกังวลพระทัยเลย ข้าขอรับอาสาเป็นผู้สืบหาเด็กดังกล่าวมาถวายแต่พระองค์เอง เรื่องแปลก ๆ ในโลกอย่างนี้คงจะหาไม่ยากนัก”

เมื่อมนตรีได้ปลอบโยนพระราชอาชญาของตนแล้ว ก็เร่งรีบกระทำการตามแผนของตนอย่างรวดเร็วที่สุดคือ ให้นำช่างหล่อรูปเด็กเจ็ดขวบด้วยทองคำ แล้วประดับหูทั้งสองด้วยกุณฑลเพชร ต่อจากนั้นเอารูปปฏิมาลงวางในเกวียน แล้วขับลากไปในเมืองต่าง ๆ ตามหมู่บ้านทั้งหลาย และที่ชุมชนของคนเลี้ยงสัตว์ ในระหว่างทางที่เกวียนของรูปปฏิมาแล่นไปนั้น มंत्रीก็ป่าวประกาศซ้ำแล้วซ้ำอีกข้างหน้ารูปปฏิมา พร้อมกับตีกลองไปข้างหน้าว่า “เจ้าข้าเอ๊ย บ้านนี้และช่องนี้ ใครมีเด็กพราหมณ์อายุ ๗ ขวบ และเต็มใจจะเสนอตัวเองให้เป็นพลีแก่พราหมณ์อสูร เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนก็ให้บอกมาด้วย และถ้าพ่อแม่ของเด็กจะมอบเด็กให้เป็นพลี โดยยึดทำยัดมือให้แน่นในระหว่างการฆ่าเด็กแล้วไซ้ พระราชาจะให้ค่าตอบแทนสำหรับเด็กนั้น ผู้ซึ่งเห็นแก่ความอนุเคราะห์พ่อแม่ด้วยความกตัญญู โดยยกรูปหล่อทองคำประดับเพชรพลอยรูปนี้ให้เป็นรางวัล พร้อมกับส่วยอีกหนึ่งร้อยหมู่บ้าน

ปรากฏว่าในละแวกนั้น มีเด็กพราหมณ์คนหนึ่งอายุ ๗ ขวบ ดำรงชีพอยู่ด้วยเงินอุปการะที่พระราชอาชญาเลี้ยงดูแก่พราหมณ์ เด็กผู้นี้เป็นผู้กล้าหาญอย่างยอดเยี่ยม และมีกิริยามารยาทอันน่าชม เมื่อได้ยินการตีฆ้องร้องป่าวดังนั้น เด็กผู้นี้ถึงจะเป็นผู้มีอายุน้อย แต่ก็เฉลียวฉลาด มีคุณธรรมดีงาม อันได้สะสมมาแต่ชาติก่อน และเป็นผู้ที่ จะยังพระราชอาชญาให้สำเร็จประโยชน์ในชาตินี้ เขาจึงก้าวออกมาพบกับผู้ป่าวประกาศว่า “ข้ายินดีสละตัวข้าเองเป็นพลีแก่พระราชอาชญาด้วยความเต็มใจ ข้าจะกลับไปแจ้งเรื่องแก่พ่อแม่ของข้า แล้วจะกลับมาหาเจ้า” เมื่อเด็กน้อยกล่าวดังนี้ ผู้ประกาศก็ดีใจมาก และให้เด็กกลับไปบ้าน เด็กน้อยกลับไปบ้านก็กระทำความเคารพอย่างนอบน้อมต่อบิดามารดาของตน และกล่าวว่า “ลูกจะพลีตัวเองเพื่อประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลายด้วยร่างกาย อันจะมีแต่ความผูกพัน เบียดเน่าร่างนี้ โปรดอนุญาตลูกเถิด ขอให้ลูกได้ยุติความยากจนของพ่อแม่ เพราะถ้าลูกไปพลีชีวิตต่อพระราชอาชญาของพระองค์จะพระราชทานรูปหล่อทองคำให้แก่ลูก และยังมีส่วยอีกหนึ่งร้อยหมู่บ้าน เมื่อลูกได้รับพระราชทาน

มาแล้ว ลูกจะยกให้พ่อแม่ทั้งหมด ด้วยประการฉะนี้ ลูกจักได้ชื่อว่าทดแทนบุญคุณของพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูลูกมา ความยากจนของเราจะได้สิ้นสุดลงเสียที และพ่อแม่ก็ยังมีลูกอีกหลายคนมาแทนลูกคนนี้”

พอได้ฟังลูกชายกล่าวดังนั้น พ่อและแม่ก็พูดว่า “เจ้าพูดอะไรอย่างนั้นเล่าลูก เจ้าบั่นป่วนเพราะลมพัดจนหัวหมุนหรือไร หรือว่าเจ้าถูกดาววิ้งมาชนกระนั้นหรือ ถ้าเจ้าไม่ได้เป็นสองประการนี้ เจ้าจะพูดบ้า ๆ อย่างนี้ได้อย่างไร มีมนุษย์ที่โหนขายอมแลกชีวิตลูกชายกับทรัพย์สมบัติบ้าง ไม่ว่าจะเป็นสมบัติมหาศาลปานใด มีตัวอย่างที่โหนที่ลูกมาขอให้เขาเอาตัวไปเป็นพลี” เมื่อบุตรชายได้ฟังบิดามารดาดังนั้นก็อธิบายว่า “ลูกไม่ได้พูดเพราะสติเลอะเลือนแต่อย่างใดหรอก ฟังลูกพูดสักนิด ก็ร่างกายของคนเรานี้ล้วนเป็นสิ่งไม่บริสุทธิ์ มีความน่าเกลียดจนเหลือที่จะบรรยายได้หมดสิ้น น่าเกลียดน่าชังมาตั้งแต่เกิด เป็นรังแห่งความทุกข์ อยู่ไม่นานก็จะพินาศฉิบหาย ดังนั้นนักปราชญ์จึงกล่าวว่า “สาระที่แกร่งและสถาวรที่สุดในสังสารภพนี้ก็คือบุญ ซึ่งร่างอันหาค่ามิได้นี้เป็นผู้สร้างขึ้น และบุญใดเล่าจะประเสริฐเลิศล้ำยิ่งไปกว่าการทำประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์โดยทั่วหน้า ดังนั้นถ้าข้าไม่แสดงความเสียสละดังกล่าวนี้แก่พ่อแม่ ผลบุญอื่นใดเล่าที่ข้าจะได้รับจากร่างกายนี้” ด้วยถ้อยคำเหล่านี้และอื่น ๆ อันแสดงความซึ้งจนหาประการ กุมารน้อยผู้มีวมตั้งใจเด็ดเดี่ยวเต็มที่จะสามารถให้แม่เหล่านี้อ่อนแอ เห็นชอบด้วยในที่สุด เสร็จแล้วเขาก็กลับไปพบกับเหล่าราชบริพารที่กำลังตีฆ้องร้องประกาศอยู่และขอรับปฏิมาทองคำ พร้อมกับส่วยร้อยหมู่บ้าน จากนั้นก็ออกเดินทางพร้อมด้วยพ่อแม่ตรงไปยังนครจักรกฤษณ์อันเป็นสำนักของพระเจ้าแผ่นดิน

ฝ่ายพระราชจันทราวโลกเมื่อได้ทราบเรื่องราวทั้งหมดก็มีความพอพระทัยอย่างยิ่ง เพราะภารกิจสำคัญของพระองค์จะได้สัมฤทธิ์ผลในโอกาสนี้ บรรดาเหล่าผู้เป็นอำมาตย์ราชมนตรีทั้งมวลก็แสดงความชื่นชมยินดีด้วย ขณะเมื่อกุมารนำพ่อแม่เข้าไปเฝ้า พระราชาแลเห็นก็ปลาบปลื้มยิ่งนัก สั่งให้เอากุมารไปอาบน้ำ เสร็จแล้วชโลมร่างกายด้วยสุคนธรสอันหอมรื่น ให้ประทับศรัทธาด้วยมาลาลังการ แล้วอุ้มกุมารขึ้นนั่งบนหลังช้างพระที่นั่ง และให้พ่อแม่ของกุมารขึ้นข้างตามไปพบพราหมณาสูรด้วยกัน เมื่อขบวนมาถึงที่สถิตของอสูร บริเวณอัศวตมณฑล พระราชาก็สั่งให้หยุด ทำเครื่องหมายวงกลมโดยรอบต้นไม้แล้วให้พราหมณ์บุโรหิตกระทำการบูชาไฟ และถวายเครื่องพลีกรรมแก่พราหมณ์รักษาสถาตามสัญญา ทันใดปีศาจพราหมณ์ก็ปรากฏกายขึ้น ส่งเสียงหัวเราะกึกก้องพร้อมกับร้ายพระเวทเป็นการตอบรับ ภาพปีศาจนั้นกลัวสยดสยองยิ่งนัก มันกำลังมีนเมาด้วยการดื่มโลหิตของมนุษย์ ต่อมาก็แสดงการหวาดและทูลหน้าอกของตนหลายครั้ง นัยน์ตาของมันเป็นเปลวไฟเจิดจ้า และเงาของมันปรากฏจากร่างที่สูงหะมีนราวกับภูผาใหญ่สุดขอบฟ้า ค่อยอย่างก้าวเข้ามา พระราชจันทราวโลกแลเห็นดังนั้นก็เสด็จเข้าไปใกล้ น้อมพระองค์ลงแสดงความเคารพ และตรัสว่า “ภควาน ข้าพหามนุษย์มาสังเวทแก่ท่านตามสัญญาภายในเจ็ดวัน บัดนี้ก็ได้เวลาตามสัญญานั้นแล้ว ขอท่านจงพึงพอใจในพลีนี้เถิด” เมื่อพระราชจันทราวโลกตรัสดังนั้น พราหมณ์รักษาก็มองลงไปที่กุมารด้วยความยินดี และแลบลิ้นเลียริมฝีปากด้วยความกระหาย

ในขณะนั้น กุมารน้อยผู้ใจสูงก็กล่าวแก่ตัวเองด้วยความปีติว่า “ขออย่าให้กุศลผลบุญซึ่งเกิดจากการสังเวชชีวิตรของข้า จะทำให้ข้าไปสู่สวรรค์หรือความหลุดพ้นทุกข์ ถ้าหากผลบุญนี้จะไปไปถึงสัตว์โลกทั้งมวล ข้าเสียสละตนเองเช่นนี้ ข้าทำเพื่อผู้อื่นเท่านั้น และข้าก็จะกระทำอย่างนี้เสียสละอย่างนี้ตลอดชาตินี้ ชาติหน้า เรื่อยไปไม่มีวันสิ้นสุด” ในขณะที่กุมารน้อยประกาศสัจจะต่อโลกนี้ สวรรค์ก็เปิดออกในฉับพลัน มีรถแก้วแววฟ้านับจำนวนมิถ้วน ทุกคันเต็มแน่นไปด้วยเทพบุตรและเทพธิดา ถือนพานโปรยปรายบุปผามาลีลงมาสดุดีราวกับท่าฝน

ครั้นแล้วเด็กน้อยก็ถูกพาไปยังแท่นสังเวชชีวิตรหน้าปราสาทปีศาจ โดยผู้เป็นบิดาหิ้วเท้าและมารดาหิ้วแขนพาไปวางลง ขณะนั้นพระราชาก็ถอดพระแสงออกจากฝักเพื่อจะสังหารเด็ก แต่ในช่วงขณะแห่งความเป็นความตายนั้นเอง เด็กก็ระเบิดเสียงหัวเราะดังสนั่นหวั่นไหว เสียงหัวเราะนี้ทำให้ทุกคน ณ ที่นั้น รวมทั้งพราหมณ์ปีศาจด้วยต่างก็พากันผงะหงายด้วยความตกใจ และเมื่อได้สติทุกคนในที่นั้นก็รีบพนมมือและน้อมศีรษะแสดงความเคารพยั้งที่เท้าทั้งคู่ของกุมารสถิตอยู่ และจ้องมองหน้าของกุมารนั้นด้วยความประหลาดใจเป็นล้นพ้น

เวตาลตัวดีเมื่อเล่าเรื่องนิทานดังกล่าวแล้วก็ตัดบทเพียงแค่นั้น เพราะเห็นว่าพอเหมาะแก่การจะตั้งปัญหาให้พระเจ้าตรีวิกรมเสนทรงตอบ โดยการตั้งคำถามว่า “โอ นฤบดี บอกข้าหน่อยสิว่า เพราะอะไรกุมารน้อยจึงหัวเราะเสียงน่ากลัวก็ก้องก่อนที่เขาจะถูกสังเวชชีวิตรตามเงื่อนไขของปีศาจเช่นนี้ เรื่องนี้ประหลาดมากและข้ามองหาเหตุผลต้นปลายไม่เจอะเลย ถ้าพระองค์ทราบปริศนานี้ก็ขอได้บอกแก่ข้าด้วยเถิด แต่เออ ขอสะกิดไว้หน่อยว่า ทรงรู้แล้วมีใช่หรือ ถ้าพระองค์รู้คำตอบแต่กลับไม่ตอบละก็พระเดี๋ยจะต้องแตกเป็นร้อยชิ้น”

เมื่อพระราชาก็ได้ฟังเวตาลกล่าวดังนั้น ทรงตอบว่า “เจ้าจงเอาหูฟังให้ดี แล้วจะรู้ว่าเด็กหัวเราะเพราะอะไรว่าโดยธรรมดาสามัญแล้ว สัตว์โลกที่อ่อนแอทั้งหลาย เมื่ออันตรายมาถึงตัวย่อมร้องเรียกให้พ่อหรือแม่ช่วยชีวิตด้วยกันทั้งนั้น แต่ถ้าพ่อและแม่ตายไปก่อน เขาก็เรียกให้พระเจ้าแผ่นดินช่วย เพราะพระเจ้าแผ่นดินเป็นที่พึ่งของราษฎรโดยหน้าที่ของพระองค์อยู่แล้ว แต่ถ้าพึ่งพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ เขาก็จำเป็นต้องไปพึ่งเทพยดาทั้งหลายที่จะให้ความคุ้มครองแก่เขาได้ตามกรณี บัดนี้เมื่อพิจารณากรณีของเด็กน้อยแล้วจะเห็นว่ากลับตรงกันข้ามกัน เพราะกรณีเด็กผู้นี้ พ่อแม่ก็ยังอยู่ พระราชาก็ยังอยู่ เทพทั้งหลายก็ยังอยู่ ทุกคนอยู่ที่นั่นพร้อมกันหมด และแต่ละคนก็แสดงอาการตรงกันข้ามกับที่ใคร ๆ คาดหวังว่าจะเป็น คือพ่อและแม่ของเด็กกลับช่วยกันหิ้วแขนหิ้วขาของเด็กเอาไปสู่ทะเลแกงเสียเอง เพราะหวังแต่สิ่งตอบแทนที่จะพึงได้จากพระราชา ข้างพระเจ้าแผ่นดินก็ดูกระเที้ยนกระหือรือที่จะฆ่าเด็กนั้นเสียเพื่อรักษาชีวิตของตนเอง และพราหมณ์รাকษสเล่าก็ไม่มีความตั้งใจที่จะทำอะไร นอกจากจะฆ่าทำเดี๋ยว บุคคลทั้งหลายในที่นั้น เด็กน้อยกล่าวว่าพึ่งแก่ตัวเองว่า พวกเหล่านี้ล้วนแต่ชักนำความคิดของตัวเองให้ผิดลู่ผิดทาง ทั้งนี้ก็เพราะบุคคลเหล่านี้ล้วนแต่กระทำอะไรก็เพื่อสังฆารอันเปื่อยเน่า น่าเกลียด น่าขยะเขียง และเป็นทุกข์เป็นรังโรคด้วยกันทั้งสิ้น เหตุใดเขาจึงไม่แลเห็นความจริงเหล่านี้ เขาทำเพื่ออะไรกัน กฏ

แห่งอนิจจังนั้นเมื่ออยู่ ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ แม้พระพรหม พระอินทร์ พระวิษณุ พระศิวะ และเทพอื่น ๆ ก็อยู่ในกฎแห่งอนิจจังนี้เหมือนกันหมดไม่มียกเว้น”

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้แล ทำให้กุมารน้อยระเบิดเสียงหัวเราะสนั่นหวั่นไหวด้วยความยินดี และด้วยความประหลาดใจ เสียงของเขาบอกถึงความปลื้มเปรมเพราะวัตถุประสงค์ของเขาบรรลุจุดหมายแล้ว แต่ก็ประหลาดใจในขณะเดียวกัน เพราะความพินาทจะต้องมาถึงบุคคลเหล่านั้นแน่ ๆ ในอนาคต โดยมีต้องสงสัยด้วยสังขารย่อมเป็นความจริงอยู่วันยังค่ำ”

พระเจ้าตรีวิกรมเสนตรัสดังนี้แล้วก็นิ่งอยู่ และเวตาลก็ละจากพระอังกษของพระองค์ หายวับไปสู่วิพำนักของตนด้วยอำนาจอันลึกลับ พระราชาไม่หยุดเสียเวลาเปล่า รีบติดตามเวตาลไปทันทีด้วยพระทัยอันมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวเฉกเช่นมหาสมุทรที่มีความมั่นคงไม่หวั่นไหว ดำรงอยู่ตลอดกาลนั้นแล

นิทานเวตาลเรื่องที่ ๒๑

นางอนงคัมยชรี

ครั้นแล้วพระเจ้าตรีวิกรมเสนก็เสด็จกลับไปยังต้นโอศก ดั่งร่างเวตาลลงมาจากกิ่งโอศก แล้วเอามันพาดบ่า ดำเนินมาตามเส้นทางเดิม ขณะที่มาตามทาง เวตาลก็กล่าวว่า “ราชะ โปรตพังเกิด ข้ากำลังจะเล่าเรื่องถวายสักเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องลัษณ์พันธุสวาทที่ดีเด่นมาก เรื่องมีดังนี้”

แต่โบราณสมัย มีเมืองหนึ่งชื่อ นครวิศาลา กล่าวกันว่ามีความมั่งคั่งร่ำรวยกับเป็นเทพธานีแห่งที่สองของพระอินทร์ ซึ่งพระธาดาพรหมทรงสร้างเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของคนดีมีคุณธรรมที่ตกลงมาจากสวรรค์ ในนครนี้มีพระเจ้าแผ่นดินผู้มั่งคั่งองค์หนึ่งปกครองอยู่ ทรงนามว่าพระเจ้าปัทมนาภ ผู้ได้รับการยกย่องเป็นผู้นำความสุขมสู่เหล่าชนนิกรโดยทั่วหน้า ราวกับเป็นพญาอสูรพลี (พญาอสูรพลี ราชาแห่งอสูร มีเรื่องราวโดยละเอียดอยู่ในนารายณ์อวตารปาลที่ ๖ (วามนาวตาร) พระนารายณ์อวตารมาปราบอสูรพลี โดยกำเนิดเป็นพรหมณ์เดี่ยว โอรสของพระกัศยปเทพบิดรกับนางอหิติ พรหมณ์เดี่ยวขอที่ดิน ๓ ก้าวจาลพลีแล้วย่างเท้าไป ๓ ก้าว คือในสวรรค์ก้าวหนึ่ง ในโลกก้าวหนึ่ง และบาดาลก้าวหนึ่ง เมื่อพลีสิ้นพยศกลับใจได้ พระนารายณ์ก็ให้พลีไปครองบาดาล เป็นราชาใต้พิภพ โดยสัญญาว่าถ้าพลีประพฤติดีวันหนึ่งจะให้กลับไปครองสวรรค์อีกครั้งหนึ่ง) นั่นเทียว ในรัชสมัยของพระราชเจ้าผู้ทรงความดีเลิศในการปกครองนี้ มีเศรษฐีมหาศาลผู้หนึ่งชื่ออรรคทัตต์ มีความร่ำรวยมั่งคั่งยิ่งกว่าเทพแห่งทรัพย์ (เทพแห่งทรัพย์ หมายถึง ท้าวกุเวรโลกบาลแห่งทิศเหนือ เป็นยักษ์ ๓ ขา ผู้ครองนครอลกาบนภูเขาหิมาลัย เป็นเจ้าแห่งขุมทรัพย์ทั้งหลายในโลก เรียกกันว่า วสุบดี มีอีกชื่อหนึ่งว่าไพศรพณ์(ไวศรพณ์) ไทยเรียกเพี้ยนเป็นเจ้าแม่โพสพ) เสียอีก เศรษฐีผู้นี้มีธิดาเลอโฉมคนหนึ่งชื่อ **อนงคัมยชรี** (อนงคัมยชรี(เกสรดอกไม้ออกงามเทพ) เป็นหญิงรูปงามมีเรื่องเล่าโดยละเอียดในภารตนิยาย) มีความงามสุดพรรณนา ราวกับพระพรหมจำลองลักษณะรูปของนางให้เป็นแบบของเทพอัปสรฉะนั้น ในกาลต่อมาบิดาของนางจัดการให้นางแต่งงานกับพ่อค้าคนหนึ่งชื่อ **มถินวรรมัน** แห่งเมืองตามลปติ ตัวท่านเศรษฐีผู้เป็นบิดาของนางนั้น เป็นผู้รักและห่วงหาพันธุสวาทของนางอย่างยิ่ง เพราะมีลูกสาวอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น ดังนั้นเขาจึงไม่ยอมให้นางเดินทางไปไหน นอกจากให้นางและสามีอยู่แต่ในบ้านของเขาเท่านั้น อนงคัมยชรีกับสามีก็อยู่ด้วยกันเป็นปกติ ทั้งที่ใจนางมิได้ยินดียินร้ายต่อเขาเหมือนคนไข้ที่จำต้องยินยอมกินยาขมที่หมอสั่ง อันเป็นสิ่งที่น่าเบื่อยิ่งนัก แต่สามีก็ยอมอดทนต่ออารมณ์ของนางทุกอย่าง ทั้งนี้เป็นเพราะเขารักนางดังดวงใจนั่นเอง

ครั้นหนึ่งมถินวรรมันมีความจำเป็นต้องเดินทางไปเยี่ยมบิดามารดาของเขา ในเมืองตามลปติอันไกลโพ้น หลังจากเวลาผ่านไปได้สองสามวัน พระอาทิตย์แผดแสงแรงกล้าลงบนแผ่นดิน ทำให้กระบวนเดินทางค่อนข้างจะ

ล่าช้าลง ทั้งนี้เพราะวสันตฤดูเพิ่งจากไปอากาศจึงร้อนและแห้งแล้งยามราตรีก็ผ่อนความร้อนลง มีลมแล้งพัดแผ่ว และดวงจันทร์ก็มีสีซีดสลดดูว่างเวงไร้ชีวิตชีวา

ในฤดูครีษมา(ฤดูร้อน) อันแห้งแล้งเช่นนี้ว่า วันหนึ่ง นางอนงคัมภุชรีริดาพ่อค้าใหญ่ พร้อมด้วยพี่เลี้ยงสาว ๆ หลายนางกำลังนั่งรับลมอยู่บนดาดฟ้าของคฤหาสน์ นางชะโลมกายด้วยผงจันทร์อันหอมกรุ่นและสวมเสื้อผ้าอาภรณ์ ผ้าแพรอันบางเบา ขณะนั้นนางแลลงมาดูผู้คนที่ผ่านไปมาบนถนนก็แลเห็นพราหมณ์หนุ่มชื่อ **กมลากร** บุตรของสมุหราชสมนเทียรเดินอยู่บนถนนสายนั้น เขางามสง่าไปเสียทุกอิริยาบถ ราวกับพระกามเทพที่ปรากฏพระองค์ออกจากถ้ำถ่านอันเกิดจากการเผาไหม้ของสรีระ(การเผาไหม้ของสรีระ มีเรื่องเล่าในมหากาพย์และปุราณะว่า กามเทพแผลงศรดอกไม้ห้าชนิด ไปปักพระอุระของพระคิเวขณะทรงเข้าฌานอยู่ เป็นการกระทำอย่างอุกอาจโดยมีความปรารถนาจะให้พระคิเวเกิดความรักพระอุมา พระคิเวทรงกริ้วที่ถูกกลบหลู่ จึงลี้มพระเนตรที่สามขึ้นเป็นไฟกรด เผาร่างกามเทพมอดไหม้ไป ตั้งแต่นั้นกามเทพจึงไม่มีร่างกายอีก เรียกกันว่าพระอนงค์(ผู้ไม่มีร่างกาย)) เพื่อติดตามหานางรตีผู้เป็นชายาฉะนั้น ขณะเดียวกันกมลากรก็เงยหน้าขึ้นไป ได้พบนางผู้งามสง่าผุดผ่องราวกับจันทร์กลมทล ชายหนุ่มก็มีหัวใจอันแบ่งบานด้วยความพิศวาสราวกับบัวกุ่มุท ซึ่งเผยกลีบออกรับแสงจันทร์ในราตรี สายตาของทั้งสองฝ่ายที่จ้องประสานกัน ก็กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยไม่กะพริบ ราวกับถูกสาปด้วยบัญชาอันทรงมหิทธานุภาพของกามเทพ ฝ่ายสหายของกมลากรแลเห็นทั้งสองฝ่ายกำลังตกอยู่ในความจังจ้งเช่นนั้น ก็รีบดึงแขนกมลากรให้ห่างจากที่นั่นและลากถูกลงไปส่งจนถึงบ้าน

ฝ่ายอนงคัมภุชรีพยายามสืบถามจากบริวารจนทราบชื่อของกมลากร แล้วก็นึกถึงเขาไม่วาย ทอดสายตาแลตามจนสุดสายตาแล้วจึงกลับลงมาจากดาดฟ้า เข้าสู่ห้องของนางด้วยความเหม่อลอยเหมือนคนไม่มีชีวิตจิตใจ ในอกมีแต่ความเสนาหาอาลัยอันท่วมท้น นางกลิ้งเกลือกกระสับกระส่ายอยู่บนเตียงด้วยพิชรักที่แผดเผาอยู่ในใจ คิดถึงชายหนุ่มอย่างบ้าคลั่ง หลังจากนั้นสองสามวัน อนงคัมภุชรีค่อยฟื้นคืนสติ มีความละอายหวาดหวั่นไม่สามารถทนพิชรักอันปวดร้าวเพราะการจากกันได้ ร่างของนางเริ่มผ่ายผอมลงและซีดเซียวลงตามลำดับ เพราะความครุ่นคิดถึงเขาอยู่ไม่วาย เมื่อแลเห็นว่าความรักของนางจะไม่ถึงผลสำเร็จแน่แล้ว นางก็คิดจะฆ่าตัวตาย ดังนั้นในคืนหนึ่ง เมื่อเห็นว่าบริวารนอนหลับแล้วก็ออกมาจากห้อง เดินตามแสงจันทร์อันสุกสกาวออกจากบ้านมุ่งไปตามทางเดินเลียบริมสระ มีช้ามินานก็มาถึงเทวาลัยแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในสวนขวัญ แวดล้อมด้วยต้นไม้ใหญ่อันแผ่กิ่งก้านสาขาร่มรื่น ภายในเทวาลัยเป็นที่ประดิษฐานปฏิมากรทองคำเจ้าแม่จัณฑี (เจ้าแม่จัณฑี พระอุมาปางดุร้าย เรียกกันเป็นสามัญว่า เจ้าแม่กาลิ มีภักษาหารคือ โลหิตสด ๆ) ซึ่งวงศ์ตระกูลของนางสร้างขึ้นไว้ สำหรับการกราบไหว้บูชา ประกอบด้วยเครื่องตกแต่งภายในงดงามเป็นที่น่าเจริญใจ อนงคัมภุชรีก้าวเข้าไปในเทวาลัย และถวายนมัสการอย่างนอบน้อมต่อหน้าองค์เทวรูป และกล่าวว่า “ข้าแต่พระแม่เจ้า ข้ารักกมลากร ถ้าข้ามิได้เขาเป็นสามีในชาตินี้ก็ขอให้ได้กันในชาติหน้าเถิด” เมื่อนางได้กล่าวอธิษฐานจบลง ก็ฉีกผ้าคลุมร่างตอนบนออกทำเป็นบ่วงเพื่อแขวนคอตนเอง และเดินออกมาถึงต้นโอศก ตัวตักเชือกขึ้นไปคล้องกิ่งโอศกไว้ เตรียมจะผูกคอตาย

ขณะนั้นเอง ปรากฏว่าหญิงบริวารคนหนึ่งของนาง ซึ่งนอนอยู่ในห้องเดียวกัน ตื่นขึ้นในตอนดึก ไม่แลเห็นนางก็ตกใจ ออกติดตามไปจนถึงต้นโอ๊ก ขณะที่องคมนตรีกำลังจะเข้านอนตนเองอยู่ก็ตกใจ ร้องตะโกนว่า “หยุด หยุด” แล้วรีบปีนขึ้นไปบนกิ่งโอ๊ก และตัดบ่วงให้ขาดลง องคมนตรีได้สติเห็นนางพี่เลี้ยงกำลังพยายามอยู่ก็ถอนใจ เมื่อพี่เลี้ยงเข้าชี้ถามว่านางเสียใจเรื่องอะไร องคมนตรีจึงเล่าความคับแค้นใจของนางให้ฟัง และสรุปว่า “**มาลติกา**เอ๋ย เจ้าก็เห็นแล้วมิใช่หรือว่า ข้ามีพ่อแม่ที่ควบคุมข้าอย่างเข้มงวดทั้งที่ข้ามีสามีแล้ว ข้าเหมือนนกโทษติดคุกทำอะไรก็ได้ แล้วอย่างนี้จะติดต่อกับยอดรักของข้าได้อย่างไรเล่า ในความคิดของข้าเห็นว่าความตายเท่านั้นที่เป็นความสุขของข้าได้ แล้วเจ้ามาช่วยข้าไว้ทำไม” ขณะที่องคมนตรีคร่ำครวญอยู่นี้ นางกำลังทนทุกข์ทรมานแสนสาหัสเพราะพิษรักจากบุษปศุรของพระกามเทพ และได้รับความผิดหวังเพราะความรักอย่างเหลือที่จะทนทานต่อไปได้ นางก็หมดสติเป็นลมล้มพับสิ้นสติไปอีกครึ่งหนึ่ง

นางมาลติกาพี่เลี้ยงเห็นดังนั้นก็ตกใจยิ่งนัก ตะโกนว่า “โอ้ พระมณเฑาะว์หนอ (มณเฑาะว์ “ผู้กวนใจ” เป็นฉายาหนึ่งของพระกามเทพ เพราะกามเทพนั้นเป็นผู้ก่อกวนใจบุคคลทั้งหลายให้บ้านปลวุ่นวายด้วยความรัก) เหตุใดจึงรุนแรงต่อนางถึงเพียงนี้ พระองค์ทรงมีอำนาจพลันเหลือจนใคร ๆ ต้านทานมิได้ นางเป็นหญิงที่แสนจะแบบบาง นางจะทนทานทนต่อไปได้ได้อย่างไร” นางคร่ำครวญจะนี้แล้ว ก็ตะลีตะลานวิ่งไปที่สระน้ำ เอาน้ำมาชโลมใบหน้าและลูบตามเนื้อตามตัวสหายของนาง และพั่ววี่อยู่ไปมา นางเอาใบบัวมารองนอนให้องคมนตรีรู้สึกอ่อนนุ่มเย็นสบาย และวางสร้อยมุกดาอันเย็นเยือกปานหิมะลงบนอกของนาง ทันใดนั้นองคมนตรีก็ลืมตาขึ้น ใบหน้าของนางนองซุ่มไปด้วยน้ำตาและกล่าวว่า “เพื่อนเอ๋ย สร้อยมุกดา และอื่น ๆ มันก็เย็นดีดอก แต่ก็เย็นนอกอกหาได้เข้าไปถึงภายในไม่ แต่ข้าก็เห็นว่าเจ้ารักข้าจริง เลยเกิดความคิดว่า เจ้าอาจจะช่วยความทุกข์ของข้าได้เพียงคนเดียวเท่านั้น เพราะเจ้าเป็นคนเฉลียวฉลาดและไวใจได้ คงจะเป็นสื่อช่วยให้ยอดรักของข้ามาหาข้าได้ ถ้าเจ้าประสงค์จะช่วยชีวิตของข้าจริง ๆ” เมื่อนางกล่าวดังนี้ มาลติกาก็ตอบสนองด้วยใบหน้าอันยิ้มแย้มว่า “เพื่อนเอ๋ย เวลานี้ก็ใกล้จะสิ้นคืนแล้ว เขาเป็นพรุ่งนี้เถอะ ข้าจะไปที่บ้านหนุ่มน้อยนั้น เจรจากับเขาให้เข้าใจ แล้วจะนำยอดชายของเจ้ามาพบกับเจ้าที่ตรงนี้ เพราะฉะนั้นตอนนี้ข้าจะพาเจ้ากลับบ้านไปพักผ่อนก่อน เตรียมใจไว้ให้ดี พรุ่งเจ้าจะได้สัมผัสความปรารถนา”

และตอนเช้าตรู่วันรุ่งขึ้นนั้นเอง มาลติกาก็กระวีกระวาดออกจากบ้านไปอย่างเร็นลับโดยไม่มีใครเห็น ตรงไปบ้านของกมลภครันท์ ได้ทราบข่าวของตัวเองหาได้อยู่ในบ้านไม่ แต่ลงไปที่สวนแต่เช้า นางก็ติดตามไปถึงสวนหลังบ้าน แลเห็นชายหนุ่มนอนอยู่ใต้ต้นไม้กำลังกลิ้งเกลือกไปมาบนเตียงซึ่งปูลาดด้วยใบบัวอันเย็นชื่น มีอาการกระสับกระส่ายถอนใจด้วยความกลัดกลุ้มอันเป็นผลของความรักอันเร้าร้อนและทรมานสุดขีด มีสหายคนหนึ่งคอยปรนนิบัติเขาอยู่ด้วยความเป็นห่วง โดยพั่ววี่ด้วยใบตองที่ตัดมาสด ๆ นางก็กล่าวแก่ตัวเองว่า “อาการ

ของหนุ่มน้อยแสดงว่าเป็นไข้ใจเพราะไม่ได้พบเห็นนางผู้เป็นที่รักของเขากระมังหนอ” คิดได้ดังนี้นางก็ตัดสินใจจะ แอบดูเหตุการณ์ต่อไป

ระหว่างนั้นเอง สหายของกมลาก็กล่าวแก่ชายหนุ่มว่า “เพื่อนเอ๋ย ลองมองดูรอบ ๆ ตัวของเจ้าสิ ธรรมชาติในสวนนี้น่าเพลินตาเพลินใจนัก ดูแล้วจะช่วยให้เจ้าสบายใจขึ้นบ้าง อย่าทำตัวเป็นคนหมดอาลัยตายอยากอย่างนี้เลย” เมื่อพราหมณ์หนุ่มได้ฟังดังนั้นก็กล่าวตอบผู้เป็นสหายว่า “เพื่อนเอ๋ย หัวใจของข้าถูกอนงค์มัญชร ีธิดาวาณิชต์เด็ดเอาไปเสียแล้ว เดียวนี้อกของข้าก็ว่างโหวงเหวงไปหมด ข้าจะเอาจิตใจที่ไหนมารื่นเรึงได้เล่า ยิ่งกว่านี้พระอนงค์ยังเอาข้าไปทำแล่งธนูของพระองค์อีกเล่า เพื่อนเอ๋ย ถ้าเพื่อนจะช่วยเพื่อนละก็ ทำให้ข้าได้พบนางผู้เป็น ยอดहतัยของข้าทีเถอะ”

เมื่อได้ยินพราหมณ์หนุ่มพูดดังนี้ นางมาลติกาผู้ซ่อนตัวแอบฟังอยู่ก็หายสงสัย มีความยินดียิ่งนัก จึงเผย ตัวให้ปรากฏ และเดินไปหาชายหนุ่มและกล่าวว่า “จงเป็นสุขเถิด บัดนี้อนงค์มัญชรีส่งข้ามาพบท่าน ให้ช่วยสื่อสาร ให้ท่านทราบว่า ยอดชายที่นางใฝ่ฝันนั้นคิดถึงนางบ้างหรือเปล่า เพราะเขาจู่โจมเข้ามาเด็ดดวงहतัยของนางไว้ในกำมือ แล้วหนีนางไปดื้อ ๆ ไม่ไพล่หน้ามาให้เห็นอีก ก็แปลกดีนะ นางเป็นฝ่ายที่ถูกท่านปล้นเอาหัวใจไป นางกลับขอ จำนต่อท่านทุกอย่างทั้งร่างกายและชีวิตของนาง ทั้งวันทั้งคืน นางทนทุกข์เฝ้าแต่ถอนใจใหญ่และกระสับกระส่าย กลิ้งเกลือกตัวไปมา นางต้องทนทรมานเพราะพิษแห่งศรรักที่ปักอก แต่นางก็เหมือนทราวยหลงศร ยอมตายอย่างเต็มใจเพราะศรรักนั้น น้ำตานางไหลรินไม่ขาดสาย พาเอาสิ้อัญชันที่ทาเปลือกตาพลอยละลายและแถมของนางนำ เวหนานัก ฉะนั้นถ้าท่านต้องการให้ช่วย ข้าจะช่วยให้ท่านและนางได้พบกันและสมประสงค์กันทั้งสองฝ่าย”

เมื่อนางมาลติกาเล่าอย่างนี้ กมลาก็มีใจยินดียิ่งนัก ตอบนางว่า “โอ้ แม่นางผู้ใจงาม ถ้อยคำของท่าน แม้จะปลอบข้าให้ชื่นใจ เพราะรู้ว่ายอดรักของข้ารักและคิดถึงข้าเช่นเดียวกัน แต่ข้าก็ยังเป็นห่วงยิ่งนัก เพราะรู้ว่า ข้าเองทำให้นางต้องเดือดร้อน และตรอมใจไร้ความสุขไปด้วย ในภาวะเช่นนี้ข้าก็เห็นแต่แม่นางเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งของเรา เพราะฉะนั้นท่านเห็นว่าควรจะทำอย่างไร ก็ทำตามที่ท่านเห็นสมควรเถิด” ได้ยินดังนั้นมาลติกาก็ตอบว่า “ถ้าอย่างนั้นคืนนี้ ข้าจะพาอนงค์มัญชรีลงไปที่สวนขวัญอย่างลับ ๆ เพื่อไปดักพบท่านที่นั่น ข้าจะคอยอยู่ข้างนอก และช่วยเปิดประตูให้ท่าน และด้วยวิธีนี้นางกับท่านก็จะได้พบกันสมความปรารถนา” เมื่อมาลติกาแนะนำดังกล่าวอันทำให้พราหมณ์หนุ่มหน้ามนเกิดความหวังดังนั้นแล้ว นางก็อำลากลับไปแจ้งให้อนงค์มัญชรีทราบ ทำให้นางมีความปลื้มใจยิ่งนัก

ครั้นเมื่อดวงสุริยะคล้อยต่ำลง และค่อยหายไปพร้อมกับสนธยากาล ทำให้ห้องฟ้าเข้าสู่ความมืดแลเห็น ดาวสะพรั่งพรายเต็มท้องฟ้าระยิบระยับลำดับนั้น ดวงศศิก็เยี่ยมพ่นขอบฟ้าขึ้นมาส่องแสงขาวนวลสกาแผ่ซ่านไปในวิศวากาศ ดอกบัวกุ่มุทก็ขยายกลีบเรียวแหลมฉลลลาต้อันรับแสงจันทร์ด้วยความยินดีประดุจจะกล่าวว่า “ความ

งามที่จากไปของเหล่าบ่าวในเวลากลางวัน ได้กลับมาหาข้าผู้เป็นบุพพาราตรีอีกครั้งหนึ่งแล้ว” ลำดับนั้นกมลารคนรักของอนงคัมพูศรีก็จัดกายแต่งตัวด้วยอาภรณ์อันงดงาม เดินไปสู่ที่นัดหมายด้วยหัวใจที่ร้อนรนจนแทบจะคอยต่อไปไม่ไหว เมื่อไปถึงประตูสวนของอนงคัมพูศรีก็หยุดคอยอยู่นอกประตู ลักครู่หนึ่งมาลติกาก็ยกมือมาเปิดประตูลงสวน พาพราหมณ์หนุ่มเข้าไปสู่แท่นหินใต้ต้นโอศกอันแผ่ร่มเงาสาขาเป็นที่ร่มรื่น กมลารก้าวเข้าไปเผชิญหน้ากับนาง พอพ้นเงาไม้ แสงจันทร์อันสว่างก็ส่องลงมาอาบร่างดูประดุจรูปสลักงาช้าง งามสง่าหาที่ติมิได้ รวากับพระกามเทพมาปรากฏพระองค์เฉพาะหน้า

อนงคัมพูศรีผุดลุกขึ้นทันที หัวใจพวต้อภาพที่เห็นประหนึ่งว่าภาพนั้นเป็นภาพมายาที่มาปรากฏให้หลงใหลชื่นใจชั่วขณะ และกำลังจะสลายหายวัดไป นางปราดเข้ากอดคอเขาไว้ ละล่ำละลักว่า “เจ้าหนีเข้าไปไหน เจ้าหนีข้าไม่พ้นหรือกมลารเอ๋ย เจ้าจริง ๆ หรือนี้ กมลาร ข้าไม่ได้ฝันไปดอกหรือ” นางสะอื้นด้วยความรู้สึกที่เต็มตื่นสุดระงับ “ไม่นึกเลยว่าข้าจะได้พบเจ้าอีก ไหนขออุหน้ำให้เต็มตาลักชนิดซี” นางกอดเขาไว้แน่นด้วยความสุดเสน่หา เงยหน้าขึ้นสบตาอันเรียวยาวดั่งคันศรพระอนงค์แวนหนึ่ง พลังซบหน้าลงกับอกที่ผายผึ่งและแข็งแกร่งอย่างสิ้นแรง กมลารรีบประคองไว้ทันที นางกระซิบว่า “ใช่แล้ว เจ้าเอง กมลารของข้า ในที่สุดเจ้าก็มาหาข้าจนได้” ร่างงามดั่งอัปสรสวรรค์ของนางทรุดฮวบลง ดวงใจที่อัดแน่นด้วยความเสน่หาอันลึกซึ้งและร้อนแรงปานไฟเผา มิอาจจะทนทานต่อไปได้ถึงกาลแตกสลาย นางสิ้นใจในวงแขนของเขาทันที กมลารตกใจแทบสิ้นสติ ประคองร่างนางอันหาชีวิตไม่แล้ววางลงบนพื้น น้ำตานองหน้าด้วยความเสียใจสุดซึ้ง กล่าวด้วยความตกใจว่า “อนงคัมพูศรี เจ้าหนีข้าไปแล้วหรือโธเอ๋ย ทำไมเป็นอย่างนี้”

กมลารก้มลงมองดูใบหน้าของนางอันงามผ่องปานพระพักตร์ของพระบาทมาวดี (บาทมาวดี หรือบาทมา พระลักษมีชายาของพระนารายณ์หรือพระวิษณุ เป็นเทวีแห่งโชคความและความงาม) พลังจุมพิตและอุ้มนางขึ้นมากอดไว้ ร่ำไห้ด้วยความรักและความเสียตายอย่างสุดระงับ ความร้อนแรงปะทุขึ้นในอกราวภูอัคนีระเบิดเป็นเสียง ๆ ชายหนุ่มทรุดฮวบลงเคียงข้างนางและขาดใจตาย

เมื่อนางมาลติกาเข้ามาดูก็เห็นคนทั้งสองกลายเป็นศพไปแล้ว นางตกใจและร่ำไห้ด้วยความเสียใจอย่างสุดซึ้ง เพราะนึกไม่ถึงว่าอวสานจะมาถึงคู่รักทั้งสองอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ราตรีอันยาวนานก็ถึงความสิ้นสุดลงในเวลาใกล้รุ่ง ตอนเช้านั่นเอง ญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายก็มากันพร้อมหน้า เมื่อได้ฟังเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากปากคนทำสวน ก็เกิดความรู้สึกต่าง ๆ กัน มีทั้งความประหลาดใจ พิศวง เศร้าโศกเสียใจ และเสียตายอย่างสุดซึ้ง ต่างก็ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะทำอย่างไรกับศพคนทั้งสอง

ขณะที่ตะลึงกันอยู่อย่างนั้นเอง มณิวรรณสามีมของอนงคัมพูศรีก็เดินทางมาถึง หลังจากที่เขาไปเยี่ยมพ่อที่เมืองตามลปิตีชั่วครู่ พอกลับมาถึงบ้านพ่อตาก็ทราบเรื่องที่เกิดขึ้น มีความตกใจเป็นล้นพ้น รีบวิ่งมาสู่สวนขวัญ

ทันที มีใบหน้าอันหนองด้วยน้ำตา พอมาถึงก็เห็นเมียของเขานอนกอดกับชายอื่นและสิ้นใจตายเสียแล้ว ก็บังเกิดความเสียใจและเสียตายนางอย่างสุดซึ้ง หัวใจเขาก็แตกสลายสิ้นลมปราณในบัดดล ต่อมาไม่นาน ผู้คนทั้งหลายจากทุกทิศานุทิศได้ทราบข่าวก็รีบมาแย่งที่เกิดเหตุ และเบียดเสียดยัดเยียดกันมุงดูด้วยความประหลาดใจ

ขณะนั้นเอง พระแม่เจ้าจันท์ที่อันสถิตเป็นประธานในเทวาลัยของเศรษฐี ที่สร้างไว้เป็นที่สักการะส่วนตัวก็ก้าวลงจากแท่น และปรากฏพระองค์ให้ประจักษ์แก่สายตาของทุกคนในที่นั้น พร้อมด้วยคณะเทพบริวาร ญาติผู้ใหญ่ผู้หนึ่งของตระกูล จึงก้มลงกราบทูลว่า “ข้าแต่พระเทวีผู้ทรงศักดิ์ เศรษฐีวาณิชผู้เป็นบิดาของนางอนงคัมภีร์ชื่อ อรรถทัตต์ ได้สร้างเทวาลัยในส่วนนี้เพื่อถวายแก่พระแม่เจ้า และเขามีความศรัทธาต่อพระแม่เจ้าด้วยใจภักดีไม่มีเสื่อมคลาย ขอพระองค์ทรงช่วยให้เขาพ้นวิฤตกาลวันนี้ด้วยเถิดพระเจ้าข้า” เมื่อพระเทวีผู้เป็นคิวนายา และเป็นนาถะของคนทั้งหลาย ได้ยินคำของร้องและเสียงสวดอ้อนวอนของเหล่าคณะเทพก็มีพระทัยเมตตา ยิ่งนัก ทรงประพรมน้ำทิพย์บนร่างของคนทั้งสาม ทำให้ฟื้นคืนสู่ความมีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง ต่างก็มีอาการเหมือนคนตื่นจากความฝัน เหลียวมองหน้ากันอย่างไม่เข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น พระเทวีจึงตรัสว่า “จงได้สติเถิด เจ้าผู้เป็นมรรตัยชนทั้งสาม เหตุที่เกิดขึ้นครั้งนี้เป็นการกระทำของพระกามเทพผู้ทรงครอันมีพิชรายากจ ใครเล่าจะอาจต้านทานบุษปศรของพระมันมณะได้ บัดนี้เราได้ให้สติสัมปชัญญะคืนแก่เจ้าแล้ว พิชรักเป็นอันสิ้นสูญ เจ้าจงรู้จักฐานะอันแท้จริงของเจ้าเถิด กมลการจงกลับไปบ้านของเจ้า จงลืมเสียให้หมดว่าเจ้าได้กระทำอะไรลงไป อนงคัมภีร์ก็เช่นเดียวกัน จงลืมเหตุการณ์ครั้งนี้เสีย แล้วจงรักภักดีต่อสามีของเจ้า เพราะเขาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า เขารักเจ้ายิ่งกว่าชีวิตของเขาเสียอีก ข้าขอให้พรแก่เจ้าทั้งสองจงมีความสุข ในความรักของเจ้าตลอดไปเถิด” ลิ่นเทวดารัสร้างของพระจันท์ก็หายวับกลับไปสู่เทวาลัยตามเดิม

เมื่อเวตาลเล่านิทานของตนจบลงในระหว่างการเดินทางแล้ว ก็ตั้งปัญหาถามพระเจ้าตรีวิกรมเสนาว่า “โอราชา ทรงตอบข้าลึว่า ในจำนวนคนที่ตายเพราะความรักทั้งสามคนนั้น คนไหนเล่าที่มีความรักอันแท้จริงยิ่งกว่าคนอื่น ๆ อย่าลืมนะพระเจ้าข้า แม้รู้แล้วไม่ตอบ พระเศียรจะต้องแตกเป็นเสี่ยง ๆ แน่ ๆ” เมื่อพระราชินีได้ฟังปัญหาของเวตาลเช่นนี้ก็ตรัสตอบว่า “ข้าเห็นว่า มณิธรรมนั้นน่าจะเป็นคนที่มีความรักแท้จริงมากที่สุด เพราะความรักของอนงคัมภีร์กับกมลการเป็นความรักแบบคนตาบอด ไม่มีเหตุผล และไม่มีผลอะไรเลย จะเรียกว่าเป็นความรักที่เห็นแก่ตัวของสองคนนั้นก็ไม่ได้ ส่วนมณิธรรมนั้นมีความรักอนงคัมภีร์อย่างแท้จริง เพราะเมื่อเขาเห็นนางผู้เป็นภรรยาของเขานอนตายในอ้อมกอดของชายอื่น เขาก็มิได้ตำหนิหรือโกรธนาง เพราะเขามีได้เห็นว่าเป็นคนทั้งสองกำลังหลงใหลเกียรติของเขาเลยแม้แต่น้อย เขาทนได้เพราะรักนางอย่างแท้จริง เขามีได้เห็นว่ามีใครจะมีค่าสำหรับเขายิ่งไปกว่านาง และด้วยความรักความเสียตายนางเป็นล้นพ้นทำให้เขาต้องตายลงด้วยความรัก ดังนั้นมณิธรรมจึงควรนับได้ว่าเป็นผู้มีความรักอย่างแท้จริงในกรณีนี้”

นิทานเรื่องที่ ๒๒

บุตรพราหมณ์ทั้ง ๔ ผู้ขมังเวทย์

พระราชชาติวิกรมเสนเสด็จกลับไป ทรงตั้งร่างเวตาลลงมาจากยอดอโศกวางไว้บนอังสาของพระองค์ แล้วทรงนั่งเฝ้าย เวตาลจึงเห่ว่า “นฤบดี ข้ามีนิทานสนุกตื่นเต้นกว่าเรื่องก่อน ๆ เสียอีก รับรองว่าจะต้องทรงชอบแน่ ๆ เรื่องมีดังนี้”

ในสมัยบรรพกาล มีกษัตริย์องค์หนึ่งทรงพระนามว่า ธรณีวราหะ ทรงปกครองนครปาฏลีบุตร ซึ่งมีพราหมณ์อาศัยอยู่มาก พระราชาทรงอนุเคราะห์แก่พราหมณ์ทั้งหลายเป็นพิเศษ เรียกว่า พรหมสถล และในนครนั้นเองมีพราหมณ์อีกผู้หนึ่งชื่อ วิษณุสวามิน พราหมณ์ผู้นี้มีภรรยาผู้หนึ่งซึ่งเหมาะสมกับเขาเป็นพิเศษ รวากับเครื่องสังเวศเหมาะแก่ไฟจะนั้น จำเนียรกาลผ่านไป สองสามีภรรยาจะมีบุตรชายด้วยกันสี่คน ต่อมาบุตรทั้งสี่เติบโตใหญ่เป็นหนุ่ม และศึกษาพระเวททั้งสี่เจนจบ อยู่มาวันหนึ่งบิดาก็ไปสวรรคต และมารดาติดตามไปในเวลาถัดมา

ส่วนพราหมณ์หนุ่มทั้งสี่เมื่อสิ้นบิดามารดาแล้วก็อ้างว้างว่าเหวด้วยไร้ที่พึ่ง มีญาติไกลชิดก็ถูกเขาโกงเอาทรัพย์สมบัติไปหมด ทั้งสี่คนจึงปรึกษากันว่า “บัดนี้เราก็คงยากจนสิ้นไร้ไม้ตอกอย่างนี้ จะทนอยู่ต่อไปได้ไหน พวกเราควรจะไปพึ่งญาติฝ่ายแม่ของเราที่หมู่บ้านยชญสถลดีกว่า” ตกกลางพร้อมกันดังนี้แล้ว ก็เดินทางไปพบผู้เป็นตาที่หมู่บ้านนั้น แต่ปรากฏว่าตาตายไปแล้ว เหลือแต่ลุง ๆ ทั้งหลายผู้เป็นบุตร ซึ่งพวกเขาก็ช่วยเหลือตามมีตามเกิด ให้ที่พักและอาหารกินตามสมควร พราหมณ์ทั้งสี่มาอยู่บ้านผู้เป็นลุงแล้ว วัน ๆ ก็มิได้ช่วยทำอะไร นอกจากอ่านพระเวทเพียงอย่างเดียว ต่อมาวันหนึ่ง ลุงก็เริ่มรังเกียจเพราะเห็นพวกเขาเป็นคนอนาถาไม่มีประโยชน์อะไรที่จะเลี้ยงดูต่อไปให้เปลืองข้าวเปลือกน้ำ จึงพากันละเลยไม่เอื้อเฟื้อข้าวปลาอาหารเครื่องนุ่งห่มและปัจจัยอื่น ๆ อีก พราหมณ์ทั้งสี่เมื่อประสบกับความไม่อาลัยไยดีก็เข้าใจว่าญาติกาไม่ดูแล จึงประชุมกันลับ ๆ เพื่อหาทางอยู่รอด

ขณะนั้นพี่ชายคนโตก็ออกความเห็นของตนว่า “เราจะนั่งอมมือรอทำต่อไปไม่ได้แล้ว ใครมีความเห็นจะให้ทำอะไรจึงเสนอมานะ แต่ถ้ายังคิดมีออก ข้าก็จะเล่าอะไรที่เข้าไปพบเห็นมา เพื่อพวกเขาจะได้อาศัยเป็นแนวทางพิจารณาต่อไป ข้ารู้ดีแล้วว่าชะตากรรมเป็นเพียงสิ่งที่ใคร ๆ จักหลีกเลี่ยงมิได้ มันกำหนดทุกสิ่งในโลกนี้ทั้งเวลาและสถานที่ตามครรลองของมัน ข้าจะเล่าให้ฟังว่า วันหนึ่งข้าออกไปเดินเล่นนอกบ้านเพราะรู้สึกลุ่มใจเต็มที เมื่อข้าเดินผ่านป่าช้าในป่านอกเมือง ก็เห็นชายคนหนึ่งนอนตายอยู่พื้นดิน มีแขนขาทอดออกไปคนละทิศละทาง เมื่อตอนที่ข้าแลเห็นเขา ข้าก็เกิดความอิจฉาเขา และข้าพูดแก่ตัวเองว่า ชายคนนี้น่าชังโชครึ้นนี่อะไร ได้นอนพักผ่อนอย่างสบาย เพราะเขาหมดสิ้นภาระอันแสนเข็ญในโลกนี้แล้ว เมื่อข้ารำพึงอย่างนี้ก็เกิดความคิดแวบขึ้นมาในสมองว่า ข้าควรจะตายอย่างเขาบ้าง เมื่อคิดดังนี้ข้าก็เตรียมจะผูกคอตาย จึงหาเชือกมาเส้นหนึ่งทำบ่วงคล้องคอผูกติดกับ

ต้นไม้ต้นหนึ่ง แล้วปล่อยตัวลงมาห้อยโตนงเตงอยู่กลางอากาศ ข้าถูกเชือกรัดคอแน่นจนทำให้ใกล้จะหมดสติ และกำลังตาเหลือกตาปลิ้นอยู่นั้น ข้าก็รู้สึกว่ามีชีวิตยังไม่ยอมออกจากร่าง ข้าก็ตื่นสุดฤทธิ์จนเชือกขาด ทำให้ข้าหล่นตุ๊บลงบนพื้นดิน ต่อมาข้าก็เริ่มฟื้นคืนสติ ลืมตาขึ้นเห็นชายใจดีผู้หนึ่ง กำลังพัวพันข้าอยู่ด้วยเสื้อของเขา เขากล่าวแก่ข้าว่า “สหายเอ๋ย ท่านก็เป็นคนฉลาดคนหนึ่ง เหตุไฉนจึงยอมจำนนต่อชะตาตัวเองง่าย ๆ อย่างนี้เล่า ท่านควรจะรู้ว่าความสุขนั้นเกิดจากการกระทำความดี และความทุกข์เกิดจากการทำชั่ว นี่คือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์และสุขโดยแท้ ถ้าหากความกลัวใจของท่านเกิดจากความทุกข์ ทางแก้ก็คือจงเร่งกระทำความดีเสียแต่บัดนี้ ข้านี้ก็ไม่ถึงเลยจะทำไม ท่านถึงโง่เขลาจนถึงกับฆ่าตัวตายอย่างนี้”

ด้วยคำพูดปลอบใจของชายผู้นั้นทำให้ข้าตาสว่างขึ้น ส่วนชายที่ข้าไม่รู้ชื่อผู้นั้นเห็นว่าหมดธุระกับข้าแล้วก็เดินทางจากไป ส่วนข้าก็ตัดสิ้นใจเด็ดขาดไม่คิดจะทำอัตวินิบาตกรรมอีกต่อไป เพราะฉะนั้นพวกเจ้าก็คงจะเห็นแล้วว่า ถ้ายังไม่สิ้นกรรม การที่คิดจะยุติผลของกรรมโดยฆ่าตัวตาย ก็ไม่มีทางสำเร็จ บัดนี้ข้าตัดสิ้นใจแล้วว่า ข้าจะจาริกแสวงบุญไปนมัสการแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย แล้วจากนั้นข้าก็จะบำเพ็ญตบะอย่างขยันอด เพื่อข้าจะได้บรรลุผลอันสูงสุด ไม่กลับมาสู่ชีวิตอันทรมาณเช่นนี้อีกต่อไป”

เมื่อพี่ชายใหญ่กล่าวเช่นนี้ น้องชายคนรองก็กล่าวขึ้นว่า “ท่านพี่ที่เคารพ ท่านก็เป็นคนฉลาดหลักแหลม ไฉนจึงเป็นทุกข์เป็นร้อนนักหนา เพียงสาเหตุเดียวคือความจนเท่านั้น พี่ไม่รู้หรือว่า ความมั่งมีนั้นก็เฉกเช่นเมฆที่ลอยผ่านไปในฤดูสารท (ฤดูใบไม้ร่วง) ใครบ้างเล่าที่จะรักษาทรัพย์ไว้ได้ตลอดกาล หรือสามารถทำให้หญิงเจ้าเล่ห์หยุดมายาสาได้ดังนั้น คนฉลาดพึงพิจารณาความมั่นคงจริงใจในทุก ๆ สิ่ง และเราควรแสวงหาสิ่งนี้เท่านั้น” พี่ชายใหญ่เมื่อได้ฟังถ้อยคำของน้องก็นั่งอยู่ในที่สุดทั้งสี่คนก็แยกทางไปแสวงหาคำตอบ และนัดพบกันในภายหลังที่จุด ๆ หนึ่ง เมื่อแยกทางกันไปนั้นคนหนึ่งไปทิศตะวันออก ตะวัน ตก เหนือและใต้

เวลาผ่านไป ในที่สุดชายทั้งสี่ก็กลับมาเจอหน้ากันอีกครั้งที่สถานที่นัดพบซึ่งตกลงกันไว้ และถามซึ่งกันและกันว่าใครไปเรียนรู้อะไรมาบ้าง ชายคนหนึ่งตอบว่า “ข้าได้เรียนรู้มายาศาสตร์อันเร้นลับ คือถ้าข้าได้พบกระดูกแก่น้อยชิ้นของสัตว์ใดก็ตาม ข้าก็จะสามารถทำให้เกิดเป็นเนื้อของสัตว์ชนิดนั้นขึ้นมาได้ทันที” ชายอีกคนหนึ่งเมื่อได้ฟังถ้อยคำของชายคนแรกก็กล่าวว่า “เมื่อใดที่ข้าเห็นเนื้อสัตว์เกิดขึ้นมาติดกระดูก ข้าก็จะสามารถทำให้เกิดหนังและขนของสัตว์นั้นได้ทันทีเหมือนกัน” ชายคนที่สามได้ยืนก็กล่าวว่า “ถ้าข้าได้เห็นหนังและขนของสัตว์นั้น ข้าก็จะสร้างแขนขาของมันขึ้นมาได้ชั่วพริบตาเดียว” ชายคนที่สี่เมื่อได้ฟังคำพูดของสามคนโอดวิธิตานั้นก็พูดว่า “เมื่อกระดูก เนื้อ หนัง ขน และแขนขาของสัตว์ที่ตายแล้วตัวนั้นบังเกิดขึ้นครบถ้วน ข้าก็สามารถทำให้สัตว์นั้นมีชีวิตขึ้นมาได้”

เมื่อต่างก็กล่าวโอ้อวดความสามารถของตนดั่งนั้นแล้ว ทั้งสี่คนก็แยกย้ายกันเข้าไป เพื่อเสาะหากระดูก สัตว์มหาดลองดังที่พูดกันไว้ ปรากฏว่าคนเหล่านั้นได้พบกระดูกชิ้นส่วนของสิงโตเข้าชิ้นหนึ่ง ก็หยิบเอาไปโดยหารู้ ไม่ว่าเป็นกระดูกของสัตว์ชนิดใด เมื่อเอาไปแล้วชายคนแรกก็เสกมนตร์ทำให้เกิดเนื้อขึ้นมาหุ้มกระดูกอย่างถูกต้อง ชายคนที่สองก็ร่ายมนตร์ประจุหนังและขนลงไปตามตำแหน่งของมัน ชายคนที่สามทำให้เกิดอวัยวะแขนขาขึ้น และคนที่สี่ก็ร่ายมนตร์ทำให้มันมีชีวิตขึ้น สิงโตก็ลุกขึ้นผงาดและคำรามด้วยเสียงอันดัง แสดงพลังของไกรสรสี หราชผู้เป็นราชาแห่งสัตว์ทั้งหลาย ปากของมันอ้ากว้างให้เห็นฟันและเขี้ยวอันแหลมคม และเหยียดเท้าออกแสดง ให้เห็นกรงเล็บอันแหลมคมในอุ้งเท้าทั้งสี่ ในช่วงพริบตาอันเองมันก็กระโจนเข้าไปใส่สี่ชายพี่น้องและฆ่าตายหมดทุก คน แล้วก็เดินเลียลิ้นหายเข้าไป นี่แหละจะเห็นได้ว่า ถึงพราหมณ์ทั้งสี่จะมีวิทยาการอันเลิศถึงกับชุบชีวิตสัตว์ ขึ้นจากกองกระดูกได้ แต่ความโง่เง่าในสันดานทำให้เขาไปชุบชีวิตสิงโต แลเจ้าป่านั้นก็ไม่รู้จักว่าความกตัญญูคือ อะไร มันจึงขย้ำเขาเสียอย่างดุร้าย เหมือนมัจจุราชมาร่ำชีวิตอย่างไร้ความเมตตาจะนั้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโชคชะตานั้นกำหนดชีวิตและความเป็นไปให้แก่มนุษย์ บางครั้งแม้มนุษย์จะประสบ ผลสำเร็จในกิจการที่ต้องลงทุนด้วยความพากเพียรบากบั่นแทบล้มประดาตาย แต่ชะตากรรมกลับอำนวยผลให้แก่ เขาด้วยความเจ็บปวด แม้กระทั่งนำความตายมาให้ในที่สุด

เมื่อเวตาลซึ่งนั่งสบายอยู่บนพระอังสาของพระเจ้าตรีวิกรมเสนเล่าเรื่องจบลงระหว่างเดินมาตามทางใน ราชธานีนั้น ก็พูดขึ้นว่า “ราชา ในบรรดาชายสี่คนที่เล่ามานั้น ใครเป็นผู้ผิดที่สร้างสิงโตตัวนั้นขึ้นมา ทำให้ผู้อื่นรวมทั้ง ตัวเองต้องถูกฆ่าตายหมด โปรดบอกข้ามาเร็ว ๆ และอย่าลืมกตีกาว่าถ้ารู้แล้วไม่ตอบอะไรจะเกิดขึ้น” เมื่อ พระราชาได้ฟังเวตาลกล่าวดั่งนั้นทรงรำพึงว่า “อ้ายผีตัวนี้ อยากจะให้ข้าพูดเพื่อทำลายความเงิบ และถือโอกาส หนีไปตามเคย แต่ช่างเถอะข้ายินดีจะไปลากตัวมันกลับมาเอง” หลังจากที่ทรงตัดสินใจพระทัยแล้ว ก็ตรัสแก่เวตาล ว่า “ชายคนหนึ่งในหมู่ชายทั้งสี่นั้น ผู้ซึ่งร่ายมนตร์ให้สิงโตมีชีวิตขึ้นมาอันแหละที่เป็นคนผิด เพราะคนอื่นอีกสาม คนนั้นเพียงแต่ร่ายมนตร์ขึ้นเพื่อให้เกิดเนื้อ หนัง ขน และแขนขา โดยไม่รู้ว่าตนกำลังสร้างสัตว์ชนิดใดขึ้นมา ดั่งนั้นพวกเขาจึงไม่ใช่ผู้ผิด เพราะเขาเพียงแต่ไล่เขาตามสันดานเท่านั้น แต่ชายคนนี้ (คือคนที่สี่) เขารู้และเห็นอยู่ แล้วว่ามันเป็นสัตว์อะไร กลับไปให้ชีวิตมัน โดยจะอวดวิชาของตนเท่านั้น เขาจึงผิดเต็มประตู เพราะเป็นต้นเหตุ แห่งความตายของทุกคน”

เวตาลเมื่อได้ฟังคำตอบจากพระราชาดั่งนั้น ก็หายวับไปจากพระอังสาของพระองค์ด้วยมายาเวทที่ตน ขำขันขำนาญ และกลับไปอยู่บนต้นโอศก ทำให้พระเจ้าตรีวิกรมเสนต้องเสด็จกลับไปเอาตัวมันกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๒๓

ฤาษีเฒ่า วามศิระ ผู้อยากเป็นหนุ่ม

ครั้นแล้ว พระราชาตรีวิกรมเสนกเสด็จกลับไปทางเดิม ถึงต้นโอศกก็ดึงตัวเวตาลกลับลงมา แม้มันจะแปลงตัวร้อยอย่างพันอย่างเพื่อตบตาพระองค์ แต่ในที่สุดก็ยอมแพ้ พระราชาจับมันพาดพระอังสาแล้วเสด็จไปตามทาง ทรงนั่งเฝ้ายามไม่ตรัสอะไรเลย ในที่สุดเวตาลก็เป็นฝ่ายพูดขึ้นเองว่า “โอ ราชะ ถ้าจะว่าไปธุรกิจส่วนพระองค์ที่จะต้องทำก็ยังไม่ถึง แม้จะต้องทรงพากเพียรอีกมาก อย่ากระนั้นเลย ข้าจะเล่านิทานดี ๆ ให้ฟังสักเรื่องหนึ่งจะได้หายเหนื่อย”

ในแคว้นกลิงคะ มีเมืองหนึ่งชื่อโคภาวดี สวยงามราวกับนครอมราวดีของท้าวศักระ อันเป็นที่อาศัยของผู้ชอบธรรมทั้งหลาย เมืองนี้มีกษัตริย์ชื่อประทุมณปกครองอยู่ พระองค์เป็นผู้กล้าหาญและเป็นชายชาติตรีเหมือนดังเทพประทุมณ (ประทุมณ - โอรสคนสำคัญของพระกฤษณะ (นารายณ์อวตารปางที่ ๘) กับนางรุกมิณี ถือกันว่า มีรูปโฉมงดงามยิ่งกว่าชายทั้งหลายในโลก เพราะพระกามเทพกลับชาติมาเกิดเป็นมนุษย์ หลังจากที่ถูกระศิวะเผาไหม้เป็นจุนจนไม่มีรูปร่างมาช้านาน แต่ในที่สุดพระศิวะมีความสงสารนางรตี ชายาของกามเทพที่พลัดพรากสามีและมีความเศร้าโศกน่าสงสาร พระมหาเทพจึงอนุญาตให้กามเทพไปเกิดเป็นโอรสของพระกฤษณะ ส่วนนางรตีลงมาเกิดเป็นนางมายาวดี ได้เป็นชายาของพระประทุมณ ต่อมาพระประทุมณได้ช้ชายาใหม่ชื่อนางกุกุมดี และโอรสด้วยกันชื่ออนิรุทธ์) ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งพระนามของพระองค์ ถ้าจะค้นหาสิ่งซึ่งเรียก ว่าความชั่วแล้วไซ้รก็เห็นจะเป็นไปได้เพียงชื่อของยุคสมัย (กลียุค) เท่านั้นเอง

ส่วนหนึ่งของพระนครโคภาวดีนี้เป็นเขตที่พระราชทานให้เป็นหมู่บ้านพรหมณ์โดยเฉพาะ เรียกว่า ยัชฌุสถล ฉะนั้นที่ชุมนุมพรหมณ์แห่งนี้จึงคลาคล่ำไปด้วยผู้รู้ทั้งหลาย ที่หมู่บ้านยัชฌุสถลนี้เอง มีพรหมณ์มหาศาลผู้ชำนาญพระเวททั้งสิ้น มีนามว่า ยัชฌุโสสม เขาเป็นผู้ที่ทำพิธีสังเวทย์ไฟเป็นประจำเพื่อสวัสดิมงคลของผู้มาเยือนและเพื่อสังเวทยวยเทพทั้งปวง ยัชฌุโสสมผู้มีชีวิตล่วงวัยหนุ่มมาช้านาน จนมีอายุมากจึงได้บุตรชายคนหนึ่งสนใจจากนางผู้เป็นภริยาที่ดีพร้อม เขาจึงถือว่าบุตรของเขากับนางได้รับพรจากพระผู้เป็นเจ้าของโดยแท้ เด็กชายผู้นั้นจำเริญวัยขึ้นในบ้านของบิดา เป็นที่รักดังดวงใจของพ่อแม่ ท่านบิดาจึงตั้งชื่อให้ว่า **เทวโสสม** จำเริญกาลต่อมาเด็กหนุ่มอายุได้สิบหกปี มีความรู้ในพระเวทและศิลปศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้ได้รับความยกย่องจากคนทั้งหลายเป็นอันมาก แต่แล้วจู่ ๆ เด็กที่น่านรักคนนี้ก็สิ้นชีวิตโดยกะทันหันด้วยไข้ชนิดหนึ่ง ทำให้พ่อแม่เสียใจดังจะตายตามไปด้วย เผาแต่กอดร่างบุตรชายอันหาชีวิตไม่แล้ว ปล่อยให้เพียงใจจะขาดรอน ทั้งสองคนเก็บศพลูกชายไว้ช้านานโดยไม่ยอมให้ใครเอาไปเผา

ดังนั้นพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านนั้นก็มาประชุมกัน และกล่าวให้สติแก่พราหมณ์สามีภรรยาคุณั้นว่า “แน่พราหมณ์ ท่านควรจะมีสติพิจารณาว่า ไม่มีปาฏิหาริย์ใด ๆ หรือที่ จะช่วยให้เรามีชีวิตกลับคืนมาอีก ปาฏิหาริย์เช่นเดียวกับฟองบนผิวน้ำ แลดูเหมือนจะมีแก่นสาร แต่มันก็แตกง่าย แล้วก็ไม่มีเหลืออะไรเลยนอกจาก อากาศธาตุ จงดุเยี่ยงกษัตริย์มหาศาลผู้ทรงเดชานุภาพ มีกองทัพเต็มโลก ใคร ๆ ก็สยบด้วยความกลัวเกรง กษัตริย์โง่เขลาเหล่านั้นแสวงความสุขอยู่ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ในโลก แล้วยังหลงว่าตนเองจะได้กลายเป็นอมตะ อีกเล่า สุขสำราญอยู่ในวังอันวิจิตร นั่งนอนบนเตียงประดับไปด้วยแก้วมณี มีแต่เสียงดนตรีประโคมกล่อมอย่าง ไพเราะเสนาะหู แต่พอตายลง มีอะไร เขาก็เอาร่างของจอมราชันนั้นอาบน้ำ เอาประทีปของหอมเช่นผงจันทร์ ชะโลมลูบไล้ นอนสงบนิ่งอยู่บนบรรจถรณ์ มีนางร้องให้ขับเสียงแสดงโศกาดูรเพียงจิตใจจะแตกสลาย แล้ว หลังจากนั้นก็ถูกเขายกร่างไปตั้งบนจิตกาธาน จุดไฟเผาอดใหม่ไปเหลือแต่กระดูกและอังคาร คนทั้งหลายก็มี สภาพอย่างเดียวกันนี้แหละ ไม่มีปาฏิหาริย์ใด ๆ จะช่วยใครให้ฟื้นคืนชีพได้หรือ ไม่มีใครหนีความตายได้ แล้ว ตัวท่านจะเอาแต่กอดศพคร่ำครวญอยู่ไย” คนอื่น ๆ อีกหลายคนก็กล่าวเตือนสติสองผู้เมียด้วยคำพูดคล้าย ๆ กันนี้

บรรดาญาติพี่น้องเห็นว่าสองผู้เมียค่อยได้สติแล้วก็ค่อยตั้งร่างพราหมณ์ทั้งสองออกจากการกอดรัดลูก ชาย จัดการแต่งศพให้เรียบร้อย นำขึ้นแคร่ตรงไปยังสุสาน ตั้งศพบนจิตกาธานเพื่อจุดไฟเผา ในเวลาดังกล่าว นั้นเอง ปรากฏว่ามีนักบวชประเภทปาศุบตผู้หนึ่ง ตั้งอาศรมอยู่ในบริเวณสุสานนั้น นักพรตผู้นี้เป็นผู้ชำนาญใน วิทยาศาสตร์คนหนึ่ง มีชื่อว่า **วามคิระ** ร่างกายเหี่ยวแห้งด้วยเส้นเอ็นปูดระเกะระกะ อันเกิดจากชราภาพและ บำเพ็ญตบะทรมาณร่างกายมาช้านาน ร่างกายถูกชะโลมด้วยขี้เถ้าจากที่เผาศพจนดูขาวโพลนไปหมด มีมวยผม ขมวดมุ่นบนศีรษะ ภาพลักษณ์ทั้งหมดดังกล่าวนี้ทำให้วามคิระดูเหมือนพระคิระจริง ๆ ฤษีนั่งเล่นอยู่ในอาศรม พอได้ยินเสียงผู้คนร้องไห้คร่ำครวญอยู่ไกล ๆ ในป่าช้า จึงกล่าวแก่ศิษย์ที่อาศัยอยู่ด้วยกันว่า “เฮ้ย ลูกขึ้น ลอง ออกไปดูซิว่าเสียงนั้นมาจากไหน รีบไปเร็ว ๆ แล้วกลับมารายงานข้า” การณ์ปรากฏว่าศิษย์ที่อาจารย์เรียกไปใช้นั้น เป็นคนที่ถ่อมมั่นในปฏิญญาว่าจะเสพออาหารก็แต่เฉพาะบิณฑบาต มาได้เท่านั้น ตัวศิษย์คนนี้เป็นคนโง่และเป็นคน ชั่ว เยอหยิ่งหลงตัวเองจงหองว่าตนมีมาน รู้เวทมนตร์มายาศาสตร์และอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน ขณะที่อาจารย์ เรียกตัวมาใช้ เขากำลังอารมณ์ไม่ดี หงุดหงิดพาลรีพาลขวางเพราะอาจารย์ชอบหาเรื่องด่าเขาบ่อย ๆ ดังนั้นเมื่อ อาจารย์ใช้เขาคราวนี้อีก เขาจึงตอบไปว่า “ข้าไม่ไป ท่านไปเองสิ เพราะเวลาบิณฑบาตของข้าเหลือน้อยเต็มที ข้า จะต้องรีบไป” เมื่ออาจารย์ได้ฟังดังนั้น ก็กล่าวว่า “เจ้านี้มันน่าด่าเสียจริง ๆ โง่เง่าและเห็นแก่กินเป็นเรื่องใหญ่ เวลานี้ก็เพิ่งผ่านไปครึ่งยามเท่านั้น จะว่าถึงเวลาบิณฑบาตแล้วอย่างไร” เมื่อศิษย์ชั่วได้ยินดังนั้นก็โกรธมากกล่าวว่า “คนอย่างเจ้ามันก็น่าด่าเหมือนกัน อ้ายแก่สกปรก ข้าไม่ใช่ลูกศิษย์ของเจ้าอีกแล้ว และเจ้าก็ไม่ใช่ครูของข้าอีก ต่อไป ข้าจะไปอยู่ที่อื่น เจ้าจงถือบาตรของเจ้าไปภิกขาจารเองเถอะ” เมื่อกล่าวดังนี้แล้วก็ลุกไปหยิบไม้เท้าและ บาตรมาวางตรงหน้าอาจารย์แล้วก็เดินจากไป

ฝ่ายฤษีเมื่อลูกศิษย์หนีไปแล้ว ก็เดินไปหัวเราะไป และเดินทางมาถึงสถานที่เผาศพบริเวณสุสาน ก็เห็นศพพราหมณ์หนุ่มนอนอยู่บนกองฟืนเตรียมจะจุดไฟเผา ฤษีเฒ่าผู้มีมนตร์วิเศษก็เกิดความคิดว่าตนจะเข้าสิงร่างเด็กหนุ่มเพื่อล่องหนหนีเกลียดชังของตนกลับไปเป็นหนุ่มอีกครั้งหนึ่ง คิดฉะนี้แล้วก็หลบออกไปด้านหนึ่งแล้วเปล่งเสียงร้องให้ดัง ๆ หลังจากนั้นก็กระโดดโลดเต้นอย่างมีความสุข ต่อจากนั้นฤษีเฒ่าผู้ต้องการจะเป็นหนุ่มอีก ก็ล่องหนของตนและร่ายมนตร์วิเศษเข้าสิงร่างเด็กหนุ่มในบัดดล ทันใดนั้นร่างของเด็กหนุ่มซึ่งนอนอยู่บนกองฟืนในจิตกาธาน ก็ขยับร่างและลุกขึ้นนั่งพร้อมกับอ้าปากหาวนอน เมื่อบรรดาญาติและคนทั้งหลายที่รายล้อมอยู่ ณ ที่นั้นแลเห็นก็พากันส่งเสียงตะโกนกึกก้องว่า “ไชโย เขาฟื้นแล้ว เขาฟื้นแล้ว”

ฝ่ายนักบวชเจ้าเล่ห์ ผู้เป็นหมอผีอาคมฉมัง ได้เข้าสิงพราหมณ์หนุ่มเรียบร้อยแล้ว ไม่ต้องการที่จะละศีลของตน (เพราะตนเป็นนักพรตอยู่) จึงประกาศแก่คนทั้งหลายว่า “เมื่อข้าเพิ่งตายลง ข้าละโลกนี้ไปสู่ปรโลก องค์พระศิวะได้มาช่วยให้ข้ากลับคืนชีวิตอีกครั้ง และพระองค์ตรัสแก่ข้าว่า พระองค์มีพระประสงค์ให้ข้าถือศีลบำเพ็ญพรตอย่างพวกนักบวชปาศุบต บัดนี้ข้าจะต้องไปสู่ที่อันวิเวก เพื่อบำเพ็ญพรตดังกล่าว หากไม่แล้วชีวิตข้าจะอยู่สืบไปไม่ได้ ดังนั้นข้าจะต้องจากพวกเจ้าไปแล้ว” กล่าวแก่บรรดาผู้มาชุมนุม ณ ที่นั้นแล้ว นักพรตผู้ตัดสินใจเด็ดขาด ก็ละคนทั้งหลายให้กลับไปบ้านของตน ตัวเองบังเกิดความยินดีและความเศร้า แต่ในที่สุดก็หักใจได้ ละทิ้งร่างเดิมเสีย กลายเป็นร่างชายหนุ่ม เดินทางออกจากที่นั้นท่องเที่ยวไปในโลกกว้าง

เวตาล เมื่อเล่านิทานจบลง ก็กล่าวแก่พระเจ้าตรีวิกรมเสนาว่า “โอ ราชะ ช่วยอธิบายให้ข้าทราบหน่อยเถอะว่า เหตุใดนักมายาเวทผู้ยิ่งใหญ่คนนั้น เมื่อสิงร่างของคนอื่นจึงร้องไห้ในครั้งแรก และกระโดดโลดเต้นในครั้งหลัง ข้าอยากฟังเหตุผลอย่างมากเลย”

เมื่อพระราชผู้ทรงรอบรู้กว่านักปราชญ์ทั้งหลาย ได้สดับปัญหาของเวตาลที่ทูลถามเช่นนั้น จะไม่พูดก็กลัวคำสาป จึงกล่าวทำลายความเยียบขึ้นด้วยคำตอบดังนี้ “เมื่อพิจารณาความรู้สึกของนักพรตผู้นั้นแล้วจะเห็นว่า ที่นักพรตร้องไห้ก็เพราะเขากำลังจะละทิ้งร่างเดิมเพื่อเข้าร่างใหม่ ก็ร่างเดิมนั้นเป็นของเขาแต่กำเนิด และเขาอยู่กับสังขารนั้นมาช้านานหลายสิบปีจนแก่เฒ่า ก็ร่างนี้แหละที่พ่อแม่อุ้มชูเลี้ยงดูเขามาตั้งแต่ยังแบเบาะ เมื่อจะจากสังขารนี้ไปจะไม่ให้อาลัยอาวรณ์อะไรได้ ก็ความรักตัวเองนั้นเป็นอุปนิสัยสันดานของทุก ๆ คนมิใช่หรือ เพราะฉะนั้นเมื่อเขาจะต้องสูญเสียของที่รักไป เขาก็เศร้าใจและร้องไห้ แต่การที่เขาเต้นรำทำเพลงเช่นนั้นก็เพราะว่า เขามีความสุขที่จะได้เข้าไปสู่ร่างกายใหม่ และจากการที่เขาจะกลายเป็นหนุ่มนั้น จะทำให้เขามีเวลาในการใช้ชีวิตได้อีกยาวนานหลายสิบปี เป็นกำไรชีวิตที่หาได้ยากอย่างหนึ่ง และจะทำให้เขามีเวลาอีกมากมายที่จะฝึกมายาเวทได้อย่างสบาย ๆ และจะก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปเป็นไหน ๆ และถ้าจะว่าไป ใครเล่าที่ไม่ยินดีต่อความเป็นหนุ่ม?”

เมื่อเวตาลซึ่งสิงอยู่ในศพได้ฟังคำตอบของพระราชาก็ยิ้มอย่างสไมใจ กระโดดจากพระพาหาของพระราช
หายวับไปในความมืด กลับคืนไปยังต้นโศกตามเดิม พระเจ้าตรีวิกรมเสนผู้มีน้ำพระทัยอันเด็ดเดี่ยวและหนัก
แน่น เหมือนภูผาที่ไม่แคลนคลอนแม้ถึงคราวจะสิ้นกับก็กลับไปก็ตาม ทรงหันหลังกลับและวิ่งกวัดผีเจ้าเล่ห์ที่ไปอย่าง
เร็วเพื่อเอาตัวมันกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

นิทานเรื่องที่ ๒๔

นางจันทรวดี กับธิดาชื่อ ลาวัณยวดี กับเรื่องขนาดเท้าของนาง

พระเจ้าตรีวิกรมเสนผู้วิระ หามีความย่อย่อต่อการเดินทางในคำคืนที่หน้าสะพริงกลัวไม่ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าที่พำนักของเวตาลนั้นอยู่ในสุสานของรากษสในความมืด ซึ่งมีแสงวอมแวมด้วยเปลวไฟจากเชิงตะกอนที่เผาศพ พระองค์เสด็จฝ่าเข้าไปจนถึงต้นโอศอก ลากเวตาลเอาตัวมาพาดบ่าและเสด็จกลับทางเดิม

ระหว่างทางที่เดิน เวตาลซึ่งนั่งบนพาหาของพระราชาก็ทำลายความเงียบ กล่าวขึ้นว่า “โอ ราชะ ข้าเหนื่อยเต็มที่แล้วที่ต้องกลับไปกลับมาหลายสิบเที่ยวตามพระองค์ จนข้าเบื่อเต็มที เอาเถอะ ข้าจะเล่านิทานถวายอีกสักเรื่องหนึ่งพร้อมกับมีปัญหายาก ๆ มาถาม จงฟังเถิด”

ในเขตที่ราบสูง มีพระราชองค์หนึ่งชื่อ**ธรรมะ** ครองแคว้นเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เป็นผู้ทรงคุณธรรมเป็นเลิศ แต่พระองค์มีพระญาติหลายพระองค์ซึ่งไม่เข้าใจ มเหสีของพระราชามีนามว่า**จันทรวดี** ซึ่งเสด็จมาจากถิ่นเดิมของพระนางคือ แคว้นมัลลวะ พระนางเป็นผู้มีตระกูลสูง และมีคุณธรรมสูงเช่นเดียวกัน พระราชากับพระราชินีมีพระธิดาด้วยกันองค์หนึ่ง นามว่าเจ้าหญิง**ลาวัณยวดี** เมื่อพระธิดามีอายุสมควรแก่การอภิเษกสมรส แต่ยังไม่ทันทำพิธีนั้น พระญาติวงศ์ก็ก่อการกบฏยึดราชอาณาจักรของพระราชินีไปแบ่งปันกัน พระราชาพร้อมด้วยมเหสีและราชธิดา เสด็จหนีออกจากเมือง พร้อมกับเอาแก้วแหวนเงินทองของมีค่าติดพระองค์ไปด้วย พระราชาทรงตั้งพระทัยจะเสด็จไปสู่แคว้นมัลลวะ อันเป็นที่อยู่ของพระบิดาของพระมเหสี พระราชาพร้อมด้วยครอบครัวเดินทางไปตามลัดคิณก็บรรลุถึงป่าเชิงเขาวิรัชย พอดีเป็นเวลารุ่งสาง พระสุรยาทิตย์ก็ขึ้นสู่ขอบฟ้าทางทิศตะวันออก ฉายรัศมีเป็นแสง ประหนึ่งหัตถ์ทิพย์กำลังห้ามไว้ แต่พระราชาและครอบครัวเสด็จถึงป่าใหญ่แล้วมิได้แลเห็นภัยอันตรายใด ๆ ก็พากันเดินฝ่าป่านั้นไป หนทางอันรกเรือทำให้ทั้งสามองค์เจ็บเท้าระบมไปหมด เพราะถูกหญ้า กุศะอันแหลมคมบาดเอา หลังจากนั้นมิหนานหังสามพระองค์ก็มาถึงหมู่บ้านของพวกภิลละ เป็นชุมชนใหญ่ เต็มไปด้วยผู้คนซึ่งเป็นพวกโจรลักเล็กขโมยน้อยในบ้านใกล้เรือนเคียง มันเอาทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นประหนึ่งด่านแรกของมฤตยูนคร

ฝ่ายพวกเหล่าร้ายแลเห็นพระเจ้าแผ่นดินเสด็จมาแต่ไกล ทรงพัสดราภรณ์และประดับพระองค์ด้วยมณีรัตนะหลากสิ่งดงาม พวกศวระซึ่งถืออาวุธนานาชนิดก็รุกกันจะเข้ามาปล้น เมื่อพระเจ้าธรรมะทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ตรัสแก่พระราชธิดาและพระมเหสีว่า “พวกเจ้าป่าเถื่อนพวกนี้จะต้องจับพวกเจ้าก่อนแน่ ๆ เจ้ารีบหนีไปก่อนเถอะ” เมื่อพระเจ้าแผ่นดินตรัสดังนี้ พระมเหสีจันทรวดี และพระราชธิดาลาวัณยวดีตกพระทัยมาก รีบพากันหลบเข้าไปในที่ เหลือแต่พระราชผู้กล้าหาญแต่พระองค์เดียวที่กวดแกวอาวุธเข้าฟันแทงศัตรูอย่างไม่คิดแก่

ชีวิต และฆ่าพวกศวระตายลงหลายคน พวกโจรก็ตาหน้าเข้ามาอีกและยิงธนูเข้ามาดังท่าฝน หัวหน้าพวกศวระเห็น พระราชาต่อสู้อย่างสุดฤทธิ์ดังนั้นก็ตะโกนเร่งพรรคพวกในหมู่บ้านให้มาช่วยสมทบอีก พวกโจรช่วยกันกลุ่มรุมเข้า ร่ายล้อม พันโล่ของพระราชาหักกระจายเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย และประหารพระราชาเสีย พวกโจรกรูกรียวกันเข้า แย่งชิงเครื่องเพชรนิลจินดาเอาไปหมด แล้วพากันกลับคืนสู่หมู่บ้าน ขณะนั้นพระนางจันทรวดีซ่อนตัวอยู่ในป่า พร้อมทั้งธิดาแลเห็นเหตุการณ์โดยตลอดว่าพวกโจรช่วยกันรุมฆ่าพระสวามีเสียแล้ว ก็ตกพระทัยแทบสิ้นสติ รีบคว้าแขนพระธิดาวิ่งเตลิดเข้าไปในป่าลึกซึ่งอยู่ห่างไกลจากที่เดิมเป็นอันมาก มีความเหน็ดเหนื่อยสิ้นแรง จึงหลบเข้าแอบต้นไม้ใหญ่อันมีกิ่งก้านสาขาแผ่ครีเมี่ยมเย็น และหญิงทั้งสองคนก็กอดคอกันนั่งร้องไห้ สถานที่คนทั้งสองมานั่งพักอยู่นี้คือโคนต้นอโศกริมบึงบัวอันกว้างใหญ่

ปรากฏว่ามีชายคนหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณใกล้เคียงกันนั้น ซี่ม้อออกมาโดยมีบุตรชายหนึ่งบนหลังม้าตัวเดียวกัน เพื่อไปล่าสัตว์เอามาทำอาหารเช่นที่เคยปฏิบัติเป็นประจำ พรานผู้นี้มีชื่อว่า **จันทสิงห์** เมื่อเขาแลเห็นรอยเท้าของหญิงทั้งสองในบริเวณนั้น จึงกล่าวแก่ **สิงหปรารกรม** ผู้เป็นลูกว่า “เราจะติดตามรอยเท้าอันสวยงามเหล่านี้ไป และถ้าเราได้พบหญิงทั้งสองผู้เป็นเจ้าของรอยเท้าจริง ๆ พ่อจะให้เจ้าเลือกนางในสองคนนั้นตามใจเจ้า” เมื่อจันทสิงห์กล่าวดังนี้ สิงหปรารกรมผู้เป็นลูกก็ตอบว่า “ข้าจะเลือกผู้หญิงเจ้าของรอยเท้าเล็กมาเป็นเมีย เพราะข้ารู้ว่าในจำนวนรอยเท้าทั้งใหญ่และเล็กที่เราเห็นนี้ รอยเท้าเล็กต้องเป็นเด็กสาวแน่ ๆ ข้าจะเอาคนนี้ ส่วนอีกแบบหนึ่งเป็นรอยเท้าใหญ่คงจะมีอายุมากกว่า ข้าคิดว่าเหมาะสมแก่พ่อแล้ว” เมื่อจันทสิงห์ได้ยินลูกชายกล่าวดังนั้นก็ตะคอกว่า “เจ้าพูดว่าอะไรนะ แม่ของเจ้าเพิ่งตายไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ และข้าต้องเสียนางไปด้วยความรักและเสียดาย

พระราชา และพระโอรส กำลังพินิจรอยเท้าของหญิงสองคน

ข้าจะมีกะใจต่อหญิงอื่นได้หรือ” ฝ่ายบุตรชายได้ฟังก็ห้ามว่า “พ่อจ๊ะ อย่าพูดอย่างนี้สิ บ้านเรื่อจะขาดแม่เหี้ยแม่เรือนเป็นผู้ดูแลไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นพ่อไม่เคยฟังบทกวีของท่านมูลเทพหรืออย่างไร เขาเขียนไว้ว่า ใครก็ตามถ้าไม่เป็นอ้ายโง่ ก็คงไม่เข้าไปสู่เรือนอันว่างเปล่าที่เขาว่าไม่มีนางอันเป็นที่รัก เผื่อคอยการกลับบ้านของเขาอยู่ เพราะบ้านอย่างนั้นถึงจะเรียกกันว่าบ้าน แต่ความจริงมันก็คือกรงขังที่ไม่มีใช้ตรวนนั่นเอง ดังนั้น พ่อจ๋า พ่อจะต้องเสียใจ

เพราะความตายของข้าจะไปคอยอยู่ที่ประตูบ้านนั้นเทียว ถ้าหากพ่อไม่ยอมแต่งงานกับหญิงคนที่เป็นสหายกับแม่ ยอดรักของข้า”

เมื่อจันทสิงห์ได้ฟังคำของลูกชายก็ตกลงใจยินยอม และพาลูกชายติดตามรอยเท้าของหญิงทั้งสองต่อไป ในที่สุดก็มาถึงริมบึงบัว ทั้งสองแลเห็นราชินีจันทร์ดีผิวดำ มีเครื่องประดับกายคือสร้อยมุกดาเส้นยาวที่พระศอ นั่งอยู่ในร่มเงาของต้นไม้ต้นหนึ่ง นางดูราวกับราตรีตอนเที่ยงคืนที่ทอดอยู่บนฟากฟ้าในเวลากลางวันแจ่ม ๆ และ ธิดาของนางคือลาวถนยวดีนั้นเล่าก็เหมือนกับแสงจันทร์อันส่องไสบริสุทธิ ที่ฉายอาบเรือนร่างของนาง นายพราณ กับลูกชายประจักษ์ภาพอันโสภาคย์นั้น ก็เดินตรงเข้าไปหา ส่วนพระเทวีแลเห็นดังนั้นก็ลุกขึ้นยืน ร่างกายสั่นเทิ้ม ด้วยความหวาดกลัว และคิดว่าเขาเป็นโจร แต่นางผู้เป็นธิดาของพระเทวีหาได้คิดเช่นนั้นไม่ นางกล่าวแก่มารดาว่า “แม่จ๋า อย่ากลัวไปเลย ชายนี้มีเชื้อจรหรือ บุรุษทั้งสองนี้ล้วนแต่หน้าตาดี แต่งตัวดี ท่าทางจะเป็นผู้ดีบางคนที่มา ล่าสัตว์เป็นงานอดิเรกมากกว่า” อย่างไรก็ตาม พระเทวีก็ยังไม่ปลงใจเชื่อ และแสดงอาการละล้าละลังอยู่ จันทสิงห์ แลเห็นก็ลงจากหลังม้าและกล่าวแก่หญิงทั้งสองว่า “อย่าตกใจไปเลยแม่คุณ เรามาที่นี่ก็เพราะความรักชกนำมา หรือ เพราะฉะนั้นจงวางใจเถิด เรื่องราวความเป็นมาของเจ้าเป็นอย่างไร อย่ากลัวเราเลย พุดมาให้หมด เรารู้สึก เหมือนเจ้าทั้งสองเหมือนดังเทวีรติกับปรีติ (นางรติ กับปรีติ นางรติเป็นชายาของกามเทพ ส่วนปรีติมีความหมาย เหมือนนรติ คือแปลว่า ความรื่นรมย์ ความยินดี เข้าใจว่าทั้งสองชื่อนี้น่าจะเป็นคน ๆ เดียวกัน) หนีมาสู่ป่านี้เพราะ ความเศร้าโศกที่พระกามเทพถูกเผาผลาญด้วยไฟกรดจากพระเนตรของพระศิวหรือ และเจ้าทั้งสองเข้ามาสู่ป่าลึก ที่ไร้ผู้คนอย่างที่นี้ได้อย่างไร ทั้งนี้เพราะรูปลักษณะของเจ้าน่าจะอยู่แต่ในรัตนนิเวศน์เท่านั้น หัวใจของเราต้องทน ทุกข์ทรมานด้วยความคิดอันเจ็บปวดที่ว่า ฝ่าเท้าอันแบบบางอ่อนละมุนของเจ้า ควรจะอยู่บนพรมอันอ่อนนุ่ม กลับมาต้องบุกดงพงหนามอันทำให้เจ็บปวดมิใช่น้อย ยังฝุ่นละอองที่ฟุ้งขึ้นมาจากการก้าวย่างนั้นเล่า ก็มาเกาะ ติดตามหน้าตาและผิวพรรณ ทำให้หม่นหมองเสียเปล่า ๆ ทั้งแสงอาทิตย์อันแผดจ้าก็ทำให้ร่างอันงาม สลวยแบบ บางปานกลีบดอกไม้ของเจ้าต้องระทระทวยอ่อนแรงลง เพียงแต่คิดแค่นี้หัวใจข้าก็พลอยเจ็บปวดไปหมด พุดมาเถิด เจ้าเข้ามาอยู่ในป่านี้อันมีแต่สัตว์ร้ายได้อย่างไร”

เมื่อได้ฟังจันทสิงห์ถามดังนี้ พระเทวีก็ถอนพระทัย มีความละอายและความโศกเศร้ายิ่งนัก ค่อย รวบรวมความกล้า และเล่าเรื่องให้ฟังตั้งแต่ต้นจนจบ ฝ่ายจันทสิงห์แลเห็นพระนางไว้ที่ฟัง และไร้ผู้ปกป้อง คุ่มครองเป็นที่น่าสงสาร จึงปลอมโยนเอาใจทั้งพระราชินีและธิดาให้คลายทุกข์ และขอร้องให้ผู้เคราะห์ร้ายทั้งสอง มาอยู่กับครอบครัวของตน ครั้นแล้วจันทสิงห์กับบุตรชายก็พาสอง แม่ลูกขึ้นมาเดินทางไปยังเมืองวิตตปุรี อัน เป็นที่อยู่ของตน พระเทวีนั้นเป็นผู้ที่ไร้ที่พึ่ง เมื่อได้รับความอนุเคราะห์ให้พ้นจากความลำบาก ก็ดีพระทัยราวกับ ตายแล้วได้เกิดใหม่ ก็หญิงที่ไร้ที่พึ่งและถูกทิ้งให้อ้างว้างเดียวดายเช่นนางและธิดาจะทำอะไรยิ่งไปกว่านี้ได้เล่า สิ่งปรากฏมบุตรชายของจันทสิงห์ ก็ตั้งนางจันทร์ดีเทวีเป็นภรรยาของตนเพราะนางมีเท้าเล็ก ส่วนจันทสิงห์ก็ แต่งงานกับนางลาวถนยวดี ผู้เป็นธิดาของพระเทวี เพราะนางมีเท้าใหญ่ ตามสัญญาที่ตกลงกันไว้แต่แรกว่า ผู้เป็น

พ่อจะแต่งงานกับหญิงเจ้าของรอยเท้าใหญ่ ส่วนผู้เป็นลูกจะแต่งงานกับนางผู้เป็นเจ้าของรอยเท้าเล็กคือพระราชินี ตกลงชายทั้งสองคาดการณ์ผิด เพราะรอยเท้าเล็กกลับเป็นแม่ ส่วนรอยเท้าใหญ่กลับเป็นลูก เรื่องนี้ได้เปลี่ยนฐานะของหญิงทั้งสองไปโดยปริยาย กล่าวคือลูกสาวกลับกลายเป็นแม่ยายของแม่ ส่วนหญิงมารดาคือพระเทวีกลับกลายเป็นสะใภ้ของลูกสาวตัวเอง ในกาลต่อมาหญิงทั้งสองนั้นมีลูกกับพ่อหลายคน เป็นชายบ้างเป็นหญิงบ้าง แล้วในเวลาผ่านไป ลูกของคนเหล่านั้นก็แต่งงานไป มีลูกเฒ่าของตนเองอีกเป็นอันมาก

เมื่อเวตาลเล่านิทานตอตนจบลง ก็สะกิดพระราชชาติวิกรมเสนา แล้วตั้งคำถามว่า “เอาละ ราชะ พระองค์อย่าเพิ่งงงเสียก่อน ข้าอยากทราบว่าบรรดาลูก ๆ ที่เกิดจากหญิงทั้งสองลงมาจนแยกเป็นสองสายนั้น นับเนื่องเป็นอะไรกัน จะเรียกขานกันว่าอะไร โปรดบอกมาสิว่าปัญหานี้มีคำตอบอย่างไร แต่โปรดอย่าทรงลืมนะ ถ้าพระองค์รู้แล้วแต่ไม่ตอบ คำสาปที่จะตกลงบนพระองค์นั้นคืออะไร”

เมื่อพระราชินีได้ฟังคำถามของเวตาลเช่นนั้น ทรงไตร่ตรองแล้วไตร่ตรองเล่า รุสีกวนเวียนพระเคียร นึกไม่ออกว่าจะตอบอย่างไรดี จึงเสด็จต่อไปในความเงิบ ไม่ตรัสอะไร ในที่สุดเวตาลผู้สิงอยู่ในศพที่พระองค์ทรงแบกไว้บนอังกาสักหัวเราะหิๆ และรำพึงว่า “ฮา ฮา พระราชาไม่รู้คำตอบจริง ๆ จึงเสด็จไปตามทางเงิบ ๆ ด้วยพระบาทที่เข้าไปหมดเช่นนี้ น่าสงสารนัก บัดนี้ข้าจะหลอกหลวงพระองค์ผู้เปรียบดังขุมทรัพย์อันประเสริฐ และเป็นผู้วิระเหินปานนี้ได้อย่างไร ข้าจะไม่ถามพระองค์อีกแล้ว แต่ถึงข้าจะหยุดแล้วก็ตาม เจ้าโยคีหุคิล เจ้าอุบายนั้นคงจะไม่เลิกราง่าย ๆ ฉะนั้นข้าจะหลอกหลวงมัน และทำให้ผลแห่งตะบะกรรมของมันกลับมาตกอยู่กับพระราชินี ผู้ซึ่งความรุ่งโรจน์เรื่องรองกำลังคอยท่าอยู่ในอนาคตของพระองค์”

เมื่อได้ไตร่ตรองดังนี้แล้ว เวตาลก็กล่าวแก่พระราชินีว่า “โอ นฤบดี ถึงแม้พระองค์จะต้องกังวลพระทัยและเหน็ดเหนื่อยเพราะการเดินทางกลับไปกลับมาในสุสานอันน่ากลัวนี้มากมายหลายครั้งในราตรีอันดำมืดทุกทิศานุทิศ พระองค์ก็ได้ทรงย่อท้อ ดูจะมีความสุขด้วยซ้ำ ข้ามีความพอใจในความกล้าหาญเยี่ยงนี้ยิ่งนัก บัดนี้ขอให้ทรงแบกศพนี้ต่อไป เพราะข้ากำลังจะออกจากร่างของมันเดี๋ยวนี้แล้ว จงฟังคำแนะนำของข้าให้ดี มันจะเป็นประโยชน์แก่พระองค์ไม่น้อย จงทำตัวเป็นปกติอย่ามีพิรุณ เจ้าโยคีชาดิช้วนนั้นจะเรียกข้าเข้าไปในศพนั้น และจะยกย่องให้เกียรติข้าในฐานะเครื่องบูชาอันเป็นที่ปรารถนาอย่างสูงสุด และเพื่อจะเอาพระองค์เป็นเครื่องสังเวยในฐานะมนุษย์เมธ (การบูชาด้วยมนุษย์) มันจะกล่าวแก่พระองค์ว่า “โอ ราชัน จงทอดพระองค์ลงนอนบนพื้นดินแบบอักษฎางคประดิษฐ์ (คือมีส่วนต่าง ๆ แปรตัวอย่างแต่พื้นปกติ) เกิด” พอมันพูดอย่างนี้ พระองค์จะต้องกล่าวแก่มันว่า “ท่านลองแสดงให้ข้าดูก่อนว่าเขาทำทำนั้นอย่างไร แล้วข้าจะทำตามแบบนั้นทุกประการ” จากนั้นอัยโยคีหุคิลจะนอนคว่ำหน้าลงกับดิน และแสดงให้เห็นว่าทำอักษฎางคประดิษฐ์เขาทำกันอย่างไร ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ พระองค์จะต้องรีบพันมันให้คอขาดกระเด็นไปด้วยพระแสงดาบ แล้วพระองค์ก็จะได้รับรางวัลยอดปรารถนาที่มันอยากได้เป็นนักหนา นั่นคือตำแหน่งราชาแห่งวิทยาธร ขอพระองค์จงพอมพระทัยในการที่เอามันเป็นเครื่องสังเวย

สมปรารถนา ถ้าไม่ทำอย่างที่ข้าแน่ะ อ้ายโยคีศานติศีลจะเอาท่านเป็นเครื่องสังเวยของมัน และเพื่อป้องกันชีวิตของพระองค์ดังที่กล่าวมานี้ ข้าจึงเป็นต้องถ่วงเวลาพระองค์โดยให้เสด็จกลับไปกลับมาตามทาง ก่อนที่พระองค์จะผลีผลามไปเป็นเหยื่อมันโดยไม่ได้คิดและป้องกันตัวเสียก่อน บัดนี้ได้เวลาแล้ว เสด็จไปเถิด ขอจงทรงพระเจริญ”

เมื่อเวตาลกล่าวจบลง ก็ออกจากศพที่พาดบนองค์สาพระราชา ฝ่ายพระเจ้าตรีวิกรมเสน เมื่อเวตาลจากไปแล้ว ก็ออกเดินทางไปสู่ที่นัดหมายไว้กับโยคีศานติศีลจอมเจ้าเล่ห์ด้วยใจระทึก

นิทานเรื่องที่ ๒๔

พระเจ้าตริวิกรมเสน กับเวตาล

พระราชชาติวิกรมเสน เมื่อมาถึงที่นัดหมายก็เดินตรงเข้าไปหาโยคีสถานดีศีล ทรงพาดศฟไว้บนอังกฐา ทรงเหลือบดูโดยรอบก็พบว่าโยคีผู้นั้นนั่งอยู่โคนต้นไม้แต่ลำพังในสุสาน ซึ่งดูอึมครึมในคำคืนอันมืดสนิทเพราะเป็นกาฬปักษ์ ทำทางโยคีผู้นั้นดูกระวนกระวาย แสดงว่ากำลังคอยการมาถึงของพระองค์อยู่ ที่นั่งของฤษีชั่วผู้นั้นอยู่ในวงมณฑลสี่เหลี่ยม ซึ่งป็นเป็นผงจากกระดูกที่ป็นแล้วบนพื้นดิน ละเลงด้วยเลือดสีแดงสด และมีเลือดไดโนเสาร์ก็ไล้ไป ซึ่งตั้งอยู่ประจำทิศทั้งสี่ มีตะเกียงที่ใช้มันสมองมนุษย์เป็นน้ำมันหล่อเลี้ยงสว่างแวบแวม และไกล่ ๆ กันนั้นก็มีกองภูณฑ์สำหรับเผาเครื่องสังเวย ซึ่งมีอยู่เต็มที่ถูกต้อมตามลักษณะยัญพิธีสำหรับฤษีชั่วพลีแก่เทพผู้เป็นที่โปรดปรานของตน

เมื่อโยคีเห็นพระราชานำศพมาให้ตามต้องการก็ลุกขึ้นยืนต้อนรับด้วยความยินดี และกล่าวสัสมโหมทียกถาขึ้นว่า “สาธุ มหาราชา พระองค์ลู่่อุตสาห์นำของที่ข้าต้องการมาด้วยความยากลำบาก เป็นความจริงโดยแท้ที่ใคร ๆ เขาพากันสรรเสริญพระองค์ว่าเป็นพระราชอันประเสริฐ เป็นผู้กล้าหาญซึ่งไม่มีใครสามารถหักได้ พระองค์เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัวเอง แลเห็นประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง นักปราชญ์กล่าวว่า ความยิ่งใหญ่ของมหาบุรุษอยู่ที่ว่า เขาไม่เคยย่อท้อต่องานที่เขาได้รับมอบหมายให้ทำ เขามุ่งมั่นฝ่าฟันอุปสรรคเต็มที่ ทั้ง ๆ ที่ตกอยู่ในอันตราย”

โยคีกล่าวคำพูดอย่างนี้ เพราะมีความอึ้งอ้อมใจว่า ตนกำลังจะบรรลุผลสุดท้ายในสิ่งอันปรารถนาสูงสุดแล้ว จึงนำศพลงจากอังกฐาของพระราช เอาศฟไปอาบน้ำ แล้วเอาน้ำมันจันทน์และของหอมต่าง ๆ มาชโลมร่างจนทั่ว เอาพวงมาลาคล้องคอศพนั้น แล้วเอาศฟไปวางไว้ในเขตวงกลมบนพื้นดิน จากนั้นโยคีก็แต่งตัวตนเอง เอาขี้เถ้ากระดูกผีมาทาตามร่าง แล้วสวมสายยัชโฏปวีตที่ทอจากเส้นผมมนุษย์ จากนั้นก็นุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าของผู้ตาย ส้ารวมจิตตั้งสมาธิ ร่ายมนตร์เรียกเวตาลให้เข้ามาสิงในศพ และทำการบูชาด้วยการมอบบาตรอันมีค่ามาก (อรรฆบาตร) ให้ ในบาตรนั้นใส่พินผี ซึ่งติดมากับหัวกะโหลก และบูชาด้วยดอกไม้ และเครื่องหอมต่าง ๆ จากนั้นก็มอบดวงตามนุษย์ให้ และสังเวยเวตาลด้วยเนื้อสด ๆ ของมนุษย์ เมื่อเสร็จพิธีสังเวยแล้วโยคีก็ลุกก็กล่าวแก่ท้าววิกรมมาติศย์ซึ่งนั่งอยู่ข้าง ๆ ว่า “มหาราชาจงนอนคว่ำหน้าลงบนพื้น แสดงการเคารพด้วยอัญฎางคประดิษฐ์ต่อจอมราชันแห่งมหาเวทผู้มาสถิตอยู่ ณ ที่นี้ และเพื่อท่านจะได้เมตตาประทานพรแก่มหาราชะ ให้มีความสมปรารถนาตามใจที่มหาราชะคิดทุกประการ”

เมื่อราชาได้ยินดังนี้ ทรงรำลึกถึงถ้อยคำของเวตาลที่สั่งเอาไว้ จึงกล่าวแก่โยคีว่า “ข้าแต่ท่านสาธุคุณ ข้าไม่รู้จักการทำอัฐฎางคประดิษฐ์ ขอท่านจงทำให้ข้าดูก่อน เพื่อข้าจะได้ทำอย่างถูกต้อง” โยคีได้ฟังก็ทอดตัวลงนอนคว่ำด้วยลักษณะอัฐฎางคประดิษฐ์ แสดงลักษณะอวัยวะแปดส่วนแนบพื้นดินให้ดู พระราชาเห็นได้ทีก็ถอดพระแสงดาบจากฝัก พันคอโยคีขาดกระเด็นไปในชั่วพริบตา จากนั้นพระราชาทรงผ่าอกโยคี ล้วงเอาหัวใจอันเป็นดอกบัวจากอกออกมา และมอบศีรษะกับหัวใจของโยคีร้ายให้เป็นรางวัลแก่เวตาล

ทันใดนั้นก็มียักษ์โห่ร้องกึกก้องของปีศาจทั้งปวงจากทุกทิศทุกทาง แสดงความยินดีแก่พระราชารู้จักจัดนักพรตชั่วร้ายให้สิ้นชีวิตไป นำอิสรภาพมาสู่ภุมณีปีศาจอีกครั้งหนึ่ง เวตาลผู้สิงอยู่ในร่างศพก็กล่าวแก่พระราชาว่า “มหาราชัน เจ้าโยคีทุศีลมันทำทุกวิถีทางเพื่อหวังเป็นจักรพรรดิแห่งวิหาธร แต่ก็ไม่สำเร็จ ส่วนพระองค์ก็จะได้ตำแหน่งนั้นโดยความดีของพระองค์เอง ตำแหน่งนี้จะคอยพระองค์อยู่หลังจากที่ทรงเสวยสุขในโลกมนุษย์จนสิ้นอายุขัยแล้ว ข้าขอโทษในกาลที่ล่วงมาในการที่ยั่ววนประสาทพระองค์ แต่ก็ไม่ทรงถือโกรธต่อข้า บัดนี้ข้าจะถวายพรแก่พระองค์ ขอทรงเลือกอะไรก็ได้ตามใจปรารถนาเถิด”

พระเจ้าตรีวิกรมเสนาได้ฟังคำพูดของเวตาล ก็แย้มพระสรวล ตรัสว่า “เพราะเหตุที่เจ้ายินดีต่อข้า และข้าก็ยินดีในความมีน้ำใจของเจ้าเช่นเดียวกัน พรอันใดที่ข้าจะปรารถนาก็เป็นอันสมบูรณ์แล้ว ข้าเพียงแต่อยากจะทำอะไรสักอย่างเป็นที่ระลึกระหว่างข้ากับเจ้า นั่นก็คือนิทานที่เจ้ายกปัญหาถามข้าถึงยี่สิบสี่เรื่อง และคำตอบของข้าก็ให้ไปแล้วเช่นเดียวกัน แลครั้งที่ยี่สิบห้านี้ถือเป็นบทสรุป แสดงอวสานของเรื่อง ขอให้นิทานชุดนี้จงมีเกียรติแพร่กระจายไปในโลกกว้าง”

เมื่อพระราชารัสดังนี้ เวตาลก็สนองตอบว่า “ขอจงสำเร็จ โอ ราชาะ บัดนี้จงฟังเถิด ข้าจะกล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีเด่นของนิทานชุดนี้ สร้อยนิทานอันร้อยรัดเข้าด้วยกันดังสร้อยมณีสายนี้ ประกอบด้วยยี่สิบสี่เรื่องเบื้องต้น แลมาถึงบทที่ยี่สิบห้า อันเป็นบทสรุปส่งท้าย นับเป็นปริโยสาน นิทานชุดนี้จึงเป็นที่รู้จักกันในนามของ **เวตาลปัญจวิงคติ** (นิทานยี่สิบห้าเรื่องของเวตาล) จงมีเกียรติยศบันลือไปในโลก และนำความเจริญมาสู่ผู้อ่านทุกคน ใครก็ตามที่อ่านหนังสือแม่แต่โคลกเดียว หรือเป็นผู้ฟังเขาอ่านก็เช่นเดียวกัน จักรอดจากคำสาปทั้งมวล บรรดาอมนุษย์ทั้งหลาย มียักษ์ เวตาล กุซมานท์ แม่มด หมอผีและรากษส ตลอดจนสัตว์โลกประเภทเดียวกันนี้ จงสิ้นฤทธิ์เดชเมื่อได้ยินใครอ่านนิทานอันศักดิ์สิทธิ์นี้” เมื่อเวตาลประสิทธิ์ประสาทวาทะดังกล่าวนั้นแล้วก็ออกจากศพและหายวับไปด้วยมายาเวท ไปสู่ที่อันพึงปรารถนา

พระคิระเป็นเจ้าเมื่อทรงฟังนิทานกถาของเวตาลจบลง ทรงพอพระทัยมาก จึงแสดงพระองค์ให้ปรากฏ แวดล้อมด้วยเหล่าเทพทั้งปวง เพื่อให้พระราชารู้ได้เห็นประจักษ์แก่ตา และตรัสแก่พระราชารู้ว่า “ดีจริง ลูกของข้า สำหรับความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของลูกที่สามารถสังหารอ้ายโยคีทุศีลลงได้ มันไผ่ผันหน้าว่า “ดีจริง ลูกของข้า สำหรับความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของลูกที่สามารถสังหารอ้ายโยคีทุศีลลงได้ มันไผ่ผัน

พระเจ้าวิกรมกิตยต์ต่อสู้อสูรร้าย

นักหนาที่จะได้เป็นราชาแห่งวิทยาธรทั้งหลาย นานมาแล้ว ข้าได้สร้างเจ้าขึ้นมาจากอนุภาคของ ตัวข้าเองให้เจ้าเป็น**วิกรมกิตยต์** (ผู้กล้าหาญดัง ดวงอาทิตย์) เพื่อให้เจ้าได้ปราบปรามพวกอสูร ร้ายซึ่งพากันมาเกิดในรูปของคนเถื่อน (มเลจฉ) และในวันนี้เจ้าก็ปรากฏให้ข้าเห็นในรูปของนักรบ ผู้ยิ่งใหญ่โดยแท้ในนามของตรีวิกรมเสน เพื่อ ปราบปรามอาณาจักรต่าง ๆ และทวีปน้อยใหญ่ ให้ราบคาบ และเป็นอธิราชผู้ครองโลกแต่ผู้เดียว หลังจากนั้นเจ้าก็ได้เป็นจักรพรรดิแห่งวิทยาธร ทั้งหลายในสวรรค์ และหลังจากที่เจ้าได้ครอง สวรรค์มาช้านานจนเกิดความเบื่อหน่ายแล้ว เจ้า ก็จะไปเสาะแดนสวรรค์ไปด้วยใจอันแน่วแน่ และใน ที่สุดเจ้าก็จะได้รับบรรลุโมกษะ (ความหลุดพ้น) ข้า ผู้เป็นพระเจ้า บัดนี้ข้าจะให้ดาบวิชัยยุทธ์แก่เจ้า เพื่อใช้ปราบศัตรูทั้งหมด จนกว่าจะบรรลุถึง จุดหมายปลายทางอย่างที่ข้าว่าไว้

เมื่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าตรัสข้อความนี้แก่พระราชกิตยต์แล้ว ก็ยื่นพระแสงดาบอันเรืองเดชให้แก่ พระราชาเป็นของขวัญ แล้วอันตรธานไปจากที่นั้น ฝ่ายพระเจ้าตรีวิกรมเสน ทรงเห็นพระราชภารกิจที่ได้รับมา กระทำบรรลุผลโดยสมบูรณ์แล้ว หหมดเรื่องที่จะต้องทำต่อไปอีก ก็เสด็จกลับคืนนครประดิษฐาน (อุชชยีนี) ณ ที่ นั้น พระองค์ได้รับการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติจากอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงที่มาคอยเฝ้ารับเสด็จ และในกาล ต่อมาไม่นาน ชนทั้งหลายก็ได้ยินได้ฟังมหานิทานเรื่องที่พระองค์ได้ฟังมาตลอดราตรีที่สุสานอันน่ากลัวนอกพระ นครนั้น ตลอดเวลากลางวันต่อมา พระองค์ทรงชำระสระสนานอินทรีย์ด้วยน้ำอันเอามาจากสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นทรงแจกมหาทานแก่คนทั้งหลายเพื่อบูชาพระคิเว มีการเต้นรำทำเพลงนันทนาการอย่างเอิกเกริกทั่วทั้งพระ นคร ต่อจากนั้นมิหนานพระราชผู้ทรงเทพอาวุธอันเรืองเดช ก็เสด็จออกไปกำราบปราบปรามบ้านเมืองน้อยใหญ่จน ได้แผ่ดินโลก ตลอดจนทวีปใหญ่่น้อยทั้งปวงเรื่อยลงไปทางทิศทักษิณ จนจรดมหาสมุทรที่แหลมกุมารี เมื่อทรง ครองแผ่ดินโลกและมหาสมุทรทั้งเจ็ดแล้ว ทรงกระทำพิธีปราบดาภิเษกเป็นพระจักรพรรดิเจ้าโลก และโดยความ โปรดปรานของพระคิเวเป็นเจ้า พระองค์ได้เป็นจอมราชันแห่งวิทยาธร เสวยสมบัติโลกและสวรรค์มาช้านาน ก็ บังเกิดความเบื่อหน่าย สละทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วบำเพ็ญเพียรอย่างสูงสุด ได้บรรลุโมกษธรรม เข้าถึงองค์พระคิเว เป็นที่พึง ก็ได้รวมเข้าสู่องค์พระเป็นเจ้า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระองค์ชั่วนิรันดร

ຈບບຣິບຣຣ໌